

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 11

ANDRA KAMMAREN

1968

12—15 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 12 mars

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Larsson i Norderön (cp) ang. prioritering av lokaliseringspolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder.....	7
herr Adolfsson (h) ang. ungdomsarbetslösheten.....	15
herr Norrby (fp) ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m.....	22
Interpellationer av:	
fru Ryding (vpk) ang. normalbeloppet för existensminimum.....	29
herr Jansson (vpk) ang. åtgärder mot den industriella uttunningen i stockholmsregionen.....	30
herr Tobé (fp) ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta.....	32
Meddelande om enkel fråga av herr Hermansson (vpk) ang. åtgärder med anledning av politiken i Rhodesia.....	34

Onsdagen den 13 mars fm.

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen.....	36
Uppvärmning av bostadslägenheter.....	41
Föreningsrätten.....	45
Införande av provisoriskt körkort.....	47
Den kommunala förköpsrätten till fastighet.....	50
Upphävande av affärstidslagen.....	52
Åtgärder till förhindrande av olycksfall bland barn.....	52
Offentlig auktorisation av lässmeder.....	53
En statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård... ..	55
Vissa ändringar i jorddelningslagen.....	56

	Sid.
Upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam	63
Utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde:	
Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	63
Befrämjande av hemslöjden	69
Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m.	71
Utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde:	
Handelssekreterare	74
Sprängämnesinspektionen: Avlöningar	79
Främjande av utrikeshandeln m. m.	81
Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar	85
Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar	87
Bidrag till varudeklarationsnämnden	93
Patent- och registreringsverket: Avlöningar	95
Skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse . .	100
Tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt	102
Beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst	105
Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.	106
Interpellation av herr Rimmerfors (fp) ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare	118

Onsdagen den 13 mars em.

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	119
Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer	122
Tillsättande av en riksdagens pressombudsman	128
Medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.	140
Socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare	141
Meddelande angående arbetsplenum	145
Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade	145
Vårdbidrag till handikappade barn under 16 år	148
Tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer	149
Förande av sparkstötting	151
Personalbristen inom sjukvården	153
De hemarbetandes situation	154
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Karlsson i Huddinge (vpk) ang. tidpunkten för avlämnande av proposition rörande valkretsindelning i primärkommunala val . .	156
herr Källstad (fp) ang. införande av spärrar vid lärarhögskolorna . .	156

Torsdagen den 14 mars

Svar på frågor av:

herr Larsson i Borrbý (cp) ang. humanitära åtgärder för att hjälpa befolkningen i Vietnam	156
herr Lindahl (s) ang. ifrågasatt omprövning av beslutet att låta Sydafrika deltaga i de olympiska sommarspelen i Mexiko	158
herr Thylén (h) ang. åtgärder för att tillgodose behovet av fritidsområden vid ett genomförande av Väröbacka-projektet och herr Antby (fp) ang. planerad kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige	160
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. televisionens anslagsram	162
herr Öhvall (fp) ang. avgiftsbeläggning av isbrytarverksamheten, m. m.	164
herr Mundebo (fp) ang. förhållandena vid Arlanda flygplats	166
herr Persson i Heden (cp) ang. möjligheterna för anställda vid statens järnvägar att erhålla tjänstledighet för fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag	167
fru Ryding (vpk) ang. väntetiderna vid installation eller flyttning av telefon	168
herr Sjöholm (fp) ang. postförsändelser med förnärmande eller missfirmande påskrift	170
herr Nordstrandh (h) ang. lottning såsom grund för intagning vid läroanstalt	172
Svar på interpellationer av herr Andersson i Örebro (fp) ang. information om mervärdeskatt och herr Öhvall (fp) ang. mervärdeskattens utformning	174
Svar på interpellation av herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. larmtelefoner vid motorvägar och på fråga av herr Hamrin i Kalmar (fp) ang. hjälptelefoner vid allmänna vägar	175
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Sundberg (h) ang. tidsutdräkten mellan inrättande och tillsättande av tjänster vid ungdomsvårdsskolor och vissa yrkesskolor	179
herr Jonasson (cp) ang. utsändningen av material till taxeringsnämnderna	179
herr Werbro (fp) ang. tidpunkten för avlämnande av proposition beträffande tjänsteställning inom krigsmakten	180
herr Nilsson i Agnäs (h) ang. sysselsättningsfrämjande åtgärder i vindelälvsområdet	180
herr Dahlgren (cp) ang. vissa åtgärder med anledning av arbetslösheten bland byggnadsarbetare	180

Fredagen den 15 mars

Meddelande om enkla frågor av:

herr Börjesson i Falköping (cp) ang. förenkling av ansökningshandlingarna för bostadslån.....	182
herr Werbro (fp) ang. användandet av övergångsställe på gata....	182
herr Björk (s) ang. förvärv av mark för naturvårdsändamål.....	182

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 13 mars fm.

Val av valmän och suppleanter för utseende av riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare.....	35
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 5, om sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen.....	36
— nr 6, ang. uppvärmning av bostadslägenheter.....	41
— nr 7, ang. föreningsrätten.....	45
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 6, om införande av provisoriskt körkort.....	47
— nr 7, ang. bestämmelserna för återkallelse av körkort.....	50
— nr 8, ang. den kommunala förköpsrätten till fastighet.....	50
— nr 9, om upphävande av affärstidslagen.....	52
— nr 10, om åtgärder till förhindrande av olycksfall bland barn....	52
— nr 11, ang. övergångsställe för gående.....	53
— nr 12, om offentlig auktorisation av låssmeder.....	53
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 6, ang. en statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård.....	55
— nr 7, om åtgärder för att tillgodose de hemlösa hjälpbehov....	56
— nr 8, om skyldighet att inlösa engångsglas.....	56
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. ändring i lagen med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m.m., om förenkling av lantmäteriförrättningar och om vissa ändringar i jorddelningslagen.....	56
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 1, om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam.....	63
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 7, rörande utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde.....	63
— nr 10, rörande utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde.....	74
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 8, om skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse.....	100
— nr 9, ang. tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt.....	102
— nr 12, om överlåtelse av AB Tipstjänst till Sveriges riksidrottsförbund.....	105

	Sid.
— nr 16, ang. beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst.....	105
— nr 17, om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet.....	106
— nr 18, rörande förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.....	106

Onsdagen den 13 mars em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 20, ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.....	119
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 12, om åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer.....	122
— nr 13, om tillsättande av en riksdagens pressombudsman.....	128
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 15, om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.	139
— nr 16, ang. kungörande i kyrka.....	140
— nr 17, om medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.....	140
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 3, om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare.....	141
— nr 4, ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade.....	145
— nr 8, om vårdbidrag till handikappade barn under 16 år.....	148
— nr 9, ang. ersättning enligt lagen om allmän försäkring i samband med transplantation.....	149
— nr 10, om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.....	149
— nr 11, om vårdbidrag till fosterföräldrar.....	151
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. dels obligatorisk reflexanordning för gående, dels skyldighet för fotgängare att vara försedd med reflex eller lykta.....	151
— nr 16, ang. besvärstiden vid beslut om tomtindelning.....	151
— nr 17, ang. dels färdiggjutna registreringsskyltar för motorfordon, dels placeringen på motorfordon av bevis om erlagd fordonsskatt, dels ock placering på motorfordon av bevis om erlagd försäkringspremie.....	151
— nr 18, ang. förande av sparkstötting.....	151
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m.....	153
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. personalbristen inom sjukvården.....	153
— nr 10, ang. de hemarbetandes situation.....	154

Tisdagen den 12 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 1 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herrar Keijer och Ekström i Björkvik enligt till kammaren inkomna läkarintyg vore sjukskrivna från och med den 11 innevarande mars tills vidare.

Herrar Keijer och Ekström i Björkvik beviljades ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare.

§ 3

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringspolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Norderön har frågat om jag vill uttala mig för en prioritering av lokaliseringspolitiska framför rörlighetsstimulerande insatser och om jag är beredd att, i avvaktn på utredningsarbetet angående glesbygdproblemen, vidta ytterligare sysselsättningsfrämjande åtgärder i områden med brist på arbetstillfällen och iaktta återhållsamhet i fråga om de rörlighetsstimulerande åtgärderna.

Den av herr Larsson i interpellationen berörda frågan har under de senaste åren vid flera tillfällen behandlats av riksdagen. I 1964 års proposition om riktlinjer för lokaliseringspolitiken framhöll jag bl. a. att om den ekonomiska tillväxttakten skall kunna vidmakthållas och om möjligt ökas, måste

arbetsmarknadspolitiken tilldelas en central roll. Liksom hittills måste ansträngningarna inriktas på att använda våra begränsade resurser av arbetskraft så rationellt som möjligt. För att realisera detta mål får den rörlighetsfrämjande arbetsmarknadspolitiken stor betydelse även i fortsättningen. Den måste byggas ut till ett allt smidigare instrument, som kan underlätta den enskildes anpassning till den snabba strukturuomvandlingen.

Bankoutskottet framhöll i sitt utlåtande, vilket godtogs av riksdagen, att det uppfattade arbetsmarknadspolitik och lokaliseringspolitik som alternativ, vilka båda bör begagnas i syfte att så fullständigt som möjligt utnyttja den arbetskraft som står till buds. Att starka skäl även av annan art talar för en aktiv lokaliseringspolitik i sysselsättningssvaga områden fick enligt bankoutskottet inte tas till intäkt för att låta rörlighetsstimulans komma i fråga endast i den mån lokaliseringspolitiska åtgärder på en avfolkningsort inte bedömes vara ekonomiskt möjliga.

I 1966 års proposition om riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken framhöll jag att en viktig uppgift inom strukturpolitiken tillkommer också de lokaliseringspolitiska åtgärderna. Företagen måste emellertid vara lokaliserade till orter med goda företagsekonomiska betingelser. För att lämplig arbetskraft i tillräcklig utsträckning skall kunna erhållas i dessa orter måste rekryteringen många gånger sträckas ut över ett stort område. Skall den tillgängliga arbetskraften inom detta område kunna mobiliseras är det nödvändigt att underlätta arbetskraftens flyttning genom ekonomiska bidrag. Bidragen kan dock inte begränsas till dem som flyt-

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringpolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

tar inom eller till regionen. Samma bidrag måste erbjudas dem som föredrar att flytta från regionen.

Dessa uttalanden godkändes av riksdagen. Enligt min mening bör de riktlinjer som statsmakterna sålunda dragit upp allttjämt vara vägledande för arbetsmarknads- och lokaliseringpolitiken.

Vad gäller arbetet inom den s.k. glesbygdsgruppen i Kungl. Maj:ts kansli vill jag framhålla, att detta huvudsakligen syftar till åtgärder som kan trygga glesbygdsbefolkningens behov av service. Gruppen har dock även tagit initiativ till vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder i glesbygden. Förslaget har underställts riksdagen i årets statsverksproposition, efte huvudtiteln. Jag vill vidare erinra om att den utredningsman som nyligen tillkallats för att pröva formerna för den fortsatta lokaliseringpolitiska stödverksamheten enligt sina direktiv skall undersöka den regionala fördelningen av lokaliseringstödet och vilka möjligheter som finns att styra stödverksamheten.

Ingen behöver tvivla på regeringens vilja att beakta och pröva alla realistiska förslag som syftar till att ge glesbygdsbefolkningen bättre sysselsättningsmöjligheter och service. När arbetslöshet föreligger i ett område där möjligheterna till nylokalisering är synnerligen ovissa måste dock arbetsmarknadsmyndigheterna medverka till att de arbetslösa får möjlighet att söka sig till orter med bättre utkomstmöjligheter.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag tackar inrikesministern för svaret på min interpellation. Det refererar utförligt vad som framhållits i propositioner och sagts i utskott, men jag måste säga att ett klarare besked kunde ha givits i de aktuella frågeställningarna.

Det råder väl ingen tvekan om att sysselsättningsfrågorna är av grundläggande betydelse för en bygds eller en regions fortbestånd och utveckling. Den omfattande utflyttning som skett och sker från stora delar av norra Sverige och som i största utsträckning företas av unga människor hänger väsentligen samman med att arbetsmöjligheter saknas på hemorten. I vissa delar av dessa områden har lokaliseringpolitiska insatser gjorts. Det har medfört att utglesningen av bygderna begränsats och utvecklingen börjar gå åt rätt håll. Bland annat har lokaliseringpengarna givit god utdelning i Jämtland — i detta län har kunnat noteras den lägsta kostnaden per anställd jämfört med övriga län.

Lokaliseringpolitiken måste, som så ofta har poängterats från vårt håll, erhålla hög prioritet och ges avsevärt vidgade resurser. Vid sidan av lokaliseringpolitiken och oftast i avvaktan på dylika insatser behövs beredskapsarbeten, omskolning och rörlighetsstimulerande åtgärder. Dessa tre sistnämnda arbetsmarknadspolitiska medel är betydelsefulla men måste handhas med omsorg. De får enligt min mening inte användas till eller förorsaka en ytterligare uttunning av norrlandslänen.

Jag vill starkt ifrågasätta riktigheten av etablering av riksutbildningsanstalter dit man, som det heter i arbetsmarknadsstyrelsens publikation Arbetsmarknaden, lockar arbetskraft från andra delar av landet, företrädesvis norrlandslänen. Enligt uppgifter som jag har erhållit är kapaciteten på omskolningssidan inte utnyttjad till fullo i exempelvis Jämtlands län. Enligt min mening är det en riktigare politik att, om och när ökad omskolning krävs, öka utbildningsresurserna i de län där de arbetslösa finns. Jag kan inte frigöra mig från intrycket att rörligheten är angelägnare än allt annat för dem som har ansvaret för arbetsmarknadspoliti-

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringpolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

ken. I dag lyckas man inte flytta människor till arbete, eftersom efterfrågan på arbetskraft har dämpats. Men flytta folk skall man, och därför flyttar man vederbörande till omskolning i stället. När departementschefen i svaret inte vill uttala sig för en prioritering av lokaliseringpolitiken ligger det mycket nära till hands att uppfatta det som att han är mera benägen att satsa på rörlighetsstimulerande åtgärder. Den här refererade verksamheten med t. ex. riksutbildningsanstalter synes bestyrka denna tolkning.

I glesbygdspromblematiken måste man arbeta med två perspektiv. För det första gäller det kortsiktiga åtgärder: det måste ordnas arbete och försörjning i avfolkningslänen, detta för att behålla det befolkningstal som är nödvändigt för att upprätthålla ett fungerande samhälle. För det andra gäller det långsiktiga åtgärder: efter slutförandet av utredningar — jag tänker exempelvis på glesbygdsguppen — måste man ha ett befolkningsunderlag för bestående åtgärder. Uttunningen av bygderna får inte gå alltför långt, om man skall kunna ge de människor det här är fråga om erforderlig samhällservice till rimliga kostnader.

Jag kan inte finna annat än att om man fortsätter med en utflyttningspolitik som har målsättningen att — som Arbetsmarknaden skriver — »kunna locka flera hela familjer från samma ort i Norrland hit» — det är Skåne som avses — »för omskolning och där-efter arbete» rycker man undan grunden för de åtgärder som kan och måste vidtas av de organ som sysslar med glesbygdspromblematiken.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är berättigat att under debatt ställa frågan: Vad är arbetsmarknadspolitikens uppgift? Och när jag säger arbetsmarknadspolitikens 1* — *Andra kammarens protokoll 1968, Nr 11*

uppgift är det självfallet att jag tänker på den uppgift som tillkommer alla dem som är sysselsatta i detta arbete. Arbetsmarknadspolitikens uppgift är att om möjligt skaffa arbete åt dem som i dag saknar arbete — de som har blivit arbetslösa och de som kommer från våra utbildningsanstalter, färdiga att gå in i produktionen.

Det är huvuduppgiften. Det tillkommer de befattningshavare som vi har anställda att söka klara detta problem. De har inte att göra en gradering av vad som är angelägnast, att lokalisera eller att flytta, och jag tror inte heller att de ser det som sin uppgift. Från den utgångspunkten förefaller det mig inte korrekt av herr Larsson i Norderön att tala om att de som sysslar med dessa uppgifter skulle vara mer angelägna att klara rörlighetspolitiken än att fullfölja lokaliseringpolitiken. De gör helt enkelt sitt jobb.

Lokaliseringpolitiken är — som jag sade i mitt interpellationssvar — ett alternativ till arbetsmarknadspolitik, till rörlighetspolitiken. Med stöd av de erfarenheter vi har vill jag svara ja på frågan, huruvida lokaliseringpolitiken är möjlig — men under vissa förutsättningar. Om vi väntar oss att genom lokaliseringåtgärder kunna ersätta alla sysselsättningstillfällen, som av skilda anledningar faller bort, och att ersätta dem just på de orter där bortfallet inträffar, tror jag inte att vi kan lyckas. Är vi däremot beredda att godta att företagen söker sig till bärkraftiga tätortsbildningar med omland tror jag att lokaliseringpolitiken kan ha stor betydelse som bidrag till en utveckling mot bättre befolkningsbalans även inom de delar av landet som under vissa tider varit utsatta för inte obetydliga befolkningsminskningar genom utflyttnings.

Detta förutsätter emellertid att rörlighet, d. v. s. flyttningar, kommer till stånd inom länen. Även vid betydande

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringspolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

lokaliseringspolitiska ansträngningar är tyvärr situationen i vissa landsdelar sådana att många känner sig föranlåtna att flytta till från sysselsättnings synpunkt mera gynnsamma områden. Det är exempelvis ganska naturligt att ungdomen orienterar sig mot säkrare inkomstställen. De rättar sin utbildning härefter och väljer boplatz för utkomstens skull.

Företagen har också att söka bedöma förutsättningarna för sin verksamhet och möjligheterna att få kvalificerad arbetskraft. I det senare avseendet är anspråken i ständig tillväxt. Ju rikare urvalsmöjligheter det finns, desto större garantier har företagen för att få den arbetskraft de önskar. I detta ligger en drivkraft till koncentration, som också påverkar servicens lokalisering och därmed även utkomstmöjligheterna inom detta område. Det blir på något sätt en acceleration i koncentrationen, eftersom de som bygger upp serviceverksamheterna måste ta hänsyn till det underlag för dessa som erfordras, vilket herr Larsson i Norderön själv berörde i sitt anförande. När jag talar om regioner — det har jag ofta framhållit — avser jag områden med en tätortsbildning som centralpunkt och en radie på upp till 5 mil; mellan 3 och 5 mil är i dag inte något avstånd som man förskräcks inför.

Från år 1963 fram till i dag har vi en erfarenhet, som visar att det har varit möjligt att — genom bidrag, över investeringsfonderna, genom lån — påverka ett icke obetydligt antal företag så att de nu enligt arbetsmarknadsstyrelsen ger arbete åt cirka 25 000 människor.

Ur befolkningsbalanssynpunkt betyder detta mycket. Men vi har anledning att konstatera att av de företag som antingen har använt sig av investeringsfonderna i lokaliseringspolitiskt syfte eller fått bidrag av lokaliseringsmedel har mer än 75 procent gått till A-cent-

rum inom de arbetsmarknadsregioner som vi har. Det är en ganska talande siffra.

Om vi säger att detta inte är tillfredsställande utan att vi önskar en annan utveckling måste vi vidta längre syftande åtgärder för att påverka företagen. Då uppställer sig den utomordentligt känsliga frågan med vilka medel vi skall kunna påverka företagen. Vi kan differentiera bidragen, och det gör vi. Vi ger större bidrag till de företag som är beredda att flytta till inlandet än till de företag som flyttar till de framväxande industriregionerna, exempelvis i Norrlands kustland. Men om någon ställer frågan om det medfört att vi förmått fler företag att flytta till inlandet måste jag tyvärr svara nej; inte ens det hjälper. Det är kanske förklarligt, eftersom det ändå är företagen som måste ta det slutliga ansvaret, bära bördan av företagets verksamhet, ta konsekvenserna om en lokalisering inte lyckas. Det är ett betydande ansvar som de har gentemot både sig själva och samhället — framför allt i den mån de tvingar samhället att bygga bostäder och serviceanläggningar. Där ligger den svårighet, herr Larsson i Norderön, som vi gemensamt måste fundera över.

Herr Larsson i Norderön framhöll att det parti han representerar ofta har sagt att lokaliseringspolitiken måste ges hög prioritet. Ja, det är så riktigt att ni ofta har sagt det. Men några konstruktiva förslag till ändringar av den ordning som vi har i dag har jag inte hört er framlägga. Det är förklarligt, ty denna fråga är inte så enkel. Vi får försöka resonera oss fram till vad som kan be-tecknas som rimligt.

Ingen kan säga att vi anslår för litet medel. Jag upprepar vad jag sagt tidigare: Alla de företag som vi funnit möjligt att ge lokaliseringstöd har fått det. Vi har varit beredda att ta relativt stora ekonomiska risker när det gällt att få en önskad lokaliseringseffekt. Jag tror allt-

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringpolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

så inte att någon kan säga att regeringen inte varit beredd att ge lokaliseringpolitiken hög prioritet.

Genom lokaliseringpolitiken kan vi dock inte klara alla uppgifter, utan vi måste också ha en rörlighetspolitik. Vi måste kunna erbjuda människor, som inte kan finna sysselsättning inom ett område, arbete och utkomst på de orter och i de regioner där sysselsättningsmöjligheter finns. I mitten på februari tillhörde 5 600 arbetslösa Svenska metallindustriarbetareförbundets arbetslöshetskassa. Arbetsmarknadsstyrelsen gjorde en specialundersökning beträffande lediga platser och tog därvid ut företag som efterfrågade minst 15 arbetare. Det var ganska intressant att konstatera att sju eller åtta av länen hade behov av över 100 och i vissa fall 150 å 200 metallarbetare.

Man kan naturligtvis fråga sig vad som är anledningen till att det förekommer en så pass betydande arbetslöshet bland metallarbetarna, samtidigt som det råder en efterfrågan på kanske 2 000—2 500 metallarbetare. Jo, detta sammanhänger med att den lediga arbetskraften inte finns på de platser där det vid den aktuella tidpunkten föreligger en sådan efterfrågan. Se t. ex. på Kalmar län, där man hade en efterfrågan på mellan 100 och 150 metallarbetare vid samma tidpunkt som man hade de stora bekymren i Oskarshamn.

Det gäller för de anställda inom arbetsmarknadsverket att i den mån det är möjligt medverka till en flyttning till orter där det förekommer ett sug efter arbetskraft. Jag kommer i detta sammanhang till det speciella problem, som herr Larsson i Norderön tog upp, nämligen riksutbildningsanstalter som han inte gillade. Men varför bygger man då sådana? Jo, de byggs upp på samma sätt och på samma principiella grund som storarbetsplatserna, vilka ofta är förlagda till delar av södra Sverige därför att de arbetare som tas

exempelvis från Norrland skall få möjlighet att känna sig för huruvida de eventuellt skulle kunna trivas i den landsända, där de får sin utbildning eller sitt arbete. Detta har visat sig vara effektivt.

Jag glädde mig häromdagen när det i konselj beslöts om utbildningsbidrag till ett företag i Umeå, vilket skall ta in ungefär 120 personer för utbildning. Arbetskraften skall tas från Norrland men skall efter utbildningen gå ut som servicepersonal, nämligen som reparatörer, inom ett mycket stort företag och får därmed räkna med att bli utplacerad över praktiskt taget hela vårt land. Detta är en effektiv form för utbildning och rekrytering av arbetskraft. Bosättningsorten har dock i detta fall inte samma betydelse, eftersom det i allmänhet blir fråga om resemontörer, d. v. s. ambulerande servicepersonal, som utbildas och därmed anställs. Det är annorlunda för dem som eventuellt skall få anställning vid industrierna i södra Sverige. Därför tycker jag inte att det är så märkligt att man bygger riksutbildningsanstalter för att härigenom underlätta omflyttning av arbetskraft.

Jag tror också att rörlighetspolitiken med dess möjligheter till omskolning och till omflyttning genom bidrag har visat sig vara framgångsrik. I det senaste numret av Arbetsmarknaden, arbetsmarknadsstyrelsens speciella organ, förekommer en artikel som beskriver förhållandena i samband med en uppsägning av 58 tjänstemän vid Uddeholms AB i Värmland under fjolåret. I rubriken meddelas att en person blev arbetslös en vecka. Jag har inte fått fram siffrorna över hur många av dessa som fick flyttningsbidrag — det är en siffra som vi kanske så småningom kan få fram — utan vill bara konstatera att »flyttningsbidrag i någon form utgick till samtliga, som placerades utanför länet. Även för flyttning till

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringspolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

Norge har bidrag utgått.» — Det gällde en del norska medborgare, som efter många års anställning i Sverige fått plats i Norge. Vart har då dessa tjänstemän tagit vägen? Jo, de har i allmänhet placerats i uppgifter likartade de som de friställdes från.

Huvuduppgiften för våra ansträngningar är — för att återgå till inledningen av mitt inlägg — att i den mån det är möjligt söka skaffa ett likvärdigt eller mera lönsamt arbete för dem som blir arbetslösa. Därför måste vi använda oss av såväl rörlighetspolitiken som lokaliseringspolitiken.

Speciella problem kommer att uppstå i glesbygderna. Där lyckas vi inte med lokaliseringspolitik. I de bygder som många människor har flyttat ut från gäller det att ta till sådana åtgärder som vi har diskuterat och som riksdagen har att ta ställning till. Jag förmodar att vi kommer att få diskutera dem mera ingående, när utskottet har blivit färdigt med sin behandling. Jag tror på denna försöksverksamhet, men vi kan naturligtvis inte säga alltför mycket i förväg.

Förslag har också framlagts om äldrestödet för att ge bistånd i kontant form åt dem som vi inte kan begära skall flytta. Det är sådana åtgärder som jag anser nödvändiga att vidta från samhällets sida för att skapa ökad trygghet åt de människor som berörs av de förändringar som sker i vårt näringsliv. Jag tror att det farligaste vi kan göra är att hänge oss åt ett önsketänkande om att vi i vår del av världen skulle kunna komma undan den effektivisering och den anpassning av hela produktionen som är nödvändig för att klara konkurrensen på världsmarknaden.

Detta är utgångspunkten för bedömningen av näringslivets möjligheter att ge oss alla en någorlunda rimlig levnadsstandard. Att inte vilja acceptera en sådan utveckling och anpassa oss till

den tror jag vore väldigt farligt, för att inte säga ödesdigert. Vill vi inte det, måste vi vara beredda att avstå från en väsentlig del av den standard vi har i dag. Men är vi beredda till det? Här står valet mellan å ena sidan en anpassning som kan innebära flyttning av åtskilliga människor och å andra sidan avstående från en ökad standard eller rent av en sänkning av den standard vi har i dag. Jag tror inte att vi är beredda att gå ut och säga till människorna att vi väljer det senare alternativet. Vi får försöka klara anpassningen med så litet obehag som möjligt för de människor som drabbas av verkningarna, d. v. s. kanske framför allt de äldre.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag måste först få rätta till vad jag förmodar vara en missuppfattning. Inrikesministern ansåg att jag talade om inställningen hos dem som sysslar med arbetsmarknadspolitiken. Det gjorde jag naturligtvis inte, utan min fråga ställdes till inrikesministern. Jag talade om *dem som har ansvaret* för arbetsmarknadspolitiken, och med detta avsåg jag inte någon tjänsteman i arbetsmarknadsverket eller hos någon annan myndighet. Jag har hela tiden vänt mig till inrikesministern.

Enligt min mening har inrikesministern nu ganska klart utvecklat sin syn på den här saken, och jag tycker att det står ännu klarare än förut att han prioriterar rörligheten framför lokaliseringspolitiken. I mitt inlägg har jag hävdatt att jag anser att det borde vara en annan turordning.

Varför är man så angelägen om stora utbildningscentra, när man inte har utnyttjat de utbildningsresurser som finns inom de områden där människorna har drabbats av arbetslöshet?

Jag har angett ett exempel från mitt eget län, där det fortfarande finns goda möjligheter. Ökade utbildningsresurser

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringpolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

inom ett område är väl också en positiv lokaliseringsfaktor, i första hand för de företag som skall lokalisera sig dit eftersom de får tillgång till omskolad arbetskraft på det sättet. Vidare bidrar väl de som är sysselsatta i omskolningsverksamheten, t. ex. lärare, till att öka bygdens köpkraft — och det är i och för sig också en god lokaliseringsfaktor.

Det är också något av en konstruktiv åtgärd att förlägga sådana här omskolnings- och utbildningscentra till områden, där det finns människor som behöver sådan utbildning, ty samtidigt utnyttjas ju också resurserna inom det området.

Jag tycker inte att det är anledning att dra upp en lång debatt kring detta spörsmål. Jag har ställt dessa frågor om utbildningscentra samt efterlyst inrikesministerns syn på dessa och på prioriteringen. Jag tycker att jag nu har fått svar på frågorna och jag får väl då säga att jag är tillfredsställd med att svaret är klarläggande.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Om vi nu enbart skulle ha diskuterat riksutbildningsanstalterna, hade det varit ett enkelt problem. Då hade jag kunnat koncentrera mig på den uppgiften. Men herr Larsson i Norderön har ställt problemet mera principiellt, d. v. s. han har ställt rörlighetspolitiken kontra lokaliseringpolitiken, och det tycker jag är rimligt och riktigt.

Jag tillbakavisar herr Larssons påstående att nu har inrikesministern givit klar prioritet för rörlighetspolitiken. Jag betraktar den politiken som likvärdig med lokaliseringpolitiken. Men jag försöker att realistiskt bedöma möjligheterna av en lokaliseringpolitik. Jag skulle inte vilja tillråda de människor som bor i områden där det råder arbetslöshet att, när vi inte har

lyckats lokalisera företag dit, bara enbart stanna kvar på orten, även om det finns sysselsättningsmöjligheter på andra håll i landet, kanske till och med inom det egna länet. Det är ju detta som är den springande punkten. Rörlighetspolitiken kan vi inte undvara. Utvecklingen i Norrland talar härvidlag sitt tydliga språk.

Vi har kunnat påverka företag till en nyetablering i kustbandet men inte till glesbygdsområdena i inlandet i den omfattning som skulle varit önskvärd. Jag tycker det är bra att vi fått företag till Norrland även om det inte varit möjligt att få dem till inlandet i önskad omfattning. Då kan man ju inte säga annat än att rörlighetspolitiken fyller en betydelsefull uppgift.

Det gläder mig om jag missuppfattade ett uttalande som herr Larsson i Norderön gjorde. Det är inte missuppfattningen i och för sig som jag gläder mig åt, men jag fick närmast den uppfattningen att herr Larsson yttrade att de som sysslar med dessa uppgifter tycks vara mer angelägna att bedriva rörlighetspolitik. Jag godtar herr Larssons uppgift att detta inte var innebörden i hans resonemang. Kritisera gärna mig och kritisera gärna regeringen. Men de som sitter i arbetsmarknadsverket gör sitt jobb enligt de direktiv och riktlinjer som regeringen och riksdagen fastställt. Om de går ut och talar om vilka arbetsmöjligheter som finns i andra delar av landet och söker hjälpa människor till flyttning, så ligger det inom deras uppgiftsområde.

Sedan vill jag gärna säga — och jag tror att vi har skrivit det i statsverkspropositionen i år — att de befintliga utbildningsresurserna skall utnyttjas. Vi har kunnat konstatera att man kan ha en omskolningskurs inom ett län kanske i närheten av eller vid gränsen till ett annat län. Man finner att denna omskolningskurs inte är fullbelagd, medan man på den andra sidan länsgrän-

Svar på interpellation ang. prioritering av lokaliseringspolitiska insatser framför rörlighetsstimulerande åtgärder

sen har svårigheter att bereda alla utbildning. Det har förelegat en tröghet i fråga om att genom samarbete utnyttja de befintliga resurserna. Det är inte möjligt att vid de mera regionala omskolningsinstitutionerna få en sådan differentiering av utbildningen som vid en stor utbildningsanstalt.

Jag har varit och tittat på ett par storarbetsplatser som alltså haft till syfte att vara slussar för arbetskraft som skall gå in i beredskapsarbete, men samtidigt bedrivs en aktiv förmedling av arbetskraft. Vederbörande får tillfälle att resa ut och se på det nya arbetet som de erbjuds i industrier o. s. v. och får därmed möjlighet att orientera sig dels på platsen om arbetsuppgiften, dels undersöka om de skulle kunna trivas i den delen av landet, om de skulle kunna skaffa sig bostad ifall de har familj o. s. v. Jag tycker att detta har varit en utomordentligt värdefull anordning. De riksutbildningsanstalter som byggs upp har även denna funktion.

Jag kan förstå det resonemang som herr Larsson i Norderön för när han säger: Är det ändå inte bra att man har utbildad arbetskraft; det är i och för sig en lokaliseringsfaktor. Ja, det är det, om man någorlunda vet vilka uppgifter den skall gå till. Men här är meningarna ofta delade. Jag har haft diskussioner med representanter för ett par kommuner i det norrländska inlandet, där man engagerat några akademiker. Det är möjligt att det är de som är drivkrafterna. Där vill man först starta utbildningen, och sedan hoppas man att man så småningom skall kunna bygga upp en industri som passar för den utbildning som man här tänkt sig.

Jag har ifrågasatt om det inte är riktigt att man först har alldeles klart för sig att de sysselsättningsmöjligheter som är tilltänkta blir en realitet. Sedan kan man börja den utbildning som åt denna nya verksamhet skall ge den arbetskraft som man eftersträvar. Jag tror att

man i vissa fall överdriver vad utbildningen skall syfta till och möjligheterna att anordna kurser. Även i detta avseende är det angeläget att man ser mycket realistiskt på problemen.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag tycker inte att det är något som ändrat min uppfattning att inrikesministern uttalar sig för prioritering av rörlighetsstimulans. När det nu gäller även utbildningsverksamheten förefaller det som om också den skulle prioriteras när det gäller dessa större utbildningscentra.

Inrikesministern sade att man i de andra områdena givetvis kan utbilda och omskola, men differentieringen blir lägre än om man får ett större utbildningscentrum. Kontentan av detta måste bli att differentieringen blir ännu lägre när man tar bort dem som har möjligheter att utbildas på sin hemort. Då faller ju graden av differentiering även där, under det att om samtliga eller så många som möjligt fick utbildning i hemorten det skulle finnas möjligheter att differentiera på ett annat sätt.

Jag vet mycket väl att det här rör sig om i hög grad invecklade frågor och att det kan bli fråga om olika bedömningar från olika utgångspunkter.

Jag har fått del av inrikesministerns syn på dessa frågor och vill nu bara upprepa min syn på dem genom att säga att prioriteringen borde gå i en annan riktning. Jag vill till sist ytterligare slå fast att en god utbildning samtidigt är en bra lokaliseringsfaktor.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det tjänar väl inte mycket till att herr Larsson i Norderön och jag tvistar om vilken uppfattning jag har i fråga om prioritering mellan rörlighet och lokalisering. Jag har sagt att jag betraktar dem som likvärdiga. Jag

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

har hört talas om folk som går upp i en debatt och bestrider fakta. Om det nu är herr Larssons i Norderön avsikt att göra det, får han fortsätta därmed, men jag kan inte finna att det är mycket lönande.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag har inte vid detta tillfälle försökt att misstolka inrikesministern. Han har misstolkat mig en gång, och det har vi rättat till. Jag tycker att det är tillfredsställande att inrikesministern nu i alla fall så klart har uttalat sig för jämställdhet i dessa frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Adolfsson har frågat om jag vill lämna en utförlig redovisning av ungdomsarbetslösheten samt redogöra för de åtgärder som vidtagits på grund av denna samt vilka åtgärder som vidtagits med anledning av att antalet vakanta yrkesskoleplatser är större än antalet arbetslösa ungdomar.

Under hösten och vintern har ett stort antal ungdomar anmält sig hos arbetsförmedlingarna. Antalet arbetslösa under 25 år var i september 1967 cirka 7 500 eller $\frac{1}{4}$ av samtliga arbetslösa. Antalet har därefter med ett avbrott i december stigit successivt till cirka 11 000 eller 17 procent i januari. I den yngsta gruppen, d. v. s. ungdomar under 18 år, har arbetslösheten emellertid sjunkit från cirka 2 300 i september 1967 till cirka 1 400 i januari 1968. Ungdomsarbetslösheten är spridd över hela landet. En viss koncentration till storstäderna, en del industriorter och norrlandslänen är dock märkbar.

I samband med arbetslöshetsräkningen i oktober 1967 gjordes en specialundersökning beträffande de arbetslösas utbildningsnivå. Denna visade att av de arbetslösa under 25 år hade 60 procent ingen eller kortare yrkesutbildning än ett år, cirka 30 procent minst ett års yrkesutbildning samt mindre än 10 procent fackskola, gymnasium eller högre skolunderbyggnad. Av undersökningen framgick vidare att ungdomar med endast folkskola har betydligt större arbetslöshet än som svarar mot deras andel av befolkningen. Ungdomar med realskola, grundskola e. d. har en lägre arbetslöshet än som svarar mot befolkningsandelen, medan de som har gymnasium, fackskola eller högre utbildning har en arbetslöshet som i stort svarar mot deras befolkningsandel.

I oktober 1967 antog arbetsmarknadsstyrelsen ett aktivitetsprogram mot ungdomsarbetslöshet, vilket till väsentlig del går ut på att öka möjligheterna till yrkesutbildning såväl inom det ordinarie skolväsendet som inom arbetsmarknadsutbildningen. I december 1967 avdelades vidare särskilda tjänstemän vid länsarbetsnämnderna för att följa upp programmet.

Med anledning av att ungdomsarbetslösheten till stor del synes vara ett utbildningsproblem har antalet vakanta platser inom det ordinarie skolväsendet samt möjligheterna att snabbt få i gång nya kurser inom sådana yrkesområden där det råder brist på arbetskraft inventerats. Resultatet av inventeringen visade att vid månadsskiftet november—december 1967 fanns över 6 200 vakanta platser vid kommunala och landstingskommunala yrkeskolor samt att mer än 4 800 platser kunde tillkomma vid kurser som med kort varsel skulle kunna startas under vårterminen år 1968. Vid månadsskiftet februari—mars 1968 gjordes en ny inventering. Resultatet av denna skall inom den närmaste tiden publiceras skola för skola. Jag vill i detta sam-

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

manhang också framhålla den expansion som sker av utbildningsväsendet som helhet under nästa läsår, manifesterad i ökad intagning vid en rad utbildningslinjer.

Som interpellanten påpekat har emellertid många arbetslösa ungdomar inte tillvaratagit de möjligheter till yrkesutbildning som ställts till deras förfogande. Med anledning härav vidtog vid årsskiftet en intensifierad information genom annonser i riks- och ortspress samt genom radio och TV. Länsarbetsnämnderna inbjöd ungdomarna till särskilda informationsmöten. Information genom uppsökande verksamhet kommer att ske under våren.

Efter beslut av regeringen kan utbildningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen numera i allmänhet utgå till ungdomar redan när de fyllt 20 år. Därmed kommer möjligheterna att erbjuda omskolning åt ungdomar som tidigare haft förvärvsarbete att öka. I fråga om ungdomar med försörjningsbörda liksom i fråga om handikappade ungdomar kan för övrigt utbildningsbidrag utgå även om de är under 20 år.

Dessa åtgärder samt effektivare arbetsförmedling har lett till att från och med den 1 november 1967 till slutet av januari 1968 10 000 ungdomar hade arbetsplacerats på öppna marknaden, att mellan 4 000 och 5 000 hade påbörjat utbildning inom det ordinarie skolväsendet samt att 3 000 hade placerats i arbetsmarknadsutbildningen.

Bland ungdomarna finns emellertid ett icke obetydligt antal som av ena eller andra skälet inte är intresserade av utbildning. Andra åter behöver på grund av psykiska eller sociala handikapp särskilt anpassad undervisning. För dessa kategorier strävar arbetsmarknadsstyrelsen efter att få till stånd speciella beredskapsarbeten som även skall innehålla vissa moment av yrkesutbildning. Sådana arbeten har kommit i gång i vissa län. Man kommer också

att i ökad omfattning försöka placera ungdomar i skyddad eller halvskyddad sysselsättning. I samband med utarbetandet av vårprognosen kommer länsarbetsnämnderna att ägna särskild uppmärksamhet åt den väntade examinationen från skolorna och möjligheterna att bereda de nyutexaminerade arbete eller fortsatt utbildning.

Som framgått av min redogörelse pågår en mycket omfattande verksamhet för att bereda ungdomar sysselsättning. För regeringen framstår det självfallet som en ytterst viktig uppgift för arbetsmarknadspolitiken att bekämpa tendenser till ungdomsarbetslöshet. Utvecklingen på detta område följs därför noga, så att vid varje tillfälle erforderliga åtgärder snabbt skall kunna sättas in.

Vidare anförde:

Herr ADOLFSSON (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, men i likhet med de arbetslösa ungdomarna och deras föräldrar hade jag hoppats att det skulle ha innehållit mer av konkreta åtgärder ägnade att förbättra ungdomarnas svåra situation.

Statsrådet talar i svaret om de tusentals platser som står obesatta vid de kommunala yrkesskolorna, men han nämner inte de tusental ungdomar som står i kö och vill in på den yrkesutbildning som bedrivs inom näringslivet. Det var olyckligt att en motion, väckt av en av högerpartiets ledamöter här i kammaren, i vilken begärdes 1 000 nya bidragsrum för lärlingsutbildningen inom företagen, avslogs för ett par veckor sedan. Det är bevisligen den formen av utbildning som ungdomarna efterfrågar och som ger dem bättre förutsättningar att erhålla arbete, vilket också arbetsmarknadsstyrelsen har påpekat i olika sammanhang.

Statsrådet nämner i svaret ingenting om kontinuerlig intagning av elever i

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

yrkesskolorna under läsåret, vilket bl. a. har förordats av flera länsarbetsnämnder. Inte heller säger statsrådet någonting om en skyndsam utbyggnad av arbetslöshetsskyddet. Två tredjedelar av de arbetslösa ungdomarna under 22 år stod vid decemberräkningen utan sådant skydd.

Den informationskampanj som statsrådet talar om har inte lett till önskat resultat. Annonseringen har bara omfattat en begränsad del av dagspressen, och det har rått oklarhet om vem som skall stå för kostnaderna för kampanjen. I ett län har det inträffat att länskolnämnden i efterhand begärt anslag hos landstinget för att kunna betala dessa annonskostnader. Man får ett intryck av att kampanjen varit bristfälligt planerad och genomförs halvhjärtat.

Dagens ungdom har hamnat i en svår situation. Den som lyckas få arbete har många gånger svårt att få bostad, och får man en bostad är den ofta så dyr att det inte är möjligt för ungdomar att bo i den. De flesta ungdomar har stora studieskulder då utbildningen är färdig. Vill ungdomarna bilda familj blir det i regel en ekonomisk nödvändighet att båda har förvärsarbete, och då möter man från samhället krav att kanske halva inkomsten skall betalas i skatt. Dagens ungdom är inte i någon avundsvärd situation.

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Det var intressant att lyssna till inrikesministerns svar på herr Adolfssons interpellation. Men jag hade nog, liksom herr Adolfsson, väntat mig att litet mera konkreta åtgärder skulle redovisas, i synnerhet som statsrådet under den föregående interpellationsdebatten sade att de befintliga utbildningsresurserna skall utnyttjas.

I ett TV-program för ungefär 14 dagar sedan sade generaldirektör Bertil Olsson att många ungdomars arbetslöshet beror på att de saknar yrkesutbild-

ning. Vidare framhöll han att vi måste hålla på allas rätt till arbete. Inrikesministern bekräftar i sitt svar till herr Adolfsson att arbetslösheten i stor utsträckning beror på att vederbörande ungdomar inte har yrkesutbildning. Statsrådet understryker att »många arbetslösa ungdomar inte tillvaratagit de möjligheter till yrkesutbildning som ställts till deras förfogande» och framhåller slutligen att det pågår »en mycket omfattande verksamhet för att bereda ungdomar sysselsättning».

När vi hör dessa uttalanden från statsrådet Johansson och från arbetsmarknadsstyrelsens chef förvånar det oss än mer än tidigare att Sveriges riksdag dagen efter det att generaldirektör Olsson framträtt i det nämnda TV-programmet avslog motionen II: 686. I denna motion hade vi redovisat förslag som, om riksdagen bifallit motionen, skulle ha kunnat ge i varje fall 1 000 ungdomar en värdefull yrkesutbildning och samtidigt en skälig inkomst under utbildningstiden. Jag är övertygad om att statsrådet Johansson förstår vilken yrkesutbildning jag syftar på — det är den som sker i näringslivet och som går under beteckningen lärlingsutbildning hos hantverksmästare m. m. Jag ber i detta sammanhang med några siffror få belysa mitt påstående, att det finns en för den yrkesutbildningen verkligt intresserad ungdom.

Jag beklagar att yrkesskoleplatser står tomma, men jag förstår de ungdomar som hellre vill ha sin yrkesutbildning hos hantverksmästare. De får ju under hela utbildningstiden kollektivavtalsenlig lön. Jag tycker det hedrar dessa ungdomar att de dels vill lära sig någonting, dels vill försöka göra rätt för sig vad beträffar både samhället och hemmet. Låt mig anföra några siffror!

När vi i januari månad skrev den nämnda motionen var det 3 272 ungdomar som hade sökt få komma in på den aktuella utbildningsvägen. Det fanns

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

2 200 bidragsrum. När vi för 14 dagar sedan behandlade ärendet här i riksdagen var motsvarande antal ungdomar 3 541. Det hade alltså skett en snabb ökning.

Det riktas ofta kritik mot denna utbildningsform för att den gäller enbart vissa yrken, men så förhåller det sig inte. Ansökningarna kommer till största delen från byggnadsyrkena, och vad dem beträffar finns det all anledning att försöka stimulera till utbildning. Ungefär tusen ansökningar kom in bara till VVS-branschen. Det är orimligt att man på detta område skall vara låst till ett bestämt antal bidragsrum. Enligt min uppfattning borde regeringen ha möjlighet att i samråd med skolöverstyrelsen bestämma ramen för denna utbildning.

Jag vill med några siffror belysa också ett annat förhållande. Enligt min mening kostar denna utbildning inte samhället något. Låt oss ta två exempel! Vi förutsätter att två ungdomar väljer denna väg för yrkesutbildning till ett lågavlönat kvinnligt yrke respektive ett genomsnittligt manligt yrke. Utbildningstiden är tre år. Den lågavlönade flickan tjänar under dessa tre år enligt kollektivavtalet 23 000 kronor. Den manlige lärlingen tjänar i genomsnittsycket under samma tid cirka 35 000 kronor. Enligt skattetabellerna betalar vederbörande 4 000 kronor i det ena fallet och 12 000 kronor i det andra i skatt under utbildningstiden. De har kvar 19 000 respektive 23 000 kronor att leva på. Multiplicerar vi dessa skattesummor — 4 000 respektive 12 000 kronor — med det antal bidragsrum som enligt vårt förslag skulle tillkomma — 1 000 — får vi alltså 4 miljoner respektive 12 miljoner kronor i inbetalad skatt till samhället. Dividerar vi dessa siffror med tre — för de tre åren — får vi 1,3 miljon i det första fallet och 4 miljoner i det andra fallet. Kostnaden för de tusen bidragsrum som vi hemställde om i motionen är en-

ligt skolöverstyrelsen knappt 1 miljon kronor. Varför inte satsa på denna yrkesutbildning? Om inrikesministern hyser en uppriktig vilja att tillvarata alla chanser för att skapa utbildnings- och arbetstillfällen för ungdomen, förvånar det mig att inte inrikesministern passar på att utnyttja dessa möjligheter till yrkesutbildning i all synnerhet som siffrorna visar att även från samhällsynpunkt denna utbildning är ekonomiskt fördelaktig.

Med tanke på den erfarenhet av denna utbildning som statsrådet Johansson säkerligen har från tidigare år och det intresse som jag vet att statsrådet har visat för den ungdom som vill ha utbildning och sysselsättning inom hantverk och industri, hoppas jag, att statsrådet i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen — kanske också med hänsyn tagen till det brev som den organisation jag representerar i detta sammanhang ganska nyligen skrivit till Eder — skall kunna finna någon form för att omedelbart förstärka denna utbildning, som tydligen är eftertraktad av ungdomen. Faktum är att det är *nu* den behövs, det är *nu* de arbetslösa ungdomarna vill ha utbildning och det är när skolorna slutar i juni som de som lämnar grundskolan eller andra skolformer vill ha samma möjlighet.

Herr talman! Jag vädjar till statsrådet Johansson — trots att vår motion har avslagits — att denna interpellation och resonemangen kring den skall föranleda statsrådets medverkan till att snabbt lösa dessa problem, gärna bl. a. enligt den linje som vi har föreslagit.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Den fråga som herr Adolfsson tagit upp är mycket intressant, och jag kan inte underlåta att ge några synpunkter på den. Därvid skulle jag också vilja beröra ett lokalt problem som gäller storstockholmsregionen — det är egentligen inte lokalt, ef-

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

tersom det som händer i denna region också måste betraktas som rikspolitiskt.

Herr Nordgren sade att inrikesministerns svar på interpellationen var mager. Jag vill inte göra någon bedömning, men jag vill säga att frågan inte är så lätt. Debatten har egentligen gällt följderna och inte orsakerna. Arbetslösheten bland de unga beror i mycket hög grad på lokaliseringen av industrin. Inte minst inom storstockholmsregionen har helt nya problem uppstått för ungdomen. Det har påpekats att ungdomen kanske inte är tillräckligt intresserad av att ta varje chans att komma in på en yrkesskola. Det är riktigt. Många ungdomar vill ha ett så inkomstbringande jobb som möjligt med den begränsade utbildning de har. Men ambitionen att gå på yrkesskola kan ju dämpas något när man upptäcker att ungdomar med relativt god utbildning nuförtiden inte får något arbete.

I Stockholm beror detta i hög grad på lokaliseringen av industrin. Här pågår en industriell uttunning genom att de industriella aktiviteterna flyttar från storstockholmsregionen och s. k. intelligensindustrier uppstår med ett ökat antal servicetjänster. Bara under 1967 varslade totalt 71 företag i Stockholms stad och län om personalinskränkningar, därav 28 på grund av driftsnedläggning. De av dessa inskränkningar och nedläggningar berörda arbetarna var totalt 3 355, varav 1 267 på grund av nedläggning av driften. Under 1968 följer ytterligare flyttningar och nedläggningar, och en del företag har redan varslat härom för 1969. Jag skall inte gå in på vilka företag det gäller. Låt mig bara säga att från 1962 har till stockholmsregionen en enda större industriell nyetablering ägt rum.

Den omständigheten att det blir allt svårare att få industriarbete medför naturligtvis helt nya problem för de ungdomar som inte har någon hög utbildning. Rent allmänt är det intressant att konstatera att procenten arbetslösa ungdö-

mar ökat hela tiden från 1963 och fram till nu. 1963 utgjorde de arbetslösa under 25 år 14,7 procent av det totala antalet arbetslösa. Procentsiffran har sedan stigit och är nu uppe i 16,9.

Ett annat fenomen som jag vill rikta uppmärksamheten på är att av 5 267 arbetslösa i storstockholmsområdet i januari 1967 var 932 ungdomar under 25 år. När man ser på deras utbildning kommer man fram till följande, som alltså gäller Storstockholm. Av ungdomarna hade 565 folkskola, 279 grundskola och 78 realexamen, normalskolekompetens eller folkhögskola. Dessutom hade 18 fackskola, gymnasium eller universitet som bakgrund men kunde ändå inte finna ett arbete. Detta betyder att det är en delvis ny situation som har skapats, och jag ville bara i debatten föra in de speciella svårigheter som råder inom denna region.

Jag tycker inte att man skall överdriva betydelsen av den tekniska sidan i form av annonser och kampanjer för att ungdomen skall söka sig till yrkesskolorna, ehuru den givetvis inte får underskattas.

Eftersom detta är en fråga som inrikesministern i hög grad ägnar sig åt vill jag framhålla att den till sist avgörande faktorn ändå är hur industrin lokaliseras och att det blir ett differentierat näringsliv i alla områden. Det talas här i riksdagen oerhört mycket om glesbygdsproblemen och den första interpellationen som besvarades i dag gällde inte minst dessa, men man glömmar genomgående bort att det håller på att uppstå en ensidighet i fråga om arbetstillfällena i de stora regionerna och att det differentierade näringsliv som vi tidigare haft i dessa inte längre har samma utseende.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det problem som herr Jansson tar upp är vidlyftigt. Det är inte på något sätt ointressant, tvärtom.

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

Vi har haft anledning att följa denna utveckling, där industrier har flyttat från storstockholmsregionen. Några nya har, såsom herr Jansson nämnde, inte tillkommit, under alla omständigheter inte i sådan utsträckning att de har balanserat utflyttningen. Självfallet har en av avsiktterna med lokaliseringspolitik varit att åstadkomma en bättre balans i fråga om utvecklingen utanför storstadsregionerna men även inom dessa.

Trycket mot storstadsregionerna, som har en ständigt stigande befolkning med ett nettotillskott på 20 000—25 000 personer om året, är naturligtvis för dessa regioner en kolossal påfrestning, som inneburit att det inte varit möjligt att klara bostadsförsörjningen, behovet av skolor, sjukvård o. s. v. i den takt som varit önskvärd. Lokaliseringspolitik kommer härvidlag in som ett medel för att begränsa svårigheterna.

Jag tror att det var år 1964 som jag på en mäsas här i Stockholm tog upp problemet om obalansen i befolkningsammansättningen, eftersom vi kunde förvänta oss en utflyttning av industrierna och en tillväxande servicesektor, vilket ur vissa synpunkter inte är tillfredsställande.

Jag vill gå tillbaka till den redovisning som jag nämnde i den föregående interpellationsdebatten och som innefattade en av arbetsmarknadsstyrelsen gjord undersökning beträffande lediga platser i företag, vilka sökte mer än 15 nyanställda. Det visade sig att det största antalet lediga platser fanns i Stockholm men att det inte fanns ett enda företag inom den industriella sektorn som där behövde så många som 15 nyanställda. Alla de ungefär 1 000 lediga platser som det rörde sig om tillhörde vad jag vill beteckna som tjänstesektorn, vilket kanske är en talande uppgift.

Detta säger oss att vi måste fundera över i vilken omfattning den del av

servicen och administrationen, som har lokaliserats till Stockholm, lämpligen antingen kan flyttas ut härifrån eller i sina tillväxande delar lokaliseras till andra orter i landet. Därmed skulle det inte vara på samma sätt angeläget att flytta industrier från stockholmsregionen till de andra delar av landet där arbetstillfällena så väl behövs.

Det är ganska naturligt att antalet arbetslösa ungdomar är störst i september, när skolorna har slutat, examina är klara och semestrarna är över. De ungdomar som efter avslutad skolutbildning vill gå in i produktionen har kanske haft ledigt under sommaren eller haft tillfällighetsarbeten. I den mån de nu inte finner nya arbetsuppgifter blir de registrerade på arbetsförmedlingarna som arbetslösa. I fjol höst var ungefär 25 procent av det totala antalet arbetslösa under 25 år, men siffran sjönk sedan ganska snabbt. Under månaderna från oktober—november till januari—februari placerades 10 000 ungdomar under 25 år i arbete. Därför visar det sig nu att, som någon angav här, cirka 17 procent av dem som var arbetslösa i mitten av februari var under 25 år.

Antalet ungdomar under 25 år som var arbetslösa i mitten av februari i år var 6 000. Vid samma tidpunkt i fjol var motsvarande antal 8 300. Det var alltså ett mindre antal i år än i fjol. Jag skall inte ställa den i och för sig intressanta frågan vad det beror på att det här problemet inte föranledde någon större uppmärksamhet i fjol. Det kan väl inte vara det förhållandet att det är val i år som gjort en och annan intresserad av problemet? Det är ingen insinuation utan bara ett konstaterande av att problemet inte väckte samma intresse i fjol, när det var större, än vad det gör i år.

Trots vad herr Adolfsson säger har arbetsmarknadsstyrelsen vidtagit långtgående åtgärder. Programmet för att motarbeta ungdomsarbetslösheten fast-

Svar på interpellation ang. ungdomsarbetslösheten

ställdes i höstas. Nu sker en uppföljning av detta program med redovisning av lediga utbildningsplatser och en kampanj för att försöka förmå ungdomen att underkasta sig en utbildning med tanke på de lediga platserna. När det sedan vid årsskiftet gjordes en sammanställning av kampanjens resultat befanns det att åtskilliga ungdomar inte är beredda att yrkesutbilda sig. I slutet av januari gick det ut ett cirkulär till arbetsmarknadsmyndigheterna med uppmaning att ordna speciella beredskapsarbeten för den yngre arbetslösa arbetskraften. Det har sålunda vidtagits nya och långtgående åtgärder, men herr Adolfsson säger att ingenting görs.

Det måste ha blivit något slags stående fras i varje anförande efter ett interpellationssvar, att interpellanten inte är nöjd med svaret. Jag begär inte att alla skall vara helt nöjda, men dessa uttalanden om att man hade väntat sig konstruktiva förslag o. s. v. förvärrar mig litet grand, framför allt när de kommer från personer som inte själva har någonting konstruktivt att komma med.

Vad är det som herrarna tagit upp, först herr Adolfsson och sedan herr Nordgren? Jo, ni har velat genomföra en retroaktiv riksdagsdebatt kring en motion som redan har avhandlats i riksdagen. Jag förmodar att när motionen var aktuell så gav talmannen möjlighet för herrarna att tala så mycket ni ville. Ändå anser ni nu att ni skall hålla långa anföranden — och det har jag ingenting emot; jag lyssnar gärna — kring denna motion som en gång avslagits framför allt därför att yrkesutbildningsberedningen just nu utreder frågan om bidragen till lärlingsutbildningen. Det är ganska rimligt, att man innan man gör justeringar, avvaktar den utredning som tittar på hela problemet om yrkesutbildningen. Jag skulle förmoda att det var huvudmotivet för det ställningstagande som majoriteten i riksdagen tog. Man får väl än-

då acceptera ett riksdagsbeslut. Men naturligtvis har ni rätt att gå ut och säga att ni ogillar majoritetens beslut. Men jag kan inte finna att en debatt oss emellan om vad det skulle innebära har något speciellt positivt syfte — framför allt med tanke på att jag har redovisat att ungefärligen 10 000 yrkesutbildningsplatser i skolans och arbetsmarknadsstyrelsens regi står till ungdomarnas förfogande och erbjuds dem. Det har alltså inte varit brist på yrkesutbildningsplatser i och för sig som varit anledningen till att ungdomarna inte gått in här, utan det har varit av andra skäl som de inte gjort det. Vi får acceptera detta förhållande. Ungdomen vill snabbare gå in i produktionen och få en inkomst. Där måste arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsverkets personal anstränga sig för att så långt det är möjligt tillmötesgå ungdomarna. Lyckas inte det, får vi i den ordning, varom arbetsmarknadsstyrelsen skrivit till länsarbetsnämnderna, undersöka om speciella beredskapsarbeten kan ge sysselsättning åt en del av dessa ungdomar.

Det finns också anledning, herr talmän, att i detta sammanhang framhålla att vi har gjort en åldersanpassning beträffande utbildningsbidragen, så att de som är fyllda 20 år kan få sådant bidrag. Tidigare var det 21 år, med vissa undantag. Vi har gått ned till 20 år därför att de som rycker ut efter fullgjord värnpliktstjänstgöring i allmänhet är mellan 20 och 21 år. När vi hade 21-årsregeln var det många av dem som inte hade tillfälle att gå in i omskolningskurser och få den ersättning som då utgår. Många av dem kunde inte heller omedelbart få anställning. Jag tror att denna sänkning från 21 till 20 år är en åtgärd som bör uppmärksammas. Den kommer att väsentligt underlätta för den ungdom, som går ut från sin värnpliktstjänstgöring, att återanpassa sig till produktionslivet.

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Statsrådet Johansson har naturligtvis alldeles rätt i att vi debatterade detta ämne för fjorton dagar sedan och att vi då hade möjligheter att framföra vad vi önskade. Det gjorde vi också. Det är bara beklagligt att statsrådet Johansson inte hade tillfälle att vara här då. Det är inte min mening att ta upp någon lång debatt i denna fråga, men saken är den att statsrådet Johansson själv efterlyste konstruktiva förslag och jag anser att vi framförde ett konstruktivt förslag i motionen, som tyvärr blev avslagen.

Jag tar inte heller åt mig av statsrådet Johanssons uttalande att det inte skulle ha varit något intresse för denna sak i fjol. Min företrädare och jag har väl kämpat hårt för denna utbildningsform, och det är med glädje jag erkänner att regeringen från det vi började vår kamp successivt har ökat på de här bidragsrummen. Det har nämligen visat sig att detta har varit en värdefull utbildningsform. Tydligt har regeringen delat den synpunkten. Då arbetslösheten bland ungdomen tyvärr har ökat i år i förhållande till fjolårets siffror — vilket inrikesministern själv talat om — hade vi därför väntat att man skulle överväga att ta ytterligare ett steg på denna väg och öka bidragsrummen med låt oss säga 1 000 stycken, detta i all synnerhet med tanke på de siffror som jag räknat fram med hjälp av kollektivavtalen — och av vilka det ena berör mitt yrke och det andra statsrådets tidigare yrke. Jag tror att de siffrorna stämmer. Därför förvånade det mig att riksdagen för 14 dagar sedan inte kunde acceptera detta förslag. Då den emellertid inte gjorde det vädjar jag trots allt till arbetsmarknadsstyrelsen och därmed till inrikesministern att ytterligare fundera över detta spörsmål.

Det är riktigt, som statsrådet säger, att det står yrkesutbildningsplatser tomma vid en del yrkesskolor, och det be-

klagar vi i högsta grad. Jag har ingenting emot den utbildningen. Men då en del ungdomar inte gärna accepterar den utan hellre vill ha den utbildning, som bjuds på hemorten hos de eventuella där befintliga företagen, och kan få det om dessa bidragsrum ökas något, får man väl tänka om och uppfylla denna önskan från ungdomens sida. Det kanske inte är lika lätt att resa bort och lägga sig på en yrkesskola eller en landstingets verkstadsskola och i varje fall inte lika ekonomiskt vare sig för ynglingen eller flickan själv eller hemmet. De har ju dock sin kollektivavtalsenliga lön. Mot denna bakgrund ville jag gärna framföra den här saken på nytt. Jag vädjar fortfarande till statsrådet Johansson som, det vet jag, har god förståelse för hantverket, den mindre industrin och ungdomen att fundera på om man inte kan hjälpa denna ambitiösa ungdom på något sätt, gärna med stöd av arbetsmarknadsstyrelsen, till den yrkesutbildning de önskar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Norrby har ställt vissa frågor som hänger samman med vattenföreningarnas inverkan på fritidsfisket.

Regeringen har i proposition nr 37 till årets riksdag föreslagit åtgärder mot föreningen av våra vatten. Dessa åtgärder får självfallet betydelse även för fritidsfisket. Jag får hänvisa till propositionen. Jag vill även nämna att regeringen uppdragit åt naturvårdsverket

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m

att skyndsamt undersöka möjligheterna att hindra utsläpp av avloppsvatten, som innehåller kvicksilver. 1964 års naturresursutredning har fått i uppdrag att utreda möjligheterna att sanera kvicksilverförorenade vatten.

Vidare kan nämnas att fritidsfiskeutredningen enligt vad jag inhämtat räknar med att inom kort lägga fram ett betänkande med förslag till statliga insatser i fråga om fritidsfisket. Det blir då tillfälle att mot en bredare bakgrund överväga vilka speciella åtgärder som behövs för att tillgodose fritidsfiskets intressen.

Vidare anförde:

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för interpellationssvaret som i all sin korthet ändå ger vissa löften. Proposition nr 37 som statsrådet hänvisade till talar om en naturvårdsforskningens organisation och om statsbidrag till avloppsreningsverk m. m. Där skisseras en rad åtgärder som är nödvändiga men inte tillräckliga förutsättningar för intensifierade vattenvårdsinsatser. Att de inte är tillräckliga belyses bäst av att forskningen först måste genomföras, dess resultat måste tillämpas, avloppsreningsverken måste byggas, förstörda vatten måste saneras. Det är alltså fråga om relativt långsiktiga åtgärder som man ger incitament till i proposition nr 37.

Ur fritidsfiskesympunkt är det dessutom att notera att Fiskefrämjandets remissyttrande över naturresursutredningens betänkande inte har beaktats i propositionen. I denna kan jag i alla fall finna en del av ett svar på den tredje av mina interpellationsfrågor.

Eftersom frågorna antytts mycket flyktigt i svaret skall jag ta mig friheten att upprepa dem. Det kan tjäna som bakgrund till den fortsatta diskussionen.

Min första fråga var då: Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att kompensera fritidsfiskarna för de försämringar i möjligheterna att utöva fiske som »kvicksilverförbudet» medför?

Den andra frågan var: Är statsrådet beredd att medverka till att Fiskefrämjandets kostnader för information till allmänheten om kvicksilverförorenade fiskevatten täcks med anslag av statsmedel?

Den tredje frågan: Vilka övriga tillfälliga och bestående åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att möjligheterna till fritidsfiske inte skall begränsas av vattenföroreningar?

Och den fjärde frågan: Anser statsrådet det motiverat att i ökad omfattning engagera sportfiskare och andra friluftsmänniskor i kampen mot miljöförstörelsen?

De återstående svaren — alltså på 3½ av mina frågor — måste då återfinnas i fritidsfiskeutredningens betänkande, som statsrådet återoppar. Men detta betänkande offentliggöres inte förrän på fredag. Det är därför svårt för mig att kommentera interpellationssvaret på denna punkt. Jag har ju inte haft tillfälle att ta del av betänkandet. Jordbruksministern får det väl officiellt på torsdag, förmodar jag.

Det enda jag vet om detta betänkande är vad som har stått i tidningarna om förhandsgissningar — inte förhandsbesked alltså. Det finns därför all anledning för en intresserad fritidsfiskare att med stora förväntningar se fram mot den fullständiga redovisning som förmodligen kommer på Fiskets dag, ett arrangemang som äger rum på fredag.

Det kortfattade interpellationssvaret får väl tolkas som ett besked om att jordbruksministern då — på fredag alltså — kommer att belysa mina frågeställningar i ett större sammanhang.

Nu har jag faktiskt hänvisat till fritidsfiskeutredningen redan i min interpellation och ställt frågorna så att de

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m

kan besvaras oberoende av utredningens betänkande. Direktiven för fritidsfiskeutredningen och tidsplanen för dess arbete gör att kvicksilverfrågorna knappast kan ha tagits upp i någon nämnvärd grad i utredningens betänkande.

Jag vill sedan något kommentera de pressgissningar som gjorts kring de förslag som fritidsfiskeutredningen kommer att framlägga. Fritidsfiskeutredningen skall ju enligt sina direktiv föreslå en samordning av länsfiskestadgorna. Det är, tror jag, ett relativt lätt problem; det behöver inte bli några diskussioner om ett förslag i den riktningen. Men i Aftonbladet i dag finns en notis, rubricerad »Nu skall det bli licens på allt fritidsfiske i Sverige», och enligt den notisen skulle två miljoner fritidsfiskare få betala envar 10 kronor om året i fortsättningen för att få lov att utöva sin hobby. Om dessa uppgifter är riktiga, innebär det alltså att man inför en punktskatt på en mycket nyttig och angenäm fritidssysselsättning, fritidsfiske. Det strider ju rätt mycket mot de skatteprinciper som vi annars följer här i landet, nämligen att successivt avveckla punktskatter. I första hand skall naturligtvis dessa åtgärder, som är önskvärda och nödvändiga för fritidsfisket, betalas med så att säga vanliga pengar, inte med några särskilda licenspengar. I det sammanhanget är det värt att peka på att fritidsfiske ofta sker från eller i samband med motorbåtsåkande, och då använder man ofta bensin som bränsle och betalar en rejält tilltagen bensinskatt. Småbåtstrafiken här i landet beräknas köra in 30 miljoner kronor om året i bensin-skattepengar. Återbäringen till småbåtsanläggningar och liknande rör sig om cirka 5 miljoner kronor. Det finns alltså där en hel del att ta utav, så pass mycket att det mer än väl räcker för att klara utvecklingen av fritidsfiskemöjligheterna.

Debatten i dag kan alltså inte bygga på några fakta kring fritidsfiskeutredningens betänkande. Den får i stället bygga mera på interpellationen än på interpellationssvaret. Jag förmodar att jordbruksministern är intresserad av och positivt inställd till de frågor som jag har tagit upp, och jag förutsätter att han kommer med litet utförligare synpunkter redan i denna debatt.

Fritidsfiskeproblemen kommer in i den aktuella miljövårdsdebatten på många sätt. Kviksilverföroreningar är bara ett exempel, vattenföroreningar i övrigt ett annat exempel. Yrkesfiskets kris ger en annan infallsvinkel mot problemen. I torsdags kom det en ny infallsvinkel. Vattenfall presenterade då sina planer på ett kärnkraftverk vid Bogesund. Ur vattensynpunkt innebär det 150 kubikmeter kylvatten per sekund med eu övertemperatur på 8 å 10 grader. Det kommer naturligtvis att påverka förhållandena i några av de viktigaste vattnen som har drabbats av kvicksilverförbudet. Det är här fråga om bra och välbelägna fiskevatten, nära ett stort tätortsområde. De ekologiska förändringar som sker i vattnet kommer att bli omfattande. Man kommer att få en förhöjd vattentemperatur, andra förutsättningar för flora och fauna. Det leder tanken till att man i framtiden kanske kan fånga ullhandskrabbor, djävulsrockor och tigerhajar i Stora Värtan, och det kan ju vara ett fascinerande men kanske också avskräckande perspektiv för fritidsfiskare. Man vet att mikroklimatet kommer att påverkas. Man vet att vattnets självreningsförmåga kommer att påverkas, liksom strömningsförhållandena i Stockholms inre skärgård. Inom parentes sagt är det anmärkningsvärt att ett statligt verk presenterar så omfattande planer innan samråd har tagits med de lokala och regionala planeringsorganen. Det här projektet hade ju omgetts av den allra största sekretess, ända till dess det of-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m

fentliggjordes. Kärnkraftverket och de ännu under flera år bestående utsläppen av lågradigt renat avloppsvatten från tätortsområdet runt Stockholm leder för en fritidsfiskare lätt till tanken på ett vattenvårdsförbund för Stockholms inre skärgård. Vattenvårdsförbundens ställning och organisation är rätt oklara i dag, men riksdagen har förra året skrivit till Kungl. Maj:t om den saken på basis av motioner och tredje lagutskottets utlåtande nr 32. Bollen ligger alltså nu hos regeringen. Just ur fritidsfiskesympunkt är det mycket angeläget att vattenvårdsverksamheten kan regleras fastare, att regler för statsbidrag kan införas o. s. v.

Sedan vill jag också något kommentera mina interpellationsfrågor litet mera i detalj. Min första fråga löd: Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta för att kompensera fritidsfiskarna för de försämringar i möjligheterna att utöva fiske som »kvicksilverförbudet» medför? På den frågan hoppades jag få ett svar som innebar att staten eller möjligen kommunerna skulle kunna hjälpa till att organisera arrenderingen av nya fiskevatten, alltså sådana vatten som i dag ur fiskesympunkt är lågt exploaterade, att staten också skulle kunna undersöka möjligheterna att förbättra kommunikationerna till andra, alternativa fritidsfiskevatten samt att staten kunde hjälpa till att klara ut en del informationsfrågor. Det är så mycket allvarigare nu att klara informationsfrågorna, eftersom ytterligare svartlistningar av fiskevatten har gjorts sedan jag framställde min interpellation.

Ett råd kan man naturligtvis alltid ge fritidsfiskarna: Fortsätt att fiska i förbjudna vatten — eller rättare sagt i vatten där försäljningsförbud har införts på den fångade fisken — och gräv sedan ned fångsten! Det torde vara tveksamt om man ens får skänka bort den fisk man fångar. Det strider förmodligen mot gällande förordningar.

Personligen brukar jag dock inte ha några större problem därvidlag, och jag kommer väl inte att få det i sommar heller. Jag är visserligen ivrig fritidsfiskare men får just aldrig någon fisk. Problemet berör därför närmast andra.

Min andra fråga löd: Är statsrådet beredd att medverka till att Fiskefrämjandets kostnader för information till allmänheten om kvicksilverförorenade fiskevatten täcks med anslag av statsmedel? Den frågan framställde jag mot bakgrund av de mycket omfattande prutningar på naturvårdsverkets äskanden, framför allt på informationssidan, som skett i statsverkspropositionen. Sådana prutningar har gjorts både när det gällt naturvårdsverkets egen förvaltning och anslagen för upplysning i naturvårdsfrågor. Dessa stora prutningar berörde ett ur naturvårdssympunkt oerhört känsligt avsnitt, nämligen informationsverksamheten. I det läget ansåg jag att man måste aktualisera informationsfrågan på nytt, när stora nya informationsbehov dyker upp. Det kan rimligtvis inte finnas möjligheter att ur nästa års budget ta de pengar som behövs för nytillkommande informationsutgifter, när prutningarna har varit så hårda.

Min tredje fråga gällde vilka övriga tillfälliga och bestående åtgärder statsrådet är beredd att vidta för att möjligheterna till fritidsfiske inte skall begränsas av vattenföroreningar. Den frågan är delvis besvarad, varför jag kan gå förbi den nu.

Den fjärde frågan löd: Anser statsrådet det motiverat att i ökad omfattning engagera sportfiskare och andra friluftsmänniskor i kampen mot miljöförstörelsen? Det är en allmän och principiell frågeställning som jag tycker är utomordentligt intressant att diskutera. Här har vi en aktionsgrupp bestående av fritidsfiskare och friluftsmänniskor — och en mycket betydelsefull sådan grupp — som gör observa-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m

tioner i miljövårdsfrågor ute på fältet, men deras iakttagelser om miljöförstörelsen systematiseras inte på lämpligt sätt och samlas inte in centralt. På grund därav går vi miste om ett inte minst från vetenskaplig synpunkt värdefullt informationsmaterial. Där kan man mycket väl tänka sig att organisera upp en verksamhet som snabbare än eljest kan ge goda forskningsresultat.

Herr talman! Jag är inte bara intresserad fritidsfiskare utan försöker också sätta in rekreationsfrågorna och fritidsfisket i ett större samhällsekonomiskt sammanhang. Som politiker har man ju bl. a. den uppgiften att försöka se de stora sammanhangen mellan olika samhällssektorer. Och gör man det, så kommer fritidsfiskefrågorna i ett helt annat läge. Fritidsfisket är en erkänd och dokumenterat god rekreationsform. Fritidsfiskaren söker sig ut i naturen, han håller den takt i friluftslivet som han själv önskar och som passar honom. Han väljer också de miljöer som han helst vill söka sig till och sysslar med en rogivande och föga ansträngande hobby — speciellt om han inte får för mycket fisk. Här har vi alltså ett sätt att förbättra rekreationsmöjligheterna, något som inte minst ur produktionsökningssynpunkt är väsentligt. Stressade människor torde hitta få bättre rekreationsmöjligheter än dem fritidsfisket kan erbjuda.

En ökad fritidsfiskeverksamhet längs våra kuster är dessutom en sysselsättningsskapande åtgärd i avfolkningsbygder, där rationaliseringsåtgärder för närvarande tenderar att försämra sysselsättningsmöjligheterna och att leda till avfolkning. Här har man alltså en förnämlig möjlighet att kompensera bortfallet av sysselsättningsmöjligheter. Och det kanske allra väsentligaste är att om man skall kunna driva en aktiv naturvård ute på fältet måste man ha aktiva naturvårdsmänniskor på platsen. Just fritidsfiskarna tror jag kan vara

mycket värdefulla i det sammanhanget. De har lärt sig att respektera naturen, de har lärt sig att ta vara på de favörer som naturen ger och de kan hjälpa till att visa andra, mindre nogräknade människor till rätta.

Skall jag sammanfatta dessa synpunkter vill jag göra det med orden: Vi har inte råd att spara när det gäller kostnader för fritidsfisket.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag vet knappast vad jag skall säga i anledning av detta mycket populärt hållna kåseri om fritidsfisket i största allmänhet. Det har framförts några konkreta frågor — jag har inte svarat på dem. Jag har den känslan att det varit bättre, om herr Norrby velat driva dessa frågor och få fram ett snabbt avgörande, att herr Norrby utnyttjat den möjlighet som står riksdagsmännen till buds att aktualisera en fråga genom att väcka motion. Herr Norrby borde inse att den rätta vägen inte är att gå via ett statsråd och fråga honom vad han tänker göra — kanske just i samma ögonblick som man väntar att en utredning skall publiceras.

Jag har alltså inte möjlighet, herr Norrby, att i dag ge en uttömmande beskrivning på dessa olika problem. Men när jag svarade pekade jag på de väsentliga åtgärder som vi vidtagit för att på lång sikt kunna tillvarata fritidsfiskets intressen, d. v. s. våra insatser för att komma till rätta med förstörelsen av vattnen. Det är ju ändå underlaget för denna verksamhet, och det tyckte jag var väsentligt att peka på.

Om jag sedan försöker ge ett besked med anledning av de fyra frågor som framställts måste jag göra det helt kort.

Det har kanske gått herr Norrby förbi att vissa fiskare — deltidsfiskare — faktiskt fått möjlighet att erhålla kom-

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m

pensation. De kan få upp till 1 000 kronor som ersättning för förlorat fiske. Det invänds måhända att detta inte gäller fritidsfiskare utan deltidfiskare, men jag vågar faktiskt inte ge mig in på en definition av vad det ena och det andra är härvidlag. Så mycket är säkert som att vissa fiskare i ifrågasvarande vattendrag fått ersättning ehuru de inte är yrkesfiskare.

Frågan om informationsverksamheten har förut varit uppe. Det har givits särskilda anslag till upplysningsverksamhet just kring kvicksilverföroreningen i fisk. Frågan har också behandlats i interpellationsdebatter tidigare. Fiskefrämjandet har ett visst bidrag av statsmedel. Och helt allmänt vill jag säga att jag verkligen har det intrycket, att det inte skulle behövas någon extra puff på fritidsfolket och dess organisationer för att dessa frågor skulle tas upp. Tvärtom är det på det sättet, herr Norrby, att det i dag finns ett intresse som aldrig någonsin hos organisationerna för att diskutera dessa frågor och bilda opinion och på det viset bidra till ett ökat intresse för att ta vara på möjligheterna till fritidsfiske.

Jag har inte anledning att vidare gå in i diskussion av dessa frågor. Mycket av vad herr Norrby sade var, som sagt, synnerligen allmänt hållet, och jag tror att vi bör vänta med den fortsatta diskussionen tills utredningen föreligger. Utredningen tillsattes år 1963 just i förvisningen att det var på tiden att man tog upp dessa frågor till prövning och allvarligt undersökte vad samhället kunde göra för att förbättra möjligheterna att utnyttja fritiden. Detta var vi alltså på det klara med år 1963, och nu presenteras utredningens betänkande snart. Utredningen har tagit för lång tid, men när vi nu kan vänta dess betänkande i dagarna har jag alltså inte anledning att gå in i någon diskussion om vad betänkandet kan innehålla.

Herr NORRBY (fp):

Herr talman! Jordbruksministern karakteriserade mitt tidigare inlägg som ett populärt kåseri. Jag får bara konstatera att jag inte är tillräckligt erfaren här i huset för att veta hur man skall göra när man får ett så kort och så märkligt utformat svar som det jag fick. Det innehåller ju inga svar på de frågor jag har ställt utan bara en hänvisning till åtgärder som jag väl känner till. Jag har arbetat rätt mycket de senaste veckorna med proposition nr 37 och dessförinnan ännu mer med naturresursutredningens betänkande, som jag vill beteckna som något av det mest glädjande som hittills inträffat på miljövårdsområdet här i landet. Propositionen som följde på detta betänkande anser jag naturligtvis också vara mycket glädjande.

Mot bakgrunden av svaret var det alltså inte särskilt lätt att göra någonting annat än hålla ett populärt kåseri, men detta innehöll tydligen så pass mycket att jordbruksministern ansåg att det hade varit lämpligare att i stället motionera i dessa frågor. Det har jag delvis gjort.

Jag har tagit upp fritidsfiskefrågorna som en väsentlig ingrediens i en motion och som en perifer ingrediens i en annan; den första handlar om skärgårdsområdenas utveckling, den andra om åtgärder för att stimulera båtsporten. Dessutom har jag berört saken i en del sammanhang både inom och utom riksdagen.

Det är alldeles givet att man kan formulera svaret så som jordbruksministern har gjort, om man lämnar det ett par dagar innan den utredning man åberopar presenterar sitt betänkande. Emellertid hade det varit lätt att vänta en vecka med svaret; det är inte jag som har bestämt tidpunkten för det.

Jordbruksministern talar om den ersättning med 1 000 kronor som kan utgå till deltidfiskare. Jag har mycket

Svar på interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra möjligheterna till fritidsfiske, m. m.

väl lagt märke till det och även till att yrkesfiskarna i dessa sammanhang kan få 2 000 kronor, men det är inte dem det är fråga om utan det gäller fritidsfiskarna. De är inte hjälpta av en ekonomisk ersättning, om deras fritidsfiskemöjligheter faller bort. Det går inte att med pengar kompensera de oerhörda stimulansvärden som ligger i att utöva fritidsfiske, speciellt i vetskap om att den fisk man fångar är ätbar.

Jag följde också intresserat den mycket korta interpellationsdebatt om informationsverksamheten, vari det i form av en tillagd mening i interpellationssvaret meddelades kammaren att 200 000 kronor anslogs åt fiskeupplysning.

Jag tolkar jordbruksministerns ord så att Fiskefrämjandet mycket väl kan komma i fråga när det gäller ersättningar för sin tillkommande verksamhet med information till allmänheten. Observera att det här inte är fråga om en intern upplysning till medlemmarna utan om tillkommande funktioner, som Fiskefrämjandet kan undvika bara om det stänger sin telefonväxel eller sällar frågorna genom att ta reda på om den som ringer är medlem eller inte. Så arbetar inte en ideell organisation. Fiskefrämjandet tar alltså hand om denna information och har av den anledningen fått en oerhört ökad arbetsbelastning under de senaste månaderna.

Det är också riktigt att de organiserade fritidsfiskarna inte sviker sina organisationer i en situation som den som nu har uppstått. Tvärtom har man både i Sveriges allmänna fiskevårdsförbund och i Fiskefrämjandet märkt en ökad anslutning och ett växande intresse och engagemang från medlemmarna. Det är helt naturligt att människor med gemensamma intressen sluter sig samman i ett läge där dessa intressen hotas.

Vad jag säger i dessa frågor måste tyvärr i mycket bli allmänt hållet. Hade

debatten kommit en vecka senare, hade vi kanske haft mera sakmaterial att resonera om.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

§ 7

Föredrogs å bordet vilande skrivelse från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling med överlämnande av redogörelse för församlingssessionerna under år 1967.

Redogörelsen hänvisades till utrikesutskottet.

§ 8

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 1, statsutskottets utlåtanden nr 7 och 10, bevillningsutskottets betänkanden nr 8, 9, 12, 16—18 och 20, bankoutskottets utlåtanden nr 12 och 13, första lagutskottets utlåtanden nr 15—17, andra lagutskottets utlåtanden nr 3, 4 och 8—11, tredje lagutskottets utlåtanden nr 1 och 15—18, jordbruksutskottets utlåtande nr 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 9 och 10.

§ 9

På hemställen av herr talmannen beslöt kammaren, att tredje lagutskottets utlåtande nr 1 skulle uppföras närmast före utrikesutskottets utlåtande nr 1 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 10

Interpellation ang. normalbeloppet för existensminimum

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (vpk), som yttrade:

Herr talman! Kravet om slopande av dyrortsgrupperingen röner en allt starkare anslutning. Inte minst är detta fallet från fackligt håll. Vid LO:s senaste kongress förelåg till behandling fyra motioner i denna fråga. Vid Teleförbundets kongress i september 1967 yttrade LO:s representant enligt pressreferaten: Det skulle vara värdefullt att någon gång från ansvarigt håll få klart ut sagt vari den rättvisa består som säger att lågavlönade skall vara missgynnade genom dyrortssystemet. LO-anslutna Statstjänarkartellen och TCO uttalade vid samma tidpunkt att vid de stundande förhandlingarna frågan om ändrad dyrortsgruppering kraftigt skulle hävdas.

Vid de tillfällen kravet om dyrortsgrupperingens slopande varit till behandling i riksdagen har ständigt hävdats att detta var en facklig förhandlingsfråga. Även om denna ståndpunkt accepteras kvarstår att det borde ankomma på statsmakterna att föregå med gott exempel och medverka till att den orimlighet som dyrortsgrupperingen utgör blir avskaffad. I skattemässigt hänseende har som bekant ortsavdragen gjorts lika över hela landet.

I de pågående statliga löneförhandlingarna föreligger nu enligt offentliggjorda meddelanden ett förhandlingsbud från avtalsverket om en ortsgroupsreform. Det finns emellertid ett område där det inte kan bli tal om vare sig förhandlingar eller en uppgörelse mellan »parterna». Det gäller de låginkomstagare eller personer som av sjukdom eller andra skäl kommit i en sådan situation, att bestämmelserna om normalbelopp för existensminimum äger tillämpning. Ortsavdraget vid beskattning är på intet sätt till fyllest för att återstående lön efter skatt skall kunna

medge en dräglig försörjning. Det har sålunda fastställts en beloppsgräns för ett extra skatteavdrag utöver ortsavdraget. För folkpensionärerna kallas motsvarande avdrag extra skattelindringsavdrag. För den kategori det här är fråga om är benämningen existensminimum.

Enligt min mening är det anmärkningsvärt att medan såväl ortsavdraget vid beskattning som de extra avdragen för folkpensionärerna är lika för hela landet, så är beloppen för existensminimum *dyrortsgraderade*. De har visserligen blivit uppräknade för år 1968 jämfört med föregående år. Men orimligheten i en indelning i ortsgupper belyses av följande exempel ur den nu gällande tabellen.

För en ensamstående i ortsgrupp 3 är normalbeloppet för existensminimum 450 kr., i ortsgrupp 4 är beloppet 475 kr. och i ortsgrupp 5 500 kr. — per månad räknat. För exempelvis makar med 2 barn är motsvarande belopp 765, 808 och 860 kr. Vad kan motivera en skillnad i detta avseende mellan Göteborg och Stockholm, för att nämna ett exempel? Givetvis borde en generell uppflyttning ske till de för ortsgrupp 5 gällande summorna.

Men frågan har även en annan sida. I normalbeloppen för existensminimum ingår boendekostnad med 1 800 kr. per år. Det var de under senare år kraftigt stegrade hyrorna som föranledde 1967 års riksdag att uttala sig för att avskaffa »taket» 4 500 kr. för de extra skattelindringsavdragen för pensionärerna. Men i 50 § 2 mom. kommunalskattelagen kvarstår beloppsgränsen 4 500 kr. för makar eller likställda (6 750 kr. för ensamstående) som maximum för existensminimum. I de fall då bostadskostnaden är högre än den ålderstigna siffran 1 800 kr. — och det torde i de flesta fall vara förhållandet — uppnås normalbeloppets maximum utan att andra omständigheter såsom sjukdom eller dylikt kan beaktas. En ändring i denna paragraf är uppenbarligen motiverad.

Med hänvisning till det anförda hem-

Interpellation ang. åtgärder mot den industriella uttunnningen i stockholmsregionen

ställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Delar statsrådet uppfattningen att dyrortsgrupperingen bör frångås vid fastställande av normalbelopp för existensminimum, och är statsrådet i så fall beredd att ta initiativ härtill?

2. Vill statsrådet pröva frågan om en ändring av 50 § kommunalskattelagen avseende maximeringen till 4 500 kr. av normalbeloppet för existensminimum i enlighet med synpunkterna i interpellationen?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. åtgärder mot den industriella uttunnningen i stockholmsregionen

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON (vpk), som yttrade:

Herr talman! Den arbetsmarknads- och näringspolitiska utvecklingen i storstockholmsområdet skapar oro. Under 1967 varslade totalt 71 företag i Stockholms stad och län om personalinskränkningar, därav 28 på grund av driftnedläggning. De av dessa företag berörda arbetstagarna var totalt 3 353, varav 1 239 på grund av driftnedläggning. Under 1968 följer ytterligare förflyttning och driftnedläggning och några företag har redan varslat om förflyttning fr. o. m. början av 1969.

Industriutflyttningen är ingen ny företeelse. År 1962 flyttade sådana stora företag som ASEA (Stockholmsverken), som berörde 500 arbetstagare, till Häl-singborg och de Laval Ljungström Pump AB med 700 arbetstagare till Fin-spång och Västerås. 1964 flyttade bl. a. Hammarby Bakelit Industri AB med 103 anställda till Kristianstad och LM Ericssons fabrik i Huddinge, omfattande 190 anställda, till Östersund. AB Electro-lux' fabriker i Hammarby och Bromma med 575 resp. 239 anställda flyttade

1965 till Motala respektive Uppsala. Samma år flyttade Calors Verkstads AB till Ronneby med en fabrik som syssel-satte 229 löntagare. 1966 fortsatte den-na utveckling då bl. a. AB Alpha hård-plastfabrik, omfattande 230 arbetstaga-re, flyttade till Kristianstad.

Under tiden från 1962 och fram till nu har över 70-talet betydande industri-företag flyttat ut från stockholmsregio-nen, medan endast en större industriell nyetablering kunnat uppsåras, nämligen Minnesota Mining and Manufac-turing AB (3 M), som startade sin verk-samhet i Rotebro 1962 och nu har ca 350 anställda. Ser man på andra nyetableringar rör det sig endast om små företag av hantverksmässig karaktär där antalet anställda är obetyd-ligt. I andra fall rör det sig inte om genuina nyetableringar utan om en del företag som något ökat antalet anställ-da. Samtidigt ökar antalet arbetstillfäl-len genom expansionen av icke-indu-striella aktiviteter; de s. k. intelligens-industrierna ökar liksom antalet ser-vice-tjänster.

Den arbetsmarknads-, lokaliserings- och näringspolitik som på detta sätt kommer till uttryck i främst Stock-holms stad men även i Stockholms län är i allt väsentligt dikterad av storfi-nansiella intressen. Som framgår av bl. a. SOU 1968:7 »Ägande och infly-tande inom det privata näringslivet» är det i hög grad den Wallenbergska fi-nansdynastin som bestämmer den nä-ringspolitiska utvecklingen i storstock-holmsområdet.

I det privata näringslivets produktionsplanering ingår att flytta rutintill-verkningen från tätorter med ett rela-tivt sett högre löneläge och till de stora tätorterna lokalisera de mest specialise-rade och kvalificerade verksamheter-na, lednings- och beslutsfunktionerna, experimentell produktion och forsk-ning, viss kvalificerad service o. d. För-flyttningen av rutintillverkningen till perifer lägen och de starkt specialise-

Interpellation ang. åtgärder mot den industriella uttunningen i stockholmsregionen

rade företagens lokalisering till stora tätorter i allmänhet och stockholmsregionen i synnerhet kommer med till visshet gränsande sannolikhet att leda till en betydande strukturarbetslöshet också i stockholmsregionen. Samtidigt leder det till en social obalans i den meningen att stockholmsregionen, och särskilt regionens inre kärna, blir befolkad av högt utbildade människor, ett slags kategori av »finare folk», medan kroppsarbetande och mindre utbildade kategorier, »vanliga människor», kommer att leva utanför detta område. En fortsatt förskjutning i denna riktning, där industriarbetarna blir allt färre och de högkvalificerade yrkena får en allt större kvantitativ dominans, leder till att befolkningens sociala sammansättning i stockholmsregionen kommer att skilja sig från landet i övrigt. Denna »sociala obalans» skapar på lång sikt ett läge som i social och politisk mening motverkar en strävan till vidgad demokrati.

Den kategori av löntagare som minskat snabbast i stockholmsregionen är metallarbetarna, då det framför allt är rutintillverkningen inom denna bransch som förflyttats. Det är påtagligt att det privata näringslivet låter en industriförslumning äga rum. Medan allt fler magnifika och moderna bankpalats växer upp i Stockholms city är det allt mer sällsynt att moderna industribyggnader lokaliseras till centrala delar av regionen. Då modern maskinpark ytterst sällan kan anpassas till äldre industrifastigheter, blir den starka dominansen av äldre industribyggnader ett hinder för den industriella utvecklingen. Storstadens industri förslummas och de nya, moderna industribyggnaderna lokaliseras alltmer utanför tätorten. I flera av stockholmsregionens industriområden finner man att industribyggnaderna utöver att de är föråldrade också är placerade på ett sätt som inte svarar mot en rationell och företagsekonomisk produktion.

I LO-utredningen om samordnad näringspolitik, som förelades LO-kongressen redan 1961, avvisades lokaliseringsåtgärder som gick ut på att hindra industriell expansion i stockholms-, göteborgs- och malmöregionerna. Trots LO-kongressens klara ställningstagande, som måste anses liktydigt med löntagarmajoritetens ställningstagande, fortsätter uttunningen av den industriella verksamheten i stockholmsregionen. En följd av denna utveckling är den ganska omfattande arbetslöshet som stockholmsregionen fått kännas vid under det senaste året. För första gången på lång tid råder här en betydande arbetslöshet bland ungdomen, inte endast bland unga med enbart grundskoleutbildning utan även bland ungdomsgrupper med realexamen samt fackskole-, gymnasie- och universitetsutbildning. Av 5 267 anmälda arbetslösa i februari 1967 inom Stockholms stad och län var 932 av de arbetslösa under 25 år.

Stockholmsregionens arbetsmarknad och näringsliv är rikt differentierat, men den industriella uttunningen skapar stor oro. Oron gäller inte endast dem som redan berörts genom att den industri vid vilken de haft anställning flyttat till annan del av landet utan även tiotusentals andra löntagare. Många äldre arbetare, som under hela sitt produktiva liv varit bosatta i regionen och där känner sig fast rotade, upplever det som en orättvisa av stora mått att det skall ligga i bankers och enskilda finansmäns hand att avgöra huruvida de framgent skall kunna räkna med sysselsättning inom stockholmsområdet. För många löntagare är situationen den, att den andra parten inom familjen har förvärvsarbete och att barnen håller på att utbilda sig och därför bostadsmässigt, ekonomiskt eller på annat sätt är beroende av att familjen kan stanna i sin tidigare miljö eller på orten. Det är därför inte ägnat att förvåna, om den enskilde upplever den industriella

Interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

uttunningen, med minskade arbetstillfällena som en naturlig följd, som en orättvisa.

Stockholmsregionen är alltjämt det mest expansiva området i landet och utgör, som det största tätortsområdet, en stimulans för fortsatt ekonomisk tillväxt. Stockholmsregionens tillväxt kan emellertid inte få ske efter vad som förefaller att vara de stora finansdynastiernas önskemodell. Det måste vara samhällets egna organ som leder produktionslivets utveckling och lokalisering så, att dess fortsatta differentiering vidmakthålles och den sociala sammansättningen blir ett tvärsnitt av det svenska samhället utanför denna region.

Läget i stockholmsregionen motiverar statliga initiativ på arbetsmarknads- och näringspolitikens område liksom när det gäller mark-, bostads-, trafik-, hälso- och sjukvårdsfrågor. Likaså måste en administrativ samordning forceras under statens bestämda medverkan. Utan att se bort ifrån att kommunal splittring och försummelse från regeringens sida försvårat en sund, ändamålsenlig och allsidig utveckling av stockholmsregionen, är det alltmer uppenbart att storfinansens, och särskilt Wallenbergdynastins, maktställning utgjort och alltjämt utgör det verkliga hindret för att landets största tätort skall fungera på ett ändamålsenligt sätt.

Det förhållandet att den fulla sysselsättningen i stockholmsregionen, trots den starka differentieringen inom näringslivet, likväl sviktar aktualiserar åtgärder från statsmakternas sida. Sådana initiativ kan inte anses utgöra något intrång i den kommunala självstyrelsen, då de bör ske i samråd med områdets kommunala och interkommunala organ. De statliga åtgärderna skulle bl. a. kunna bestå i större kvot- och kreditutdelning för bostadsbyggandet, industribeställningar, aktiv investeringspolitik när det gäller statsägda bolag, halvstatliga företag, kooperativa fö-

retag eller företag där privat företagsamhet är medpart.

Att tillåta de storfinansiella intressena att bestämma arbetsmarknads- och näringspolitikens inriktning i landets största tätortsregion kan inte längre framstå som ett rimligt alternativ. Näringslivets utveckling och tillväxt, planläggning, investeringar och lokalisering måste ytterst styras av samhällets valda organ. Utvecklingen av landets största tätort — stockholmsregionen — är därtill inte endast en lokal utan i hög grad en rikspolitisk angelägenhet.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Överväger statsrådet att mot bakgrunden av den industriella uttunning som äger rum i stockholmsregionen — och som medfört att betydande löntagargrupper ställts inför arbetslöshet, omskolnings- och utflyttningsproblem — vidta några omedelbara åtgärder ägnade att motverka dessa tendenser i den näringspolitiska utvecklingen och därmed förhindra en tilltagande strukturarbetslöshet?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

(Ordet lämnades på begäran till

Herr TOBE (fp), som yttrade:

Herr talman! Frågan om ersättningsflygplats för Bulltofta har varit under diskussion sedan några år tillbaka. Riksdagen behandlade år 1966 ett förslag att Bulltofta skulle ersättas av annan flygplats och anslog därvid 13 milj. kr. till markförvärv. Själva markförvärvet skulle dock göras av Malmö stad. Totalkostnaden för anläggningen beräknades i dåvarande penningvärde till 70 milj. kr. varav 45 milj. kr. skulle

Interpellation ang. förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta

betalas av staten och 25 milj. kr. av lokala intressenter.

Det första förslaget till lokalisering av ny flygplats gällde holmejaområdet östsydöst om Malmö. På grund av en stark opposition från naturvårdshåll har därefter ett östligare läge vid Sturup kommit i blickpunkten.

Såvitt bekant har rekognoseringen av olika lägen för flygplatsen inte föregåtts av några allmänna planeringsöverväganden. Luftfartsexpertis har fått söka lämplig plats inom ganska snäva gränser.

Frågan om lokalisering av en så markkrävande och på en vid omgivning inverkan anordning som en ny flygplats borde ha föregåtts av en omfattande planering, där olika alternativa lägen kunnat komma under diskussion. Vid en sådan planläggning hade man att pröva fördelar och nackdelar ur samhällsplaneringssynpunkt. Trafikleder, nya bostadsområden och industriområden i anslutning till flygplatsen, bullerstörningar, inverkan på social och kulturell naturvård, konsekvenser för utbyggnaden i övrigt av öresundsregionen, kommunal och statlig ekonomi, näringslivets användning av fraktflyg och allmänhetens bekvämlighet vid flygresor m. m. är omständigheter som borde beaktas.

När nu regionplaneringen för sydvästra Skåne endast är i sitt inledningskede och riktlinjer för en länge väntad rikspanering ännu inte presenterats är det hart när omöjligt att bedöma vart en ersättningsflygplats för Bulltofta lämpligen bör förläggas. De utredningar som hittills blivit kända är inte övertygande i detta avseende.

Med hänvisning till det anförda ber jag om kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Ämnar statsrådet föranställa om en allsidig utredning om den ur samhällsplaneringssynpunkt lämpligaste förlägg-

ningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till narkotikastrafflag, m. m., i vad propositionen avser riktlinjerna för organisationen av vården av narkotikamissbrukare; och

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde; samt

från bevillningsutskottet:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt jämte motlotioner.

Vidare anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 100, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående anslag på tilläggsstat för utredning om riksdagens hus m. m.;

nr 101, till Konungen angående projektering av provisoriska lokaler för riksdagen; och

nr 102, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående lönegrads-

placeringen av tjänsten som chef för förvaltningskontoret.

§ 14

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet, överlämnats till kammararen.

Denna proposition bordlades.

§ 15

Anmälades följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 26, angående vissa byggnadsarbeten vid universiteten m. m., motionen nr 994, av herr *Källstad m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., motionerna:

nr 995, av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl.,

nr 996, av herr *Gustavsson* i Alvesta,

nr 997, av herr *Jonasson m. fl.*,

nr 998, av fru *Ryding m. fl.*,

nr 999, av herr *Svensson* i Kungälv, och

nr 1000, av herr *Åkerlind*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 36, med förslag till smittskyddslag, m. m., motionerna:

nr 1001, av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Ullsten*,

nr 1002, av herr *Norrby*,

nr 1003, av herrar *Ullsten* och *Sjönell*,

nr 1004, av herr *Åkerlind* och fru *Heurlin*, och

nr 1005, av herr *Åkerlind* och fru *Heurlin*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 37, angående naturvårdsforskningens organisation och statsbidrag till avloppsreningsverk m. m., motionerna:

nr 1006, av fru *Sundberg* och herr *Adolfsson*,

nr 1007, av fru *Svensson* och herr *Zetterström*, och

nr 1008, av herrar *Tobé* och *Grebbäck*.

Dessa motioner bordlades.

§ 16

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Hermansson* (vpk) till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående åtgärder med anledning av politiken i Rhodesia.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.50.

In fiden

Sune K. Johansson

Onsdagen den 13 mars

Kl. 10.00

§ 1

I enlighet med kammarens därom den 7 innevarande mars fattade beslut skulle nu anställas val av dels tjugufyra valmän för utseende av två riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och företogs först valet av valmännen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkännts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Listan upptar namn å så många personer, som det ifrågasvarande valet avser.

Den av herr andre vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Johansson, fru (s)
 Eriksson i Stockholm, fru (s)
 von Friesen (fp)
 Ekström i Björkvik (s)
 Svensson i Vä (cp)
 Dickson (h)
 Löfqvist, fru (s)
 Alemyr (s)
 Gustafsson i Borås (fp)
 Bergegren, fröken (s)
 Dockered (cp)
 Magnusson i Borås (h)
 Lundberg (s)
 Gärde Widemar, fru (fp)
 Andersson i Storfors (s)
 Haglund (s)
 Lærsson i Norderön (cp)
 Bengtsson i Landskrona (s)

Kristensson, fru (h)
 Berglund (fp)
 Martinsson (s)
 Hanmarberg (s)
 Johansson i Växjö (cp)
 Wetterström, fröken (h).

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 2

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen. Herr andre vice talmannen avlämnade en lista, som under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Lindekvist, fru (s)
 Jönsson i Malmö (s)
 Nelander (fp)
 Hansson i Piteå (s)
 Jonasson (cp)
 Turesson (h).

Herr talmannen uppläste nu denna lista för kammaren, som godkände densamma; och förklarades de å listan upptagna personerna utsedda till valmanssuppleanter.

§ 3

Justerades protokollet för den 5 innevarande mars.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 44, med förslag till lag om vissa kommunala befogenheter inom turistväsendet.

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen

§ 5

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 994—997.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 998, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 29, angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg omställningsbidrag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 999 och 1000;

till lagutskott motionerna nr 1001—1005; samt

till jordbruksutskottet motionerna nr 1006—1008.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Rydning* (vpk), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående normalbeloppet för existensminimum,

herr *Jansson* (vpk), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående åtgärder mot den industriella uttunningen i stockholmsregionen, och

herr *Tobé* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förläggningen av en ersättningsflygplats för Bulltofta.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om

sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 692 av herrar *Sveningsson* och *Åkerlund* samt II: 881 av herr *Ringaby m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag angående ändring av lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381), av innebörd att statsbidraget till sjukförsäkringen minskades från 40 till 36 % av försäkringskassornas utgifter för ifrågavarande del av försäkringen.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 692 och II: 881, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Blomquist* (h) och fröken *Wetterström* (h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 692 och II: 881, måtte för sin del antaga i reservationen framlagt förslag till lag angående ändring av lagen om allmän försäkring den 25 maj 1962 (nr 381).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! I år liksom tidigare år har det från högerhåll väckts motioner med yrkande om sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen. Motionärerna föreslår en sänkning från nuvarande 40 till 36 procent. Härigenom skulle en besparing på 45 miljoner kronor göras i statens utgifter. Motionärernas och reservanternas avsikt är *inte* att höja försäkringsavgifterna eller att minska kassornas utbetalningar; det vill jag starkt poängtera. Eftersom man ständigt och jämt söker misstänkliggöra högerpartiet på den punkten.

Under 1960-talet har fonderna vuxit kontinuerligt. Visserligen redovisar

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen

kassorna under åren 1965 och 1966 ett underskott på sammanlagt 3,6 miljoner kronor, men enligt uppgift kommer det underskottet att för 1967 förbytas i ett stort överskott. Siffran 75 miljoner kronor har nämnts i detta sammanhang.

Försäkringskassornas obligatoriska fonder — jag talar nu uteslutande om dessa fonder — uppgick totalt vid 1966 års slut till 611,8 miljoner kronor. Dessa fonderade medel skall ju tjäna såsom en buffert inför påfrestningar, som försäkringskassorna kan råka ut för i form av epidemier av svårare slag. Vi anser på vårt håll att den höjd som fonderna nu har nått är fullkomligt tillräcklig. Vi har väl ändå genom vår höga standard på hälso- och sjukvården nått därhän att vi inte behöver riskera att råka ut för farsoter liknande digerdöden.

Jag vet att man på sin tid gjorde den bedömningen att fondbildningen borde nå en nivå, som motsvarar ungefär ett års intäkter av avgifter. Detta uttalande gjordes av socialförsäkringsutredningen år 1952 och kan väl knappast vara relevant år 1968. Jag tycker att det är otillfredsställande att det i lagen om allmän försäkring inte anges några närmare regler om vad som avses med dess uttryck »erforderlig fondering».

Andra lagutskottet anför i år liksom förra året att det anser ökningen av fonderna vara måttlig. Därom har vi alltså olika meningar. Jag tycker för min del att det vore på tiden att en undersökning genomfördes för att ge riks-försäkringsverket, som ju har att fastställa försäkringsavgifterna, mera preciserade riktlinjer för vad som i dagens läge kan anses vara erforderlig fondbildning. Såsom läget nu är har verket fullständig frihet att tolka detta begrepp.

För vår del anser vi att fondbildningen, om den över huvud taget skall fortgå, kan ske i betydligt mindre utsträckning än för närvarande. Om så

blir fallet, herr talman, finns det också möjlighet att utan avgiftshöjningar sänka statsbidraget. Avslås reservationen även i år, måste vi väl undersöka på vilka vägar vi skall kunna nå det åsyftade resultatet. Möjligen behöver systemet konstrueras om och nya principer för avgiftsbestämningen tillämpas, dock *inte* — jag upprepar det ånyo — så att avgiftshöjningar blir följden.

Ja, denna fråga har debatterats i kammaren under en följd av år, och jag finner det därför inte nödvändigt att ytterligare argumentera för den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 5, utan ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag vill först till alla delar instämma i det anförande som fröken Wetterström har hållit. Såsom motionär i denna fråga vill jag emellertid göra några ytterligare kommentarer.

Vid första påseendet verkar ju förslaget att sänka statens bidrag till en del av sjuk-kassornas kostnader för sjukvården vara en enkel åtgärd. När man tränger något djupare in i problemet finner man dock, att sjukförsäkrings-systemet liksom de flesta av våra sociala system är utomordentligt komplicerat. Gör man sig besväret att tränga in i denna materia finner man också att motionärerna har visst fog för sitt påstående att statsbidragsandelen kan sänkas.

Vi har i Sverige 27 olika försäkringskassor. Det står visserligen i reciten att det finns 28 försäkringskassor, men enligt uppgifter som jag fått från riks-försäkringsverket helt nyligen lär det endast vara 27. Jag vet inte vem som har rätt och vem som har fel därvidlag.

De 27 försäkringskassornas fonder varierar sinsemellan mycket starkt — alltifrån 4 miljoner kronor upp till in-

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen

emot 70 miljoner kronor. Men denna variation i fondstorleken för de olika kassorna försvårar ju ingalunda realiserandet av en generell bidragssänkning. Som kammarens ledamöter vet är den statliga bidragssatsen nu för varje år 40 procent av försäkringskassans utgifter för sjukvårdersättning (dock ej ersättning för sjukhusvård i riket), grundsjukpenning, barntillägg och moderskapspenning. Bidraget är generellt och utgår enligt samma grunder oavsett kassornas inbördes ekonomiska status. Rent praktiskt klarar man nu den ekonomiska sidan av saken medelst en avräkning av de statliga förskottade medlen, och i övrigt sker det ett centralt utjämningsförfarande, så att ingen sjukkassa blir lidande, oavsett fondstorleken.

Som fröken Wetterström sade var det i början av 1950-talet som man — i förarbetena till lagen om allmän försäkring — kom fram till den diffusa benämningen »erforderlig fondering». Systemet har utvecklats så att ungefär ett års egenavgifter skall vara fonder — det är ungefär 1,25 miljard. Detta bedöms på många håll som en mycket stor fondering. Tillväxten av sjukförsäkringsfonderna tillsammans har de sju senaste åren varit cirka 50 miljoner kronor per år, och det tycker vi är en mycket kraftig ökning, som skulle motivera en sänkning av statsbidraget.

Vid behandlingen av motionsparet i andra lagutskottet har man enligt min mening något ensidigt uppehållit sig vid enbart den obligatoriska sjukförsäkringsfonden. Att skilja denna från den allmänna sjukförsäkringsfonden kan sägas vara bokföringsmässigt riktigt, men i praktiken sker det en samverkan mellan dessa två fonder, som gör det nödvändigt att se dem i ett sammanhang. Enligt de uppgifter jag har fått finns det inga vattentäta skott mellan den obligatoriska sjukförsäkringsfonden och den allmänna sjukför-

säkringsfonden. Fonderna är alltså inte specialdestinerade till vissa områden utan fyller samma mission, och därför måste båda tas med i resonemanget.

Den obligatoriska sjukförsäkringsfonden består huvudsakligen av egenavgifter — man betalar själv — medan den allmänna sjukförsäkringsfonden huvudsakligen består av arbetsgivaravgifter. För närvarande betalar arbetsgivarna 2,6 procent på alla arbetsinkomster upp till 7,5 gånger basbeloppet — alltså i dag cirka 43 500 kronor — i arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen. Av dessa 2,6 procent är $\frac{7}{26}$ eller 0,7 procent destinerade till sjukvårdsförsäkringen. Dessa pengar går i första hand till läkemedelsrabatterna; de är för övrigt helt finansierade av avgifter och graverar sålunda inte fonderna på något som helst sätt. Resten av arbetsgivaravgifterna — alltså $\frac{19}{26}$ — skall användas till att täcka 75 procent av de anställdas tilläggsjukpenning utgifter både vid sjukdom och vid havandeskap. De återstående 25 procenten, som alltså inte täcks av arbetsgivaravgiften, betalar de anställda själva. Det är huvudsakligen dessa medel som förs till den obligatoriska sjukförsäkringsfonden, och utskottsmajoriteten uppehåller sig enbart vid denna del. Detta är inte riktigt korrekt. Eftersom $\frac{19}{26}$ av arbetsgivaravgifterna skall täcka samma kostnader i sjukförsäkringen som de anställdas egenavgifter bör man behandla båda fonderna i ett sammanhang.

Avsättningarna till den allmänna sjukförsäkringsfonden har stigit mycket kraftigt under de senaste åren. Under budgetåret 1965/66 gjordes två avsättningar till fonden — år 1965 avsattes 18 miljoner kronor och år 1966 avsattes 54,5 miljoner kronor. Frågan är komplicerad, eftersom avsättningen till fonderna släpar efter två år, precis som B-skatten. Avsättningarna under 1965—1966 avser alltså under 1963—1964 inbetalda avgifter.

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen

År 1966—1967 — alltså av avgifter som betalades år 1965 — gjorde man en ny avsättning till den allmänna sjukförsäkringsfonden på 28 miljoner kronor. Vi kommer enligt beräkningar att i år avsätta ytterligare 6 miljoner kronor, vilket avser 1966 års arbetsgivaravgifter. Till dessa 6 miljoner kronor får man lägga 20 miljoner kronor i ränteinkomster, varför avsättningen i stället blir 26 miljoner kronor. Detta innebär att den allmänna sjukförsäkringsfonden är uppe i rätt ansevärda belopp. I utskottsreciten anger man beloppet till 390 miljoner kronor, men enligt senaste uppgifter från riksförsäkringsverket uppgår de fonderade medlen till 416 miljoner kronor, alltså en något högre siffra.

Det är också på sin plats att påpeka att arbetsgivaravgifterna höjdes från 1,5 till 2,6 procent den 1 januari 1967. Det finns utomordentligt starka skäl att förvänta sig att överföringarna till den allmänna sjukförsäkringsfonden kommer att bli stora även i fortsättningen, när 1967 års avgifter slår igenom år 1969. Man måste också ta med räntorna på dessa fonder i bilden. Det verkar, herr talman, som om den allmänna sjukförsäkringsfonden skulle avhända sig en del av sina räntemedel. Om man studerar bokslutet finner man nämligen att tillgångarna i sjukkassornas fonder är placerade på olika sätt — de finns upptagna som kontanter, som medel på postgiro och i banker samt som medel placerade i fastigheter. Det finns obligationer för 70 miljoner kronor och inteckningar för 3 miljoner kronor. Sjukkassorna lånar tydligen ut medel till kommunerna, ty det finns även kommunlån upptagna till 14 miljoner kronor.

Utöver detta finns det en stor post på 345 miljoner kronor, bokförd som fordran på statsverket. Jag vågar inte ta ställning till hur detta fungerar. Jag begär inte heller att utskottets ärade talesman skall förklara de 350 miljo-

nerna, men det skulle vara intressant att veta hur de kommit att placeras där och om det betalas någon ränta på dessa pengar eller om detta är en dold beskattning via sjukförsäkringsavgiften. Jag vågar inte med bestämdhet uttala mig om detta, utan skulle gärna vilja ha en närmare förklaring.

Herr talman! Ytterligare en justering av en siffra i utskottsutlåtandet. Där sägs att 1966 års bokslut visar ett underskott på 0,1 miljon kronor.

Enligt riksförsäkringsverkets senaste uppgift är det inte ett underskott på 100 000 kronor utan ett överskott på 11 miljoner kronor för år 1966. Det innebär alltså att slutsiffran 611 miljoner kronor i fonderna för den obligatoriska sjukförsäkringen i stället skall vara 623 miljoner kronor, detta nämnt som en upplysning till utskottets ärade talesman.

Herr talman! Detta är en komplicerad fråga, som det inte är alldeles enkelt att utreda på en kaffekvart. Jag har dock gjort ett litet försök att tränga in i problematiken och finner mig därvid styrkt i min uppfattning. Jag instämmer därför i fröken Wetterströms yrkande om bifall till reservationen.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Reservanternas yrkanden utgår från ett motionspar från högern om en sänkning av statsbidraget till sjukkassorna med 4 procent, vilket skulle innebära en årlig besparing för statskassan med cirka 45 miljoner kronor. I stort sett är detta kanske riktigt, men jag vill kraftigt understryka att om man gör en sådan besparing, överflyttar man motsvarande kostnader på försäkringstagarna i form av avgifter; därom är det ingen diskussion.

Man kan givetvis ha delade uppfattningar om hur stor avgiftsfinansieringen skall vara. Vi som representerar utskottsmajoriteten har ansett den nu gällande kostnadsfördelningen mella.

Sänkning av statsbidraget till den allmänna sjukförsäkringen

staten och försäkringstagarna vara riktig. Vi stöder oss i detta fall på att fonderna inte har vuxit nämnvärt under senare år.

År 1965 visade fonderna för den obligatoriska sjukförsäkringen ett underskott på 3,5 miljoner kronor. Herr Ringaby hävdar nu att den uppgift om ett underskott på 100 000 kronor, som i utskottsutlåtandet redovisas för år 1966, inte är fullt just. I stället skulle det vara något litet överskott. Jag kan inte på något sätt bestyrka detta. Utskottet bygger sin redogörelse på de uppgifter vi har fått från riksförsäkringsverket. Om dessa skulle vara felaktiga, är det möjligt att herr Ringaby har rätt, men det spelar ingen egentlig roll för vårt ställningstagande. I varje fall är det ett faktum att fonderna under de senaste åren har visat en tendens att stå stilla.

Statsbidraget är dessutom så konstruerat att det ej ökar fondbildningen, och det är det viktiga i detta sammanhang. Statsbidraget utgår nämligen på det belopp som utbetalas, inte på det som inflyter i avgifter eller i annan form. 1966 års riksdag sänkte statsbidraget från 50 till 40 procent, och det medförde en avgiftshöjning som till större delen måste betalas av de sjukförsäkrade. Arbetsgivarnas tillskott till den del av sjukförsäkringen vartill statsbidrag utgår höjdes också från 1,5 till 2,6 procent. Att man nu skulle kunna sänka statsbidraget utan sådana följder ter sig fullkomligt obegripligt. Det finns därför, herr talman, ingen anledning att föra någon lång debatt. Vi i utskottsmajoriteten anser oss ha alla argument på vår sida.

Reservanterna, som har talat här tidigare, har påpekat vissa brister i utformningen av reglerna, varför de anser att bl. a. en översyn av dessa behövde företagas. Det kan väl hända att det finns vissa brister, men jag tycker ändå att motionärerna först borde ha tagit upp detta krav i sin motion och

att reservanterna varit skyldiga att ta med det i reservationen, om de tänkt tala för det här i kammaren. Därigenom skulle de ha uppfört sig mera gentlemanmässigt mot utskottets övriga ledamöter. De borde dessutom åtminstone ha antytt någonting om detta vid utskottsbehandlingen. När emellertid så inte har varit fallet, har jag ingen anledning att ta upp den debatten här; jag har endast velat påpeka att jag anser att det varit riktigare att ta upp denna sak vid utformningen av motionen och ärendets behandling i utskottet. Men inte ett enda ord eller en enda rad har influtit om önskvärdheten av en sådan reform — i så fall skulle några besparingar naturligtvis inte ha kunnat redovisas i en skuggbudget!

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Wetterström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Blomquist och fröken Wetterström.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Fröken Wetterström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 175 ja och 31 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Uppvärmning av bostadslägenheter

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motion angående uppvärmning av bostadslägenheter.

Andra lagutskottet hade behandlat en till lagutskott hänvisad motion, nr II: 871, av herr Jansson, i vilken hemställtts, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen hemställa om sådan ändring av hälsovårdsstadgans § 16 att som lämplig rumstemperatur anges 20° C för natt och 22° C för dag».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 871, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken Wetterström (h).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Uppfattningen om vilken rumstemperatur som kan anses vara lämplig är individuell och varierar alltså hos olika människor. Dessutom bör rumstemperaturen växla under dagen och under natten. Vidare beror det ofta på den boendes ålder vilken temperatur som krävs. Barn och gamla människor, särskilt de som tillbringar större delen av sin tid i en lägenhet, behöver varmare bostäder än andra.

Det har förekommit många tvister om bostadsuppvärmning. På grund av att det inte finns någon bestämmelse om hur varm en bostad bör vara har dessa tvister oftast slutat med att hyres-

gästerna förlorat de mål som inlettts gentemot hyresvärdarna.

Det är från denna utgångspunkt jag väckt en motion om att i hälsovårdsstadgans 16 § borde införas en bestämmelse, som fastställer en rimlig rumstemperatur under såväl natt som dag. Jag väckte denna motion för tre år sedan. Den avstyrktes även då av utskottet med ungefär samma motivering som nu; det var inte nödvändigt att införa denna bestämmelse i hälsovårdsstadgan.

Emellertid gjorde medicinalstyrelsen en rekommendation, i vilken man föreslog nya normer. Det är klart att detta halva tillmötesgående var en framgång, men det vore nog rimligare, om man hade handlat i överensstämmelse med motionens yrkande. Jag beklagar därför utskottets negativa hållning till detta förslag och vill yrka bifall till motionen.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Det kan kanske anses en smula förbluffande och egendomligt att jag instämmer i de synpunkter som herr Jansson här har deklarerat, men det finns ju gudskelov en och annan fråga som går över de partipolitiska gränserna. Om man sitter och huttrar i en kall lägenhet som håller en temperatur på omkring 18 grader eller därunder, tror jag inte det spelar någon roll om man råkar tillhöra vänsterpartiet kommunisterna eller om man är högerman. Det kan verka egendomligt, menar jag, när jag i denna fråga har samma uppfattning som herr Jansson, fastän vi tillhör väsensskilda partier, att jag inte stött honom genom en motiverad reservation. Det ligger kanske någon grads skillnad i våra uppfattningar, men då tänker jag enbart på grader Celsius.

Anledningen till att jag inte stött herr Jansson med en motiverad reservation är helt enkelt att jag när reservationen skulle avlämnas befann mig i

Uppvärmning av bostadslägenheter

mitt eget landsting som då hade sammankomst.

Alltjämt anses det tillräckligt med de råd och anvisningar som dåvarande medicinalstyrelsen utfärdade 1966. Egentligen är det ganska festligt att läsa vad som står skrivet: »En inomhustemperatur på +18 till +22° Celsius under dagen anses i allmän häst befrämja välbefinnande och arbetsförmåga.» Då vill jag, herr talman, inom parentes gärna säga att jag tror att välbefinnandet och arbetsförmågan bl. a. i denna kammare säkerligen skulle ökas avsevärt om temperaturen vore litet mera tillfredsställande.

Kanske är gradantalet normalt. Jag vet ingenting därom, eftersom jag bland de lösa inventarierna här i kammaren inte funnit några termometrar. Men *ett* vet jag; det är ofta kallt och det blåser så att papperen på pulpeten flaxar. Jag tror att detta är en av de ännu inte redovisade orsakerna till att en staccars ledamot av denna kammare då och då nödgas fly från sin bänk för att söka lä, vilket försämrar statistiken över de under debatterna närvarande. Detta är, som bekant, ett kärt ämne för både radio och TV, inte minst för TV.

I medicinalstyrelsens råd och anvisningar anges att en acceptabel minimigräns för uppvärmning av bostadsrum i regel är en temperatur av under dagen minst 18 grader och under natten minst 16 grader. För åldringar, vissa långtidssjuka och personer med nedsatt vitalitet erfordras mången gång, sägs det, en eller annan grad högre medeltemperatur.

När man själv anser sig frisk och arbetsför är det faktiskt ganska deprimerande att känna att man kanske ändå tillhör dessa kategorier, eftersom man fryser när man sitter hemma vid sitt skrivbord trots att man har en rumstemperatur på 17—18 grader.

Då man bedömer denna fråga bör man ta hänsyn till just de människor som det talas om i dessa råd och an-

visningar: de gamla, sjuka och stillasittande som behöver en högre rumstemperatur. I många lägenheter är temperaturen faktiskt inte tillfredsställande.

Jag hör ingalunda till dem som i tid och otid vill att lagar skall stiftas. Vi bör enligt min mening så långt som möjligt träffa överenskommelser på frivillighetens väg. I detta fall tror jag dock att det skulle vara bra om bestämmelser infördes i hälsovårdsstadgan. Detta skulle ha en helt annan psykologisk verkan än om fastighetsägarna bara har att följa råd och anvisningar. En sådan lösning tror jag vore lycklig. Därför instämmer jag i herr Janssons yrkande.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Som redan framhållits behandlades 1965 en liknande motion som den vi nu diskuterar. Både medicinalstyrelsen, Hyresgästernas riksförbund och Sveriges fastighetsägareförbund avstyrkte motionen; man fann det inte nödvändigt att i hälsovårdsstadgan införa minimitemperaturer. Inte heller andra lagutskottet ansåg det påkallat att i hälsovårdsstadgan införa detaljerade bestämmelser om värmegrad för bostadslägenhet. Utskottet framhöll att eftersom flera faktorer, bl. a. luftens fuktighet, inverkar vid bedömningen av lämpligt gradantal ansåg man det inte lämpligt att frågan reglerades lagstiftningsvägen.

Om man, som fröken Wetterström tycks göra, upplever luftväxlingen i denna lokal som ett drag och tycker att det därför blir för kallt, visar det att man har anledning att ta mera hänsyn till sådana faktorer än ange en bestämd grad i hälsovårdsstadgan. Andra lagutskottet skrev också 1965 att det nuvarande systemet att i medicinalstyrelsens råd och anvisningar ge mera preciserade föreskrifter såvitt utskottet kunde bedöma fungerade tillfredsställande.

Uppvärmning av bostadslägenheter

Utskottet vidhåller sin tidigare ståndpunkt, och jag yrkar bifall till andra lagutskottets hemställan.

Vi har haft tillfälle att diskutera denna fråga i utskottet, och den skildring som fröken Wetterström lämnade gav mig det intrycket att det inte gällde en person som bor i ett allmännyttigt eller kooperativt bostadsföretag, utan avsåg boende i en privatägd fastighet där man har ett inklusivekontrakt, d. v. s. ett kontrakt där värmekostnadsersättningen inräknas i hyran. Då ligger det naturligtvis i fastighetsägarens intresse att hålla en låg temperatur för att därigenom spara på utgifterna. Med ett exklusivekontrakt får hyresgästerna betala värmekostnaden utöver den fastställda kallhyran. Flertalet av hyresgästerna har exklusivekontrakt, och därför är frågan inte så stor som man vill göra gällande, även om jag vill erkänna att den kan vara ett problem för en del.

Det är kanske inte så lämpligt att här i kammaren bedriva agitation för en viss organisation, men om jag läser upp vad Sveriges fastighetsägareförbund sade 1965, så är väl all rättvisa uppfylld:

»Såvitt förbundet har sig bekant, har det i landet ej varit något problem med uppvärmning av bostadslägenheter, och där hyresgästerna någon gång framför anmärkningar om denna, avser detta fastigheter, där även i övrigt förekommit motsättningar mellan parterna om exempelvis den bränsleklausul, som skall tillämpas, eller om andra frågor i fastigheten. I allmänhet brukar därvid hyresgästerna vända sig till hyresgästföreningen på platsen och förhandlingar inledes då mellan organisationerna på fastighetsmarknaden.»

Jag har velat erinra om detta yttrande, som Sveriges fastighetsägareförbund avgav 1965.

Fröken WETTERSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är kanske inte så underligt att de organisationer, som fru Skantz nämner och som även utskottet talar om, på sin tid yttrade sig i avstyrkande riktning, ty de är väl samtliga fastighetsägare och har fördenskull kanske inte så stort intresse av att se denna fråga ur hyresgästernas synpunkt.

Fru Skantz säger att det är andra orsaker som kan bidra till de otillfredsställande temperaturerna, luftens fuktighetsgrad o. s. v. Men var felet än ligger, så borde det vara fastighetsägarens skyldighet att rätta till det hela, så att det blir tillfredsställande temperatur. Det är helt naturligt att så inte kan ske så länge vi har hyresregleringen och fastighetsägarna inte har råd att vidta de förändringar som behövs.

För mig är det fullkomligt likgiltigt om man fryser i ett privatägt hus eller i ett kooperativt. Det är människorna det gäller, och jag tror inte att vi kommer åt detta problem bara genom att hänvisa till att man inte funnit några olägenheter. Om man gjorde en gallundersökning i denna fråga, tror jag att många skulle instämma med mig.

Herr JANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag tillåter mig notera att önskan att ha hygglig värme i lägenheterna går över partigränserna och inte bestäms av den partibok man har, och det är ju glädjande. Att sedan de som talat för denna motion skiljer sig många grader politiskt är en helt annan sak.

Fru Skantz erinrade om att Hyresgästernas riksförbund tidigare hade avstyrkt denna motion. Det är riktigt, men det är samtidigt mycket beklagligt, eftersom Hyresgästernas riksförbund vet att många hyresgästföreningar agerat i dessa frågor utan att nå någon framgång. I sitt uttalande betonade Hyresgästernas riksförbund, att en stor del av bostadsbeståndet nu var

Uppvärmning av bostadslägenheter

kommunalt eller kooperativt och att man i dessa fastigheter höll goda värmeograder. Emellertid stämmer inte heller det alltid. Att däremot Sveriges fastighetsägareförbund inte ansåg att det var något problem tycker jag nog går helt in i bilden. För fastighetsägarna är detta inte något stort problem, utan det är för hyresgästerna som det är ett problem.

Argumentet om luftens fuktighetsgrad är inte alls relevant i detta sammanhang. Visserligen har vi en mycket omfattande miljöförstöring, men så länge man kan öppna ett fönster i varje fall i tron på att få in något friskare luft — det är ju inte alltid man får det — så finns ju den möjligheten om man tycker att det är litet för varmt i lägenheten. Men är det för kallt är det väldigt svårt att själv lösa frågan.

Fru SKANTZ (s) kort genmäle:

Herr talman! Till fröken Wetterström vill jag säga att Hyresgästernas riksförbund inte företräder fastighetsägare. Förbundet avstyrkte motionen 1965, och det gjorde också medicinalstyrelsen. Man vill alltså inte ha in dessa bestämmelser i stadgan utan man vill ha dem i medicinalstyrelsens råd och anvisningar.

Beträffande det gradantal som här har nämnts vill jag säga att om en hyresgäst har det så besvärligt som här har skildrats, är det väl naturligt att hyresgästen ber hälsovårdsnämnden komma och kontrollera temperaturen.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Som en bestyrkande illustration till vad herr Jansson sade i sitt första anförande vill jag meddela kammaren att min gamle far, som levde då detta sekel befann sig i tonåren, hade den bestämda principen att det aldrig fick vara mer och inte heller mindre än 16 grader i huset. Biev det

mer gick han och öppnade fönster. Jag säger inte att detta är ett efterföljansvärt exempel, men det bestyrker som sagt herr Janssons uttalande att smaken är olika.

Jag vill emellertid också säga att det finns en risk att vi i detta civiliserade samhälle blir så noga med vår omgivning att vi till slut bara har en svärds-egg att balansera på. Blir det en grad för mycket så pustar vi av värme, och blir det en grad för kallt så darrar vi av köld. Detta är ett svaghetstecken, vi håller på att degenereras i många avseenden, även fysiskt.

Jag har velat tillägga detta lilla element, herr talman, till debatten.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag vill bara meddela att vi inom hyresgäströrelsen mycket ofta sysslar med dessa frågor. Jag tror att det är ganska enkelt att lösa hela problemet förhandlingsvägen.

Det är helt enkelt så att om man har exklusivkontrakt, det vill säga om hyresgästerna själva betalar värmen, så får man precis den värme man vill ha. Vi har i Malmö 95 procent exklusivkontrakt och har träffat överenskommelse med Fastighetsägareföreningen om 20 respektive 18 grader i lägenheterna, men om det behövs mer så är det ingen svårighet att ordna det. I Stockholm är förhållandet det motsatta; 95 procent av kontrakten är inklusive kontrakt och 5 procent exklusivkontrakt. Då kan det förekomma en viss snåleldning — det förekommer ju ingen redovisning av kostnaderna om hyresgästerna har inklusivekontrakt men däremot om de har exklusivkontrakt.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 871; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föreningsrätten

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motioner angående föreningsrätten.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Vi har en föreningsrättslagstiftning i detta land som är effektiv och som är betydelsefull för alla slags föreningar, inte minst för fackföreningsrörelsen som också har vuxit sig stark och på ett effektivt sätt bidragit till stabiliteten på arbetsmarknaden, kanske på ett sätt som är unikt. Det är ett skydd som emellertid — trots att det i mycket stor utsträckning får anses vara tillfredsställande — ändå på en punkt är mindre tillfredsställande. Det ger ett effektivt skydd för dem som är anslutna till de stora organisationerna, men det har på flera områden visat sig ge ett mindre bra skydd för den som är ansluten till den mindre organisationen på arbetstagar sidan, nämligen SAC.

Jag har tidigare tagit upp denna fråga i kammaren, nämligen för två år sedan, och då pekade på att SAC inte är representerat i arbetsdomstolen, vilket TCO och LO är, och att man då kan i arbetsdomstolen hamna i en situation, där medlem som är ansluten till SAC har ett mål, men där det i domstolen inte finns någon representant för hans organisation men väl för den organisation, som han kan befinna sig i konflikt med. Jag har också tagit upp en annan fråga tidigare, nämligen det s. k. mättningsmonopolet, d. v. s. de bestämmelser i avtalen som mer eller mindre direkt gör det omöjligt för SAC att delta i mätningar.

I år har jag nöjt mig med att ta upp en tredje fråga — den var också uppe i motionen förra gången — nämligen de s. k. monopolklausulerna. Föreningsrätten innebär ett skydd för den anställde men inte för den arbetssökande.

Den garanterar så att säga rätten att tillhöra en organisation men inte rätten att stå utanför. Det har lett till att en del kollektivavtal på vissa områden kan innehålla s. k. monopolklausuler, som innebär att en arbetsgivare kan avvisa en arbetstagare därför att han inte tillhör den avtalslutande parten. Det är en monopolklausul som får sin praktiska konsekvens just för dem som är medlemmar i SAC:s olika organisationer.

Vad beträffar Svenska arbetsgivareföreningens område — de avtal som gäller mellan företagare anslutna till SAF och LO — accepteras inte dessa monopolklausuler, men på den övriga delen av arbetsmarknaden kan det förekomma, inte minst när det gäller de kommunala bostadsföretagen.

TCO sade i sitt remissvar, när denna fråga var uppe förra gången, att saken borde övervägas. Man tyckte inte att förhållandena i detta avseende var tillfredsställande och menade att denna sak borde beaktas, ifall det blir en allmän översyn av föreningslagen. Andra lagutskottet uttalade sig i samma riktning men avstyrkte ändå motionen.

Jag har, herr talman, inget yrkande denna gång. Jag har bara den förhoppningen, att man skall göra en översyn av föreningslagen och att man i det sammanhanget skall undersöka, på vilket sätt man kan få bort denna som jag tycker fläck i ett i övrigt mycket bra föreningsrättsskydd, och jag tycker att vi har råd att visa den generositeten mot den lilla SAC-organisationen. Jag tror inte att en sådan utvidgning av föreningsrätten skulle hota stabiliteten på den svenska arbetsmarknaden.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt att, som herr Ullsten redan har framhållit, denna fråga har behandlats tidigare ganska utförligt i riksdagen och eftersom herr Ullsten inte ställde något yrkande skulle jag egentligen kunna inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill i alla fall göra ett par

Föreningsrätten

kommentarer, därför att jag tycker att den bild som herr Ullsten målade upp av förhållandena på arbetsmarknaden — jag förstår att han i stort sett syftar på byggnadsindustrin — är litet missvisande. Jag tycker att han överdriver, när han uppträder som talesman för SAC.

Herr Ullsten har sagt att man kan träffa avtal med organisationsklausuler, som kommer att innebära nackdelar för vissa mindre starka organisationer, och i motionen har framhållits, att LO kan träffa sådana avtal. Jag skulle vilja fråga herr Ullsten: Vilket avtal har LO träffat med organisationsklausuler? Har det över huvud taget förekommit? Jag känner i varje fall inte till något sådant avtal. Det är nämligen fackförbunden som träffar avtal. Jag vet inte att LO över huvud taget har sanktionerat detta om organisationsklausuler. I varje fall har man inte såvitt jag vet träffat några avtal.

Jag tror inte att dessa frågor är så kontroversiella numera. Det har ägt rum en uppmjukning. Det är riktigt att det finns organisationsklausuler inom byggnadsindustrin, men arbetsgivaren kommer nog sällan i kontakt med dessa problem. Han anställer väl förmanen, eller lagbasen som han kallas, och denne i sin tur tar in arbetskraft. Är förmanen LO-ansluten blir det väl i första hand fråga om LO-anslutna medlemmar medan han om han är ansluten till SAC helt naturligt i första hand tar in arbetare tillhörande den organisationen. Laget skall ju fyllas med folk och förmanen fortsätter naturligtvis tills han har tillräckligt med gubbar i laget, oavsett vilken organisation de tillhör. Jag tror att denna fråga i regel löses så, att vederbörande går in i den avtalsslutande organisationen när han får ett arbete på en arbetsplats, och allt går nog på det hela taget ganska smidigt till. Är han inte redan tidigare ansluten till organisationen ansluter han sig säkert då. Han kan ju inte heller

anslutas utan att ett anställningsförhållande föreligger.

Det är riktigt att när denna fråga var uppe 1966 behandlades en liknande motion men den var mycket mer omfattande. Det gällde som herr Ullsten framhöll också en del andra saker. Herr Ullsten har här påpekat att TCO ansåg att man skulle överväga en översyn av saken. Jag vill emellertid erinra om att både LO och Arbetsgivareföreningen avstyrkte. De tycker nog att de rådande förhållandena på arbetsmarknaden är rätt bra. Jag vill också tillägga att det enligt min mening inte finns någon särskild anledning att ömka just SAC, ty när denna organisation har ett avgörande inflytande ställer den minst lika stränga och bestända villkor som en LO-ansluten organisation.

Herr Ullsten sade att SAC har en rättsligt svagare ställning än de stora organisationerna, men på vilket sätt? Lagstiftningen är ju lika för alla organisationer men det är helt naturligt att denna lilla utbrytarorganisation, som ofta får åka snålskjuts på de övriga organisationernas bekostnad i fråga om arbetsvillkoren, inte har samma starka ställning på arbetsmarknaden. Den saken kan väl emellertid knappast klaras lagstiftningsvägen.

Herr talman! Jag skall inskränka mig till detta och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag utgår ifrån att varken herr Fredriksson eller jag uppträder i denna talarstol som partintressent. Jag talar inte som SAC-medlem — det är jag för övrigt inte — utan bara intresserad av vår föreningsrätt. Det är inget tvivel om att lagen avsiktligt är utformad så, att den ger ett sämre skydd för personer som är anslutna till SAC. Jag nämnde två exempel som jag inte har med i dag men som var med förra gången, nämligen arbetsdom-

stolens sammansättning och mätningsmonopolet.

I dag har jag tagit upp frågan om monopolklausulen. Det är riktigt att det inte är LO som sluter dessa avtal utan fackförbunden — det är möjligt att jag gjorde en felsägning därvidlag. Men detta ändrar ju inte på förhållandet. I dag kan man faktiskt med hot om arbetslöshet påverka en person att välja organisation och enligt min mening kan detta inte vara i linje med föreningsrättens anda. Det är också riktigt att det inte rör särskilt många människor, utan det är fråga om ett intresse för en liten organisation.

Det är självfallet rätt få personer som berörs av förhållandet, men jag tycker inte att detta är ett skäl för oss att inte ta upp frågan. Snarare är det så mycket angelägnare att vi sysslar med spörsmålet och försöker att, så långt möjligt och så långt det är önskvärt med hänsyn till stabiliteten på arbetsmarknaden, skapa rättvisa mellan olika organisationer och en föreningsrätt som ger alla samma skydd, vare sig de tillhör den ena eller andra organisationen. Man borde också vid en översyn av föreningsrättslagen sträcka sig så långt, att den vidgas till att gälla inte bara skydd för anställda utan även för arbetssökande.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Ullsten att det nog inte är fråga om någon felsägning i detta fall, eftersom det står i motionen att LO har möjligheter att i sina avtal med arbetsgivarna införa klausuler av det slag det här gäller. I fortsättningen skriver motionärerna att lagstiftningen är diskriminerande för SAC-anslutna medlemmar, och det påståendet vill jag mycket bestämt bestrida. Lagstiftningen är lika för alla organisationer i det fallet. Att en organisation sedan inte i alla avseenden på grund av sitt fåtal medlemmar kan hävda sig i samma utsträckning som en

större och kraftigare organisation går väl inte att komma till rätta med genom att ändra denna lagstiftning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Införande av provisoriskt körkort

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om införande av provisoriskt körkort.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Förslaget om införande av provisoriska körkort har diskuterats vid ett flertal tillfällen. Senast gjorde vi det under fjolårets riksdag. Därför finns det ingen anledning att nu ta upp någon större debatt i ämnet. Som motionär har jag emellertid begärt ordet nu för att poängtera denna frågas vikt och betydelse.

I motsats till ledamöterna i tredje lagutskottet tror jag att ett införande av provisoriska eller s. k. interimistiska körkort skulle betyda avsevärda vinster från trafiksäkerhetssynpunkt och att de vinsterna mer än väl skulle uppväga kostnaderna för att införa ett sådant system. En föräres lämplighet att köra bil torde inte framkomma förrän vederbörande kör i den reguljära trafiken, och utan tvivel tar det avsevärd tid innan en ny bilförare förvärvat den rutin och de erfarenheter som gör att hans duglighet som bilförare kan objektivt bedömas. Mot den bakgrunden ter det sig önskvärt att ha ett system, enligt vilket det definitiva avgörandet beträffande en persons lämplighet som bilförare inte behöver träffas förrän en tid efter det att utbildningen genomgåts. Därför bör till en början endast provisoriska körkort utfärdas. Om det visar sig att den kör-

Införande av provisoriskt körkort

kortssökande under förslagsvis ett år har ådagalagt tillräckliga körkunskaper kan han sedan få definitivt körkort.

Utskottet har avvisat tanken på provisoriska körkort bl. a. med hänvisning till den stora och komplicerade apparat som en sådan ordning skulle kräva. Enligt min mening är de riskerna avsevärt överdrivna. Ett system med provisoriska körkort borde kunna tillämpas med en förhållandevis enkel administrativ apparat genom att begärna trafikförseelser antecknas på det provisoriska körkortet. Vinsterna från trafiksäkerhetssynpunkt skulle som sagt bli stora och överväga de administrativa nackdelarna med systemet.

Jag anser det vara lämpligt att trafikmålskommittén — som bl. a. har till uppgift att utreda frågor rörande körkortsindragningar — även får i uppdrag att utreda frågan om provisoriska körkort. Det torde få anses som en rimlig begäran.

Herr talman! Mot ett enhälligt utskott finner jag det dock nu vara meningslöst att yrka bifall till motionen II: 74. Jag har med det anförda endast velat ge min mening till känna.

I detta anförande instämde herr *Gomér* (cp).

Herr *GUSTAFSSON* i Borås (fp):

Herr talman! Det är riktigt som utskottet skriver, att förslag om införande av provisoriska körkort både har diskuterats och avvisats av riksdagen — och om vilka frågor gäller inte det för övrigt? Jag och många med mig anser att provisoriska körkort skulle öka trafiksäkerheten. Jag bygger den uppfattningen på att statistiken över skadade personbilsförare i svensk trafik visar en markant topp under och omkring 20-årsåldern.

De unga bilförarna är i allmänhet mycket skickliga — somliga av dem är t. o. m. utomordentligt skickliga — men de saknar erfarenhet. De är därför

benägna att snabbt demonstrera sin körskicklighet. Sista delen av utskottets utlåtande innebär ett öppet erkännande av den problematik som jag påtalat i min motion. Den högre trafikolycksfallsbelastningen hos unga bilförare är ett faktum, vilket utskottet inte förnekar.

Utskottet framhåller avslutningsvis att det förutsätter att den utredning, som statens trafiksäkerhetsråd framlagt, närmare övervägs av berörda myndigheter under det fortsatta trafiksäkerhetsarbetet. Också jag förutsätter detta, och vi får väl i framtiden se i vilken riktning dessa överväganden kommer att leda. Jag skall därför inte framställa något yrkande utan har bara velat anförda dessa synpunkter i anslutning till motionen.

Herr *JOHANSSON* i Torp (s):

Herr talman! Såsom utskottet påpekat har denna fråga så sent som föregående år varit föremål för riksdagens behandling, varvid tanken på provisoriska körkort har avvisats. Jag kunde inskränka mig till att helt kort yrka bifall till utskottets avslagsyrkande — saken är ju för övrigt under utredning — men jag kan när jag nu begärt ordet inte underlåta att peka på det förhållandet att införandet av ett provisoriskt körkort skulle innebära, att vi skulle tillämpa ett rättssystem med olika behandling av likartade förseelser. Det skulle, såsom jag uppfattat saken, ligga närmare till hands att dra in de provisoriska körkorterna än de definitiva körkorterna.

När två fordonsförare kolliderar är det ingalunda ovanligt att domstolarna lägger hälften av skulden på vardera parten. Detta har i varje fall förekommit och lär också i fortsättningen kunna förekomma. Hur skall då den myndighet — länsstyrelsen eller kanske i framtiden någon annan myndighet — som har att handlägga indragningar av körkort ställa sig, om den ena av dessa körkortsinnehavare har

ett provisoriskt och den andra har ett definitivt körkort? Skall den som har ett provisoriskt körkort få detta indraget, medan den som har ett definitivt körkort skall få fortsätta att föra bil på våra vägar? Ett rättssystem som fungerar på detta sätt kan jag inte finna vara riktigt.

Utskottet har som sagt avstyrkt motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det domstolsförfarande, som herr Johansson i Torp har pekat på, tycker jag inte har någon relevans i förhållande till vad som avses med min motion. Vad jag har fäst mig vid och tycker är mycket allvarligt är det förhållandet, att statistiken över skadade personbilsförare i den svenska trafiken visar en mycket markerad topp under och omkring 20-årsåldern. Jag har menat att man kanske skulle kunna komma till rätta med detta problem genom införandet av ett provisoriskt körkort.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fästa herr Johanssons i Torp uppmärksamhet på att alla körkort är mer eller mindre provisoriska. Vad vi föreslagit är ett obligatoriskt provisorium — d. v. s. föraren skall dokumentera sin lämplighet som bilförare och först därefter kunna erhålla ett definitivt körkort. Jag tycker det är en rimlig begäran, som utskottet kunde ha tillmötesgått, att trafikmålskommittén skall få i uppdrag att utreda frågan om införande av provisoriska körkort.

Herr FRANZEN i Träkumla (cp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att gå in på förslaget om införande av provisoriskt körkort. Det betyder

Införande av provisoriskt körkort

emellertid inte att jag är motståndare till tanken, utan tvärtom tycker jag det skulle vara förnuftigt att låta trafikmålskommittén utreda frågan. Men i utlåtandet från tredje lagutskottet behandlas även en motion av herr Sjönell angående körkortsindragningarna, och det är om den jag vill säga några ord.

Det är långtifrån tillfredsställande att länsstyrelsen kan dra in ett körkort efter en förseelse vid bilkörning utan att domstolsförhandling ägt rum. I andra fall kan det vara så att domstolen först prövar förseelsen och länsstyrelsen i efterhand får dra in körkortet. Enligt mitt sätt att se är det inte riktigt att man sålunda i vissa fall drar in körkort utan att vederbörande haft möjlighet att föra talan inför domstol. En körkortsindragning kan ju ha mycket långtgående konsekvenser för den enskilde, som måhända är beroende av körkortet för sin utkomst. Det kan alltså gälla en hel familjs försörjning. Dessa ärenden bör prövas av domstol och inte på administrativ väg — i det senare fallet kan behandlingen bli mera subjektiv.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Jag instämmer till fullo med herr Börjesson i Falköping när han säger att alla körkort är mer eller mindre provisoriska. Just därför tycker jag det är riktigt att avslå herr Gustafssons i Borås motion.

Herr Franzén i Träkumla körde faktiskt med litet för stor hastighet, ty den motion av herr Sjönell, som han talade om, behandlas först under nästa punkt på föredragningslistan.

Herr FRANZEN i Träkumla (cp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att jag var ute i förväg — men nu har jag i alla fall sagt min mening!

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Den kommunala förköpsrätten till fastighet

§ 11

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående bestämmelserna för återkallelse av körkort.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Den kommunala förköpsrätten till fastighet

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående den kommunala förköpsrätten till fastighet.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 699 i första kammaren av herrar *Yngve Nilsson* och *Ebbe Ohlsson* samt nr 893 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Bästekille och fru *Heurlin*.

I motionerna, som var likalydande, hemställdes, att riksdagen för sin del måtte antaga i motionerna framlagt förslag till lag om ändring i förköpslagen den 8 december 1967 (nr 868), av innebörd att vissa i lagen angivna tidsfrister om tre månader begränsades till trettio dagar.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 699 och II: 893 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Ebbe Ohlsson* (h).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! I föreliggande utlåtande behandlas två motioner, I: 699 och II: 893. Motionärerna vill endast ha en liten ändring av 4 §. Lagen föreskriver nu att en kommun har tre månaders tidsfrist att göra sin rätt gällande. Vi vill ha denna tid ändrad till 30 dagar. Det har frågats varför man behöver ändra nu. Vi har i motionerna försökt

klargöra att tre månader är en onödigt lång tid. Vi anser att det är fullt tillräckligt med 30 dagar, därför att det annars kan medföra en hel del besvärigheter för köparen. Om vi antar att ett par unga människor beslutar sig för att köpa ett jordbruk och ett avtal upprättas i mitten av januari, finns det nu risk för att kommunen kan göra sin rätt gällande ända till mitten av april. Vi anser att detta är felaktigt. Om man ändrar tiden till 30 dagar, kan vederbörande tillträda sin egendom i mitten av mars som tanken var från början.

Det sägs att kommunerna behöver ha tre månaders tidsfrist. Jag tror inte på detta. Såsom varande gammal kommunalman vet jag att en kommun måste ha så pass mycket reda i sin markplanering att den har mycket god tid på sig när den får 30 dagar till sitt förfogande. Om en kommun inte har någon plan, har den sig själv att skylla. Ett sådant här beslut kan dessutom senare överklagas. Den som eventuellt har tänkt förvärva en fastighet i år kan således kanske inte få göra det förrän nästa år, om han ens får det då — det vet man ingenting om.

Man vill vänta och se; några olyckor har hittills inte inträffat. Jag har den uppfattningen — såväl kommunalt som rikspolitiskt — att man inte behöver vänta på att olyckor skall inträffa. Man kan försöka förebygga sådana, det är en god insats det också.

Jag ber, herr talman, att med detta korta inlägg få yrka bifall till motionerna I: 699 och II: 893.

Herr **SVENNING** (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Bästekille glömmer bort en sak, nämligen att kommunerna inte så enkelt kan fatta beslut när det gäller inköp av mark. Fastighetsnämnden måste ansöka om medel hos drätselkammaren, och så betydelsefulla frågor måste också avgöras av stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige. Det tar sin tid, och det är gans-

Den kommunala förköpsrätten till fastighet

ka naturligt att det behövs några månader för att klara detta.

Vid utskottsbehandlingen upplyste medlemmar från markvärdestegringskommittén att denna fråga varit uppe till noggrann prövning. Det hade visat sig att kommunerna egentligen behöver längre tid än tre månader; under exempelvis sommaruppehåll och semestrar kan sammanträden inte hållas i vanlig ordning. Denna tid — 3 månader — är alltså mycket hårt bantad och kan under inga förhållanden avkortas. Kommunen måste få tillräckligt rådrum. Man har dock inte velat pressa tiden ytterligare utan har tagit hänsyn till köparens intresse och stannat för tre månader.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Har en kommun så illa förberett sina markinköp att den behöver långa tider på sig, är det en underlig kommun.

Herr Svenning menar att man kan behöva ännu längre tid för att klara saken. Man står väl ändå inte precis handfallen? Man har kanske årtal i förväg tänkt på att man inom överskådlig tid behöver ett markområde och har väl reda på sig. Att man sedan kan kalla till sammanträde ganska snabbt vet herr Svenning lika väl som jag; vi är gamla kommunalmän båda två.

De skäl som här anföres för att kommunerna skulle behöva långa förköpstider håller inte i verkligheten. I stället vållar man den enskilde köparen besvär, som han enligt min mening inte behöver ha.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Även om kommunerna har stadsplaneringen mycket väl förberedd — somliga kan arbeta med den åtta à tio år i förväg — behöver de under alla förhållanden en kontakt med

de myndigheter som ger de ekonomiska bidragen; det vet varje kommunalman. En fastighetsnämnd eller någon annan inköpare handlar inte självständigt utan måste helt enkelt ta denna kontakt.

Ibland behöver man för ett sådant köp, när det gäller en mindre summa, kanske inte ha ett stadsfullmäktig- eller kommunalfullmäktigsammanträde, men man måste alltid ha kontakt med drätselkammaren, och för det krävs det tid.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Nu har i alla fall herr Svenning retirerat så mycket att han medger att man kanske inte behöver ha ett fullmäktigsammanträde. Jag anser dock fortfarande att fullmäktige skall sammanträda för ett sådant köp och att kommunalnämnd respektive drätselkammare inte ensam skall avgöra det. Att den begär medel är fullt naturligt.

Vi har olika uppfattningar i denna fråga, den saken är klar. Jag anser emellertid att man med utskottsförslaget gör ett större intrång i den enskilda människans rättigheter än nödvändigt. Kommunerna lider ingen skada av att få förköpstiden reducerad till 30 dagar.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Det är klart att vi kan göra ett köp, om inköpssumman är begränsad; det var närmast det jag talade om. Om vi skall göra ett markköp för t. ex. 11 miljoner kronor är det emellertid nödvändigt att inhämta kommunalfullmäktiges eller stadsfullmäktiges bifall.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 699 och II: 893; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Åtgärder till förhindrande av olycksfall bland barn**§ 13****Upphävande av affärstidslagen**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om upphävande av affärstidslagen.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **SÖDERSTRÖM** (h):

Herr talman! Tredje lagutskottet har i sitt utlåtande konstaterat att det inte har inträffat någonting på detta område, som skulle kunna föranleda ett ändrat ståndspunktstagande, och vill därför inte tillstyrka det förslag som motionärerna har framlagt. Emellertid är utskottsmajoriteten tydligen inte helt säker på att så är fallet; de sista nio raderna i utlåtandet tyder nämligen på att man är oviss om praxis i tillämpningen. Man framhåller också kraftigt att den måste vara enhetlig.

Departementschefen angav när denna lag kom till att det fanns tillräckliga skäl för att ersätta butiksstängningslagen med en friare reglering. Vad vi motionärer närmast har avsett att belysa är att det har förekommit så många fall av olika tillämpning inom kommunerna att det i praktiken blivit en dålig lag, och en dålig lag vill vi inte ha. Därför har vi funnit det bättre att begära att den helt skulle slopas.

Jag vill i detta avseende hänvisa till den interpellationsdebatt jag förde med handelsminister Lange i december 1967, varvid handelsministern lovade att hos länsstyrelserna inhämta upplysningar om tillämpningen av denna lag. Jag hoppas att det, om de informationer handelsministern får visar att det finns fog för de krav vi har framfört, snarast skall komma en ändring till stånd. Därför, herr talman, har jag i dag inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **JOHANSSON** i Torp (s):

Herr talman! Då motionären inte har

något yrkande, har jag heller inget annat att säga än att kort och gott yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14**Åtgärder till förhindrande av olycksfall bland barn**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av olycksfall bland barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru **LINDEKVIST** (s):

Herr talman! I motion II: 890 hemställer vi att kommerskollegiets, statens planverks och bostadsstyrelsens bestämmelser och anvisningar ändras så, »att våra bostäder i största möjliga utsträckning göres barnsäkra».

Det finns många olycksfallsrisker i ett hem. Vi har nämnt fönsterstängningen, eluttag, medicinskåp och utrymmen för kemikalier, tvätt- och rengöringsmedel. Dessa anordningar bör ingå när bostäderna byggs och inreds. Kostnaden beräknas till 300 kronor i en lägenhet med 90 000 kronor i byggnadskostnad. Det skulle dra större kostnader att ändra detta i efterhand. Och vad säger hyresvärderna om en familj, som äntligen fått en modern lägenhet, börjar med att byta ut eluttagen i väggarna och stängningsordningarna i fönstren, att lyfta ut en del skåp ur köken för att ersätta dem med i deras tycke säkrare? Det skulle innebära en både dyrbar och långsam modernisering av vårt bostadsbestånd. En mycket större effekt skulle uppnås, om de cirka 100 000 lägenheter som nu byggs och planeras för varje år också inreddes så barnsäkert som det är möjligt.

Nu godkänner vi endast S-märkt elmateriel, men vi önskar att våra eluttag

inte bara är S-märkta utan också barnsäkra. S-märket fastställdes obligatoriskt redan på den tiden då vi hade bara en stickkontakt, placerad mitt emellan golv och tak. Barnsäkra elkontakter borde vara självklara, när eluttagen sitter nere vid golvet och dessutom kan ha flera sladdkontakter och sladdosor fästade vid sig. När det gäller fönstren är väl avståndet från golv till fönsterhake i lägenheten ungefär detsamma nu som förr, men det är farligare att ramla ut från ett höghus än från ett envåningshus.

Ett medicinskåp för alla piller och tabletter, som är så lika godsaker, och en möjlighet för husmor att låsa om för barn helt olämpliga flaskor och burkar med olika kemikalier och rengöringsmedel borde bli tidsenlig standard allteftersom floran av dessa farliga saker växer.

Det finns redan nu bostadsområden, där garaget eller parkeringsplatsen för bilen är inräknad i hyran, oavsett om hyresgästen har bil eller inte. Det är onekligen också en form av ökad standard men har väl ingenting med barnens säkerhet att göra. Däremot kan den ökade standarden hindra barnfamiljerna att hyra en för dem lämplig bostad på grund av den ökade hyran.

Dess bättre kan vi enligt tredje lagutskottets skrivning förvänta initiativ i de frågor vi har tagit upp i motionen. Vi är glada och tacksamma över utskottets positiva ställningstagande till vår motion och har inget eget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående övergångsställe för gående.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Offentlig auktorisation av lässmeder

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om offentlig auktorisation av lässmeder.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 269 i första kammaren av herrar *Stefansson* och *Tistad* och nr 337 i andra kammaren av herrar *Andersson* i Örebro och *Nordgren*.

I motionerna, som var likalydande, hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om offentlig auktorisation av verksamheten inom lässmedsbranschen.

Utskottet hemställde, att motionerna I:269 och II:337 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Tredje lagutskottet behandlar i sitt utlåtande nr 12 ett motionspar, i vilket vi motionärer hemställt om att frågan om en lässmedernas auktorisering skall utredas.

Sedan lång tid tillbaka finns det en mycket vidsträckt näringsfrihet för svenska medborgare, vilket innebär att de flesta yrken och sysselsättningar kan bedrivas utan restriktioner. Därvidlag råder en del undantag inom byggnadsyrket, elektrikersyrket och optikersyrket, där viss behörighet erfordras.

Vad gäller lässmederna skall man självfallet i första hand ställa krav på deras yrkeskunnighet. Men allmänheten måste när den tar kontakt med en lässmed kunna känna sig trygg för att vederbörande dels besitter yrkesskicklighet, dels har den vandel som man har rätt att kräva av en utövare av detta yrke. De garantier som man fått när det gäller en speciell lagstiftning

Offentlig auktorisation av lässmeder

för de yrken jag nämnde har tillkommit därför att det förelegat ett behov av skydd.

Vi motionärer finner det inte tillfredsställande att lässmedens yrke inte skall auktoriseras. De krav i detta hänseende som allmänheten bör kunna ställa är berättigade. Kontakten mellan allmänheten och företrädare för lässmedsyrket bygger på ett förtroende för den pålitlighet och den redbarhet som vederbörande yrkesutövare förväntas representera.

Denna fråga var uppe under fjolårets riksdag. Samtliga remissorgan hade den gången tillstyrkt en utredning om lässmedsyrket för införande av någon form av auktorisering. Enligt min mening var det mycket tungt vägande remissinstanser som yttrade sig. Rikspolisstyrelsen, kriminalvårdsstyrelsen, överståthållarämbetet i Stockholm m. fl. tillstyrkte sålunda en utredning.

Utskottet har i sin skrivning sagt att det inte har förekommit något som bör föranleda ett ändrat ställningstagande från utskottets sida. Förra året sade utskottet att frågan skulle följas med uppmärksamhet. Det är självklart att frågan följes med uppmärksamhet, framför allt från polismyndigheternas sida. Antalet inbrott som begås i lägenheter har ökat — under 1966 förekom över 8 000 lägenhets- och villainbrott, av vilka 1 688 klarades upp, d. v. s. ungefär 20 procent. Polisen har tydligen inte möjlighet att klara upp alla inbrott.

Det hade då funnits alla skäl att biträda de motioner som tillstyrkts av de remissorgan vilka besitter all önskad kunnighet och erfarenhet på området. Rikspolisstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen utgör ju vårt yttersta värn mot brottsligheten.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till motionerna I: 269 och II: 337.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Eftersom denna fråga

behandlades förra året skall jag inskränka mig till att med hänvisning till utskottets motivering yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag konstaterar att utskottets talesman inte hade mycket att säga beträffande herr Anderssons i Örebro inlägg och att han inte heller hade något nämnvärt försvar för utskottets ställningstagande.

Jag ber, herr talman, att till alla delar få instämma i vad herr Andersson i Örebro sade. Vi försöker inte att få till stånd en auktorisation för att skydda respektive företagare, utan avsikten med motionerna är att i den mån det går skapa ett skydd för allmänheten, kunderna, konsumenterna, och ge dem garanti för ett fullgott arbete. Det tycker jag är ett rimligt krav som allmänheten har rätt att ställa även när det gäller ett yrke som rör skyddet av medborgarnas privata egendom. Som herr Andersson i Örebro påpekade är auktorisation genomförd för många andra yrken, såsom elektriker, optiker och hela raden medicinska yrken. I det fall som vi nu diskuterar kan brott förorsakas på grund av att det inte finns någon som helst kontroll av huruvida en lässmed har en hederlig vandel. Vem som helst kan öppna ett låstillverkningsföretag — även den som släpps ut från en kriminalvårdsanstalt. Kunden, allmänheten, kan inte veta vilken bakgrund han har. Det vore därför rimligt att någon myndighet undersökte det.

Då ärendet i fjol remissbehandlades tillstyrkte samtliga remissinstanser förslaget. En remissinstans, polismästaren i Stockholm, yttrade: »För egen del får jag framhålla att jag nu — i likhet med 1959 — anser det vara ett viktigt allmänt intresse, att allmänheten vid behov av läsarbeten har tillgång till yrkesutövare, vars pålitlighet prövats av myndighet. Prövning av lässmeders på-

En statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård

littlighet kan vidare antagas ha en allmänt brottsförebyggande effekt.»

Någon vecka efter det att vi behandlat detta ärende i riksdagen i fjol förekom det ett TV-program — jag beklagar i allra högsta grad att det inte visades omedelbart före riksdagsbehandlingen då eller i dag — som gav en ganska tydlig inblick i hur det kan gå till vid nyckeltillverkning och vilken betydelse detta kan ha för irbrott. Skall det vara nödvändigt att vänta fler exempel? Varför inte förebygga?

Herr talman! Jag ber att få understryka vad herr Andersson i Örebro sagt och instämmer i hans bifallsyrkande.

Herr JOHANSSON i Torp (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag erkänner att mitt anförande var mycket kort, men jag trodde inte att jag skulle få klander för att jag bara hänvisade till utskottsutlåtandet, som jag förmodar att kammarens ledamöter tagit noggrann del av. Min avsikt var att i någon mån föregå med gott exempel för att nedbringa den långa debattiden här.

Motionärernas yrkande går ut på att den som vill ägna sig åt låssmedsyrket skall skaffa ett intyg om hederlig vandel. Det är ju ungefär detsamma som att brännmärka låssmedsyrket och göra gällande att detta yrke i särskilt hög grad drar till sig brottsliga element. I hur många yrken krävs vandelsintyg för att få etablera sig i branschen? Man skulle med samma rätt som när det gäller låssmedsyrket kunna räkna upp det ena yrket efter det andra och säga, att det är risk för att tjuvar och bedragare söker sig till yrket; i nästan vilket yrke som helst finns det väl möjligheter för dess utövare att bedra människor.

Jag vidhåller mitt avslagsyrkande.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Vår motion innebär

inte, herr Johansson i Torp, någon diskriminering av låssmedsbranschens utövare. Det borde herr Johansson ha kunnat läsa ut ur motionen. Branschen själv vill för övrigt ha någon form av auktorisation. Vad vi begärt i motionen är att frågan skall utredas.

Jag skall tillåta mig att citera de sista raderna i utskottsutlåtandet: »Som uttalades vid fjolårets utskottsbehandling bör emellertid den av motionärerna aktualiserade frågan följas med uppmärksamhet och, därest brottsutvecklingen skulle påkalla det, torde någon form av ingripande från det allmänna få övervägas.»

Man frågar sig vem som skall sköta denna fortlöpande kontroll och med uppmärksamhet följa brottsutvecklingen. Jo, det är de remissorgan — rikspolisstyrelsen och kriminalvårdsstyrelsen — som tillstyrkt den utredning vi i motionen föreslagit.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 269 och II: 337; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

En statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner angående en statlig propagandakampanj för bättre förebyggande hälsovård.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! Jag vill med några ord beröra den blanka reservation, som jag fogat till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6.

Utskottsutlåtandet behandlar en motion, i vilken det begärs att riksdagen

Vissa ändringar i jorddelningslagen

mätte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning om en riks-omfattande statlig propagandakampanj för en bättre förebyggande hälsovård. En liknande motion väcktes även vid fjolårets riksdag.

Jag känner sympati för motionen; alla är väl intresserade av att det bedrivs en så effektiv förebyggande hälsovård som möjligt. Motionärerna anför bl. a. att »ohälsa, sjukdom och för tidig död kostar svenska folket uppskattningsvis 15 miljarder kronor årligen i direkta och indirekta utgifter och produktionsförlust». En betydande del av dessa »kostnader — och mänskligt lidande — skulle kunna begränsas med förebyggande åtgärder av skilda slag», anför motionärerna vidare.

Hälsovårdsupplysningsdelegationen inom socialstyrelsen bedriver en kontinuerlig upplysningsverksamhet angående den förebyggande hälsovården. Vi ser också av utskottsutlåtandet, att hälsovårdsupplysningen i år fått sitt anslag uppräknat med 200 000 kronor och att anslaget nu uppgår till 1,1 miljon kronor. Men jag vill inte för den skull påstå att anslaget är absolut riktigt avvägt i förhållande till behovet. I jämförelse med det inkomstbortfall som förorsakas av ohälsa utgör givetvis de 1,1 miljon kronor som anslås till upplysning för förebyggande hälsovård ett mycket litet belopp. En tillfällig större propagandakampanj för förebyggande hälsovård utöver den kontinuerliga vore säkert också berättigad. Men att utreda detta spörsmål kan kanske vara överflödigt; det hela får väl anses vara en anslagsfråga.

Herr talman! Jag har velat ge uttryck för dessa mina synpunkter och har inget särskilt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motion om åtgärder för att tillgodose de hemlösas hjälpbehov, och

nr 8, i anledning av motioner om skyldighet att inlösa engångsglas.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Vissa ändringar i jorddelningslagen

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., dels motioner om förenkling av lantmåteriförrättningar, dels ock motion om vissa ändringar i jorddelningslagen.

Genom en den 3 november 1967 dagtecknad proposition, nr 167, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till bl. a. lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Utskottet hade i samband med propositionen behandlat följande under den allmänna motionstiden väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 486 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 613 av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*;

B. motionen II: 527 av herr *Tobé*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att för sin del antaga i motionen angivna ändringar i jorddelningslagen.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 486 och II: 613 i fråga om yrkandet rörande lantmätarens befattning med protokollföringen bifalla propositionen nr 167 år 1967 såvitt avsåge ändrad lydelse av 19 kap. 9 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet (jorddelningslagen);

B. att riksdagen måtte — med förklaring att viss ändring och vissa tillägg borde göras i förslaget angående ändring i jorddelningslagen — med bifall till motionen II: 527 för sin del besluta *dels* att ingressen till nämnda förslag skulle erhålla av utskottet angiven lydelse, *dels* att i jorddelningslagen skulle införas en ny paragraf, 16 kap. 3 a §, av i utskottets hemställan angiven lydelse, *dels* ock att 21 kap. 46 § jorddelningslagen skulle erhålla ändrad lydelse på sätt utskottet angåve;

C. att riksdagen måtte — med förklaring att viss ändring borde göras i ikraftträdandebestämmelserna — *dels* antaga förslaget till ändring i jorddelningslagen i de delar, som ej berörts ovan i utskottets hemställan, *dels* förslaget angående ändrad lydelse av 5 kap. 2 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad med de ändringar däri att ikraftträdandebestämmelserna erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse;

D. att motionerna I: 486 och II: 613 i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

vid B. i utskottets hemställan

I. av herrar *Levin* (s), *Göran Karlsson* (s), *Svante Kristiansson* (s), *Erik Jansson* (s) och *Johansson* i Torp (s), fru *Torbrink* (s) samt herr *Persson* i Tandö (s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att motionen II: 527 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

Vissa ändringar i jorddelningslagen

II. av herr *Hansson* (s), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Torp (s):

Herr talman! Det föreliggande förslaget till ändring i lagen har utskottet i stort sett enhälligt tillstyrkt. Utskottet har emellerid också tillstyrkt en motion som avser att kringgärda dessa angelägenheter med ytterligare bestämmelser om vissa säkerhetsåtgärder. Det är fråga om ägokravsjämknig; herr Tobé har ansett att det på den punkten behövs ytterligare en bestämmelse utöver vad som föreslås av Kungl. Maj:t, och utskottsmajoriteten har tillstyrkt hans motion. Därför har vi några stycken avgivit en reservation, och jag skall be att med några ord få utveckla anledningen till det.

Vi anser att vad som i utskottsförslaget kallas 3 a § är ett onödigt tillägg, som inte har någon egentlig uppgift att fylla. Det är för all del tillkommet i vällovligt syfte att stärka rättssäkerheten, så att exempelvis inteckningshavare och även i vissa fall ägare inte skall lida någon rättsförlust. Men vi anser att det är så väl sörjt för att förrättningsmannen skall se till att dessa rättssinnehavare får sina intressen beaktade, att detta tillägg saklöst kan bortfalla.

Sedan utskottet hade fattat detta beslut, underställdes utskottsutlåtandet lagrådets granskning, och i utskottet har anmälts, att lagrådet har avgivit utlåtande i frågan. Jag har också fått en PM med sammandrag av lagrådets synpunkter, men jag skall inte trötta kammaren med att läsa upp det hela, utan jag skall bara göra ett par citat.

Lagrådet säger till en början, att anteckningen skall enligt förslaget inte ha någon rättsbildande betydelse. Den skall sålunda inte hindra, att lagfart meddelas för ny ägare eller att inteckning beviljas. En sådan anteckning fyller inte någon verklig skyddsfunktion.

Vissa ändringar i jorddelningslagen

Lagrådet fortsätter med en ganska nedgörande kritik av tillägget och slutar med att säga, att strävandena nu är att ur fastighetsböckerna rensa bort så många betydelselösa anteckningar som möjligt. Lagrådet behandlar just nu ett förslag i denna riktning. I detta läge bör man inte införa nya regler om anteckningar med mindre starka skäl talar därför.

Jag kan påpeka för den som inte har haft tillfälle att läsa utlåtandet så noga, att de anteckningar som lagrådet talar om och som omnämns i utlåtandet innebär en föreskrift för förrättningsmannen, alltså lantmätaren, att sedan förrättningen har avslutats underrätta vederbörande inskrivningsdomare, som får göra anteckning i intecknings- eller fastighetsboken. Sedan förrättningen är fastställd skall den fastställande myndigheten i sin tur underrätta inskrivningsdomaren, så att denne kan avföra ifrågasvarande anteckning.

Med hänsyn till den korta tid som i regel förflyter från det att en förrättning avslutas intill dess den är fastställd — tiden är kort jämfört med den tid hela förrättningen kan ta — ansåg vi reservanter, att, som jag tidigare har sagt, en sådan anteckning inte har någon uppgift att fylla, och nu har lagrådet gått på precis samma linje. Detta bör väl vara ett belägg för att reservationen är sakligt grundad.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Levin m. fl.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Detta ärende är uppseendeväckande på det sättet att det gäller ett lagförslag, ändring i jorddelningslagen, som helt avstyrkts av lagrådet — och detta inte på några få sidor utan i en ganska lång avhandling. I detta läge tyckte jag och några andra att det var pinsamt att inte kunna gå lagrådet till mötes litet mera än propositionen gjort. Därför utformades mo-

tionen II:527 som vunnit majoritet i utskottet och som jag alltså här skall tala för.

Vid överförande av mark från en fastighet till en annan, som ju blir allt vanligare, framför allt vid jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, är man för närvarande bunden vid ganska invecklade procedurer. Marken skall förvärfvas, den skall avstyckas och avstyckningen skall fastställas — i detta fall i samband med sammanläggning. Ärendet måste alltså passera överlantmätaren varefter det går till ägodelningsdomaren. Denne skall ha kontakt med inskrivningsdomaren för att tillse att under tiden inteckningar relaxeras beträffande det område som övergår från en fastighet till en annan. Det skall lämnas lagfart på de nya fastigheterna, först vilande och sedan definitiv. Sedan skall ärendet tillbaka till lantmäterikontoret för registrering i jord- eller fastighetsregister. Därefter skall kanske den nya fastigheten intecknas på nytt. Det är alltså fråga om en ganska omständlig procedur.

Nu har man under några år övat sig med att göra en del av dessa marköverföringar genom ägoutbyte. Man började så smått med att byta markområden som inte var lika mycket värda, men man har också vid några tillfällen gjort utbyten på det sättet att den ena parten har fått mark och den andra pengar. Det har alltså inte skett ett ägoutbyte i ordets egentliga bemärkelse.

Jag har skrivit en motion som jag trodde skulle ta bort något av lagrådets tveksamhet. Lagrådet har nämligen bland annat anmärkt på att fastigheter kan byta ägare efter det att ägoutbytet beslutats vid förrättningen. Vi visade därför på den möjligheten, att förrättningsmannen när han slutat förrättningen gör en anmälan till inskrivningsdomaren att det överförts så och så mycket mark, värd ett visst belopp, som markägaren har att fordra. Här om skall det sedan göras en anteckning i

fastighetsboken. Detta skulle betyda att en under mellantiden inträdande ny ägare av fastigheten är varnad för att det har hänt någonting; fastigheten omfattar ett mindre område och är mindre värd. En ny kreditgivare skulle finna att fastigheten inte har det värde som framgår av fastighetstaxeringen eller andra värderingar, utan att värdet är ett annat.

Denna ordning har ingen betydelse från rättssynpunkt men utgör i alla fall en varning, och vi utgick därför ifrån att det i verkligheten skulle medföra större rättssäkerhet.

Motionen fick utskottsmajoritetens stöd, men herr Johansson i Torp har här talat för reservationen och därför skulle jag vilja bemöta honom dels generellt, dels punkt för punkt med hänsyn till vad lagrådet yttrat om förändringen i propositionen.

Först och främst skall inte herr Johansson i Torp tro att lagrådet tycker bättre om propositionen än om utskottets förslag, ty lagrådet har ju helt underkänt propositionen i detta avseende.

Den förbättring som vidtagits — och det är utan tvivel en förbättring — är en så liten krusning på ytan att den inte spelar stor roll. Jag utgår från att lagrådet har sett saken på det sättet.

Sedan vill jag beröra några av de synpunkter som lagrådet har anfört. Lagrådet skriver att en anteckning av det slag det här gäller visserligen är en varning, men man behöver inte bry sig om den. En person som lånar ut pengar till en fastighetsägare har veto rätt i slutomgången och det vet han. När han lämnar ut lånet får han en anteckning, och då förrättningen skall fastställas kan han säga att han inte går med på uppgörelsen. Tror herr Johansson att en seriös kreditgivare, ett penning- eller kreditinstitut, handlar så? Det är ju sådana inrättningar vi i regel har att göra med. Om det blivit en förändring i fastighetens värde tar naturligtvis banken reda på det. Veder-

Vissa ändringar i jorddelningslagen

börande bank går inte först med på det hela för att sedan, när förrättningen skall fastställas, klippa till och säga att man lägger in sitt veto. Ett sådant resonemang är mycket verklighetsfrämmande.

Beträffande överlåtelse av fastighet som sker under tiden är det i regel så, att överlåtelsen sker i samförstånd med förrättningsmannen. Det är ofta han som har hand om köpet. Det är ett förfarande som har stark förankring och som medför större garantier för att allting går rätt till än om köpet verkställs helt fristående från förrättningsförfarandet.

Vidare har lagrådet framhållit att den nye ägaren inte är bunden av vad en tidigare ägare beslutat, när han var med om förrättningen. Därvidlag instämmer jag i vad departementschefen har anfört. Han har återopat en bestämmelse i jorddelningslagen som inte ändrar någonting i detta avseende, och den bestämmelsen skall också gälla fortsättningsvis.

Vad kan då hända mellan förrättningens avslutande och fastställandet? Ja, förfarandet måste ta minst en månad. Låt oss säga att det i allmänhet tar två månader. Men det kan dröja åratals, om förrättningen överklagas, och under den tiden kan naturligtvis överlåtelse komma till stånd. Lagrådet anser att det är mycket litet som sker under den tiden, och därför finns det ingen anledning att vidta några åtgärder.

Det har också sagts, framhåller lagrådet, att man skall ta bort betydelselösa anteckningar i fastighetsboken. Men om en överföring av mark har skett från en fastighet till en annan, så är den person som fastställer förrättningen, överlantmätaren eller ägodelningsdomaren, skyldig att till inskrivningsdomaren anmäla detta för att anteckning skall kunna göras. Det står sålunda redan i lagen att sådan anteckning skall verkställas. Vad vi har föreslagit är att den anteckningen skall gö-

Vissa ändringar i jorddelningslagen

ras på ett tidigare stadium, såsom en varning när förrättningen är avslutad, men att den blir verklighet först när förrättningen är fastställd. Och det kan jag inte se är en onödig anteckning. Den kan säkert formuleras så att man kan direkt överföra den från den ena typen av anteckning till den andra.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Bakgrunden till de förslag som riksdagen nu behandlar är det starka behovet av att kunna genomföra nödvändiga ändringar i fastighetsindelningen så snabbt och enkelt som möjligt utan onödig arbetsinsats eller tidsutdräkt. Det gäller här t. ex. sådan fastighetsbildning som behövs för rationalisering av jord- eller skogsbruk, för bostadsändamål inom snabbt växande tätorter samt för att tillgodose det starkt ökade intresset för fritidsbostäder.

Förenklingssträvandena måste naturligtvis alltid avvägas mot rättssäkerhetskraven, men de förslag det här gäller är i princip begränsade till sådana fastighetsbildningsåtgärder där det inte finns några stridiga intressen eller där åtgärderna bygger på överenskommelser mellan berörda sakägare och medverkan från de tredjemansintressen som kan vara berörda. Det är sålunda situationer där det bör föreligga goda möjligheter till förenkling som här gjorts till föremål för en partiell lagstiftningsreform. En fullständig modernisering av fastighetsbildningslagstiftningen håller ju samtidigt på att förberedas, men det tar några år innan den nya lagstiftningen kan träda i kraft.

Inom tredje lagutskottet tycks det nu råda allmän enighet om att förslagen bör genomföras. Det är bara om en detaljfråga som meningarna är de-

lade. Reservanterna i utskottet vill att propositionen skall antas i oförändrat skick medan utskottsmajoriteten, som också vill anta propositionen, önskar tillfoga bestämmelser om anteckning i fastighetsboken. För min del kan jag inte finna att den föreslagna anteckningen skulle kunna fylla någon *väsentlig* funktion. Den får, såsom herr Tobé själv medgav, i allmänhet aktualitet under en mycket begränsad tidrymd, i de flesta fall bara under en eller annan månad. Under denna tid kan anteckningen visserligen i enstaka fall tänkas bli av ett visst faktiskt intresse för presumtiva fastighetsköpare och kreditgivare men den skall inte ha någon rättsverkan, och fastighetsägarens och inteckningshavarens rättskydd tillgodoses på annat sätt, såsom också utskottet har funnit.

Man bör vidare inte bortse från att ett genomförande av förslaget om anteckning i fastighetsboken medför krav på vissa arbetsinsatser både från fastighetsbildningsmyndigheten och på domarkansliet. Anteckningsskyldigheten skulle alltså motverka de förenklingssträvanden som ligger bakom de lagförslag riksdagen nu behandlar.

Jag kan i detta sammanhang också nämna att regeringen nyligen till lagrådet har remitterat ett förslag till vissa lagändringar som avser en förenklad fastighetsbokföring. Bland annat föreslås att vissa nu gällande bestämmelser om antecknings- och anmälningskyldighet skulle upphävas.

Utskottsmajoritetens förslag står därför inte i samklang med de aktuella strävanden som förekommer på detta område.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Efter herr statsrådets inlägg skulle jag ha kunnat avstå från att ytterligare förlänga debatten. Herr Tobé och jag har emellertid blivit oense om vad lagrådet uttalat och menat. Jag omnämnde i mitt förra anförande en

PM med lagrådets yttrande som presenterades i utskottet, och eftersom det kanske verkar något förvirrande för kammarens ledamöter att bara få höra brottstycken ur denna PM känner jag mig nödsakad att läsa upp hela handlingen — den är inte särskilt lång.

Jag ber emellertid först att få säga några ord till herr Tobé, som tydligen trodde att hans motion skulle stå i samklang med lagrådets uppfattning. Samtidigt framhåller han att lagrådet inte är särskilt förtjust i propositionen, och då borde han rimligtvis ha yrkat avslag på denna i dess helhet.

Den PM som jag nämnde har följande lydelse: »Utskottet har i utlåtandet förordat att det i propositionen nr 167 år 1967 framlagda förslaget till ändringar i jorddelningslagen kompletteras med bestämmelser om skyldighet för lantmätaren att sedan förrättning avslutats göra anmälan till inskrivningsdomaren beträffande fastighet som minskas med tillämpning av de nya bestämmelserna. Frågan har underställts lagrådet. Lagrådet avstyrker utskottets ändringsförslag under anförande att en anteckning av det ifrågasatta slaget inte fyller någon funktion. Lagrådet anför följande huvudsakliga synpunkter.

1. Anteckningen skall enligt förslaget inte ha någon rättsbildande betydelse. Den skall sålunda inte hindra att lagfart meddelas för ny ägare eller att in-teckning beviljas.

En sådan anteckning fyller inte någon verklig skyddsfunktion. I fråga om en ny inteckningshavare behövs inte heller något skydd utöver det som följer av lagförslaget. Ny innehavare av inteckning, som tillkommit sedan förrättningen avslutats, måste enligt detta lämna sitt medgivande till marköverföringen för att förrättningen skall kunna fastställas. Han har genom sin veto-rätt en så stark ställning att någon 'varningssignal' i form av en anteckning i fastighetsboken inte behövs. Det

Vissa ändringar i jorddelningslagen

finns helt enkelt inte något att varna honom för.

2. Beträffande ny ägare av fastighet, som skall minskas enligt de nya reglerna, skulle anteckningen kunna tänkas få betydelse i en tvist mellan säljare och köpare. Det för förrättningen viktiga är emellertid att fastställelsemyndigheten noggrant kontrollerar om nya rättsägare tillkommit under tiden mellan avslutandet av förrättningen och fastställandet. Lagrådet vidhåller för övrigt sin uppfattning att ny ägare inte är bunden av tidigare ägares överens-kommelse om ägokravsjämknig. Även ny ägare har enligt lagrådets mening vetorätt. I denna del råder delade meningar mellan lagrådet och departementschefen. Enligt lagrådets mening gäller det dock en lagtolkningsfråga som domstolarna har att avgöra.

3. Anteckning skall enligt förslaget ske först sedan förrättningen avslutats. Dess betydelse reduceras härmed ytterligare. Fastställelseproceduren torde i allmänhet inte ta någon längre tid.

4. Anteckning skall ske endast beträffande fastighet som minskas men inte i fråga om fastighet som är gemensamt intecknad med sådan fastighet. Medgivande krävs emellertid i vissa fall också av nya rättsägare i gemensamt intecknad 'sidofastighet'. Dessa nås inte av den föreslagna anteckningen.

5. Man vet inte hur vanligt det är att äganderätts- och inteckningsförhållanden ändras under den enligt förslaget aktuella tiden. Förmodligen är det inte så vanligt och i den mån det sker torde respektive parter känna till förrättningen och dess konsekvenser. I det stora antalet fall blir anteckningen därför helt meningslös. Kvar står ett fåtal fall där den har en viss upplysningsfunktion, vars betydelse dock enligt vad förut sagts är ringa eller ingen.

6. Strävandena är nu att ur fastighetsböckerna rensa bort så många betydelselösa anteckningar som möjligt. Lagrådet behandlar just nu ett förslag

Vissa ändringar i jorddelningslagen

i denna riktning. I detta läge bör man inte införa nya regler om anteckningar med mindre starka skäl talar därför.»

Ifrågavarande anteckningar skulle alltså komma att göras först efter det att förrättningen avslutats. Och som vi anfört i reservationen I kan det gälla en förrättning som pågått under ett flertal år.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen I.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Herr Johansson i Torp ansåg att jag borde yrka avslag på propositionen. Det vill jag dock på intet sätt göra. Propositionen är ju byggd på ett förtroende för att lantmäteriet skall fungera i dessa sammanhang, och jag är naturligtvis som yrkesman ytterst glad åt att propositionen har denna utgångspunkt.

Däremot har lagrådet i stor utsträckning misstrott lantmäteriet. I det läget ville jag visa att jag önskade gå lagrådet till mötes så långt som möjligt, och jag tror att departementschefen måste medge att det rör sig om ett tillmötesgående av lagrådets önskemål, även om det är ett mycket litet steg som tas.

Och jag kommer tillbaka till skräckmålningen i den PM som herr Johansson i Torp läste upp. I denna PM hävdas att inteckningshavaren skulle vänta tills han blir tillfrågad av fastställesmyndigheten och då inlägga sitt veto.

Så går det inte till. Så besvärligt som det är att låna pengar från banker och andra kreditinstitut, tar de minsann reda på vilka säkerheter som finns. Om bankerna får en antydning om någon förändring hos fastigheten, tar de naturligtvis reda på det faktiska förhållandet. Det är en ren skräckmålning som här har gjorts.

Rörande anteckningar i fastighetsboken är det självklart att man skall rensa ut onödiga anteckningar. Men departementschefen kan väl inte mena att en

anteckning om att en fastighet har minskat i värde skulle vara onödig och att den nye markägaren skall vara ovetande om att fastigheten har minskat i värde. Den anteckning som nu görs enligt bestämmelse i jorddelningslagen måste finnas kvar så länge man inte på fastställesdagen klarar av affären. En sådan anteckning är naturligtvis inte onödig. Om den görs några månader tidigare behöver den inte räknas som särskild anteckning.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Torp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 1 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Levin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 101 ja och

**Upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam
— Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.**

110 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr Levin m. fl.

Mom. C och D

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20

Upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Utgifterna inom finansdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—10

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

Kungl. Maj:t hade (bilaga 9, punkt D 2, s. 78—81) föreslagit riksdagen att

till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 380 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 117 av herr Johan Olsson och II: 161 av herrar Eriksson i Bäckmora och Westberg vari hemställts att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen om skatteutjämningsbidrag att hela Gävleborgs län hänfördes till skattekraftsområde 2, vad avsåge såväl landstingskommun som annan kommun, och att området i fråga om tillskott av skattekraft i dess helhet erhöles 110 % av medelskattekraften,

dels de likalydande motionerna I: 172 av herrar Nils Nilsson och Ove Karlsson och II: 227 av herr Jonsson m. fl. vari hemställts att Mora köping samt Orsa, Ore och Sollerö landskommuner skulle överflyttas till skattekraftsområde 2 från och med bidragsåret 1969.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 117 och II: 161 samt I: 172 och II: 227,

2. att riksdagen måtte till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 1 380 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av fru Elvy Olsson (cp) samt herrar Johan Olsson (cp), Eliasson i Sundborn (cp), Tureson (h), Westberg (fp) och Sjönell (cp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda i anledning av motionerna I: 117 och II: 161 samt I: 172 och II: 227.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! År 1965 beslöt riksdagen

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

gen att införa ett nytt skatteutjämnings-system. Även om reformen inte tillgodosåg alla de synpunkter som kom till uttryck i motioner beträffande både enskilda detaljer i förslaget och själva områdesindelningen, utgjorde den i många hänseenden ett betydande framsteg på vägen till en tillfredsställande utjämning av det kommunala skattetrycket.

Enligt det beslut som riksdagen fattade gjordes bl. a. en indelning av landet i tre skattekraftsområden. I åtskilliga motioner yrkades på ändringar i den framlagda propositionen. Till följd av olika beslut i de båda kamrarna och därav föranledd sammanjämkning beslöt riksdagen på förslag av statsutskottet vissa justeringar i propositionens indelning i skattekraftsområden. Detta medförde att man endast delvis kom att tillgodose några motionärers synpunkter, bl. a. synpunkter som jag själv framförde i fråga om indelningen i skattekraftsområden berörande delar av mitt hemlän.

Statsutskottet har denna gång haft att behandla motioner som yrkar på justeringar av denna områdesindelning. I motionerna krävs dels att alla kommuner inom Mora kommunblock i Kopparbergs län skall tillhöra skattekraftsområde 2 och dels — detta senare gäller motionen från Gävleborgs län — att hela detta län skall hänföras till skattekraftsområde 2 i stället för såsom för närvarande är förhållandet till skattekraftsområde 1.

Dessa yrkanden har statsutskottets majoritet avstyrkt. Vi har i reservationerna velat framhålla att det ligger i sakens natur att en sådan indelning, som skall vara enkel och mera schablonmässig, kan leda till att rättvisesynpunkterna inte helt kan tillgodoses. Vi menar emellertid att det nuvarande systemet, som varit i kraft sedan 1966, bör ha gett vissa erfarenheter av hur denna indelning verkar. Man bör också ha erhållit vissa synpunkter på i

vad mån en justering kan vara nödvändig eller inte.

I riksdagens beslut underströks starkt att den då beslutade indelningen i skattekraftsområden inte var en gång för alla given, utan att man kunde tänka sig framtida justeringar av den. Dessutom underströk riksdagen att Kungl. Maj:t skulle ha möjlighet att, om särskilda skäl förelåg, göra avsteg från indelningen såsom den fastställdes av riksdagen.

Det är mot denna bakgrund och då vi anser att de frågor som har väckts i motionerna bör prövas i ett större sammanhang som vi har yrkat att riksdagen skulle ge till känna vad vi reserveranter anfört, nämligen att Kungl. Maj:t nu bör låta verkställa översyn av indelningen för att se i vilken mån denna behöver justeras. Därvid förutsätter vi att de frågor som aktualiserats i motionerna kommer att upptagas till prövning.

Jag vill gärna säga, speciellt beträffande Mora kommunblock, att jag personligen tycker att det är otillfredsställande — därvid delar jag motionärernas uppfattning — att i ett kommunblock ha kommuner som tillhör olika skattekraftsområden. Inte minst Orsa, Ore och Sollerö landskommuner tillhör geografiskt samma område, liksom Hälsingland gör och vissa kommuner i Västerdalarna, vilket otvivelaktigt såväl klimatmässigt som i fråga om avstånd väl motiverar att de tillhör skattekraftsområde 2. Tyvärr fick vi vid den kompromiss som gjordes i statsutskottet 1965 inte gehör för dessa synpunkter. Jag tycker att det nu vore värdefullt om genom reseranternas skrivning Kungl. Maj:t ännu en gång uppmärksammades på problemet för att kunna pröva, huruvida inte hela kommunblocket kunde tillföras skattekraftsområde 2.

Därtill kommer ytterligare ett skäl, nämligen att den nuvarande indelningen, som innebär att man har en gräns mellan skattekraftsområdena 1 och 2

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

som går rakt igenom Mora kommunblock, skapar oklarhet beträffande hur förhållandena kommer att bli vid eventuella kommunsammanslagningar, vilka har diskuterats också inom detta kommunblock.

Det är med hänsyn till detta, herr talman, som vi reservanter har yrkat på en prövning av frågan genom Kungl. Maj:t, och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservation 1.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det tycks bli en följetong som upprepas år efter år, hur vi skall förändra de bestämmelser som gäller för skatteutjämnings.

1965 framlades, såsom redan har nämnts, en proposition som medförde betydande förbättringar för kommunerna på skatteutjämningsområdet. I anslutning till propositionen väcktes vissa motioner, som beaktades i den slutliga behandlingen. Vid beaktandet av de yrkanden som då framfördes i motionerna uppfattades det slutliga beslutet som en kompromiss, till vilken man hade anslutit sig. Då det är fråga om kompromisser kan alla parter inte få exakt vad de önskar. Har man gjort en kompromiss brukar man dock få stå för denna till dess att det går att påvisa att rent sakliga förhållanden motiverar en förändring. I det avseendet har varken motionärerna eller herr Eliasson i Sundborn i dag pekat på några fakta som kan motivera en omprövning.

Fundamentet för en bedömning av hur skatteutjämningsområdet skall utgå utgörs dels av det skatteunderlag som finns i kommunen och dels av den skattesats som tillämpas. I det avseendet har herr Eliasson i Sundborn inte framhållit någonting som motiverar ett avsteg från nu gällande grunder. Han har i stället hänvisat till vissa rent geografiska gränser. Skall man bygga enbart på sådana och bortse från vad som är fundamentalt för skatteutjämnings-

förmodar jag att vi för framtiden får räkna med att man undan för undan kommer att rucka på den geografiska gränsen till dess att hela riket blir ett enda skatteområde.

Därmed har man kommit bort från vad som var det väsentliga då man bedömde detta problem, nämligen att genom skatteutjämnings skapa en viss rättvisa mellan kommunerna med hänsyn till deras skatteunderlag och det skatetryck som föreligger på medborgarna.

Därför har vi inom utskottet inte velat biträda de yrkanden som framställts i respektive motioner. Vi menar att väsentliga ting beträffande det som är grundläggande för systemet skall kunna anföras som skäl innan en ändring vidtages. Såsom även herr Eliasson i Sundborn framhöll har Kungl. Maj:t också fullmakt att vidta de justeringar som kan erfordras om särskilda skäl kan anföras.

När herr Eliasson i Sundborn åberopar möjligheterna till en ny kommunbildning i Dalarna, måste jag säga att vi väl ändå får se hur kommunbildningen skall se ut. Om inom denna kommunbildning det skulle uppstå problem av den arten att de bör beaktas, har Kungl. Maj:t redan fullmakt att vidta erforderliga justeringar.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några kommentarer. Det är inte fråga om någon ny kommunindelning i egentlig mening. Frågan gäller om det inom kommunblocket kan bli en sammanläggning av kommuner. Av helt naturliga skäl vet kommunerna i förväg inte hur detta kommer att inverka. Det är bl. a. detta som anförts i motionerna; kanske har det även tagits upp i annat sammanhang. När denna fråga behandlades år 1965 hade jag den uppfattningen, att man borde ha tagit in flera av kommu-

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

nerna i norra Dalarna i skattekraftområde nr 2. Jag har alltså i och för sig inte ändrat uppfattning. Kanske man såsom herr Lindholm sade får anse att det hela var något av en kompromiss, men jag vill i så fall sätta citations-tecken om ordet kompromiss. Några verkliga förhandlingar kom i realiteten inte till stånd, utan i praktiken fick vi i avdelningen ett besked om vad det största partiet hade bestämt sig för. Sedan var det inte mycket mera att diskutera.

Med hänsyn till vad som förevar 1965 har jag inte velat gå så långt att jag ställt något direkt bifallsyrkande, utan jag menar att man inom ramen för vad Kungl. Maj:t har att se över vid en sådan indelning även bör kunna ta upp de spörsmål som berörts i motionerna.

Herr **LINDHOLM** (s) kort genmäle:

Herr talman! Nog tycker jag att det är ett väl bräckligt underlag att i dag kräva ändring i skattegrupperingen med motiveringen att man inte vet hur en eventuell förändring av kommunindelningen i Dalarna kommer att verka.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig anfört geografiska skäl som ett huvudmoment. Att vi har en indelning i tre skattekraftsområden beror inte på den geografiska faktorn utan på avstånds- och klimatfaktorerna, som inverkar så att de kommunala kostnaderna för att åstadkomma jämförbar standard är större i mellersta och övre Norrland än i Sydsverige. Om det inte förhöll sig på det sättet skulle hela landet kunna utgöra ett skattekraftsområde. Jag hävdar med stor sakkunskap att kommuner som Ore, Orsa och Mora är fullt jämförbara med vissa kommuner i t. ex. Medelpad och Hälsingland. Av det skä-

let tycker jag inte att den nuvarande områdesindelningen är riktig.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! I punkten 11 i statsutskottets utlåtande nr 7 behandlas skatteutjämningsbidrag till kommunerna. De nu gällande bestämmelserna antogs av riksdagen den 13 maj 1965.

Det tillskott av skatteunderlag till kommunerna som systemet innebär har fått en mycket gynnsam effekt särskilt för skattetyngda kommuner, som härigenom fått en betydande skattelindring. Tillskottet av skatteunderlag varierar med hänsyn till kommunens skattekraft och även till dess belägenhet. Landet har därför indelats i tre skattekraftsområden med olika gränser för tillskottens storlek. Dessa varierar mellan 90 och 125 procent.

Indelningen i skattekraftsområden har som regel följt länsgränserna. Vissa undantag finns dock; bl. a. har Gävleborgs län tudelats så att Gästrikland hamnat i skattekraftsområde 1, där tillskottet i skatteunderlag utgör endast 90 procent. I Gästrikland finns visserligen kommuner med hög skattekraft, men där finns också kommuner med låg skattekraft. Länet i sin helhet hade i medeltal 70:34 skattekrönor per invånare 1967 medan övriga Norrland hade 71:55 skattekrönor. Hela landet hade i medeltal 83:92 skattekrönor.

Sådana sakliga förhållanden anser jag kan motivera en översyn och ny gränsdragning i fråga om skatteutjämnningen. Mot den bakgrunden har jag varit med om att väcka en motion i denna kammare med yrkande om att hela Gävleborgs län skulle hänföras till skattekraftsområde 2.

Huvudvikten i motionerna har lagts på att landstinget i sin verksamhet har att räkna med kraftigt stegrade kostnader inte minst genom övertagandet av huvudmannaskapet för uppgifter som tidigare har åvilat staten. Hit hör ex-

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

empelvis provinsialläkarväsendet och mentalsjukvården. Till att börja med har de statliga bidragen täckt en icke oväsentlig del av kostnaderna, men allteftersom anläggnings- och driftkostnaderna stigit har emellertid bidragens reella värde kraftigt reducerats. En kostnadsöverföring har således skett från den progressiva statliga till den proportionella kommunala beskattningen. Vi vet att för ungefär 90 procent av skattebetalarna den kommunala skatten utgör den tyngsta bördan.

Eftersom principen för den kommunala skatteutjämningsen via bidrag från staten bygger på bristande skattekraft och tillskott av skatteunderlag, så är ju antalet skattekrönor per invånare en indikator på behovet av bidrag. Det visar sig då att Gävleborgs län har ett sämre skatteunderlag än övriga norrlandslän. Men trots det ligger åtminstone en del av Gävleborgs län i ett skattekraftsområde med lägre bidrag. Det är bara Hälsingland som ligger i skattekraftsområde 2.

Det är mot den bakgrunden som vi motionärer föreslagit en justering av gränserna, så att Gästrikland och självfallet landstinget i Gävleborgs län kommer i skattekraftsområde 2. Det skulle ge kommunerna i Gästrikland och landstinget en bättre utjämningsen av de nuvarande ekonomiska olikheterna.

Nu har utskottet inte velat biträda en sådan ordning, men i en reservation har centerpartiledamöterna i utskottet påtalat nödvändigheten av att åtgärder vidtas som förbättrar situationen för de områden som kan anses missgynnade. Detta vill reservanterna i en skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna. Det är alltså i dag inte fråga om att direkt besluta om en förändring av områdena, utan att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge en sådan mening till känna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Som gästrikborde jag känna mig tacksam för den omtanke som herr Eriksson i Bäckmora har om våra skatteförhållanden. Men när herr Eriksson nu anför genomsnittssiffror för hela länet, så borde han ändå ha upplyst kammarens ledamöter om att den omständigheten att siffran blir så pass låg har sitt samband med att skatteunderlaget i Hälsingland är betydligt lägre än exempelvis i Gästrikland. Det är därför man kommer till den låga siffra som herr Eriksson i Bäckmora nämnde.

Genom beslutet 1965 beaktades detta förhållande. Om herr Eriksson i Bäckmora studerar skatteunderlaget i gästrikkommunerna, så skall han säkerligen finna att en hel del av dessa har ett skatteunderlag som ligger mycket väl uppe. Om han renodlar och tar en genomsnittssiffra för enbart Gästrikland, skall han då också finna, att den siffran mycket väl motiverar den nuvarande placeringen. Skulle det finnas någon kommun som har exceptionellt lågt skatteunderlag, så kan den genom särskild framställning till Kungl. Maj:t ha vissa möjligheter att få en förändring, alldenstund Kungl. Maj:t har fullmakt att vidta justeringar av den arten.

Jag vidhåller, herr talman, alljämt mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! När riksdagen 1965 fattade beslut i denna fråga förelåg motioner från gävleborgsbänken i denna kammare, vilka jag tror att alla ledamöter från länet utom Sigurd Lindholm skrivit under och i vilka det yrkades att hela Gävleborgs län skulle föras till skattekraftsområde 2. Vi vet att det sedan träffades en kompromiss som medförde att Gästrikland kom att bli kvar i skattekraftsområde 1.

Men Sigurd Lindholm intog ju redan

Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

1965 en negativ ståndpunkt i den här frågan och kämpar fortfarande på den linjen.

Jag kan instämma med herr Lindholm i att det finns kommuner i Gästrikland som har ett väsentligt bättre skatteunderlag än vissa kommuner i Hälsingland, men det finns också kommuner i Gästrikland som har lika lågt skatteunderlag som vissa hälsingekommuner. Hedesunda har 50:41, Österfärnebo ligger på 50:60 och Årsunda ligger på 57:42. De ligger alltså på ungefär samma nivå som många av kommunerna i Hälsingland.

När det gäller skatteuttagen till landstingen ligger vårt landsting på den övre halvan. Ser man litet framöver så kommer vår landstingskatt enligt den prognos som man har upprättat i landstinget att om ett par tre år överstiga 10 kronor, och då har man ändå räknat med en årlig upplåning av 14 miljoner kronor.

De siffror jag har anfört visar att det när det gäller skatteunderlaget finns markerad skillnad mellan Gävleborgs län och de övriga norrlandslänen, som motiverar en förändring beträffande gränserna för skattekraftsområdet i Gävleborgs län på så sätt att Gästrikland överflyttas till skattekraftsområde 2.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att jag som skulle ha stora favörer av vad som föreslås i motionen av herr Eriksson i Bäckmora borde instämma med honom, om jag bortsåg från alla sakliga synpunkter. Herr Eriksson nämnde nu de tre kommuner i Gästrikland som har ett lågt skatteunderlag. Hade herr Eriksson nämnt övriga kommuner skulle kammarens ledamöter ha fått fullt klart för sig att det inte finns underlag för att överföra också dem till skattekraftsområde 2; de är fullt jämförbara med och ligger i vissa

fall väsentligt bättre till än åtskilliga av kommunerna i skattekraftsområde 1.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan tillmötesgå herr Lindholm och tala om att kommunblocket Gävle har 81 kronor, i Sandvikenblocket 77 kronor och i Hoforsblocket 80 kronor. Men ingen av dessa kommer ändå upp i medeltalet för riket, som ju ändå ligger på 83:92.

Sedan kan man väl också säga att det inom skattekraftsområdena 2 och 3 finns kommuner med både högre och lägre skatteunderlag — jag skulle tro att Sundsvalls stad och Skellefteå stad hör dit — som i fråga om skatteunderlag ligger i full nivå med exempelvis Gävle, Hofors och Sandviken, men sådana enstaka fall kan inte få förhindra en justering av gränserna i fortsättningen.

Herr HAMMARSTEN (s):

Herr talman! Det finns väl kanske inte så stor anledning att förlänga denna diskussion; begreppen har ju klarats ut av herr Lindholm. Det är bara några yttranden av herr Eriksson i Bäckmora som föranlett mig att begära ordet.

Herr Eriksson i Bäckmora åberopade det förhållandet, att man överfört provinsialläkarorganisationen och mentalsjukvården till landstinget i Gävleborgs län. Men det är ju något som har skett över hela landet, och det kan alltså inte i och för sig vara anledning att ändra på skattekraftsområdena.

Denna fråga är årligen uppe till behandling i den skatteutjämningsnämnd som jag tillhör. Så sent som 1966 behandlades en framställning som var ganska lik dessa motioner som gäller kopparbergsområdet. Då undersöktes hur indelningen i skattekraftsområden verkade. Man måste då ta hänsyn till de kommunala kostnader, som i viss mån inte kan påverkas av kommuner-

na. När vi fick utredningsmaterialet på bordet vid skatteutjämningsnämndens sammanträde blev vi ense om — centerpartiet var liksom de övriga partierna representerat — att det inte fanns någon anledning att ompröva områdesindelningen.

Ärligen görs det framställningar till Kungl. Maj:t om omprövning av skattekraftsområdena. Skatteutjämningsnämnden får yttra sig över dessa framställningar, och vi får ett ganska utförligt material, som ligger som underlag för de yttranden vi avger och därmed också för de beslut som Kungl. Maj:t fattar. Jag tror att det vore orimligt, om riksdagen skulle på grundval av motioner och på ett underlag som inte är bättre än det som har presenterats i detta sammanhang börja ändra på indelningen i skattekraftsområdena. Vi är väl alla ense om att vi i och med genomförandet av 1965 års reform har kommit en god bit på väg till en skatteutjämning. Jag tror att därest man nu skall likrikta alla skattekraftsområden och på allt sätt försöka få dem att närma sig varandra, så är man tillbaka i någon mån till vad vi alla 1965 önskade bli av med, nämligen systemet med skattelindringsbidrag.

Jag tycker att det finns all anledning att stödja utskottet i detta ärende.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) av fru Elvy Olsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12 och 13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Befrämjande av hemslöjden

Sedan punkten föredragits anförde

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Jag hade i årets remissdebatt tillfälle att uttrycka min tillfredsställelse över den behandling hemslöjdsutredningens förslag hade rönt i departementet.

Som ledamot av denna utredning har jag väl anledning att säga detta också i dag då det mäktiga statsutskottet också har godtagit utredningens förslag. Ty det viktigaste var ju att utredningens förslag i fråga om organisationen och villkoren för statsstödet godtogs och att det med hänsyn till hemslöjdens kulturella och sociala betydelse ansågs motiverat med ett fortsatt och utökat ekonomiskt stöd från samhällets sida. Att förutsättningen för detta stöd från det allmänna bör vara att verksamheten bedrivs i ändamålsenliga former och på ett rationellt sätt, har utredningen framhållit, och detta har ytterligare understrukits av statsrådet.

Utskottet delar i allt dessa synpunkter, och jag har således ingen anledning till oro då det gäller genomförandet av utredningens intentioner. Och det var faktiskt detta som var det viktigaste önskemålet i motion nr 788 i denna kammare. Nedskärningen av det anslag utredningen äskat för förverkligandet av sina förslag har givetvis bekymrat oss, och vi sökte således efter en möjlighet till viss omdisponering eller sammanförande av närstående anslag. Vi förstod mycket väl att detta skulle ha sina svårigheter inte bara rent formellt, och utskottet har också avfärdat dessa funderingar i motionen.

Nu är det väl inte så, att man tar några glädjeskutt över avstyrkta motioner, i synnerhet inte om de är ens egna — men, som jag sade, det väsentligaste har vi ändock vunnit. Jag förstår mycket väl de resonemang som jag vet har förts och som också finns

Befrämjande av hemslöjden

redovisade i utskottsutlåtandet, nämligen att den föreslagna organisationen inte hinner bli klar i alla län redan från den 1 juli 1968 och att man därför funnit det realistiskt att räkna med ett lägre anslagsbehov under nästa budgetår än det av utredningen äskade.

Det av statsrådet och utskottet godtagna villkoret för statsbidrag är ju att vederbörande landsting åtar sig att svara för lika stor del av kostnaderna för konsulentverksamheten som staten gör och att detta åtagande finns från respektive landstings sida.

Det finns, anser jag dock, ingen anledning att tro att landstingen inte skulle vara positivt inställda till ifrågakvarande förslag. Landstingsförbundet var i sitt remissyttrande helt positivt men underströk givetvis att det ankom på respektive landsting att själva besluta om sina åtaganden.

Redan nu stödjer ju landstingen hemslöjdsverksamheten ekonomiskt sedan lång tid tillbaka — kanske med något enda undantag. 1967 anslog således landstingen sammanlagt 488 000 kronor till detta ändamål, av vilken summa 360 000 kronor beräknades utgöra bidrag till konsulentkostnaderna. Jämförs detta med det statsbidrag på 266 000 kronor som utgår till hemslöjdens främjande, varav 190 000 avser kostnader för konsulentverksamheten, förstår man att landstingen har ett betydande intresse för denna verksamhet och att de även i fortsättningen är beredda att ge den ekonomiskt stöd. Enligt vad jag erfarit har en hel del landsting redan vid tingens sammanträden i höstas sökt anpassa sina anslagsbelopp så att man, om riksdagen nu godtar utredningens förslag, är beredd att också ta det formella beslutet om kostnadsfördelningen. Man kan emellertid knappast tänka sig att alla landsting skulle vara lika väl förberedda, utan vissa landsting kommer sannolikt med sina beslut om åtaganden först nästa år.

Under sådana förhållanden, herr talman, är utskottets bedömning i fråga om det av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet till hemslöjdens främjande godtagbart. Att det statsfinansiella läget också inverkar är väl ofrånkomligt. En del underhandlingar finns också med i bilden — inte minst frågan om huvudmannaskapet. Utredningen har kommit fram till att länsförening bör vara huvudman, och departementschefen har godtagit detta förslag.

På s. 65 i betänkandet skriver utredningen följande härom: »Då det är av stor vikt att konsulentverksamheten bedrivs i nära kontakt med hemslöjdsrörelsen har utredningen beslutat förorda att regionala hemslöjdsförbund eller hemslöjdsföreningar skall vara huvudmän för konsulenterna.» När det sedan gäller de krav som man bör ställa på dylik länsförening som huvudman säger utredningen på samma sida: »Hemslöjdsförening, som vill komma i åtnjutande av statsbidrag till länskonsulent, skall inkomma med ansökan härom till kommerskollegium, som har att efter samråd med resp. landsting pröva huruvida den bidragssökande föreningen uppfyller de allmänna krav i fråga om lämplighet m. m. som måste få ställas på huvudmannen. Ansökningen bör innehålla uppgifter som visar att förutsättningarna för statsbidrag är uppfyllda.» Om dessa förutsättningar säger utredningen vidare att det »av länsförening måste krävas att den bedriver ideell hemslöjdsverksamhet», att den är »känd för utövande av gagnelig verksamhet till hemslöjdens fromma» och att ifrågakvarande länsförening »måste äga stabilitet och organisatorisk fasthet, ha antagit stadgar och valt styrelse samt ha en ordnad ekonomi».

Man har också i detta sammanhang att ta ställning till frågan om utbildning av konsulenterna, instruktion och löneförhållanden, vilkas enhetlighet utredningen har lagt stor vikt vid.

Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m.

Vidare är det en ganska problematisk fråga vilka län som redan i initialskedet bör erhålla statsbidrag till hel- eller halvtidsanställd hemslöjdskonsulent. Det blir kommerskollegii och den rådgivande nämndens sak att efter samråd med landstingen lösa de problemen. Enligt det förslag utredningen framlagt och som har godtagits av statsrådet och utskottet kommer nämligen en rådgivande nämnd att inrättas. Dess uppgift skall vara att bistå kommerskollegium vid behandlingen av bidragsärenden och andra viktiga frågor som rör hemslöjden och dess organisation.

Det är sålunda mycket arbete som skall göras och många överväganden och underhandlingar som skall till innan organisationen fungerar och statsbidrag kan utgå till de utsedda huvudmännen. Jag vet visserligen att många föreningar redan ligger i startgroparna, så att säga, och är ivriga att vara med från början, men det tar ändå tid att planera hela verksamheten. Det är tydligen också den saken som statsutskottets ledamöter har haft i tankarna när man skrivit i utlåtandet: »Det torde finnas anledning förutsätta att samtliga av hemslöjdsutredningen förutsatta statliga konsulentbidrag ej blir aktuella redan fr. o. m. den 1 juli 1968.» Utskottet förordar därför det av Kungl. Maj:t föreslagna anslagsbeloppet.

Herr talman! Jag tänker inte yrka bifall till motion II:788 utan till utskottets hemställan. Jag har nämligen goda förhoppningar om att statsmakterna, när man nu har sagt A — d. v. s. godtagit organisationen — också kommer att säga B, alltså se till att ifrågasvarande organisation också får resurser för att kunna arbeta. Om inte detta blir fallet blir ju alla våra bemödanden i dessa sammanhang helt meningslösa. Det blir dock nästa års statsverksproposition som kommer att ge svar på om denna min förhoppning är riktig eller inte.

Herr talman! Med det anförda ber

jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 15—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26***Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt II:4, s. 144—145) föreslagit riksdagen att till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

I de likalydande motionerna I:621 av herr *Strandberg* och II:779 av herr *Nordgren m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 på kapitalbudgeten anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 5 milj. kr. minskat investeringsanslag av 5 milj. kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:621 och II:779 till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp) och *Ottosson* (h), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till

Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m.

motionerna I: 621 och II: 779 till Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Såvitt jag har uppfattat har det inte rätt några delade meningar om det kloka i att staten köper in fastigheter för förvaltningsändamål. Byggnadsstyrelsen har dock framhållit att man inom myndigheten har känt sig osäker om i vilken utsträckning och på vilka platser man i första hand skall förvärva ytterligare fastigheter för förvaltningsändamål, detta med hänsyn till oklarheten om den framtida länsindelningen. Men den synpunkten är kanske inte lika relevant i dag, eftersom regeringen nu har signalerat att länsindelningsfrågan, bortsett från vissa lokala justeringar, kommer att läggas på is.

För egen del har jag inte kunnat ta länsindelningsfrågan som något argument för eller mot ett större anslag. För mig — och jag tror även för reservanterna i övrigt — är det den omständigheten att medelstillgången förefaller att vara helt tillräcklig som gjort att vi föreslagit ett anslag på bara 5 miljoner för nästkommande budgetår.

Jag har velat ge denna förklaring mot bakgrunden av att det för innevarande budgetår finns sammanlagt drygt 33 miljoner kronor disponibla för fastighetsinköp. Det fanns den 1 juli 1966, bortsett från ett par miljoner kronor som var bundna för projekt för vilka slutbetalning inte hade skett, en reservation på ungefär 8,3 miljoner kronor. Anslaget för budgetåret 1966/67 var 10 miljoner kronor. Detta gör sammanlagt 18,3 miljoner kronor disponibla för samma budgetår. Anslaget för 1967/68 uppgick till 15 miljoner kronor. Sammanlagt var alltså 33,3 miljo-

ner kronor disponibla under innevarande budgetår.

För budgetåret 1968/69 anges i propositionen att det fanns en medelsreserv den 1 juli 1967 på 17 756 000 kronor. Tillsammans med anslaget för 1967/68 på 15 miljoner kronor rör det sig alltså om ett disponibelt belopp på 32,7 miljoner kronor. Läger man därtill det anslag som föreslås i statsbudgeten för 1968/69, kommer man fram till sammanlagt 42,7 miljoner kronor disponibla medel under budgetåret 1968/69. Enligt reservationens förslag skulle dessa disponibla medel i stället uppgå till 37,7 miljoner kronor.

Det förefaller oss reservanter som om dessa 37,7 miljoner kronor måste vara fullt tillräckligt med hänsyn till att medelsreserven för den 1 juli i fjol uppgick till inte mindre än 17,7 miljoner kronor. Det har alltså förbrukats mycket litet av dessa anslag under årens lopp. Man kan verkligen fråga sig om det finns behov av att anslå ytterligare 10 miljoner kronor för detta ändamål. Det bör under alla förhållanden räcka med 5 miljoner kronor. Chefen för finansdepartementet har förut gjort en motsvarande prutning på byggnadsstyrelsens äskanden. Med hänsyn till att förefintliga medel enligt vår mening är helt tillräckliga för de inköp, som rimligen kan komma i fråga för nästkommande budgetår, har vi yrkat på ett investeringsanslag om enbart 5 miljoner kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi befinner oss på denna punkt i samma läge som förra året, nämligen att reservanterna ytterligare vill beskära medelstilldelningen för inköp av fastigheter. Det kan emellertid kanske observeras att vi har att möta en opposition som uppträder på ett annat sätt än vad som är traditionellt. Oppositionens traditionella sätt att upp-

Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m.

träda i budgetarbetet är ju följande. När vederbörande myndighet har äskat en viss summa, vilken Kungl. Maj:t har prutat på, brukar oppositionen i regel åberopa myndighetens synpunkter för en höjning av anslaget. I detta fall har byggnadsstyrelsen äskat ytterligare 15 miljoner kronor som man ansett erforderliga för att fullgöra det program beträffande fastighetsinlösen som man har framför sig. Detta avser inte enbart länsplanet utan även andra områden där staten bedriver verksamhet och har behov av fastigheter. Kungl. Maj:t har prutat ned byggnadsstyrelsens begäran med en tredjedel och sänkt anslagsäskandet från av byggnadsstyrelsen begärda 15 miljoner till 10 miljoner kronor.

Hos oppositionen blåser emellertid en friskare vind, och man vill på detta håll pruta ytterligare 5 miljoner kronor bl. a. med hänvisning till en eventuell länsindelingsreform, även om herr Eliasson inte ville åberopa denna som huvudskäl. Det har emellertid ändå i propositionen redovisats en hel rad av angelägna inköp. Vi skulle kanske begränsa möjligheterna att tillgodose önskemål på många områden genom att nu sänka det av Kungl. Maj:t förordade anslaget.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill bara tillägga att den faktiska medelsförbrukningen härvidlag, som man kan se i 1966/67 års budget, var inte fullt 600 000 kronor. Det är mot den bakgrunden och med utgångspunkt i det faktum, att det med vårt förslag ändå finns 37,7 miljoner disponibla under nästa budgetår, som man får betrakta vårt yrkande om detta anslag på 5 miljoner, vilket vi anser vara fullt tillräckligt.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag har inte mycket att

tillägga efter herr Eliassons i Sundborn anföranden.

Det är möjligt att herr Lindholm finner det förvånande att oppositionen i det här fallet prutar, enligt herr Lindholms mening är det vanligare att vi i stället vill öka anslagen. Detta träffar dock inte oss inom högerpartiet så hårt, herr Lindholm. Vi har verkligen försökt åstadkomma besparingar och prutningar i statsutgifterna för att få utrymme för bl. a. skattesänkningar och för att åstadkomma en skuggbudget. Men vad jag finner väsentligt är att byggnadsstyrelsen i sin anslagsbedömning bl. a. tagit hänsyn till att fastighetsförvärven på vissa orter bör begränsas till följd av ovissheten om den framtida länsindelningen. Den är ju fortfarande synnerligen oviss — vi vet i dag praktiskt taget ingenting om hurudan den kommer att bli.

Det är ju möjligt, herr Lindholm, att man skall inkassera denna besparing när det nu blåser en friskare vind inom oppositionen. Jag hoppas att den vinden skall blåsa även i fortsättningen!

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Man kan ju inte i denna debatt åberopa att det och det året hade vi de och de utgifterna, utan vad som bör åberopas är väl det program för fastighetsinlösen som byggnadsstyrelsen arbetar med. Det borde ju vara bekant att detta kan variera från det ena året till det andra.

Dessutom torde det inte vara obekant för herr Björkman att det i fråga om länsstyrelseförvaltningen finns en särskild skrivning i utskottsutlåtandet angående prövning från Kungl. Maj:ts sida i dessa ärenden från fall till fall. När oppositionen nu varit så duktig att den prutat 50 procent härvidlag är det ju möjligt att detta kan bli signifikativt för prutningar på andra, väsentligare punkter. Och om det är den vinden som skall fortsätta att blåsa, så

Inköp av fastigheter för förvaltningsändamål m. m. — Handelssekreterare

tror jag inte att vi vill vara med om vindkastningarna.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag tycker inte att herr Lindholm skall dra alltför långtgående slutsatser av vart vinden blåser. Herr Lindholm förstår nog mycket väl vad jag menar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller statsutskottets hemställan i punkten 26) i utskottets utlåtande nr 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 2) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammararens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammararen hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 27—32

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33

Lades till handlingarna.

§ 22

Utgifterna inom handelsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Handelssekreterare

Kungl. Maj:t hade (bilaga 12, punkt A 5, s. 12—13) föreslagit riksdagen att till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 722 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 8 av herrar *Ottosson* och *Gösta Jacobsson* samt II: 15 av herr *Thylén m. fl.* vari bl. a. hemställdes att riksdagen måtte besluta att till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 anvisa ett med 275 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 3 997 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 364 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 447 av herr *Andersson* i Örebro *m. fl.* vari hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under Handelssekreterare anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 550 000 kr. till 4 272 000 kr. förhöjt anslag för finansiering av ytterligare två handelssekreterare utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å

Handelssekreterare

motionerna I: 8 och II: 15 samt I: 364 och II: 447, samtliga motioner i vad de avsåge anvisande av medel till flera handelssekreterare än Kungl. Maj:t föreslagit, till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 722 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 8 och II: 15 i vad de avsåge tjänstgöringstiden för handelssekreterare.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp) och *Ottosson* (h), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 364 och II: 447 samt med bifall till motionerna I: 8 och II: 15, samtliga motioner i vad de avsåge anvisande av medel till flera handelssekreterare än Kungl. Maj:t föreslagit, till Handelssekreterare för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 997 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Handelsministern föreslår att medel skall anvisas för inrättande av endast en ny handelssekreterartjänst. Reservanterna föreslår att två nya handelssekreterartjänster skall inrättas. Mot bakgrund av det utomordentligt viktiga komplement till den ordinarie utrikesrepresentationen som handelssekreterarna utgör framstår, herr talman, detta reservanternas krav enligt min mening som mycket modest. Det är uppenbarligen så att den utmärkta metod att bearbeta viktiga utlandsmarknader, som handelssekreterarinstitutionen innebär, utnyttjas i

alltför liten utsträckning av oss svenskar.

Sverige har för närvarande endast tretton handelssekreterare. Utgifterna för dessa och den med tjänsterna förknipade organisationen uppgår för innevarande budgetår till 3,1 miljoner kronor. Detta antal måste anses vara kraftigt i underkant för ett land som Sverige, vilket i så hög grad är beroende av exportindustrins möjligheter att hävda sig, om det skall kunna bibehålla sitt välstånd.

Vår totala export är nu uppe i den i relation till bruttonationalprodukten mycket höga siffran 24 miljarder kronor. Det kan tilläggas att den viktiga del av vår industri, som verkstadsindustrin utgör, exporterar 40 procent av sin produktion. Det är sålunda klart att den svenska staten borde ha alla skäl i världen att på så omfattande och differentierat sätt som möjligt söka understödja exportindustrins ansträngningar att bibehålla och utvidga sin marknadsandel. Det framstår därför som naturligt att vi som ett värdefullt stöd åt dessa ansträngningar i snabbara takt än hittills söker utöka antalet handelssekreterare, så att denna organisation inom en inte alltför avlägsen framtid kommer i paritet med de krav som vårt stora exportberoende ställer.

Exportföreningen har begärt inrättande av tre nya handelssekreterartjänster, som enligt dess mening bör placeras på kommersiellt relativt oövakade marknader, där snabbt utbyte av gjorda insatser kan väntas. En tjänst föreslås i Östeuropa med placering i Prag, en i Fjärran östern med placering i Bangkok och en tredje i sydöstra delen av USA med placering i Atlanta.

Beträffande Östeuropa anför Exportföreningen att detta område under senare år har blivit en allt intressantare marknad för många svenska exportindustrier. Sålunda ökade den svenska exporten till Östeuropa exklusive Jugoslavien med 50 procent under åren

Handelssekreterare

1960—1966. Vad som i förlängningen av perspektivet, herr talman, har särskilt intresse är den strukturuomvandling, som de östeuropeiska staternas handel för närvarande genomgår. Tidigare mättes i dessa stater industriföretagens effektivitet uteslutande efter storleken av producerade kvantiteter. Nu uppmjukas detta från ekonomisk synpunkt stelbent dogmatiska system, och företagens effektivitet börjar i stället mätas efter relationen mellan tillverkningskostnader och försäljningsvärde. Ett visst vinstmotiv tolereras, och över huvud taget har marknadskrafterna börjat få ett friare spelrum. Detta medför i sin tur att industriföretagen blir betydligt mer kostnads- och kvalitetsmedvetna än tidigare. Dessutom kommer de i en helt annan utsträckning än förr att själva få planera sina inköp och välja utländska leverantörer av maskiner och utrustning. På grund härav blir en marknadsbearbetning med metoder som vi är vana vid säkerligen möjlig att genomföra i Östeuropa i avsevärt större omfattning än tidigare.

På grund av den utveckling i Östeuropa för vilken här redogjorts kommer svenska företag att ställa ökade krav på den officiella representationen i fråga om kommersiell bevakning. Ett naturligt och effektivt sätt att möta dessa ökade krav är inrättandet av handelssekreterartjänster.

Liknande motiv för en ökning av den kommersiella bevakningen kan framläggas i fråga om Fjärran Östern. Exportföreningen föreslår inrättande av en handelssekreterartjänst för detta område med placering i Bangkok. Vederbörande tjänst innehavare skulle anförtros uppgiften att bevaka projekt som finansieras av Världsbanken, FN och Asiatiska utvecklingsbanken, vilken sistnämnda förmodas komma i gång på allvar nästa år. Den sålunda föreslagna tjänsten skulle omfatta Indien, Pakistan, Ceylon, Nepal, Thailand

och Indonesien. Samtliga dessa områden är, herr talman, av mycket stort intresse för Sverige att kommersiellt bevaka med hänsyn till deras möjligheter att, inte minst mot bakgrunden av Asiatiska utvecklingsbankens framtida insatser, relativt snabbt öka sin handel med omvärlden.

Med hänvisning till det anförda och till de argument som framförts i motionerna I:8 och II:15 finner jag reservanternas krav på inrättande av två nya handelssekreterartjänster vara synnerligen väl underbyggt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1 vid punkten 2 i statsutskottets utlåtande nr 10.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar mellan utskottets majoritet och reservanter om värdet och betydelsen av den verksamhet som handelssekreterarna utför, utan det är egentligen i fråga om uppbyggnadstakten för denna organisation som vi har delade meningar.

När handelssekreterarinstitutionen infördes en gång i tiden var det på förslag av en utredning som förordade att vi skulle inrätta sju handelssekreterartjänster. Sedan dess har det årligen tillkommit *en* så att antalet för närvarande är uppe i 13. Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag blir det 14, alltså dubbelt så många handelssekreterare som utredningen på sin tid ansåg lämpligt att föreslå.

Enligt utskottsmajoritetens mening torde det finnas starka skäl att följa Kungl. Maj:ts förslag, ty den organisation som vi nu har är så pass elastisk att man inom ramen för densamma i viss utsträckning kan tillgodose de önskemål som herr Sjönell framför. Den omständigheten att vi i dag har en handelssekreterare på en viss ort, som har varit intressant i ett tidigare skede men som numera kanske inte är lika intressant, betyder inte att vi i

Handelssekreterare

fortsättningen också skall behålla handelssekreteraren där. Det kan mycket väl visa sig att andra orter från affärsynpunkt blir mer intressanta, och då har man möjlighet att omdisponera redan inrättade handelssekreterartjänster. Därför kan mycket väl Bangkok komma i fråga som förläggningsort för en handelssekreterare i stället för någon plats som nu är mindre intressant.

Vad gäller kravet på att Sverige skall ha en handelssekreterare i Östeuropa vill jag påpeka att Östeuropa är ett mycket stort och tänjbart begrepp; där finns många stater. Enligt de uppgifter vi fått till utskottet torde det vara lättare att sköta handelsförbindelserna med öststaterna på det sätt som hittills varit traditionellt än genom handelssekreterare. Man vill fortfarande gärna sköta affärsförbindelserna i dessa länder via de ordinarie diplomatiska representationerna.

Herr talman! Med stöd av det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Enligt utskottets mening är det väl motiverat att organisationen med handelssekreterare byggs ut ytterligare. Motiven har understruktits dels av herr Sjönell och dels av herr Lindholm, men längre än så sträcker sig inte välviljan mot de svenska exportansträngningarna.

Vårt land är som bekant i högre grad än de flesta andra länder beroende av utrikeshandeln. Särskilt i tider av ökande internationell konkurrens är det av vikt att vi med kraft bedriver våra exportansträngningar, och där bör också staten hjälpa till.

Vi kanske bör lära av exemplet från vår EFTA-partner Österrike, som har byggt ut ett mycket stort system med s. k. handelsdelegerade, vilka dessutom finns i ett antal av 150 stycken. Det rör sig om för staten relativt blygsam-

ma kostnadsökningar, men vinsten kan bli mycket betydande.

I sista stycket av min motion II:15 insisteras på en förlängd förordnandetid för handelssekreterarna, men utskottet har ansett en begränsad förordnandetid innebära vissa fördelar. Jag kan gå med på de fördelar som utskottet pekar på, men systemet har också ganska betydande nackdelar som ej redovisats av utskottet. Jag tänker i första hand på det förhållandet att handelssekreterarna på många viktiga marknader behöver lång tid för att övervinna både språknurarna och traditionsmurarna. Det har, exempelvis i Fjärran Östern, visat sig att verkliga insatser kräver en ingående kännedom om värdlandets traditioner och affärsmetoder, erfarenheter som man inte vinner på en så pass kort tid som 3 à 4 år. Det räcker ofta inte heller att kunna de stora världsspråken. Det är viktigt att handelssekreterarna som får tjänstgöra ute, får en åtminstone yttlig kunskap om landets språk.

Sist men inte minst är det av stor vikt att vederbörande hinner bygga upp ett kontaktsystem, och det kan ta ganska lång tid. Även om en eventuell efterträdare till handelssekreteraren får del av ett sådant kontaktregister så behöver han dock viss tid på sig för att kontaktlistan skall övergå från att vara namn på ett papper till personliga förbindelser.

En annan motivering för en längre tjänstgöringstid ligger på det psykologiska planet. Även om man kan ta för givet att handelssekreterarna är pliktrogna och entusiastiska representanter för den svenska exportansträngningen, har vederbörande i bakgrunden alltid vetskapen om att han inom tre år måste hitta en lämplig anställning i enskild tjänst. Risken finns då att han — kanske omedvetet — i sina exportansträngningar favoriserar något visst företag i den förhoppningen att han skall få en lämplig befattning i

Handelssekreterare

detta företag när hans tid som handelssekreterare är ute. Det saknas också med nuvarande system en sporre, som ett förlängt förordnande eller en karriär kan innebära. Om inte vederbörande är direkt »utlånad» från ett svenskt företag — och det kan vara en snedvridning i hans tjänst — måste han emellertid skaffa sig så goda relationer med svenska exportindustrier, att han lätt kan få en plats som motsvarar hans kvalifikationer. Även detta kan innebära en viss risk för snedvridning av handelssekreterarens arbete.

Utskottet har förutsatt att Kungl. Maj:t även i fortsättningen kommer att besluta om förlängd förordnandetid, om särskilda skäl så motiverar. Om man inte beslutar om en förlängd tjänstgöringstid, bör Kungl. Maj:t tillämpa sin beslutsrätt om förlängd förordnandetid i större utsträckning än som hittills varit fallet.

Herr talman! Trots min plädering för ett förlängt förordnande för handelssekreterarna har jag inget särskilt yrkande beträffande den delen av min motion utan ansluter mig till det av herr Sjönell framställda yrkandet om bifall till reservationen 1 vid punkten 2.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi har inom utskottet mycket ingående behandlat frågan om tjänstgöringstidens längd och därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att handelssekreterarnas tjänstgöringstid inte får bli så lång att de blir permanenta tjänstemän. Det finns behov av förnyelse beträffande lokaliseringen av tjänstemännen. Dessutom tror jag att det ligger i det svenska näringslivets intresse att i sin tjänst få anställda som vunnit erfarenhet på dessa marknader och därigenom kan tillföra näringslivet impulser beträffande produktionsinriktning och marknadsbearbetning. Detta kan vara mera betydelsefullt än att ifrågasvara tjänstemäns förordnanden förlängs. Då före-

ligger nämligen den risken att de knyts till ambassaderna som vanliga ambassadtjänstemän och inte behåller den egenart som de i dagsläget har.

Kungl. Maj:t förlänger regelmässigt tjänstgöringstiden med ett år utöver de tre år under vilka handelssekreteraren förordnas. Därest på någon plats de traditionella internationella språken inte är gångbara utan det tar längre tid att akklimatisera sig, har Kungl. Maj:t möjlighet att beakta detta och ytterligare förlänga förordnandet.

De i motionerna uttalade önskemålen kan därför helt tillgodsdes med nuvarande ordning. Genom ett bifall till utskottets förslag på denna punkt vinner man den elasticitet i organisationen som man avsett med densamma.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröst-

ningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6

**Sprängämnesinspektionen:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 3, s. 17) föreslagit riksdagen att till Sprängämnesinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 644 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 191 av herr *Werner* och II: 247 av herr *Jansson m. fl.* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till regeringen begärde A. en skyndsam utredning och förslag till åtgärder rörande riskfyllda arbetsprocesser inom sprängämnesindustrin; samt B. förslag om att sprängämnesinspektionen i administrativt och annat avseende helt bleve underställd arbetarskyddsstyrelsen.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Sprängämnesinspektionen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 644 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 191 och II: 247.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JANSSON** (vpk):

Herr talman! Statsutskottet avstyrker motionerna I: 191 och II: 247, vari det yrkas på en skyndsam utredning och förslag till åtgärder rörande riskfyllda

Sprängämnesinspektionen: Avlöningar arbetsprocesser inom sprängämnesindustrin. Likaså avstyrks ett förslag om att sprängämnesinspektionen i administrativt och annat avseende helt skall underställas arbetarskyddsstyrelsen.

Det finns i utskottsutlåtandet en skrivning som något överraskar. Det heter: »Då några skäl för ett ändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida inte i motionerna anförts avstyrker utskottet det ifrågavarande yrkandet.» Den formuleringen är för mig obegriplig. Om det stått att det utifrån utskottets subjektiva uppfattning inte har anförts några skäl, hade jag kunnat acceptera det. Men utskottet skriver att motionärerna inte anført några skäl. Motionerna innehåller ingenting annat än skäl för de yrkanden som ställts. Varför ställs då dessa yrkanden? För det första därför att sprängämnesindustrin är en i ordets verkliga mening livsfarlig hantering. För det andra därför att vi haft en rad olyckor inom denna industri.

Dessa frågor har varit föremål för riksdagens behandling många gånger. 1964 utlovade socialministern en omfattande utredning med anledning av den olycka som inträffade den 29 oktober samma år, och denna utredning kom, som vi vet, också till stånd.

Det är tekniskt möjligt att övergå till helt automatiserad drift inom sprängämnesindustrin. En viss övergång till sådan drift har redan skett vid sprängämnesindustrin i Sverige, bl. a. vid Nitro Nobels anläggning i Gyttorp. Men omställningen sker mycket långsamt och långt ifrån i den takt som de tekniska möjligheterna medger. Det enskilda företaget bedömer dessa frågor framför allt med hänsyn till vad som anses företagsekonomiskt gynnsamt, och omställningen får inte ske i en takt som minskar företagets vinstmarginaler.

Jag skall inte uppta tiden med att citera de uttalanden som gjorts i anslutning till de olyckor som inträffat, exempelvis vid Nitro Nobels anläggningar.

Sprängämnesinspektionen: Avlöningar

Men jag vill säga att dessa uttalanden nära nog andas litet cynism.

Jag vill erinra om att socialministern den 20 april förra året vid besvarandet av en interpellation angående olyckorna och olyckstillbudet i Gyttorp till mig överlämnade en PM, då regeringsformen, som han sade, förhindrade honom att gå in på det enskilda fallet. I denna PM heter det bl. a.:

»En omläggning av driften vid företaget har påbörjats. Den syftar till att flytta personalen från tillverkningslokalerna till skyddsrum, varifrån maskinerna skall fjärrmanövreras. Nitranläggningen har byggts om på detta sätt, och ett nytt helt fjärrmanövrerat knådhus togs i bruk hösten 1966. Även om betydande tekniska svårigheter finns, är målet att så långt möjligt successivt åstadkomma en anläggning där personalen inte skall behöva befinna sig i riskzonen.»

Denna PM:s formulering, att målet är att »så långt möjligt successivt åstadkomma en anläggning där personalen inte skall behöva befinna sig i riskzonen», förefaller mig nästan skrämmande i sin tänjbarhet, om man tar i betraktande de olyckor som ägt rum inom denna industri. Automatisering och fjärrstyrning av riskfyllda arbetsprocesser måste ställas som ett ovillkorligt krav för driftens fortsättning. Talet om betydande tekniska svårigheter när det gäller övergång till mera moderna tillverkningsmetoder innebär inte en riktig tolkning av de tekniska förutsättningar som nu finns. Kvarvaron av gamla, omoderna — ibland 30-åriga — tillverkningsmetoder är, som jag ser det, förestavad enbart av företagets vinstmotiv.

Det är inte bara tillverkningsprocessen som bör bli föremål för åtgärder. Också lagringen av de explosiva varorna, liksom transporterna, måste bli föremål för översyn. Kontrollen är alltför slapp. Det finns anledning att erinra om att arbetskraften exempelvis vid Gyttorp upprepade gånger framfört

klagomål. Tillåt mig därför sammanfatta det första yrkandet i motionen så, att det finns skäl för den utredning som föreslagits.

Så till det andra yrkandet, nämligen att sprängämnesinspektionen i administrativt och annat avseende helt bör bli underställd arbetarskyddsstyrelsen. Det finns skäl också för det. Utskottet utgår ifrån att allt är i sin ordning, men så är inte fallet. Det skulle kunna införas många skäl för påståendet att sprängämnesinspektionen inte fungerar tillfredsställande. Enligt arbetarskyddslagstiftningen sorterar sprängämnesinspektionen som yrkesinspektion under arbetarskyddsstyrelsen. Å andra sidan är sprängämnesinspektionen rent administrativt underställd kommerskollegium. Många års erfarenhet talar för att det nuvarande förhållandet med två överordnade instanser skapar en olycklig dualism som bidragit till sprängämnesinspektionens bristande effektivitet. Att en särskild kontaktman under senare tid tillsatts inom arbetarskyddsstyrelsen för sprängämnesinspektionen kan inte anses tillfredsställande; detta utgör ingen egentlig lösning.

Tillåt mig erinra om, att det vid Landsorganisationens kongress 1966 förelåg en motion från Fabriksarbetareförbundets avdelning 57 i Gyttorp i denna fråga, vari man krävde just den ändring som denna motion yrkar på. När LO-kongressen behandlade motionen förelåg följande uttalande från landssekreteriatet, vilket också kongressen senare godkände:

»I motionen nr 53 har framhållits att den del av sprängämnesinspektionens verksamhet som berör arbetarskyddsärenden snarast må överföras till arbetarskyddsstyrelsen. LO har hos statsmakterna begärt att denna fråga skall utredas. I remissvar över utredningen om explosiva varor anförde landssekreteriatet bl. a.: 'Det kan enligt LO:s uppfattning ej vara rationellt och ur arbetarskyddssynpunkt effektivt att två

tillsynsorgan, yrkesinspektionen och sprängämnesinspektionen, vilka med hänsyn till verksamhetens art och syfte har i stort sett samma arbetsuppgifter, är underställda skilda centrala verk.' Under hänvisning till de tidigare utredningar som varit av samma mening som LO, hemställdes att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om ingående utredning beträffande sprängämnesinspektionens överflyttande till arbetarskyddsstyrelsen. I proposition över nämnda lagförslag ansåg departementschefen en omprövning av sprängämnesinspektionens organisatoriska ställning icke för närvarande påkallad. Med anledning härav upprepade LO:s arbetarskyddskommitté i utförligt motiverad skrivelse till cheferna för handels- och socialdepartementen landssekreterariats krav. I skrivelsen anfördes bl. a. under hänvisning till ovan citerade remissvar: 'Detta är fortfarande LO:s och dess arbetarskyddskommittés mening och mot bakgrunden av vad som hittills framkommit beträffande den senaste till sina följder synnerligen allvarliga sprängningskatastrofen i Gyttorp den 29 oktober 1964 har nödvändigheten av en omorganisation i berörda avseende för oss framstått ännu klarare.»

Jag skall nöja mig med detta mycket uttrycksfullt formulerade citat och bara erinra om att när den stora olyckan i Gyttorp inträffade 1964, hotade samtliga skyddsombud med att säga upp sig, om inte företagsledningarna visade större respekt för säkerhetsbestämmelserna. Sprängämnesinspektören hotade i sin tur skyddsombuden med åtal, om de skulle sätta sin avsikt att säga upp sig i verket. Det är ganska belysande för hurdan situationen egentligen är inom denna industri. Det kan inte få vara så, att vi nu bara skall ge oss till tåls, tills nästa stora olycka inträffar. Eftersom omställningen av denna arbetsprocess inte sker snabbare, kommer det att inträffa nya olyckor.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall till motionerna.

Främjande av utrikeshandeln m. m.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi är ju alla medvetna om att vissa synnerligen tragiska olycksfall har inträffat inom sprängämnesindustrin, och vi har väl alla blivit upprörda, då det har konstaterats att förhållandena i vissa avseenden inte har varit så nöjaktiga som vi hade önskat. Men riksdagen har ju också 1965 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt att Kungl. Maj:t skall ägna uppmärksamhet åt förhållandena på detta område, och vi förutsätter från utskottets sida att så sker.

Mot den bakgrunden har vi inte trott, att man i nuläget enbart genom en organisatorisk förändring av sprängämnesinspektionen skulle kunna lösa den fråga som egentligen är den centrala i detta avseende: att man inom sprängämnesindustrin förändrar arbetsförhållandena på ett sådant sätt, att de där arbetande har så långt det står i mänsklig förmåga ett skydd mot olyckshändelser. Och den frågan löser man endast genom ombyggnad av de äldre industrierna och genom att följa utvecklingen på det området.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 191 och II: 247; och biföll kammarerna utskottets hemställan.

Punkten 7

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Främjande av utrikeshandeln m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt B 5, s. 18—22) föreslagit riksdagen att till Främ-

Främjande av utrikeshandeln m. m.

jande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 7 262 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 364 av herr *Mattsson m. fl.* och II: 447 av herr *Andersson* i Örebro m. fl. hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen under Småindustrins exportråd och Småindustrins exportbyrå anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 61 000 kr. till 492 000 kr. förhöjt anslag.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 364 och II: 447, såvitt nu var i fråga, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 7 262 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajser* (h), *Nyman* (fp) och *Ottosson* (h), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turresson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 364 och II: 447, såvitt nu var i fråga, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 7 323 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Den mindre svenska industrin, till vilken enligt en vanlig tumregel brukar räknas företag med mindre än 50 anställda, spelar som bekant en ytterst viktig roll inom vår industriproduktion. Den har också den största betydelse för sysselsättningen, eftersom den ger arbete åt i det närmaste lika många människor som den

s. k. storindustrin, dvs. företag med över 500 anställda. Den mindre industrins produktionsvärde uppgår till den imponerande siffran av drygt 30 miljarder kronor per år, eller nära en tredjedel av bruttonationalprodukten.

Även om en stor del av de mindre industriföretagen arbetar som legotillverkare och underleverantörer — en fjärdedel av t. ex. verkstadsindustrins totala produktion utgörs av underleveranser till ett värde av cirka sex miljarder kronor — är ändå majoriteten av dessa företag tillverkare av färdiga produkter. Dessa färdigvaror, som representerar ett ytterst rikt och differentierat sortiment, avsätts emellertid i huvudsak på hemmamarknaden. Vår mindre industri är dock, trots sin nuvarande karaktär av huvudsakligen en hemmamarknadsindustri, i stor utsträckning lämpad för export om lämpliga förutsättningar härför skapas. Det finns för övrigt redan i dag en rad mindre industrier, som bedriver en framgångsrik exportförsäljning på både europeiska och transoceana länder.

Att öka den mindre industrins export har länge legat i såväl näringslivets som statens intresse. Från samhällets sida tog sig detta intresse konkret uttryck på så sätt att för ett tjugotal år sedan ett statsunderstött organ, Småindustrins exportbyrå, bildades. Denna byrå med sin styrelse, Småindustrins exportråd, har från en trevande start nu börjat finna sin form. Den utför i dag ett synnerligen förtjänstfullt arbete när det gäller att stimulera de mindre industrierna till export och att hjälpa deras företrädare att klara alla de tekniska svårigheter av olika slag som är förknippade med exportansirängningar.

Under en god del av den tid som Småindustrins exportbyrå verkat, framför allt under de första åren, har byrån förutom med rådgivning i exportfrågor huvudsakligen sysslat med mässverksamhet. Byrån gjorde sålunda en inventering av den rika floran av utländska

branschmässor och utvalde ett lämpligt antal mässor i olika länder, där det bedömdes lämpligt att utställa produkter från den mindre svenska industrin. Detta var en arbetsform som länge rönt intresse och uppskattning hos många småindustriidkare, och värdefulla exportkontakter har härigenom kunnat knytas.

Under senare år har emellertid intresset för deltagande i utländska branschmässor svalnat betydligt i de mindre företagen och Småindustrins exportbyrå har därför satsat hårt på en annan exportstimulerande verksamhet, som visat sig ha betydande framgång. Denna verksamhet består av gruppför-säljningsresor, vilka noggrant planeras av byrån och varvid bl. a. handelskam-mare och handelssekreterarorganisa-tioner utnyttjas i största möjliga ut-sträckning. Under kommande budgetår planeras resor i några fall till länder och platser där nyssnämnda organisa-tion inte har några representanter och där alltså värdefulla replipunkter sak-nas. I dessa fall måste Småindustrins exportbyrå sätta in väsentligt ökade in-satser, bl. a. i form av marknadsunder-sökningar.

Över huvud taget förhåller det sig så, herr talman, att gruppför-säljningsresor-nas viktigaste resultat är, att prelimi-nära direkta kontakter med tänkbara av-nämare i olika länder kan knytas. Det räcker emellertid numera inte bara att få en personlig affärskontakt på en främmande marknad. Denna marknad måste närmare undersökas och analy-seras, konsumtionsvanor kartläggas, lämpliga distributionsvägar undersökas etc. Det krävs med andra ord noggrann och detaljerad marknadsundersökning för att nå de önskade resultaten av ex-portansträngningarna. Till skillnad från storindustrin kan de mindre in-dustriföretagen av olika skäl — bl. a. bristande tillgång på kompetent perso-nal och avsaknad av resurser att skaffa sådan — icke på egen hand genomföra

de erforderliga marknadsundersökning-arna. Just i detta läge skulle Småin-dustrins exportbyrå kunna neutralisera de mindre industriföretagens underläge när det gäller tillgången på kvalifice-rad marknadsundersökningspersonal.

Enligt min mening har utvecklingen nu gått därhän att biträde med att in-förskaffa de för en framgångsrik ex-port oundgängliga marknadsfakta åt mindre industriföretagare måste bli en av huvuduppgifterna för Småindustrins exportbyrå i fortsättningen. Det är där-för som kravet i såväl motionen II: 447 som i reservationen måste anses vara särdeles väl motiverat. Kravet går ut på en anslagsökning om 61 000 kronor till Småindustrins exportbyrå och skul-le i första hand bidra till att finansiera eu förstärkning av byråns personal med en handläggare för marknadsundersök-ningar och ökad reseverksamhet i sam-band härmed.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-fall till reservationen 2 vid punkten 8 i utskottets förevarande utlåtande nr 10.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar om att samhället bör stödja småindustrins strävan att öka sin ex-port. Men här liksom på övriga punk-ter är det en avvägningsfråga hur myc-cket vi skall satsa. Det finns säkert få punkter i årets budget, där det inte skulle kunna anföras motiv för en höj-ning av anslagen. Den punkt vi nu dis-kuterar har departementschefen be-handlat ganska gynnsamt, och det är ett uttryck för hans personliga intresse av en ökad satsning på detta område.

Jag upprepar att vi här har att göra med en avvägningsfråga, inte en fråga om olika intressen i sak. Och då jag anser att den avvägning som gjorts in-nebär ett betydande steg framåt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖNELL (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr

Främjande av utrikeshandeln m. m.

Lindholm säger; det mesta som vi sysslar med här i riksdagen är avvägningsfrågor. Och varje gång som vi inom oppositionen föreslår anslagshöjningar på något område säger regeringen att vi måste föra en stram budgetpolitik och att man därför inte kan öka anslaget. Man framhåller också att det finns så många andra områden där krav framställts om ökade anslag.

Men om man på något område kan finna skäl för att göra avsteg från den principen, så är det just när det gäller exportstimulerande åtgärder. Exporten är den fasta klippan på vilken vårt välstånd ytterst vilar. Kan vi inte åstadkomma en rimlig utveckling för vår export, så stagnerar takten i vår välståndsökning. Vi får då inte den standardökning som vi eftersträvar. Jag anser därför att om vi skall göra en satsning på något område, så skall det vara på exporten. Och i det fall det här gäller skulle det också bli en mycket god utdelning på en liten insats. Det finns nämligen en betydande outnyttjad exportkapacitet hos de mindre industrierna här i landet. Här gäller det bara en ökning på 61 000 kronor, och om de pengarna satsades skulle utdelningen kunna bli mycket god.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell's argument att detta om något är ett område där det finns skäl till en extra satsning är det argument, som jag förmodar att de flesta vill åberopa för det område som de speciellt önskar omhulda. Intressena kan variera bland kammarens ledamöter och för var och en av oss framstår vissa avsnitt som väsentligare än alla andra avsnitt.

Vi hör emellertid ändå bemärka de insatser som görs på detta område. Jag vill erinra om att det till kommersiell information i utlandet anvisas ytterligare en miljon kronor, vilket betyder en höjning med drygt 25 procent, till utrikeshandelsstipendier ytterligare

35 000 kronor, till utrikeshandelskamrarna ytterligare 17 000 kronor samt för praktikantverksamheten vid handelskamrarna och för övriga exportfrämjande åtgärder oförändrade belopp med 300 000 kronor respektive 90 000 kronor.

Allt detta är tillsammans ett uttryck för ett positivt intresse och en förståelse för betydelsen av den verksamhet som bedrivs på detta område. Därutöver kan man givetvis ha längre gående önskingar, men det är budgetens totala ram som bestämmer detta uttryck.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i vad herr Sjönell tidigare anfört i denna fråga, men jag vill som motionär framföra några ytterligare synpunkter i anslutning till motionen. Om man under många år har ägnat sig åt den mindre industrin vet man vilken betydelse Småindustrins exportbyrå har för den mindre industrins möjligheter att föra ut sina varor till utlandet och där få avsättning för dessa.

Jag hade en gång tillfälle att tillsammans med Småindustrins exportråd resa omkring i mitt hemlän, Örebro län, och knyta kontakter med företagarna där. Att denna verksamhet sedan följs upp av Småindustrins exportbyrå genom att industrins varor förs ut på utlandsmarknaden är ju av mycket stor betydelse. Det är trots allt så att vi kan sätta flera människor i arbete ju mer vi säljer.

Eftersom handelsministern är närvarande här i kammaren vill jag fråga, om man inom handelsdepartementet har några exakta uppgifter om hur mycket småindustrin exporterar. Jag har i dag varit i kontakt med Småindustrins exportbyrå där man beräknar den totala exporten till drygt 24 miljarder kronor, varav småindustrins andel skulle vara 15—20 procent. Jag vet inte hur pass relevanta dessa siffror är, men om vi fick mera exakta siffror från depar-

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

tementet kunde vi erhålla en bild av vad den mindre och medelstora industrin betyder.

Vi har i vår motion begärt ett med 61 000 kronor ökat anslag till marknadsföring. Man kan naturligtvis göra mycket stora besparingar genom att ordna en vettig distribution, och man kan inom denna sektor göra mycket stora rationaliseringsvinster. När det gäller produktionsrationalisering är vi väl alla överens om att vi skall minska kostnaderna så mycket som möjligt. För distributions- och marknadsföringssidan har man dock kanske inte visat samma intresse. Det är emellertid uppenbart att det inom denna sektor står mycket att vinna. Det bekräftas också från Sveriges grossistförbund att detta är den sektor där man för närvarande skulle kunna göra de kanske största rationaliseringarna.

Jag vill med det anförda, herr talman, yrka bifall till den vid punkten 8 fogade reservationen 2 av herr Virgin m. fl.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjönell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medels omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 99 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 9 och 10

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 11***Statens pris- och kartellnämnd:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt C 5, s. 27—28) föreslagit riksdagen att till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 5 492 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 611 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 777 av herr Nihlfors m. fl. vari hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 150 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 5 642 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 615 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. samt II: 778 av herrar Nilsson i Tvärålund och Svensson i Vä.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu var i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 5 492 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 615 och II: 778.

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Nyman* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu var i fråga, till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 5 642 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STERNE** (fp):

Herr talman! Alla är väl medvetna om att man i årets statsverksproposition är mycket försiktig med utgifterna. I allra högsta grad gäller detta utgifter som föranleds av begärda ökningar på personalsidan, och detta förhållande återspeglas inte minst under lionde huvudtiteln.

Statsutskottet har i sin helhet naturligtvis varit införstått med behovet av sparsamhet. Men några gånger har det funnits en minoritet som avgivit reservation, bl. a. därför att det ansetts att de äskanden som gjorts av verk och styrelser varit så kraftigt underbyggda, att det varit motiverat att gå något längre än vad departementschefen föreslagit. Så är förhållandet beträffande statens pris- och kartellnämnd, vars avlöningsanslag vi nu skall behandla. Nämnden har begärt att fyra nya tjänster skall inrättas, men statsutskottets majoritet vill inte vara med om att inrätta någon ny tjänst. — Under en senare punkt i utlåtandet behandlas avlöningsanslaget till statens institut för konsumentfrågor. Institutet har begärt inrättande av åtta nya tjänster, men departementschefen föreslår endast inrättande av en ny tjänst, ett förslag som statsutskottets majoritet avslutit sig till.

När det nu gäller statens pris- och

kartellnämnd är det klart att det för att åstadkomma en effektivisering av prisövervakningen är nödvändigt att förstärka personalresurserna. Även om man är medveten om att konkurrensprincipen är överlägsen allt vad regleringsprinciper heter måste man samtidigt se till att en sund prisutveckling främjas genom åtgärder som förhindrar konkurrensbegränsningar, och dit hör prisövervakning och konsumentupplysning. Det innebär bl. a. att man bör eftersträva en god samverkan mellan statens pris- och kartellnämnd och konsumentinstitutet. En personalförstärkning genomfördes visserligen förra året, men den har visat sig vara helt otillräcklig. I reservationen föreslås därför en uppräknig av anslaget med ytterligare 150 000 kronor för inrättande av fyra nya tjänster med bl. a. den motiveringen att samarbetet med konsumentinstitutet skall förbättras och intensifieras.

Med detta, herr talman, tillåter jag mig föreslå att kammaren måtte bifalla reservationen 3 vid punkten 11.

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att pris- och kartellnämnden behöver personal i tillräcklig omfattning för att kunna fullgöra sin funktion. Därför har man också på senare tid — och senast förra året — tillfört nämnden medel för betydande personalförstärkningar. I nuläget och mot bakgrund av budgetbehandlingen tror jag dock att man bör lugna sig en aning och låta organisationen smälta denna tillväxt. Inte minst från dessa synpunkter är det betydelsefullt att följa utskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sterne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 11) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sterne begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 54 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Heden (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag avsåg att rösta ja, men råkade trycka på nej-knappen.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 12

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 13

Statens institut för konsumentfrågor:
Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt C 7, s. 29—31) föreslagit riksdagen att till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 960 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 250 av herrar Palm och Arne Pettersson samt II: 458 av fru Lewén-Eliasson m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 611 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 777 av herr Nihlfors m. fl. vari bl. a. hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 261 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 3 221 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 611 och II: 777, i vad de avsåge medelsanvisning till avlöningar vid statens konsumentinstitut, till Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 2 960 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 611 och II: 777 i vad de avsåge konsumentupplysningscentraler,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 250 och II: 458.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar Axel Andersson (fp) och Nyman (fp), fru Elvy Olsson (cp) samt herrar Nihlfors (fp), Gustafsson i Skellefteå (fp) och Westberg (fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställda,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 611 och II: 777, i vad de avsåge medelsanvisning till avlöningar vid statens konsumentinstitut, till Statens institut för konsumentfrågor: Avlö-

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

ningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 3 221 000 kr.;

b) av fru *Lewén-Eliasson* (s), utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **STERNE** (fp):

Herr talman! Beträffande de punkter i statsutskottets utlåtande nr 10 som nu återstår skall jag fatta mig mycket kort, dels därför att handlingarna som vanligt så utförligt redovisar både vad utskottsmajoriteten vill och vad reservanterna anser att jag inte behöver upprepa det här, dels och framför allt därför att jag vet att det i kammarerna finns motionärer, som kan ha intresse av att själva plädera för sina åsikter.

Reservationen 4 a vid denna punkt är väl på sätt och vis en direkt följd av reservationen vid punkten 11. Skall statens pris- och kartellnämnd på ett riktigt sätt kunna fullgöra sitt arbete, fordras naturligtvis konsumentupplysning. Det är stora krav som ställs på konsumentinstitutet av såväl konsumenter som producenter. Skall det bl. a. kunna följa produktutvecklingen av nya varor, fordras givetvis en personalorganisation som är tillräckligt stor för att möta sådana nya krav. Institutet har i sina petita begärt åtta nya tjänster, men endast en har beviljats av departementet.

I motionerna I: 611 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 777 av herr Nihlfors m. fl. föreslås en uppräknings- och medelsanvisningen till avlöningar med 261 000 kronor. I reservationen 4 a av herr Axel Andersson m. fl. tillstyrks motionärernas yrkande. Jag tillåter mig, herr talman, att helt kort föreslå kammarerna att bifalla denna reservation.

Herr **LINDHOLM** (s):

Herr talman! På denna punkt liksom på åtskilliga andra kan man ha önsningar som sträcker sig längre än resurserna ger utrymme för. I det läge som nu råder måste vi, om vi skall ha

en sund ekonomi, också driva en stram budgetpolitik och avstå från utvidgningar på områden, där de inte är oundgängligen nödvändiga. I detta sammanhang har så inte ansetts vara fallet, varför jag, herr talman, hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! Utskottets talesman, herr Lindholm, sade nyss att det i denna fråga inte var oundgängligen nödvändigt att gå längre än vad Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen. Vi som med särskilt intresse har studerat regeringens förslag i statsverkspropositionen har funnit att mycket litet har lagts till i jämförelse med föregående år. Man har endast gått med på att förstärka statens institut för konsumentfrågor med en tjänst. I övrigt är de uppräknings- och förökningarna som förekommit, såvitt jag kan se, av mera automatisk natur. Det betyder med andra ord att de inte ger någon förstärkning i egentlig mening.

Det föreligger säkerligen inga delade meningar om behovet av en objektiv konsumentupplysning och inte heller om vikten av att denna upplysningsverksamhet bedrivs så att den breda allmänheten så snabbt som möjligt får kännedom om de rön som framkommer t. ex. genom den forskning som ombesörjes av konsumentrådet och statens institut för konsumentfrågor.

I dagens samhälle, med en ständig ökning av antalet produkter som konsumenten skall välja bland och med ständigt ökande reklam som på ett ofta mycket skickligt sätt för fram säljarnas argument till konsumenterna, är det absolut nödvändigt att köparna får stöd i en objektiv konsumentupplysning, bedriven av statliga organ. Därmed har jag inte sagt att reklamen inte innehåller väsentliga fakta om olika varor, men detta gäller tyvärr långt ifrån all reklam. Konsumenterna behöver därför en upplysning som är så aktuell som tänkas kan. De alltmer tek-

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

niskt utvecklade produkterna kräver också en utbyggd konsumentvaruforskning till hjälp för köparna. Får inte denna forskning tillräckliga resurser till sitt förfogande, betyder det att den inte ens kan hålla sin nuvarande position genom den ökade frekvensen av ändringar i olika produkters konstruktion — jag tänker här närmast på en hel del kapitalvaror, där behovet av aktuell information är trängande.

I den föreliggande motionen, som behandlas av statsutskottet och som inte tillstyrkts av utskottets majoritet, har motionärerna, av vilka jag är en, gjort den bedömningen, att de anslagsökningar som regeringen velat ge till exempelvis statens institut för konsumentfrågor och varudeklarationsnämnden egentligen inte är mer än vad som erfordras för att täcka de automatiska utgiftsstegringarna. Det betyder alltså — som jag antydde i början av mitt anförande — en stagnation, vilket konsumenterna knappast är betjänta av.

Om man ser litet närmare på vad konsumentinstitutet för sin del har åskat, finner man bl. a. i dess petita en redovisning av utvecklingen under de tio år som institutet varit verksamt som helstatligt organ. Det är egentligen ganska blygsamma förstärkningar av personell art som kommit institutet till del på forskningssidan. Det är bara sju tjänster som har inrättats allt sedan institutets första blygsamma början, och allt som allt gäller det i dagsläget 35 tjänster plus fyra arvodister.

Det är dessa befattningshavare som skall planera och utforma undersökningsobjekt i dess helhet vid de egna laboratorierna och dessutom i samråd med skilda instanser planera och utvärdera projekt som helt eller delvis utförs av dessa instanser på institutets uppdrag och bekostnad. Dessa tjänstemän måste också utarbeta de artiklar av vetenskaplig karaktär, vari institutets undersökningsmetoder redovisas, samt tillsammans med upplysningsav-

delningens personal överföra forskningsresultaten till mera populära publikationer och till pressmeddelanden. Dessutom skall de medverka vid planläggningen av utställningar och vid utarbetandet av studiemateriel m. m. Slutligen får man inte glömma att dessa tjänstemän givetvis också måste följa den tekniska utvecklingen samt vidmakthålla och utveckla det internationella samarbete som är särskilt angeläget ur effektivitetssynpunkt och som också tidigare har rekommenderats av statsmakterna.

Ser man tillbaka på vad som har hänt på detta område finner man att många utredningar har arbetat under 1960-talet. 1964 års riksdag beslöt dock en utökning av konsumentinstitutets upplysningsavdelning på grundval av ett betänkande som lagts fram av konsumentupplysningsutredningen. Samma utredning framlade 1966 ett förslag under rubriken »Effektivare konsumentforskning», vilket inte omedelbart ledde till något resultat, om man inte till resultat vill hänföra tillsättandet av ytterligare en utredning, den s. k. konsumentutredningen.

Utredningen från 1966, »Effektivare konsumentforskning», ansåg att om institutet skulle fullgöra sina dåvarande forskningsuppgifter behövdes totalt 48 tjänster vid de tre undersökningsavdelningarna, dvs. 13 personer utöver den nuvarande personalstyrkan. Men i och med att den nya konsumentutredningen tillsattes förra året finns det naturligtvis inte samma möjligheter som tidigare att föreslå mera genomgripande förändringar av konsumentupplysningsorganens arbetsformer.

Detta är bakgrunden till att vi motionärer och även reservanterna inte har ansett att vi kan gå längre än till ett förslag om fem nya forskartjänster, alltså vad konsumentinstitutet självt åskat medel till.

Vi tror också att detta förslag om ökade personella resurser inte på något

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

sätt lägger hinder i vägen för den utredning som nyligen har påbörjat sitt arbete. Det kan inte hindra den att i framtiden ta ställning till hur konsumentupplysningsorganen skall arbeta. Genom denna ökning med fem tjänster till konsumentinstitutet anser vi att vi gynnar konsumenterna utan att vi på något sätt försvårar utredningens arbete.

Jag yrkar alltså bifall till reservationen 4 a vid denna punkt.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det föreligger en viss risk för att kammarens ledamöter får en felaktig bild av det faktiska förhållandet, om jag låter herr Nihlfors' anförande stå helt oemotsagt.

Av hans anförande framgick att det skulle bli en förstärkning med enbart en tjänst vid konsumentinstitutet. Det är riktigt när det gäller den fasta organisationen, men man bör då observera att det i propositionen föreslås att konsumentinstitutet får disponera inkomster av uppdragsprovningar för att anställa tillfällig personal. Genom att konsumentinstitutet erhåller denna möjlighet skapas också förutsättningar att disponera nuvarande personal på sådant sätt, att den i ökad omfattning kan inrikta sina arbetsinsatser på institutets egen undersökningsverksamhet.

Detta ger en helt annan bild av förhållandet än den som man fick då man lyssnade till herr Nihlfors' beskrivning.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! I dagarna har kommit fram ett aktstycke, som är intressant och värdefullt som inlägg i den ständigt pågående debatten om konsumentfrågorna, eftersom denna debatt också innefattar samhällets ansvar för dessa frågor. Jag syftar på den slutrapport som den s. k. Skoglundgruppen har avgivit. Med den sammansättning som gruppen har ger denna rapport uttryck för de

meningar om konsumentpolitiken, som omfattas av det socialdemokratiska partiet och Landsorganisationen.

I anslutning till de tidigare inläggen här vill jag gärna betona att denna rapport innehåller krav på en större satsning på konsumentupplysningen från samhällets sida. Men — och detta är för mig i dag väsentligt — den innehåller också krav på en annan inriktning och utformning av samhällets insatser än vad som nu gäller. Det viktiga är att man i gruppens rapport uttryckligen sökt sätta in samhällets ansträngningar för konsumenterna som ett led i samhällsekonomin och slagit fast att konsumentpolitiken med bl. a. en aktiv konsumentupplysning är nödvändig för den totala resursfördelningen och resursanvändningen inom ekonomin. Det är lika viktigt ur samhällsekonomisk synpunkt som ur den enskilde konsumentens synpunkt att det inte framställs varor och tjänster som är olämpligt utformade och inte fyller rimliga krav på användningsmöjligheter eller sådana varor som inte är önskade av konsumenterna. Konsumentpolitiken bör bidra till att inrikta produktionen på varor och tjänster av sådant slag och så utformade, att de stämmer med konsumenternas långsiktiga behov.

Jag skall inte gå närmare in på hur man i Skoglundgruppens rapport skisserat ett sådant system för en konsumentpolitik som integreras med den allmänna näringspolitiken, men man förutsätter en vidareutveckling av samhällets konsumentupplysning på alla nivåer: centralt, regionalt och lokalt. Man förutsätter också en inriktning av denna upplysning som tar hänsyn till att konsumenterna inte är någon homogen grupp, utan består av dels mycket aktiva, informations sugna människor, dels bekväma och likgiltiga personer. Informationsbehovet sett ur den samhällsekonomiska aspekten måste ta hänsyn härtill och erbjuda information och vägledning på ett bekvämt sätt. Det är ock-

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

så mycket viktigt att samhället på ett tidigt stadium ger stöd åt alla konsumenter, aktiva såväl som likgiltiga, och påverkar produktutvecklingen genom prototypprovningar och testningar innan serieproduktion kommer i gång.

Jag har så utförligt uppehållit mig vid denna rapport därför att man där analyserat och angripit de frågeställningar som tas upp i motionerna I: 250 och II: 458 vilka behandlas under denna punkt. Som en av motionärerna vill jag säga att vi har försökt visa att konsumenternas berättigade krav och önskemål i fråga om en vara ofta inte står i relation till de varor som för närvarande framställs. Inte så sällan släpps varor ut som är dåligt utprovade och ibland t. o. m. förorsakar direkta skador. Vi anför exempel på hur man genom olämpligt utformad reklam försöker dupera köparen och uraktlåter att informera om väsentliga förhållanden. Vi understryker också att den samhälleliga upplysningen är i underläge då den skall ta upp konkurrensen med den enorma reklamapparaten.

I stället för att återge de exempel som anförs i motionerna, som jag ber att få hänvisa till, kan jag inte låta bli att ta ett par dagsfärska exempel av samma slag som visar vad man anser vara produktutveckling och hur informationen om de nya produkterna sedan serveras konsumenterna.

I går såg jag i en tidning en annons som talar om två diskmedel. Det ena har funnits en tid och heter Flink 4. Om det skriver man att det »har diskkraft så man baxnar. Ett koncentrerat och oparfymrat diskmedel. ——— Landets mest köpta av alla märken. Det bästa diskmedlet för Er som vill göra disken ren, rätt och slätt.» Sedan presenterar man ett nytt diskmedel. Det heter Tend diskmedel. Om det skriver man att det »har samma goda diskkraft som Flink 4. Tend diskmedel är anpassat för Er som vill ha något utöver diskeffekten. Dess annorlunda konsistens, färg och mjuka

lödder gör diskbestyren behagliga. Tend diskmedel har dessutom en skön doft.» Vem som vill ha en doftande disk vet inte jag. Den nya produkten kostar 15 procent mer än det diskmedel som bara diskar »rätt och slätt».

Jag hämtar ur gårdagens tidningar ett annat exempel från samma bransch. Det handlar om Bris-tvålen som man upptäckt innehåller ett livsfarligt gift för hundar. En professor på veterinärhögskolan anser det synnerligen befogat med en varning på tvålens omslag, eftersom flera hundar avlidit sedan de ätit upp Bris-tvål — den används tydligen ofta för hundhygien. Tvålen innehåller nämligen ett direkt livsfarligt transpirationsmedel.

Härom säger direktören i företaget Sunlight, som tillverkar denna tvål, att det är onödigt med en sådan varning, eftersom folk ändå inte läser vad som står på en förpackning.

Om nu detta är riktigt, så borde väl samhället se till att för djur och människor direkt livsfarliga produkter icke fick tillverkas. Här finns utan tvivel en lucka i lagstiftningen.

Detta var som sagt bara ett par nya exempel som visar att någonting måste göras på detta område.

Konsumenterna behöver stöd i köpögonblicket, men en upplysning i det syftet måste också ses som ett led i en konsumentpolitik som tar sikte på ett effektivt utnyttjande av vår ekonomiska totala resurser. Ur den synpunkten kan inte alla möjliga mer eller mindre olämpliga och oriktiga varor få komma till. Det är ett uppenbart slöseri både ur den enskildes och samhällets synpunkt att framställa och sälja produkter av dålig kvalitet eller att utnyttja vår köpkraft för att skapa konstlade behov — något som också händer — eller att bygga upp en köp- och slängattityd som befrämjar tillverkning och försäljning av skräp av varjehanda slag. Vi har förvisso så många otillfredsställda behov i vårt samhälle både i fråga

Statens institut för konsumentfrågor: Avlöningar

om varor och tjänster, att en sådan produktion knappast kan anses påkallad.

Dessa sammanhang har vi velat illustrera i motionsparet och därmed underbyggt ett förslag att konsumentutredningen, som tillsattes förra året, skulle ta upp även denna fråga och lämna förslag till åtgärder för att åstadkomma ett närmande mellan konsumenterna och näringslivet och därvid tillförsäkra konsumenterna ett reellt inflytande. Vi har tyckt att det ligger i linje med utredningens uppdrag att utarbeta ett förslag till ett administrativt och organisatoriskt system för konsumentpolitiken som har den inriktningen.

Nu framhåller emellertid statsutskottet, att man inte särskilt behöver ge utredningen detta uppdrag, eftersom utredningen redan har det uppdraget. Denna uppgift, som jag väl har anledning att sätta tilltro till, måste betyda att konsumentutredningen tar upp just dessa frågeställningar. Med hänsyn härtill avstår jag från att ställa något särskilt yrkande.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Herr Lindholm påpekar i sitt tidigare inlägg att konsumentinstitutet med regeringens ställningstagande skulle få disponera de pengar, som man tar in genom särskilda uppdragsprovningar, för att anställa tillfälligt personal och kanske därigenom skulle kunna öka uppdragsverksamheten. Jag vill då påpeka att detta är en helt annan sida av den sak vi har diskuterat här. Jag har uppehållit mig mest vid den forskningsverksamhet som institutet behöver få förstärkt personal till. Institutet har redan i sina petita i höstas påpekat att man borde få disponera de inkomster man får för dessa uppdragsprovningar, men det utesluter ju inte att man — när nu Kungl. Maj:t går med på det — också och kanske med större rätt har anledning att inrikta sig på en utökad forskning.

Till sist, herr talman, vill jag förstär-

ka den argumentering som vi motionärer anfört både i motionen och i någon mån genom mig här i kammaren genom att erinra om vad som står i slutet av de direktiv som regeringen gav den konsumentutredning som tillsattes förra sommaren. Där heter det: »Åtskilliga av utredningens arbetsuppgifter kan kräva lång tid. Det är därför angeläget att framhålla vikten av att den statliga konsumentupplysningen inte stannar i utvecklingen under den tid utredningen pågår.» Det är detta som har gjort att vi trots pågående utredning anser att sådana här relativt små förbättringar i organisationen för bland annat konsumentvaruforskning kan genomföras utan att man hindrar utredningen i dess arbete.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Först några ord till fru Lewén-Eliasson. De problem som fru Lewén-Eliasson i sin motion i anslutning till statsverkspropositionen föreslår skulle utredas är ju i sak redan föremål för utredning inom konsumentinstitutet. Det är också med hänvisning därtill som utskottet har hemställt om avslag på ifrågakvarande motion.

Till herr Nihlfors vill jag bara säga att om konsumentinstitutet får disponera inkomster från uppdragsprovningar för att anställa tillfällig personal och därigenom kan frigöra en del av dem som tidigare varit bundna av detta arbete, så innebär detta en väsentligt större ökning av institutets personella resurser än att personalstyrkan har, såsom herr Nihlfors framhåller, utökats med en enda tjänst.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 51 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Kungl. Maj:t hade (punkt C 11, s. 34—35) föreslagit riksdagen att till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 800 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 611 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 777 av herr Nihlfors m. fl. hade hemställts,

Bidrag till varudeklarationsnämnden

såvitt nu var i fråga, att riksdagen till Bidrag till varudeklarationsnämnden anvisade ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 185 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 985 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 800 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar Axel Andersson (fp) och Nyman (fp), fru Elvy Olsson (cp) samt herrar Nihlfors (fp), Gustafsson i Skellefteå (fp) och Westberg (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 611 och II: 777, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till varudeklarationsnämnden för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 985 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STERNE (fp):

Herr talman! Mitt anförande skall bli om möjligt ännu kortare än det förra.

Denna gång gäller det varudeklarationsnämnden. I sina petita har nämnden begärt anslag för internationellt samarbete med 60 000 kronor och för utredning och information med 125 000 kronor. Departementschefen har inte funnit sig kunna biträda detta förslag.

Från folkpartihåll har i motionsparet I: 611 och II: 777 yrkats bifall till varudeklarationsnämndens framställning. Det förefaller mig som om det är viktigt att varudeklarationsnämnden får möjlighet att utveckla internationellt samarbete, inte minst därför att man då kan spara pengar genom rationaliseringsvinster.

Under sådana förhållanden vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen under punkt 15.

Bidrag till varudeklarationsnämnden

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Inom utskottet har vi inte funnit några skäl att frånga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, och jag ber härmed att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Vad beträffar anslag till varudeklarationsnämnden har riksdagen för några år sedan bifallit ett motionsvis framställt yrkande om ökning av anslaget med 100 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t då föreslog. Det var ett tecken på att riksdagen då uppskattade den verksamhet varudeklarationsnämnden bedriver och ett bevis för att riksdagen ville snabbare förstärka nämndens möjligheter till ökade insatser.

I dag är situationen tydligen en annan. Reservanterna anser emellertid att nämnden bör få, som herr Sterne sade, ett anslag utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit med 185 000 kronor. Framför allt gäller det då det internationella samarbetet, informationsverksamheten och vissa undersökningar.

Jag skall något mera utförligt beröra detta, eftersom de två närmast föregående anförandena väl får betraktas som mera formella. Vad vi reservanter och vi som har skrivit under motionen menar är, att varudeklarationsnämndens förutsättningar att effektivisera sin egen verksamhet skulle kunna öka högst väsentligt, om den får möjlighet att på det internationella planet knyta kontakter i större omfattning än hittills för att därmed tillgodogöra sig de erfarenheter man ute i världen skaffat sig genom mer och mer avancerade metoder för varuprovningar i syfte att åstadkomma normer för varufakta. Dessutom har vi att beakta den utveckling som ju pågår och som innebär, att allt fler varor säljs i allt fler länder.

Möjligheterna att få fram internationella och av så många länder som möjligt godtagbara metoder är alltså större

än tidigare. Det är därför nödvändigt att varudeklarationsnämnden håller sig väl framme och drar nytta av de erfarenheter som man skaffar sig ute i världen.

I fråga om informationsverksamheten har varudeklarationsnämnden den uppfattningen — som jag tycker att man kan dela — att det behövs en satsning på framför allt butiksinformation. Det föreligger ju en tendens till upprättande av allt fler snabbköp där kunderna lämnas så att säga vind för väg med alla frestelser mitt framför näsan, och alla vet hur lätt det är att falla för dem. Möjligheten att läsa en varudeklaration finns ju, men alla varor har inte någon sådan. Det är denna brist som behöver avhjälpas, och jag tror att det är väl använda pengar att, som vi föreslår, satsa på en ökning av informationen.

Varudeklarationsnämndens gamla normer har dessutom sedan flera år tillbaka alltmer kritiserats; normerna är inte längre helt up to date. De behöver revideras och detta snabbare än man tidigare ansåg behövt. Även med hänsyn härtill är det nödvändigt med en höjning av anslaget till varudeklarationsnämnden. Vi kan inte, åtminstone inte som konsumenternas företrädare, ha råd att avstå från en så relativt obetydlig anslagsökning som den som föreslås i reservationen.

Herr talman! Till slut vill jag beröra en sak som tyvärr inte omnäms i motionen men som redovisas i statsverkspropositionen. Utöver sin ordinarie personalstab har varudeklarationsnämnden fyra tjänstemän, vilkas löner helt eller delvis finansieras med medel från konsumentrådet. Rådet har beviljat anslag till tre av dessa tjänster fram till den 1 juli 1968, och anslaget för den fjärde torde ha utgått i början av detta år. Varudeklarationsnämnden har i sin framställning till Kungl. Maj:t framhållit, att det är i högsta grad angeläget att dessa fyra tjänster överförs till dess budget. Tjänstemännen har också

Patent- och registreringsverket: Avlöningar

krav på att få fastare anställningsformer. Dessutom löper varudeklarationsnämnden risken att förlora denna typ av kvalificerade och specialinriktade tjänstemän, vilket naturligtvis skulle betyda en förlust för verksamheten.

Såvitt jag förstår har Kungl. Maj:t inte tagit ställning till frågan om dessa tjänsters budgettillhörighet, vilket kan beklagas också ur den synvinkeln att det inte är särskilt bra att uppenbarligen permanent behövligen tjänster år efter år avlönas från statens konsumentråd, som ju närmast har till uppgift att besluta om anslag till vissa bestämda forskningsprojekt vilka dessutom bör vara tidsbegränsade.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sterne begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 15) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sterne begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställ-

des. Därvid avgavs 149 ja och 49 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 16

Patent- och registreringsverket:
Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt D 1, s. 36—39) föreslagit riksdagen att a) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid patent- och registreringsverket som patenträttsråd i Ce 1, b) till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 474 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 368 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 459 av herr *Löfgren m. fl.* hade hemställts att riksdagen måtte besluta att under tionde huvudtiteln till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 928 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en tjänst vid patent- och registreringsverket som patenträttsråd i Ce 1,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 368 och II: 459 till Patent- och registreringsverket: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 474 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin* (h), *Axel Andersson* (fp), *Kajiser* (h), *Nyman* (fp), *Ottosson* (h), *Bohman* (h), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 368 och II: 459 till Patent- och registreringsverket: Avlöning-

Patent- och registreringsverket: Avlöningar

ar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 18 928 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STERNE (fp):

Herr talman! Kammaren har i dag behandlat en del frågor rörande möjligheterna att följa utrikeshandeln och prisutvecklingen på hemmamarknaden, och i samtliga fall har kammarens majoritet gått emot reservationerna om ökade resurser för dessa ändamål, trots att allting enligt min mening tyder på att vi behöver rusta upp för att i möjligaste mån vara med och konkurrera på dessa områden. Utskottets talesman herr Lindholm har ett par gånger framhållit att vi måste väga det ena mot det andra, och detta är vi väl alla ense om, men enligt min mening har man ändå visat alltför stor njugethet i några fall.

Vi har nu hunnit till punkt 16 i utskottets utlåtande som gäller anslag till patent- och registreringsverket. Där har det avgivits en reservation med tillstyrkan av yrkandet i motionerna I: 368 och II: 459, som avser tillsättande av nya tjänster till en kostnad av 454 000 kronor inom den sektor som behandlar patentansökningar. Patentverket har begärt 59 nya tjänster, men propositionen har endast upptagit 8 sådana tjänster.

Det kan här påpekas att patentverket är självfinansierande och att de som anlitar verkets tjänster efter den i fjol fördubblade avgiften bör kunna göra anspråk på att patentärendena behandlas i snabbare takt än hittills. I genomsnitt lär ett patentärende ta fem år för att bli klart, och det kan givetvis inte vara tillfredsställande. Under den tiden är en patentansökan naturligtvis inte användbar på samma sätt som ett godkänt patent. Uppfinningen kan ju inte säljas, och tillverkningen kan knappast utlämnas på licens till andra företag.

Enligt uppgift lär det nu finnas cirka

62 000 oavgjorda patentärenden i verket. För att avlasta denna stora balans har patentverket försökt göra en långtidsprognos med insättande av vissa rationaliseringsåtgärder, och det förslag som patentverket i år lagt fram bygger på denna långtidsprognos.

Även om det är tacknämligt att man i departementet är försiktig med utgifterna reagerar jag i detta fall emot det sätt på vilket patentverkets förslag har behandlats. Den blygsamma anslagsökning som föreslås i nämnda motioner bör kunna beviljas, inte minst med tanke på den vikt näringslivet tillmäter en snabbare behandling av patentärenden.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få föreslå kammaren att bifalla den vid punkten 16 fogade reservationen 6 av herr Virgin m. fl.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Även denna punkt tillhör de årligen återkommande. Vi diskuterar varje år hur långt vi skall gå i fråga om personalförstärkningar vid patentverket.

Nu har ju verkets personal undan för undan ökats; om vi blickar tillbaka ett antal år finner vi att personalsituationen i dag är radikalt förändrad i förhållande till vad den tidigare varit. Men det egendomliga är att tendensen på en punkt är ungefär densamma, nämligen när det gäller antalet icke behandlade patentsökta ärenden, som tycks stiga i samma takt som personalresurserna ökar. Jag vill inte påstå att mån på något sätt skulle slöa inom patentverket, utan denna situation har väl uppstått på grund av olika samverkande förhållanden, bl. a. en ökad aktivitet på patentområdet.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om att man för närvarande arbetar med att genomföra vissa ratio-

Patent- och registreringsverket: Avlöningar

naliseringssåtgärder. Man försöker bl. a. att organisera upp verket så att handläggningen av patentärenden kan bli mer rationell. Ett ärende som är särskilt brådskande behöver som bekant inte ligga i en »datumkö», utan kan behandlas med förtur. Och om någon har sökt men ännu inte erhållit patent för en vara, är vederbörande inte förhindrad att tillverka denna, utan kan bedriva produktionen i full skala. Genom att markera att patent är sökt kan han spärra eventuella konkurrenter.

Därtill kommer att man eftersträvar ett visst förenhetligande av det nordiska samarbetet beträffande patenthandlingar, vilket i sin tur kommer att lätta något på trycket. En ytterligare faktor som måste verka i denna riktning är att Kungl. Maj:t har bemyndigat patentverket att bedriva ett visst samarbete med Västtyskland och USA i fråga om patenthandlingar.

Det är mycket möjligt att man trots dessa åtgärder i framtiden ändå kommer att få räkna med en ökad arbetsbörda i form av ansökningar i patentärenden. Jag vill i detta sammanhang ytterligare understryka ett förhållande, nämligen att viss del av den personal som behövs skall ha inte bara ingenjörsutbildning utan jämväl juridisk utbildning. Det är inte så enkelt att få tag i så mycket folk som man behöver med just dessa kvalifikationer. Jag tror att det nuvarande tillvägagångssättet, att försiktigt bygga upp organisationen med användande av extra personal i den utsträckning sådan är disponibel, är det enda möjliga i nuläget.

Jag ber, herr talman, med stöd av det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag finner herr Lindholms anförande ganska egendomligt. För att till att börja med dra ut konsekvenserna av den inledande delen får man härav den uppfattningen, att han

menar att personalen på patentverket inte sköter sig. Det har sedan inte så stor betydelse, att han därefter tillfogar en brasklapp om att han kanske inte menar så. Men det synes som om granskningstakten avtar och antalet eftersläpningar ökar ju mer folk man sätter in — det var ungefär vad herr Lindholm sade.

Jag vill deklarerera att jag har ett mycket stort förtroende för tjänstemännen och personalen på patentverket. Redan i min motion har jag klargjort att jag lyser den största aktning och respekt för deras prestationer. De har verkligen ansträngt sig inom ramen för de ytterligt knappa resurser som statsmakterna ställt till patentverkets förfogande.

Herr Lindholm bör beakta att jag i min motion inskränkt mig till att begära förstärkning just på patentavdelningens granskningsavdelning. I år behövde jag inte återkomma med kravet på ytterligare en tjänst som patenträttsråd på besväravdelningen, ty departementschefen föreslår själv inrättande av en sådan tjänst. Men att framställa saken så, att inrättandet av denna tjänst som patenträttsråd skulle innebära en förstärkning av granskningsavdelningen är ju att ge kammaren ett missvisande intryck. Vad man åstadkommer är att det blir möjligt att komma till rätta med den ytterst svåra balans som föreligger på besväravdelningen.

Utskottsmajoriteten skriver i utlåtandet: »Förutom 260 000 kr. för anställande av biträdespersonal m. m. har medel beräknats för åtta nya tjänster, — — —.» Kammarens ledamöter får naturligtvis då uppfattningen att dessa 260 000 kronor uteslutande avser nyhetsgranskningen. I verkligheten är 100 000 kronor avsedda för varumärkesavdelningen, 60 000 kronor för fortsatta undersökningar av prestationsmätningar inom verket och 100 000 kronor för allmänna biträdestjänster inom hela verket. Så mycket blev det

Patent- och registreringsverket: Avlöningar

av den generositet i fråga om nyhetsgranskningen som herr Lindholm å utskottsmajoritetens vägnar här givit uttryck för!

Förra året påpekade jag att ansökningsavgiften dubblades för tredje gången å rad — den höjdes alltså med 100 procent. Då hette det att man skulle ha en ansökningsavgift som bättre stämde överens med hela verkets kostnad för granskningen av en patentansökan. Vad har man då gjort sedan riksdagen lämnade ärendet? Jo, på administrativ väg har man nu infört avgifter för första, andra, tredje och fjärde året under vilket ett patent skall gälla, trots att den statistik som läggs fram visar att det tar i genomsnitt $4\frac{3}{4}$ år innan en patentansökan är behandlad. Den som ansöker om patent skall alltså numera betala avgift för den tid under vilken verket genomsnittligt inte kan prestera en enda avgjord ansökan. Härigenom får verket, enligt slutgiltiga uppgifter som jag fick innan motionen skrevs, in ytterligare 2 miljoner kronor. Det oaktat står det i statsverkspropositionen att vid oförändrade avgifts-satser ger verket 2,2 miljoner i överskott. Det omtalas inte att verket därefter genom höjning av dessa avgifter fått in ytterligare 2 miljoner kronor.

Dessutom har man följt det råd som jag under många år givit och infört differentierade avgifter för tryckning av patentavskrifter med hänsyn till hur långa dessa är. Det tycker jag är riktigt, men jag har blivit bönhörd över hövan: man har infört så höga avgifter att man får in ytterligare 500 000 kronor på denna tryckning utöver grundavgiften.

När vi ser att verket på detta sätt dels genom vad riksdagen beslutat, dels genom på administrativ väg införda nya avgifter bara ökar sina inkomster samtidigt som regeringen säger nej till inrättande av ytterligare tjänster, varigenom möjligheterna att komma till rätta med eftersläpningen skulle kunna vidgas, så går det inte att använda sådana

argument som dem herr Lindholm framför. Näringslivet kan helt enkelt inte vara tillfredsställt med en sådan ordning.

Jag har aldrig velat skämta med allvarliga saker och jag har heller inte velat vara cynisk. Men jag frestas säga att det tydligen är regeringens och herr Lindholms mening att man för att få bort eftersläpningen bara skall fortsätta att höja avgifterna och på det sättet få dem som söker patent att sluta upp med att intressera sig för den tekniska utvecklingen i vårt land och inte längre söka patent. Fortsätter man bara att höja avgifterna tillräckligt mycket och retar uppfinnarna och näringslivet genom att låta patentverkets service bli utomordentligt bristfällig, så går det kanske att bringa ned eftersläpningen — och både herr Lindholm och jag skulle alltså bli nöjda åtminstone i det hänseendet!

Men jag tror inte att herr Lindholm och regeringen kan ha något intresse av att behandla uppfinnare och företag på det sättet.

Man lägger ned mycket arbete på att göra en långsiktspän — herr Lindholm känner väl till den — och dessutom framlägger man varje år en petitaskrivelse, den senaste omfattande 113 sidor, späckad med uppgifter och argument för att åtgärder måste vidtas för att förbättra förhållandena. Därefter behandlas motioner i riksdagen, i vilka det framläggs väl underbyggda argument för att patentverket sannerligen behöver ökade resurser. Men resultatet blir endast att man gör uttalanden som går ut på att trots att antalet anställda ökas för varje år så får man ingen förbättring till stånd i patentverket.

I petitaskrivelsen står på s. 4: »Enligt nämnda långtidsbedömning har patentverket därför räknat med att personalstaten ökas med 5 tekniska granskare vartdera av de sex budgetåren 1968/69 —1973/74. Härigenom beräknas antalet oavgjorda patentansökningar minska till

Patent- och registreringsverket: Avlöningar

ca 40 000 om 10 år.» Om man nu enligt en så försiktig bedömning försöker få de fem tjänster inrättade som begärdes i fjol och som fortfarande behövs för kommande budgetår såsom en inledning till de sex år under vilka det skall inrättas fem nya tjänster per år, så svarar herr Lindholm med ett sådant argument som att »hur mycket folk man än ger patentverket blir det ingen bättre».

Herr talman! Jag tröttnar snart på att argumentera sakligt. Jag vill berätta en liten historia. Två scouter, Tom och Kalle, skulle göra en god gärning varje dag. En kväll frågade man Tom vilken god gärning han hade uträttat. »Jag har hjälpt en tant att gå över gatan.» Så frågade man Kalle vad han hade gjort. »Jag har hjälpt Tom.» »Men han hjälpte ju en tant att gå över gatan.» — »Det gjorde jag också.» — »Men behövde ni vara två för det?» — »Ja, tanten ville inte.»

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi har vid skilda tillfällen också försökt hjälpa herr Löfgren att gå över gatan. Men han vill inte han heller, och då är det inte så mycket att göra åt saken.

När herr Löfgren i mitt förra yttrande försökte tolka in sådant som det inte innehöll, måste jag reagera. Jag markerade att vi här har en problematik att brottas med som inte kan lösas enbart med personalförstärkingar. Om vi inte angriper problemets kärna utan endast försöker lösa personalproblemen, finns det risk för att vi skapar ett mammutverk, och det förbättrar inte förhållandena mera radikalt. Därför bör man nog i detta läge främst lita till de rationaliseringsåtgärder som planeras på detta område.

Det nordiska samarbetet exempelvis måste betyda en lättnad i patentverkets verksamhet. Vidare har Kungl. Maj:t lämnat patentverket fullmakt att sam-

arbeta med Västtyskland och Amerika när det gäller vissa patentmål. Denna fullmakt berör enligt uppgift ungefär 20 procent av patentmålen. För min personliga del tror jag att vi bör få fram också andra åtgärder för att på ett radikalare sätt bryta den mycket tråkiga trend som vi har haft på detta område. Jag har verkat i detta hus under 32 år och jag har praktiskt taget varje år fått höra talas om den stora eftersläpningen beträffande patentärenden. Därav har jag dragit slutsatsen, att det inte räcker med personalförstärkingar. Det måste också vidtas andra åtgärder för att försöka åstadkomma ett bättre resultat. Därvidlag förefaller mig en viss rationaliseringsprocess vara nödvändig liksom ett samarbete med andra länder.

Herr Löfgren försökte förringa värdet av den personalförstärkning på olika områden som det nu föreliggande förslaget innebär. Det är ändock att gå till vissa överdrifter. Jag vet inte om det tillhörde den sakliga eller den osakliga delen av herr Löfgrens anförande; han markerade ju att det bestod av två olika avsnitt. Om det tillhörde den icke sakliga delen kan jag förstå formuleringarna, ty den personalförstärkning som genomföres måste totalt sett komma verket till godo och betyda en lättnad i dess arbetsbörda.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Jag är ledsen att behöva konstatera vad herr Lindholms senaste anförande ungefär innehöll: »Det räcker inte med personalförstärkingar. Man måste också vidta vissa rationaliseringsåtgärder.» Herr Lindholm nämnde också en del av vad som skulle göras. Han vet emellertid lika bra som jag att allt detta har redovisats av patentverket. Hade verket inte vidtagit dessa rationaliseringsåtgärder och räknat

Skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse

med att allt det som herr Lindholm talar om skulle komma att utföras, hade förhållandet varit ännu mera besvärligt.

Kontentan av detta herr Lindholms ställningstagande blir att jag i fortsättningen nästan skulle vilja rekommendera patentverket att sluta med att utföra välgrundade petitaskrivelser och utredningar för att visa regeringen och herr Lindholm i statsutskottets femte avdelning att det behöver vissa förstärkningar. I stället kunde kanske patentverket använda de pengar, som det har lagt ned på att sakligt och välmotiverat i tjocka luntor och utredningar bevisa nödvändigheten av en upprustning, till att skaffa personal för att ta igen en del av den eftersläpning, som vi tydligen framgent får lov att räkna med. Om det på annat sätt skall ske en nedbantning av denna eftersläpning, får man tydligen även i fortsättningen räkna med att betala dessa dyra avgifter för patenten samtidigt med att verket kanske genom några direktiv minskar på granskningskvaliteten på ett sådant sätt, att sannerligen inte näringslivet och uppfinnarna kommer att ha något intresse av den förbättringen i balansen.

Herr talman! Jag har givetvis all anledning att yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övernågande ja besvarad. Herr Sterne begärde emellertid voting, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför voting medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 80 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 17—26

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27

Lades till handlingarna.

§ 23

Skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, med anledning av motioner om skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 8 behandlar de likaly-

Skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse

dande motionerna I:264 och II:323 om skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse.

En inventering utförd av 1962 års fritidsutredning gav besked om att vi har ett stort antal fritidshus i landet. Antalet uppgår sannolikt i dag till över 200 000. Utredningen gav även besked om att inte mindre än 65 procent av tätortshushållen önskar att äga ett sådant hus. Detta visar att här föreligger ett uppdämt behov som vid tillfälle kommer att göra sig gällande.

Man kan också säga att stugägarna i allmänhet välkomnas av värdkommunerna. På plussidan räknar man in bl. a. möjligheterna till arbete och utkomst för ortens hantverkare under uppbyggnadsperioden och möjligheterna för servicenäringsarna att betjäna och förtjäna under den tid fritidshuset senare är bebodda. Som exempel kan anföras att säkerligen många lanthandlare kan fortsätta sin näring eller utvidga och förbättra sin åretruntservice till ortens bofasta befolkning enbart tack vare inkomsterna av den ökade omsättningen under sommarmånaderna.

Givet är emellertid också att kommunerna belastas med extra kostnader för fritidshusens invånare och olika åtgärder för deras välbefinnande och trivsel. Kostnaderna har av fritidsutredningen beräknats till mellan 50 och 100 kronor per år och fritidshus. Utredningens förslag var att kommunerna skulle ha rätt att utta en årlig avgift per fritidsbostad på högst 200 kronor. Detta förslag har hittills inte föranlett någon åtgärd från statsmakternas sida. Bevillningsutskottet konstaterar också att problemet kvarstår. Utskottet anför sålunda:

»Det är givetvis angeläget att fritidskommunerna blir i skäligen mån kompenserade för sina kostnader för fritidsbebyggelsen. Det torde knappast kunna bestridas att för åtskilliga utpräglade fritidskommuner de skatteintäkter och avgifter som kan erhållas från sommarvärderna ofta inte förslår till täckande

av de kostnader som fritidsbebyggelsen medför.»

Man konstaterar alltså i betänkandet att problemet kvarstår och förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att ägna spörsmålet fortsatt uppmärksamhet. Detta får väl tolkas så, att utskottet anser motionärerna vara ute i angeläget ärende. Jag vill också säga att vi anser skrivningen positiv och välvillig, även om jag för min del vill beklaga att utskottet tydligen inte ansett sig kunna gå på den linje som motionärerna angivit, nämligen att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t in frågan.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde herr *Arweson* (s).

Herr *NYSTRÖM* (s):

Herr talman! De motioner som vi nu behandlar sammanfaller i stort sett med dem som jag m. fl. väckte vid 1967 års riksdag och som utmynnade i ett förslag att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att åtgärder vidtogs för att snarast införa en särskild beskattning på fritidshus. Bevillningsutskottet har såväl i sitt betänkande nr 12 1967 som i sitt betänkande nr 8 i år uttalat som sin mening att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t kommer att ägna dessa frågor särskild uppmärksamhet.

Herr talman! Låt mig bara tillägga att fritidsutredningen kom fram till att denna fråga så småningom skulle komma att beröra cirka en halv miljon sommarstugeägare och hundratals fritidskommuner över hela landet. Sommarstugeskatten föreslogs på sin tid för att ge möjlighet för de fattiga fritidskommunerna ute i landet att tillhandahålla stugägarna en tidsenlig service i fråga om vatten och avlopp, nya vägar, sophämtning, badplatser, lekanordningar o. d. Stugägarna, som i allmänhet är stadsbor och kommer från de rika kommunerna, bidrar på varierande men, får man väl säga, i allmänhet

Tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt

dåligt sätt till denna service. Fritidsutredningens tanke var att kommunerna skulle kunna få möjlighet att besluta om en s. k. särskild sommarstugeskatt. Fritidsutredningen nämnde också ett belopp på högst 200 kronor per år.

Kommunalmännen ute i landet har oavsett politisk färg med glädje tagit upp detta förslag, och de väntar nu att ärendet så småningom skall komma på riksdagens bord. Bevillningsutskottet är också mycket positivt inställt till frågans lösning, såväl i det betänkande som vi i dag behandlar som i det betänkande som lämnades i fjol. Då är det bara att hoppas på att frågan fått ytterligare en stöt framåt.

För dagen har jag inget yrkande, men i likhet med herr Gustafsson i Stenkyrka får jag säkert anledning att återkomma till denna fråga, vilken för fritidskommunerna är mycket angelägen.

I detta anförande instämde herr *Traua* (s).

Efter härmed slutad överläggning biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 24**Tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 9, med anledning av motioner angående tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt.

I de likalydande motionerna I: 389 av herrar *Tistad* och *Skårman* samt II: 490 av herr *Werbros* m. fl. hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om förslag till ändring av taxeringsförordningen, varigenom tidpunkten för anförande av kommuns besvär jämlikt 76 § förordningen utsträcktes till utgången av oktober månad under taxeringsåret.

Utskottet hemställde, att riksdagen

måtte avslå motionerna I: 389 och II: 490.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Tistad* och *Enskog* (båda fp).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ENSKOG** (fp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 9 behandlas ett motionspar, vari hemställs om förslag till ändring av 76 § taxeringsförordningen på så sätt att tidpunkten för anförande av kommuns besvär utsträcks till utgången av oktober månad under taxeringsåret.

För närvarande gäller att kommuns besvär skall ha anförts före utgången av augusti månad. Avskriften av inkomstlängden skall enligt 45 § taxeringskungörelsen ha tillställts kommunens styrelse senast den 31 juli under taxeringsåret. Kommunen har därför endast augusti månad på sig för att anföra besvär. Det händer även att taxeringslängden inte blir färdig i rätt tid, och då får kommunen ännu kortare tid till sitt förfogande. Under augusti pågår också semestrar och man håller på med förberedelser för att upprätta staten. Behandlingen av taxeringsärendena måste därför bli mycket summarisk och besvärstiden bör sålunda förlängas i enlighet med motionärernas förslag — allra helst som taxeringsintendenten har tid på sig ända till utgången av april månad året därpå.

Herr talman! Det finns all anledning att bifalla motionärernas förslag, men tyvärr kunde vi inte få majoritet härför i utskottet. Det är anledningen till den blanka reservation som fogats vid betänkandet. Jag har därför inget yrkande.

Herr **WERBRO** (fp):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar gäller, som herr Enskog påpekat, utsträckt tid för kommunerna att anföra besvär över taxering till kom-

Tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt

munal inkomstskatt. Herr Enskog har grundligt redogjort för frågan och jag skall därför endast anföra några synpunkter kring utskottets motiveringar.

Redan föregående år togs denna fråga upp i ett motionspar, vari föreslogs utsträckt besvärstid så att kommunerna fick lika lång tid på sig som taxeringsintendenterna. Vi accepterade emellertid då utskottets motivering att svårigheter skulle kunna uppstå om kommunens besvärstid sammanföll med taxeringsintendentens.

I årets motioner har vi efter kontakter med taxeringsmyndigheterna yrkat att besvärstiden för kommunerna utsträcks till och med oktober månad under taxeringsåret. Därmed skulle kommunerna kunna såväl genomföra en verklig granskning av taxeringslängderna som infordra de handlingar som är erforderliga för en sådan granskning.

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka motionerna och jag ställer mig litet undrande inför de motiveringar som utskottet anfört som stöd härför. Man anger att nu gällande ordning inte innebär någon olägenhet för kommunerna och att endast ett fåtal besvär från dessa inkommit. Olägenheter föreligger enär kommunerna över huvud taget inte hinner med att granska taxeringarna. Det är just därför som det blir så få besvär från kommunerna.

Vidare anför utskottet den egendomsliga motiveringen, att de kommunalvalda ledamöterna borde kunna tillvarata kommunens intressen och hålla kommunerna underrättade om läget under taxeringsarbetet. Jag frågar mig hur det skall kunna ske i en kommun pa cirka 50 000 invånare, vilken bör ha ungefär 35 taxeringsnämnder. Dessutom är ju ledamöterna underkastade särskilda sekretessföreskrifter. Jag undrar hur denna utskottets motivering håller i verkligheten.

Utskottet anför vidare att man önskar en snabb taxeringsprocess. Jag vill instämma i att det är nödvändigt att få

fram längderna och därmed det slutgiltiga beslutet från prövningsnämnden så snabbt som möjligt. Utskottet anför därför, att kommunerna har möjligheter att anföra reservationsbesvär. Men det är väl just detta som hindrar en snabb behandling av taxeringsärendena. Om man har ett mycket stort antal reservationsbesvär fördröjer man arbetet med taxeringen och förhindrar och fördröjer dessutom avsevärt det administrativa arbetet. Prövningsnämnden måste ständigt övervaka de reservationsbesvär som föreligger, så att inte nämnden fattar beslut innan slutgiltigt besvär inkommer eller reservationsbesvären har återkallats.

Utskottet tar till sist upp att kommunerna kan intressera taxeringsintendenterna att anföra besvär, om den ordinarie besvärstiden har försuttits. Men vad är det kommunerna anför besvär om? De flesta besvärsmålen gäller en kommuns ekonomiska förhållande till en annan kommun, frågan om fördelning eller överförande av kommunal inkomstskatt från den ena kommunen till den andra. — En kommun vill exempelvis se till att så stor del av skatten från ett företag, som taxeras i flera kommuner, tillförs den egna kommunen. Det skulle se väldigt egendomligt ut, om en kommun försökte intressera taxeringsintendenten att föra besvärstalan för den ena kommunen mot en annan kommun i samma län. Jag tror inte att det är möjligt att intressera taxeringsintendenten att föra sådan besvärstalan; han vill säkert inte ställa sig i den situationen att han hamnar i konflikter mellan två kommuner.

Utskottet har dessutom anfört att efterbeskattning skall kunna komma i fråga. Men det är ju en helt annan fråga än den som diskussionen nu gäller och bör inte blandas ihop med frågan om kommunernas besvärstid. Efterbeskattning kan det bli fråga om när det gäller oriktiga deklarationer, icke upptagna inkomster o. s. v.

Tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt

Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 389 och II: 490.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Vi har vid behandlingen av detta ärende inom utskottet kommit fram till att det är sällan som besvär behöver anföras när det gäller det här avsedda avsnittet. I min hemkommun har vi bl. a. ett par storföretag som delar upp sin eventuella vinst mellan hemkommunen och andra kommuner. Detta är ju något som man i min hemkommun ur rent kommunal synpunkt har intresse av att följa för att se till att kommunen inte blir förfördelad av de andra kommunerna utan att fördelningen av den eventuella vinsten blir så riktig som möjligt. Det är såvitt jag kan förstå bara på det avsnittet som förslaget har någon större aktualitet för kommunerna. Det är ju saker som alla i kommunerna känner till och som bevakas av respektive kommuner. Någon olägenhet i stil med vad den siste talaren anförde har jag aldrig märkt.

Dessutom vill jag säga att om man kommer i tidsnöd så skall man inte nonchalera möjligheten att anföra reservationsbesvär. Det är ju en möjlighet som vid ett dylikt tillfälle är av värde.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Utskottets talesman nämnde att det i hans egen hemkommun förekommer att man bevakar sådana frågor. Men efter hand som det blir allt fler företagsfusioner kommer den här typen av företeelser att öka, eftersom företagen ofta har självständiga styrelser i sina företagsenheter i de olika kommunerna. Ta till exempel bankerna; de har sina lokala kontor som taxeras till kommunal inkomstskatt. Dessa företeelser kommer att öka i om-

fattning på grund av den struktur som företagsamheten får. Detta var bara ett exempel. Jag skulle kunna nämna andra exempel som inte berör företagsamheten, t. ex. löntagare som försöker bli inkomstbeskattade i kommuner som har lägre skatt eller folk som har fastigheter i två kommuner osv.

Vi kan väl inte här gå in i detalj på dessa saker, men man kan konstatera att dessa problem kommer att öka. Det har visat sig under taxeringsarbetet att detta är fallet i de större tätorterna redan nu och är ett problem. Taxeringsintendenter har flera gånger anfört att det förekommit att kommuner anhållit att taxeringsintendenten skall ta upp sådana besvärsmål. Men det vill inte taxeringsintendenten göra, eftersom det rör två kommuner inom hans eget arbetsområde. Det är inte så lätt för en taxeringsintendent att engagera sig på det sättet. Därför anser jag att det är det lämpligaste att ge kommunerna dessa två månader. Det är ju, som herr Enskog också anfört, mitt i semestertiden man får över taxeringslängden till kommunerna, och man har då inte personal att sköta granskningen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Att taxeringsintendenten skulle kunna få besvärigheter när det gäller kommuner inom hans eget distrikt ligger ju i sakens natur. Men det viktigaste — och detta bestred inte den siste talaren — är ju att denna typ av ärenden för närvarande inte förekommer i något större antal. Det är klart att det kan bli en ökning av antalet fall. Då är det motiverat med en ändring, och vore jag då kvar i kammaren så skulle jag väl medverka till en ändring. Men såvitt jag kan bedöma saken föreligger inte sådana skäl just nu. Om utvecklingen går i den riktning som talarna här har spått, kan de väl återkomma, och då kanske tillräckliga skäl för ändring föreligger.

Överläggningen var härmed slutad.

Beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 389 och II: 490; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 25

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 12, med anledning av motion om överlåtelse av AB Tipstjänst till Sveriges riksidrottsförbund.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 16, med anledning av motioner angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! I detta betänkande behandlar bevillningsutskottet motionen nr 600 i denna kammare och en likalydande motion i första kammaren, vilka rör beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst. Det gäller alltså sådana ersättningar som utbetalas på en gång men som utgör vederlag som kan hänföras till flera år.

De regler som nu gäller fastställdes av riksdagen 1962. De innebär att beloppet för att det skall få räknas som ackumulerad inkomst skall uppgå till minst 5 000 kronor och dessutom utgöra minst en femtedel av den skattskyldiges till statlig inkomstskatt taxerade inkomst. På grund av penningvärdets fall och den höjda lönenivån är det allt färre som kan komma i åtnjutande av denna förmån, även om de tidigare har kunnat tillgodogöra sig denna. Att detta är riktigt har också utskottet beredvilligt medgivit, och utskottet har överhuvud taget ställt sig positivt till de

synpunkter som har framförts i motionen.

Vi har i motionen föreslagit att man skall gå ned till att som ackumulerad inkomst räkna även belopp som utgör minst en tiondel av den till statlig inkomstskatt taxerade inkomsten mot nu gällande en femtedel. Som exempel på behovet härav har vi nämnt de premier som utgår till reservbefäl för viss tjänstgöringsperiod. Att dessa premier är ersättning som hänför sig till hela tjänstgöringsperioden råder det ingen som helst tvekan om. Lön erhåller vederbörande när han tjänstgör. Tjänstgöringen omfattar ungefär 170 dagar. Premien däremot får han som ett vederlag, när hela tjänstgöringsperioden är slut. Reservofficeren fullgör två sådana tjänstgöringsperioder som vardera omfattar ungefär tio år. Premien utgör ersättning för bl. a. att reservofficeren mellan tjänstgöringsperioderna måste följa med utvecklingen på det område inom försvaret, där han skall tjänstgöra och har att fullgöra sin uppgift, samt för att han har ställt sig till försvarsmaktens förfogande som reservbefäl. Det är också ersättning för det inkomstbortfall som han ofta åsamkas just på grund av att han åtagit sig ökad militärtjänstgöring. Det råder därför inget tvivel om att premien hänför sig till hela tjänstgöringsperioden. Utskottet är tveksamt på denna punkt, men jag vill försöka att nu ta dem som står bakom utskottets mening på denna punkt ur den villfarelsen.

Det förelåg en liknande motion 1966. Även då var utskottet i princip välvilligt och skrev att det förutsatte, att Kungl. Maj:t följde frågan med uppmärksamhet och vidtog de åtgärder som kunde vara erforderliga. Det har nu gått två år, och några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida har inte vidtagits. Vi har därför ansett oss nödsakade att påminna härom och har gjort en ny framställning. Nu har tydligen utskottet inte funnit det vara möjligt att den-

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

na gång hänvisa till Kungl. Maj:t — jag vet inte om det beror på att utskottet inte tror att Kungl. Maj:t gör någonting eller vad som har varit orsaken. Nu anger utskottet i stället ett annat skäl. I motionen har sagts att det inte kan anses tillfredsställande att inkomster av denna art blir hårdare skattebelastade än som i princip är avsett. Utskottet tycks dela denna mening men anser dock att problemet bör tas upp »i ett större sammanhang» och avstyrker därför bifall till motionen. Jag skulle nu vilja veta vilket större sammanhang som åsyftas, ty det framgår inte av betänkandet, och i så fall när man kan räkna med att det vidtas några åtgärder i detta större sammanhang.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 27

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 17, med anledning av motioner om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, med anledning av motioner rörande förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Bevillningsutskottet hade upptagit till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 120 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 163 av herr *Bohman m. fl.* med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att Kungl. Maj:t måtte efter företagen utredning med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna

förelägga riksdagen förslag om komplettering av gällande förvärvsavdrag innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn måtte kunna erhålla avdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barn-tillsynen, dels att personer som hade vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig måtte äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader;

2) de likalydande motionerna I: 127 av herr *Tistad* och II: 171 av herr *Werbros* med yrkande dels att riksdagen måtte besluta, att hemskilda och särlevande gifta med hemmavarande barn under 18 år måtte jämsättas med ogifta skattskyldiga med hemmavarande barn under 18 år såvitt gällde schablonavdrag för kommunalskatt vid taxering till statlig inkomstskatt och avdrag för försäkringspremier utöver sjukförsäkringsavgift vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, dels att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext;

3) motionen II: 103 av herrarna *Lindberg* och *Johansson* i Skärstad med yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om snar utredning i syfte att förbättra möjligheten till avdrag för lejd arbetskraft vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn; samt

4) motionen II: 481 av fru *Kristensson* och herr *Nordgren* med yrkande att riksdagen måtte besluta om sådana ändringar i skattelagstiftningen att make som biträdde den andra maken i hans rörelse skulle äga rätt att deklarerera för värdet av sina arbetsinsatser, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig lagtext.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 127 och II: 171 anta i utskottets hemställan intaget förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § 1 mom. förordningen den 26 ju-

Förvärvsavgdragen vid beskattningen m. m.

ii 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

B. att riksdagen måtte avslå

1) motionerna I: 120 och II: 163,

2) motionerna I: 127 och II: 171, i den mån de inte kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt,

3) motionen II: 103,

4) motionen II: 481.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Lothigius* (samtliga h), vilka ansett, att utskottet under punkterna B 1) och 3) bort hemställa,

att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 120 och II: 163 samt i anledning av motionen II: 103 — i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till riksdagen om komplettering av systemet med förvärvsavgdrag enligt schablon, innebärande dels att föräldrar med minderåriga barn måtte kunna erhålla avgdrag för styrkta nödiga kostnader för den av förvärvsarbetet föranledda barntillsynen, dels att personer som hade vårdnaden om sjuk eller åldrig nära anhörig måtte äga avdragsrätt för nödiga tillsynskostnader;

2) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Lothigius* (samtliga h), vilka ansett att utskottet under punkten B 4) bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionen II: 481 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1968 års höstriksdag om sådan ändring i skattelagstiftningen att make som biträdde den andre maken i hans förvärvsverksamhet skulle äga rätt att fr. o. m. 1969 års taxering deklarerar för värdet av sina arbetsinsatser;

3) av herrar *Stefanson* (fp), *Tistad* (fp), *Fälldin* (cp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp), *Enskog* (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *LOTHIGIUS* (h):

Herr talman! Eftersom vi diskuterat dessa frågor flera gånger förut här i kammaren skall jag endast mycket kort beröra bakgrunden till högerledamöternas reservationer.

I utskottets skrivning klargörs hur de nu gällande reglerna som är kända av oss alla fungerar. Högerpartiet föreslår i stället för ett fast schablonavgdrag, som i de flesta fall inte täcker de verkliga kostnaderna, utredning och förslag till riksdagen om komplettering av de nuvarande reglerna, så att föräldrar med minderåriga barn kan erhålla avgdrag för styrkta nödiga kostnader, då de genom sitt förvärvsarbete är tvingade att ha barntillsyn, samt att den som har vårdnaden av åldrig eller sjuk anhörig skall få samma möjlighet.

Det finns många skäl att låta vissa kostnader vara avdragsgilla. Ett skäl är att man därigenom ger familjen större valmöjligheter till förvärvsarbete. Familjen kan också anpassa sitt arbete så som är naturligt för kvinnan eller mannen. Kanske kan därigenom också — det är min egen reflexion — könsrollsambitionerna dämpas. Det är nämligen inte säkert att mannen i dagens samhälle är den lämpligaste att i alla sammanhang vara huvudförsörjare för familjen. Det kan vara beroende av hälsa, personliga intressen, arbetstillfällen, bostadsort, strukturförändringar o. s. v.

En annan konsekvens som också är nämnd i vår första reservation är att en man som med hustruns hjälp driver en rörelse kan få förvärvsavgdrag med högst 1 000 kronor, om familjen har minderåriga barn. Om det däremot är hustrun som står för rörelsen och mannen biträder henne där kan hon få förvärvsavgdrag upp till 3 000 kronor. Detta förhållande är inte tillfredsställande. Om förvärvsavgdraget i stället anknytes till de verkliga kostnaderna, så får man även det problemet löst.

Vad sedan gäller vården av sjuk eller åldrig anhörig vet vi att samhällets resurser inte räcker till för att ordna

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

den vården tillfredsställande genom allmänna inrättningar. Många gånger kan man ordna en mera naturlig och human vård i hemmet. Det skulle också kosta samhället mindre att ordna vården så om detta passar familjen. Utskottet har i det stycket hänvisat till familjeskatteberedningen, som väntas framlägga sitt betänkande i år. Vi har ju väntat på resultatet av den utredningen, och om utskottet hade uttalat sig välvilligare om tanken på avdragsrätt för de verkliga kostnaderna hade vi inom högern kanske nöjt oss med ett yttrande. Men nu har vi velat trycka hårdare på vårt ställningstagande och därför fogat en reservation till utskottets betänkande vid denna punkt. Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1.

I reservationen 2, som grundar sig på en motion av fru Kristensson och herr Nordgren, har det självklara kravet rests att samma sociala trygghet skall tillkomma båda makarna, om den ena maken är yrkesarbetande i den andra makens företag, det må vara jordbruk eller annan rörelse. En motivering härför är den att vid äktenskapsskillnad tillfaller på båda makarnas arbetsinsatser belöpande ATP-poäng företagaren själv. I det fallet har utskottet skrivit relativt positivt och framhållit att det är möjligt att familjeskatteberedningen kan finna en form för detta. Utskottet avstyrker därför förslaget i väntan på resultatet av beredningens arbete. Detta — möjligt att finna en form — är vi inte nöjda med. Orättvisan är alltför tydligt dokumenterad. Det går mycket bra att angripa problemet direkt vid höstriktsdagen och få en sådan ändring i skattelagstiftningen att man kan deklarerera för värdet av arbetsinsatser vid 1969 års taxering.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall även till reservationen 2.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort. Högerns yrkande om utred-

ning av frågan om rätt till avdrag för faktiska kostnader vid förvärvsarbete för tillsyn av barn och för kostnader i samband med vård av sjuk eller åldrig nära anhörig har behandlats av riksdagen åtskilliga gånger men alltid blivit avslaget. Jag har tidigare uttalat min sympati för metoden att ha ett förvärvsavdrag, som skulle motsvara de verkliga kostnaderna, men jag har tvivlat på att den skulle kunna genomföras i praktiken. Det är ju uppenbart att ett schablonmässigt förvärvsavdrag, såsom också högermotionärerna anför i sin motion, inte är någon särskilt bra lösning, eftersom det, med hänsyn till att avdraget kan göras även om det inte förekommer några kostnader för barn-tillsyn, inte kan höjas särskilt mycket mera.

Senast förra året uttalade emellertid utskottet bl. a. att det inte kan vara lämpligt att företaga några mera väsentliga förändringar i utformningen av förvärvsavdraget innan familjeskatteberedningens arbete har avslutats. Problemen i samband med förvärvsavdragen hänger ändå samman med sambeskattningsfrågorna, och samtliga dessa spörsmål utreds ju inom familjeskatteberedningen. Jag har sett att fru Eriksson i Stockholm har begärt ordet, och jag hoppas att hon kommer att säga något om dess arbete.

Vidare uttalade utskottet i fjol att en kompensation för vissa av de kostnader motionärerna berör lämpligen borde lämnas av samhället på annat sätt än via beskattningen. Man ifrågasatte alltså om det över huvud taget borde beaktas vid beskattningen. Utskottet menade dock att det i första hand är familjepolitiska kommittén som bör ta ställning till dessa frågor.

Motionärerna har nu inte anført några nya skäl, och utskottet har inte heller funnit någon anledning att ändra sin ståndpunkt. Snarare har vi väl kommit närmare den dag när familjeskatteberedningen skall framlägga sitt be-

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

tänkande. Det väntas nämligen enligt vad jag har erfarit — och tvärtemot vad fru Kristensson skriver i sin motion — ske i år. Vi får höra om fru Eriksson kan avslöja något om detta senare.

Om jag är riktigt underrättad kommer vidare familjepolitiska kommittén nu att börja sitt arbete med frågan om bl. a. vårdkostnaderna för barn och därmed sammanhängande problem. Det finns därför ännu mindre anledning att nu begära en särskild utredning och förslag om detta.

Bevillningsutskottet behandlade även förra året ett yrkande liknande det som framföres i motion II:481. I denna hemställes om en omedelbar lagstiftning som skulle innebära att make, som biträdd den andra maken i dennes förvärvsverksamhet, skall äga rätt att deklarerar för värdet av sina arbetsinsatser. Detta skulle enligt motionärerna få betydelse för den sociala tryggheten. Såsom förhållandena nu är kan maken i vissa fall gå miste om exempelvis ATP-poäng.

Ja, även detta är ett spörsmål som kommer att behandlas av familjeskatteberedningen. Denna har i uppdrag att lösa de problem som är förknippade med en övergång till fullständig eller modifierad särbeskattning.

Jag vill vidare gärna understryka den av utskottet anförda uppfattningen, som också herr Lothigius hänvisade till, att det är möjligt att familjeskatteberedningen kan finna någon lösning som tillgodoser önskemålen i motionen. Då vi som sagt redan i år kan vänta resultatet av beredningens arbete bör vi dock först avvakta detta och inte begära någon omedelbar lagstiftning. Om några månader kanske vi har ett konkret förslag till lösning att studera, som kan läggas till grund för ett positivt beslut.

Bevillningsutskottet har — det känns roligt att få säga det — faktiskt ovanligt nog tillstyrkt en motion av herrar Tistad och Werbro, där det yrkas att särlevande gifta skall jämställas med

ogifta skattskyldiga i vad gäller schablonavdraget för kommunalskatt. Det betyder alltså att särlevande som har vårdnaden om hemmavarande barn under 18 år kan få det högsta schablonavdraget, 4 500 kronor.

Herr talman! Jag skall inte orda mer om detta utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt kort uttala min glädje över att herr Brandt känner en viss sympati för det förslag vi framlagt beträffande avdrag för de verkliga kostnaderna. Det är bra.

Låt mig endast tillägga att vi i vår partimotion om rätt till avdrag vid beskattningen för barntillsyn m. m. tagit upp frågan om hur man skall bära sig åt för att nå en rimlig lösning. Det heter i motionen: »Svårigheten att avgränsa avdragsgilla omkostnader gör, att man torde böra söka en norm, en måttstock på avdragets skäligen omfattning, till uppnående av likformighet och rättvisa.» Dessförinnan har vi påpekat följande: »Beträffande sådan barntillsyn som utövas i den skattskyldiges hem bör viss ledning för prövning av beloppets skälighet kunna hämtas från jämförelser med de offentliga institutionernas självkostnader för den barntillsyn som utövas där.» Dessa synpunkter som framförts tycker jag det finns anledning att beakta.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Högerledamöterna har till bevillningsutskottets förevarande betänkande knutit två reservationer som verkar en smula förbryllande. Man undrar: Vad menar egentligen högermännen? Vill de ha särbeskattning eller vill de fortfarande ha sambeskattnig? Håller de på den gamla tudeiningen eller hur är det?

Någon invänder kanske att detta inte

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

är frågor som nu skall behandlas. Men om vi skulle följa högern härvidlag skulle vi i alla fall ytterligare avlägsna oss från tanken på en särbeskattning. Högern vill öka avdraget för förvärvsarbetande hustrur som har barn och vill göra det möjligt för dessa att få avdrag för kanske en heltidsanställd. Högern vill alltså ytterligare komplicera beskattningen och är tydligen främmande för införande av särbeskattning, eftersom en sådan har kännemärket att beskattningen inte baseras på familjens sammansättning, utan var och en beskattas för sig, oavsett om vederbörande är gift eller ogift. Hänsyn till förekomsten av barn skulle inte tas vid särbeskattning, utan i den mån man vill ge ett stöd åt barnfamiljerna skall detta ske genom bidrag.

Detta är intressant. Jag har faktiskt hört att högern skulle ha ändrat sig och blivit särbeskattningsintresserad, men det resonemang jag här redogjort för tyder ju inte på något sådant. Det är kanske två röster som talar ur samma högerbröst; den ena rösten säger herr LOTHIGIUS och den andra säger, som jag hoppas, fru Kristensson. Men det skulle vara intressant att veta vilken röst som skall vara den tongivande, den som man skall rätta sig efter. Tyvärr har ju högern inte någon representant i den utredning rörande familjebeskattningen som arbetar, så vi kan inte få någon ledning där. Mot den bakgrunden är det särskilt intressant att få veta hur pass stor resonans det inom högern finns för en modernare familjebeskattning.

Den andra av de två högerreservationerna gäller frågan om de faktiskt sambeskattade. Jag tycker det är riktigt att man även beträffande denna grupp anlägger en något modernare syn och betraktar man och hustru var för sig som individer med rätt till både försäkringar och lön, om de utför förvärvsarbete. Då måste båda naturligtvis också beskattas. Denna princip är riktig, men det gäller kanske inte i första hand en skattefråga. Det vore roligt att höra

hur högern ser på denna fråga. Kan ni inte utveckla detta litet mer så att vi får någon vägledning när vi nu ändå skall ta ställning till dessa frågor?

Här har sagts att beredningen inte är färdig. Det är riktigt, men det kommer att före valet presenteras en utredning som innehåller många möjligheter till lösning av särbeskattningen, en utredning som kanske förordar ett förslag men som har tagit ställning till en rad olika kombinationer av bidrag, avdrag och skatteskalor. Vi får kanske möjlighet att diskutera dessa frågor före valet, och det vore roligt att få litet vägledning av högern också. Jag beklagar att medlemmar av högerpartiet inte kan framföra sina åsikter i kommittén — det har de själva ofta beklagat — men högern har ju chans att göra sig hörd här i riksdagen och få in det i protokollet. Dessa två reservationer skapar ingen klarhet om högerns inställning — de förbryllar, och jag väntar på ett klarläggande.

Herr **LOTHIGIUS** (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte låta mig lockas in på en diskussion om särbeskattnings- och sambeskattningsfrågor. Jag skall försöka hålla mig till sakfrågan.

Fru Eriksson i Stockholm tog upp det förslag till avdragsformer som vi har lagt fram. Här finns den vanliga kontroversen mellan vår och socialdemokraternas inställning till bidrag och avdrag. Vi har funnit att avdragen gör sig alltmer gällande och spelar en allt större roll för den vanliga inkomsttagaren i vårt land. Därför har vi en stark känsla av att detta är en riktig väg att gå, även om man i vissa sammanhang skall använda sig av bidragsformen såsom ett komplement.

Jag skulle också gärna vilja ha ett förtydligande av fru Eriksson, hennes synpunkter på utredningen och det resultat den kommer till. Vilken är fru Erikssons egen inställning?

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Den utredning som här nämns har fått i uppdrag att lägga fram särbeskattningsförslag, och det kommer den att göra. Men det skulle vara en vägledning om man visste hur detta särbeskattningsförslag kommer att slå an hos olika grupper. Folkpartiet har ständigt sagt sig vilja ha särbeskattning, och detta har på sistone även poängterats från centern. Vi har sagt att med förbehåll för uppenbara orättvisor med hänsyn till skatteförmåga är vi i princip intresserade av särbeskattning. Högern har ibland sagt sig ha något litet intresse för särbeskattning men ibland inte varit inne på den linjen.

Nu är man i färd med att föreslå en lösning som skulle fjärma oss ytterligare från ett särbeskattningsförslag. Därför är det av intresse att få veta om ni på något sätt har tagit ställning i frågan så att vi vet om vi får »trubbel» med högern när vi föreslår särbeskattning.

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 18 behandlar ett flertal motioner om förvärvsavdrag vid beskattning, däribland en motion i denna kammare av herrar Lindberg och Johansson i Skärstad rörande rätt till avdrag för lejd arbetskraft vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn.

Motionärerna anför bl. a. att bristen på kvalificerad arbetskraft ofta gör sig påmind, exempelvis på sjukvårdens område. Det finns många hemmafruar med sjuksköterskeutbildning, vilka gärna skulle ta anställning åtminstone på halvtid, om bara kostnaderna för hemhjälp vore avdragsberättigande i självdeklarationen. Eftersom så inte är fallet, blir utgifterna för inkomstens förvärvande ofta större än den reala merinkomst som ett förvärvsarbete på halvtid innebär. Heltidstjänst kan kanske inte ifrågakomma, om familjen har min-

deråriga barn både före och i skolåldern. Den dubbelarbetandes börda blir alltför tung eftersom lejd arbetskraft i regel endast delvis kan ersätta en husmor. Det är dålig samhällsekonomi att inte utnyttja utbildad arbetskraft i det arbete vartill utbildning erhållits, och det kan också betraktas som orimligt att begära att enskilda människor skall ikläda sig ekonomiska uppoffringar för sin yrkesutövning och samhällstjänst.

Det kan inte förnekas att vissa samhällsgrupper har blivit påtagligt eftersatta när det gäller den sociala tryggheten. Detta gäller inte minst, som motionärerna framhållit, mödrar med hemmavarande barn. Deras ekonomiska situation kan ofta vara brydsam nog, och när sjukdom stöter till blir förhållandena närmast katastrofala. En faktor som man därvidlag sannerligen måste räkna med är att man, när lejd arbetskraft anlitas, icke får avdraga kostnaderna härför i självdeklarationen. Den del av inkomsten som åtgår till avlöning åt hemhjälp blir dessutom föremål för beskattning en andra gång.

Såväl behovet av utbildad arbetskraft som omsorgen om vår sociala trygghet talar för att en förändring av bestämmelserna om avdrag vid självdeklaration är nödvändig i riktning mot generellt avdrag för de kostnader lejd arbetskraft betingar vid fall av förvärvsarbete, sjukdom, svaghet eller för stor arbetsbörda för vårdnadshavare av hemmavarande minderåriga barn.

Motionärerna har begärt en snar utredning angående behandlingen i skattehänseende av de kostnader som uppkommer för barnfamiljerna på grund av föräldrarnas förvärvsarbete. Deras begäran har nu tillmötesgått. Utskottet anför nämligen att behovet av en utredning angående behandlingen i skatte- och bidragshänseende av de kostnader, som uppkommer för barnfamiljer på grund av föräldrarnas förvärvsarbete, redan är tillgodosett genom familjeskatteberedningens arbete,

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

vars resultat väntas bli framlagt under innevarande år.

Med hänsynstagande därtill, herr talman, finns det ingen anledning att redan nu kräva en ny utredning. Vi avvaktar i stället resultatet av familjeskatteberedningens arbete.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Några positiva inslag kan man notera i årets debatt om förvärvsavdragen. Det första är att herr Brandt tydligen har blivit ganska positivt inställd till tanken att man skulle kunna få göra avdrag för de verkliga kostnaderna, låt vara att han menar att svårigheterna att styrka kostnadernas omfattning är så stora att han för närvarande måste ställa sig avvaktande. Det är dock ett framsteg att utskottets talesman anser att tanken är riktig.

Det andra positiva inslaget har fru Eriksson i Stockholm svarat för. Hon beklagar nämligen att högerpartiet inte är representerat i familjeskatteberedningen. Jag tycker det är glädjande att höra detta. Vi beklagar från högerpartiet — och det har vi även gjort tidigare — att vi inte har haft möjlighet att följa det arbetet på ett sätt som skulle ha varit välgörande, tror jag, ur vårt partis synpunkt och kanhända också i själva sakfrågan.

Det tredje positiva svarar centerpartiet för genom sin motion, där man inte bara ansluter sig till högerpartiets partimotion om förvärvsavdrag utan t. o. m. går ett steg längre och menar att ännu generösare avdragsregler skulle kunna tänkas beträffande tillsynskostnader för barn.

Men, herr talman, jag har ändå ett behov, tycker jag, av att ganska kort sammanfatta varför vi inom högerpartiet menar att förslaget om förvärvsavdrag som grundar sig på de verkliga kostnaderna är så positivt.

För det första tycker jag att man bör hålla fast vid skatteförmågeprincipen. Man kan inte säga att en familj som har

ett barn på 15 år har samma tillsynskostnader som en familj som har flera barn i förskoleåldern. Det borde rimligen finnas en variation i rätten till avdrag. Enligt schablonen blir det samma avdrag oavsett hur familjen ser ut och oavsett vilka kostnader den har.

För det andra skulle en sådan rätt till avdrag för verkliga kostnader stimulera till en ordentlig barntillsyn. Därigenom skulle man underlätta för föräldrarna att ordna barntillsynen på ett sätt som är försvarligt — för närvarande hindrar skattereglerna föräldrar att t. ex. anställa en hemhjälp just därför att denna del av inkomsten blir dubbelbeskattad i så stor utsträckning. För det tredje skulle ett sådant system innebära en likställighet mellan olika tillsynsformer. Ur högerpartiets synpunkt är det inte tillfredsställande att, såsom sker för närvarande, den kollektiva tillsynsformen gynnas genom de subventioner som den får, under det att tillsyn i det egna hemmet medför att avdrag inte ens får göras för de faktiska kostnaderna.

För det fjärde vill jag peka på att en sådan avdragsrätt skulle kunna leda till att också värden av barn i hemmet får en konkurrenskraftig lönesättning. Det kan inte vara rimligt att tänka sig att man skall kunna betala en adekvat lön för hemhjälp när man inte för denna, på motsvarande sätt som man får göra i fråga om annan anställd arbetskraft, får göra avdrag för lönekostnaden.

För det femte och slutligen vill jag säga att en sådan anordning på ett mycket positivt sätt skulle kunna medverka till att lönsamheten ökar när båda föräldrarna är förvärvsarbetande och man samtidigt har småbarn.

Utskottet nöjer sig med att hänvisa till familjeskatteberedningens betänkande. Ja, vi väntade förslaget från familjeskatteberedningen förra året, men det kom inget sådant. Nu har vi fått höra att betänkandet kan väntas komma i

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

är, men lika fullt kan vi väl ändå inte vänta något lagförslag till årets riksdag, såvitt jag förstår.

Fru Erikssons i Stockholm argumentering är att förvärvsavdrag visst inte är förenligt med exempelvis ett särbeskattningssystem. Jag tycker att detta tyder på att man inte heller kan vänta något förslag från familjeskatteberedningen just i fråga om förvärvsavdraget, och detta gör att vår reservation på denna punkt blir desto mera befogad.

Jag hävdar nämligen, fru Eriksson, att eftersom vi för närvarande, när vi har rätten till frivillig särbeskattning, också har möjlighet att i ett sådant system få bibehålla förvärvsavdragen, så finns det ingenting som hindrar att man i ett renodlat särbeskattningssystem bibehåller systemet med förvärvsavdrag. Jag skulle vilja fråga fru Eriksson: Menar fru Eriksson verkligen, att för den händelse vi skulle få obligatorisk särbeskattning, så skulle därmed alla avdrag för olika omkostnader för inkomsternas förvärvande som man kan ha försvinna? Skulle vi inte kunna få bibehålla ett avdragssystem för olika omkostnader? Detta har åtminstone jag uppfattat såsom självklart i ett särbeskattningssystem, och det tyder väl på att ett förvärvsavdrag ganska väl låter sig förena med särbeskattning.

Fru Eriksson skulle försöka locka in oss på en diskussion om hur vi vill ha beskattningen utformad. Jag tror emellertid att inte ens fru Eriksson, i egenskap av ledamot i denna beredning, är beredd att tala om efter vilka linjer ni har diskuterat och vilket förslag man har anledning att förvänta sig.

Jag tror inte att fru Eriksson i Stockholm kan förvänta sig att från oss i högerpartiet i förväg kunna få någon carte blanche. Så mycket vågar jag ändå säga, fru Eriksson, att det också inom högerpartiet finns resonans för en modernare familjebeskattnings. Om man sedan kallar denna för en modi-

fierad sambeskattnings eller en modifierad särbeskattnings är ganska likgiltigt. Jag har den personliga uppfattningen att man i denna fråga liksom i andra väsentliga frågor inte bör göra tvära kastningar i lagstiftningen, utan att man bör gå fram på ett sätt som naturligt anpassar sig till utvecklingen.

Den motion som högerpartiet lade fram syftade också till möjligheterna att få göra avdrag för de omkostnader man har när det gäller tillsyn av anhörig. Den frågan har något kommit bort i diskussionen, och jag skall inte yttra mycket därom. Men jag är i varje fall av den uppfattningen att just den frågan knappast kommer att behandlas av familjeskatteberedningen. Denna fråga är så pass viktig att man från utskottets sida borde ha kunnat ena sig om att beställa ett förslag i den riktningen. Jag skall inte säga något mera om besvärigheterna när det gäller åldringsvården, ty alla har väl från egen erfarenhet färska exempel på hur situationen kan vara. I varje fall borde man kunna få göra avdrag för de omkostnader som hänför sig till den egna inkomsten, vilka man har när man måste dra försorg om en anhörig. Jag tycker att detta förefaller vara en rimlig begäran.

Till slut, herr talman, vill jag säga några ord om den andra reservationen. Den gäller en fråga som borde ha varit så självklar att den kunde ha beaktats redan nu. I alla företag där ena maken biträder den andre i en rörelse har den make som biträder icke möjlighet att få deklarerat för värdet av egen inkomst. Detta har medfört olika konsekvenser, bl. a. den att man får ett mycket mindre förvärvsavdrag än man skulle få, om man kallades egen inkomsttagare. Det har också den konsekvensen att man inte lika lätt som en egen inkomsttagare har möjlighet att få sjukpenning. Man får heller inte räkna ATP-poäng. Vidare blir det heller inte fråga om något invaliditetsskydd,

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

utom i vad gäller förtidspension inom folkpensioneringen.

Detta gäller en grupp människor som i praktiken är yrkesarbetande men som inte har något av det skydd som andra yrkesarbetande åtnjuter. I riksdagen har vi många gånger talat om att vi bör sträva efter att varje människa skall få ett socialförsäkringskydd. Vi har ofta talat om hemarbetande kvinnor och om att de borde få ett sådant skydd. Desto större anledning finns det att just för denna kategori, som bevisligen har ett yrkesarbete, göra den enkla förändringen i lagstiftningen att vederbörande får rätt att deklarerat för värdet av den arbetsinsats som han eller hon gör. Därmed får de även den sociala trygghet jag nämnt om.

Herr talman! Jag har inte fattat mig kort och jag skall sluta med att yrka bifall till reservationerna 1 och 2 till bevillningsutskottets betänkande nr 18.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna betyga, fru Kristensson, att utskottet som helhet förstår allvaret i fråga om vårdnaden av sjuk eller åldrig nära anhörig. Detta är ett problem som behöver lösas, men vi har inte varit beredda att här skriva till Kungl. Maj:t om en utredning.

Det var emellertid inte för denna sak jag begärde ordet, utan det var för tolkningen av vad jag tidigare sade. Jag underströk att jag i tidigare debatter uttalat min sympati för högerns krav på att man skulle söka ernå avdragsrätt för de verkliga styrkta kostnaderna. Men samtidigt har jag haft den reservationen att detta möjligen kommer att möta stora praktiska svårigheter.

För närvarande sysslar familjeskatteberedningen med skattefrågorna, däribland avdragsspörsmålen.

Vi har å andra sidan familjepolitiska kommittén som efter vad jag hört nu skall ta itu med problemen beträffande vårdkostnaderna. Jag föreställer mig att dessa båda utredningar måste synkroni-

seras. Om förvärvsavdraget helt tas bort måste det kompletteras och kompenseras med andra hjälpåtgärder. Det är möjligt att man kan tänka sig en kombination av dessa system, och det måste såvitt jag förstår betyda att man i viss utsträckning tillgodoser högerns önskemål, även om det inte blir genom ett förvärvsavdrag, ty det tror jag inte att vi har möjlighet att införa.

Det är min förhoppning att vi skall kunna lösa dessa problem, och helst med samhällelig hjälp på annat sätt än via beskattningen, för dem som har förvärvsarbete och verkligen behöver hjälp med vårdnaden av sina barn. Kan man sedan också åstadkomma bättre hjälp — landstingen ger ju redan sådan — till dem som har vårdnaden om sjuka barn, sjuka föräldrar eller åldrig annan anhörig hälsar jag det med tillfredsställelse.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristenssons svar var helt avslöjande — hon sade emot sig själv. Hon ansåg att förvärvsavdragen skulle finnas kvar och ökas. Men högern vore ganska tillfredsställd, sade hon, sedan vi fått den frivilliga särbeskattningen. Ja, just det; den hjälpte de familjer som har två relativt goda inkomster och tog inte bort någonting från familjer med hemmafru och endast en hög inkomst. I propagandan för särbeskattningen talar man alltid om att man inte skall gynna höga inkomsttagare med hemmafruar. Men högern är tydligen inte angelägen att genomföra någon ändring därvidlag utan vill ha förvärvsavdraget kvar och öka det. Det betyder att man strängt taget inte vill gå in på frågan om särbeskattning i den mening den tidigare diskuterats.

Högern anser att man skall ta hänsyn till skatteförmågan. Den som har sämre skatteförmåga och sämre möjligheter att få hjälp med vårdnaden av sina barn skall ha lägre avdrag. Den som har hög

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

skatteförmåga och kan anställa någon att vårda sina barn skall också gynnas i fråga om skatten. Det är konsekvensen av högerns inställning. Därför var det ett klart och bra besked som jag kan tro att högern enhälligt kommer att sluta upp kring när vi behandlar särbeskattningsfrågan — högern kommer uppenbarligen att ställa sig vid sidan om den.

Fru KRISTENSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt sade att han för sin del tyckte det var angeläget med en synkronisering av familjebeskattnings och familjepolitiska kommitténs arbete. Det var ytterligare ett positivt uttalande av herr Brandt. Den synkroniseringen borde ha ägt rum för länge sedan. Men när man framställer ett sådant önskemål — och jag biträder det — måste man samtidigt inse att detta arbete inte kan bli färdigt så snart, eftersom familjepolitiska kommittén inte har gjort så mycket åt den senare delen. Den har nyligen avlämnat ett betänkande — och vi vet hur det gick med det — och har knappast hunnit börja med nästa avdelning. Om man skall vänta på en synkronisering blir våra reservationer ännu angelägnare.

Det är en alltför vanlig debatteknik som fru Eriksson i Stockholm använde — jag är ledsen att behöva säga det — när hon sade att jag sagt mig vara tillfredsställd med den frivilliga särbeskattningen. Jag konstaterade att den frivilliga särbeskattningen fortfarande accepterade förvärvsavdrag. Det tyder enligt min mening på att man också i ett vanligt särbeskattningsystem bör kunna acceptera olika avdrag och även förvärvsdrag. Det var bara detta jag sade. Jag delar annars fru Erikssons i Stockholm uppfattning att den frivilliga särbeskattningen egentligen inte löser de problem som vi båda är inställda på att försöka lösa. Jag menar alltså att man även i ett särbeskattningsystem måste tillåta olika omkostnadsavdrag.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! När fru Eriksson i Stockholm nu tar till brösttonerna är det kanske angeläget att framhålla, att högerpartiet bl. a. i denna kammare drivit fram tudelningsprincipen, som ger lägre skatter och som när det gäller särbeskattningen inte betyder ett dugg för inkomster upp till 35 000 kronor.

Herr LINDBERG (cp):

Herr talman! Det finns kanske egentligen inte så mycket att säga mot den uppfattning som utskottet ger uttryck för i sitt utlåtande, ty de principer som gäller för utskottets arbete har vi accepterat: när en utredning pågår i ett ärende, så brukar oftast motioner i samma ärende avstyrkas. Så har skett även med motionen II:103 angående avdrag för lejd arbetskraft när mor till minderåriga barn blir sjuk eller utövar yrke. Det är ju naturligt att man när det gäller avdragen räknar bort kostnader som är tillgodosedda genom sjukpenning eller förvärvsavdrag.

Utskottet hänvisar på sedvanligt sätt till arbetet inom familjepolitiska kommittén och till familjeskatteberedningen, som beräknas bli färdig med sitt arbete under innevarande år. Men eftersom många utredningar givit ett så föga tilltalande resultat — kanske inte minst just i dessa frågor — finns det anledning att peka på en del missförhållanden och uttala en förväntan, att den utredning som nu arbetar åtminstone skall lägga fram ett förslag som medför ett definitivt stopp på den faktiska straffbeskattnings, som en familj råkar ut för när husmor blir sjuk, genom att den del av familjeförsörjarens inkomst, som åtgår till att avlöna nödvändig hemhjälp, blir beskattad en andra gång.

Trots att många väsentliga åtgärder i syfte att åstadkomma social rättvisa vidtagits, kvarstår denna orimliga ordning. Det är framför allt detta genanta missförhållande i vårt välfärdssamhälle som

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

jag velat fästa uppmärksamheten på med min motion och med dessa få ord.

Jag har inget yrkande trots att jag hade hoppats på åtminstone några positiva uttalanden från utskottets sida. Jag nöjer mig med att på detta sätt markera min förväntan om ett gynnsamt resultat av den pågående utredningen, så att en familj som drabbas av sjukdom åtminstone inte får sin inkomst dubbelbeskattad.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Utskottet hänvisar i sin motivering till utskottets tidigare ställningstaganden. Då vi från folkparti- och centerpartihåll inte har anslutit oss till dessa ställningstaganden, har vi velat med en blank reservation markera detta. Anledningen till att vi inte biträtt reservationerna med krav på utredning är helt enkelt den, att eftersom en utredning pågår och väntas lägga fram ett förslag ganska snart så anser vi att tiden att sätta i gång nya utredningar nu kanske inte är den lämpligaste. Det är det som motiverar vår blanka reservation.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag vill göra en kort kommentar till några ord som fru Eriksson i Stockholm fällde. Fru Kristensson har redan åberopat detta, men jag vill särskilt understryka det.

Fru Eriksson sade: *Tyvärr* är ju inte högerpartiet representerat i familjeskatteberedningen. Nej, det kan vi vara helt överens om, fru Eriksson. Men varför ställdes högern utanför? Nog var det väl en besynnerlig diskriminering av högern från finansdepartementets sida. Vi hade ju i många år ägnat särskilt stort intresse just åt familjeskatteberedningen. Högerpartiets kvinnoförbund gjorde en hemställan till finansdepartementet om att få bli representerat i familjeskatteberedningen, men detta bifölls icke av finansministern.

Vi hade, som jag sade, ägnat stort in-

tesse åt t. ex. tudelningsmetoden, som till sist i praktiken accepterades upp till en viss inkomst genom dubbla ortsavdrag och skiktgränserna i skatteskalorna. Vi hade också ägnat stor uppmärksamhet åt förvärvsavdraget, och därvidlag lyckades vi ju så småningom åstadkomma en höjning. Det är klart att vi är särskilt spända på att få se hur familjeskatteberedningen skall klara uppgiften att inte lägga en mycket stor skattehöjning på de familjer, där hustrun sköter hemmet och där man har barn eller där barnen redan är vuxna, om man helt genomför en särbeskattning. Det är väl just det som är kruxet i de förslag som vi avvaktar med sådan spänning.

Vi trodde — detta sades förra våren — att förslaget skulle komma någon gång i höstas, i augusti—september. Sedan skulle det komma vid årsskiftet. Nu är vi i mitten av mars och ännu har vi inte sett detta skatteförslag på bordet. Då måste vi naturligtvis fråga oss: Hur lång tid kommer det att ta innan detta nya system eventuellt kommer att genomföras? Så länge vi dras med det nuvarande skattesystem måste vi ändå vara oförhindrade att föreslå förbättringar i fråga om förvärvsavdragen. Hur skulle vi kunna avstå från det när vi inte har den ringaste aning om hur de många alternativa förslagen av familjeskatteberedningen för att klara dessa problem kommer att se ut? Det kan vi inte gärna göra. Det är därför vi föreslår bättre förvärvsavdrag i det nuvarande skattesystemet tills ni framlägger era förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Nej, jag förstår inte hur högern skulle ha kunnat avstå från att väcka dessa motioner, om man inte vill ha ett annat slags beskattning. Alla de svårigheter som herr Björkman nämnde har jag tagit upp många gånger; det är *de* som är kruxet när vi skall övergå till särbeskattning. Därför är det ju in-

Förvärvsavdragen vid beskattningen m. m.

tressant att höra att de som inser besvärigheterna också har funderat vidare. Vad som nu krävs är bara ett konsekvent fullföljande av en linje som går stick i stäv mot en särbeskattning, och det ger inte något begrepp om vad ni egentligen vill komma till.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag kan inte dra någon annan slutsats än att detta måste ha erbjudit också familjeskatteberedningen stora besvär eftersom den har blivit så försenad. Det är tydligen inte bara vi som brottas med dessa problem, utan det har nog ni i beredningen gjort också, fru Eriksson.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Folkpartiet, centerpartiet och socialdemokraterna har i princip uttalat sig för en särbeskattning med de reservationer som fru Eriksson här har nämnt, under det att högerpartiet inte tagit någon ställning.

När nu herr Björkman prisar tudelningsmetoden vill jag säga att det alternativ för en kommande utformning av familjebeskattningen som allra sist kan komma i fråga vore en konsekvent genomförd tudelningsprincip. En konsekvent genomförd tudelningsprincip skulle innebära, att man särskilt gynnar höga inkomsttagare med hemmavarande hustrur.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! För närvarande gäller ju, herr Gustafson i Göteborg, tudelningsprincipen upp till en viss inkomst. Det är alltså läget nu. Jag har redan nämnt de besvärigheter som kan uppstå vid en konsekvent genomförd särbeskattning, och det har också fru Eriksson i Stockholm talat om.

Eftersom det tydligen föreligger många alternativ är det ändå bra mycket begärt att vi innan utredningen har framlagt sina alternativ, skall ta definitiv ståndpunkt till ett system, när vi

inte vet, hur skattehöjningen klaras för de familjer där hustrurna är hemma. Det är dock så, herr Gustafson, att den nuvarande särbeskattningen gynnar endast makar, vilkas sammanlagda inkomster överstiger 36 000 kronor. Nog finns det anledning att diskutera saken ingående.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna B 1 och 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna B 1) och 3) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 163 ja och 30 nej, varjämte 3 av kammarens

Interpellation ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare

ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B 4

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B 4) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 29 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 29

Interpellation ang. översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare

Ordet lämnades på begäran till

Herr RIMMERFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Under tid som gått har kontrakt tecknats mellan försvarsmakten och enskilda markägare beträffande upplåtelse av mark för militära eller bevakningsändamål. I många fall har dessa avtal träffats med numera bortgångna personer och avser då rådande förhållanden och ersättningsanspråk. I vissa av dessa fall har det visat sig önskvärt för vederbörande arvingar eller nya markinnehavare att få ett sådant avtal ändrat eller annullerat. De militära myndigheterna har understundom visat sig synnerligen ovilliga att tillmötesgå sådana, som det synes mig, berättigade önskemål. En tidigare generation kan i god tro ha undertecknat ett avtal som för arvtagarna kan vara besvärligt att fullfölja och där en för båda parterna bättre lösning kunde åstadkommas genom förhandlingar. Sådana uppgörelser tycks ha försvarats av bristande tillmötesgående från militär sida.

Jag anhåller i detta sammanhang om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr försvarsministern villig att medverka till en översyn av överenskommelser mellan försvarsmakten och sådana jordägare som under ett tidigare skede och delvis andra betingelser upplåtit mark för anläggningar i samband med försvars- och bevakningsändamål

— där sådan ändring har begärts av markägaren?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.57.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 13 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 20, med anledning av motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Samtliga de tre frågor som jag här skall beröra — ändrade regler för avdrag för kostnader för skogsvägar, avdrag för kostnader för nyplantering av skog på icke förut skogbeväxt mark samt rätt till avdrag för kostnader för yrkesfruktodlare för plantering av fruktträd på mark som tidigare inte utnyttjats för fruktodling — har i princip behandlats välvilligt av bevillningsutskottet. Beträffande de två första frågorna hänvisar utskottet till skogsskattekommittén, som utskottet beräknar skall bli färdig med sitt arbete våren 1968. Mot den bakgrunden är det ganska naturligt att jag i utskottet har nöjt mig med en blank reservation.

I vårt mekaniserade tidevarv, där man måste använda allt tyngre maskiner för skogsavverkningen för att få en lönsam skogsdrift och där vi begagnar

oss av nya kalavverkningsmetoder på stora områden, är det orimligt att behålla nuvarande föräldrade avdragsrättssystem. Det är helt klart att staten kommer att vinna på frikostigare avdrag genom det större engagemang detta för med sig från markägarnas sida.

Samma sak gäller för nyplantering av skog. För närvarande tvingas jordbrukarna mer eller mindre på grund av nedläggningen av åkerarealerna att ersätta den gamla grödan med skogsgröda. Samhället självt har också uppmantat jordbrukarna att göra det i framtiden.

Vad sedan gäller omplanteringen av fruktträd är saken så uppenbar att den knappast behöver diskuteras. Jag vet också att man i utskottet i princip var ganska överens om att någonting måste ske på det området och att avdragen borde höjas. Men tyvärr delar jag inte utskottets uppfattning när utskottet skriver: »Frågan om avdrag för kostnader för nyplantering av fruktträd har emellertid delvis kommit i ett annat läge efter införandet av en 'evig' realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet.» Det fanns nämligen tillräckliga motiv redan tidigare under de förhållanden som då rådde.

Härefter skall jag helt kort ta upp en fråga som förut inte har diskuterats i utskottet eller i riksdagen annat än i samband med en interpellationsdebatt med finansministern, nämligen skatteavdrag för omkostnader för landskaps-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

vårdande åtgärder. Där har några kammarledamöter i en motion aktualiserat hela den problematik som uppstår i och med den förändring som nu håller på att ske inom det svenska jordbruket. Jag kan nämna att åkerarealen minskar med nära 60 000 hektar årligen och att jordbruket fram till 1980 enligt gjorda beräkningar kommer att reduceras med 1 miljon hektar. Och vi vet att endast en tredjedel av den arealen för närvarande utnyttjas för plantering av skog. En stor del av återstoden blir ett förslummat landskap som det gäller att på ett eller annat sätt ta hand om.

Utskottet uttalar att en markägare redan enligt nuvarande bestämmelser är berättigad till avdrag för de kostnader han nedlägger på buskbekämpning och andra för landskapsvården behövliga åtgärder. Ja, men denna avdragsrätt får endast utnyttjas om man anställer en person för att göra arbetet. En enskild jordbrukare som själv ger sig ut för att försöka klara en sådan uppgift får sannerligen inte göra något avdrag.

Utskottet hänvisar vidare till att lantbruksnämnderna, när man anser att odlingslandskapet i en bygd bör hållas öppet, har möjlighet att ge bidrag i särskilda fall så långt medlen räcker. Mot den bakgrund, som jag nyss har skisserat, nämligen att mycket stora åkerarealer varje år kommer att försvinna inom det svenska jordbruket och inte heller kommer att återplanteras med skog, behöver vi Sveriges jordbrukare som medhjälpare i det stora arbetet med att försöka skapa en tilltalande landskapsbild.

Det är av denna anledning, herr talman, som jag föreslagit att man skulle försöka finna former för beviljande av skatteavdrag för de direkta kostnader som är förenade med landskapsvårdande åtgärder. Utskottet har emellertid inte följt denna linje. Jag har då fogat en blank reservation till dess utlåtande eftersom jag önskar förbereda en an-

nan inställning till dessa frågor. Jag tror att man från statsmakterna så småningom kommer att inse behovet av att göra något på detta område.

Jag har inget yrkande.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Även jag tillhör dem som har avlämnat en blank reservation i detta ärende. Utskottets utlåtande behandlar ju motioner som samtliga syftar till att stimulera omställningen inom jord- och skogsbruket, främst det senare. Det är en mycket hög takt i omställningen och mekaniseringen inom skogsbruket, och vi anser att det är berättigat med ett större avskrivningsunderlag.

Enligt gällande bestämmelser får endast en tredjedel av kostnaderna för anläggning och underhåll av permanenta skogsvägar bilda underlag för avskrivning. I de motioner som avser dessa vägar yrkas, att i stället två tredjedelar av kostnaderna skulle få utgöra beräkningsgrund för avdraget. Vi reserveranter anser framför allt av två skäl att dessa motioner är värda att stödjas.

Det första skälet är önskvärdheten av att skogsbruket får möjlighet att fortsätta rationaliseringen, vilket är nödvändigt för att skogsbruket skall få ökad konkurrenskraft. Det andra skälet är att en stimulans av detta vägbyggande kan leda till flera arbetstillfällen, vilka behövs i den akuta situationen på arbetsmarknaden inom här aktuella områden.

Nu har utskottsmajoriteten uppmärksammat att skogsskattekommittén beräknas slutföra sitt arbete under första halvåret i år, och vi ansluter oss till utskottsmajoritetens mening att ställningstagandet till kommitténs förslag bör inväntas. Jag vill dock kraftigt understryka att bevillningsutskottets majoritet inte bestrider att ett större avskrivningsunderlag för beräkning av värdeminskningssavdraget är befogat. Vi

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

är alltså beredda att avvakta förslaget från skogsskattekommittén, men vi förväntar att Kungl. Maj:t lägger fram ett förslag. Om så inte sker ber vi att få återkomma i saken.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! I förevarande utlåtande från bevillningsutskottet behandlas gamla välkända önskemål, som flera gånger aktualiserats. De likalydande motionerna I: 381, väckt av herrar Yngve Nilsson och Ebbe Ohlsson, samt II: 486, väckt av mig själv och fru Heurlin, innehåller det gamla förslaget om att kostnaderna för yrkesfruktodlarnas omplantering av fruktträd skall vara avdragsgilla vid beskattningen även i de fall då omplantering sker på ny mark. Utskottet anför precis samma skäl som förut, och det betyder givetvis att jag för min del kommer att upprepa de önskemål som jag framfört vid tidigare tillfällen.

Enligt gällande bestämmelser får jag inte, om jag vill dra av kostnaderna för omplanteringen, använda ny mark. Jag får heller inte använda mark som redan är planterad om jag inte stoppar ned de nya fruktträden i precis samma hål som de gamla stått i. Detta anser jag vara fullkomligt felaktigt, ty var och en som sysslat med jord över huvud taget vet att det i det långa loppet inte går att undvika virus. Under sådana förhållanden kan det vara lämpligt att låta även den mark liggna i träda som varit planterad med fruktträd och ta ny mark i anspråk. Man vill emellertid inte låta oss få den föreslagna ändringen genomförd, utan påstår att det finns en mängd hinder.

Även på fruktodlingens område har vi gått in för en mycket kraftig rationalisering. Rationaliseringar genomförs alltså inte bara inom jordbruket — även vi fruktodlare måste följa med. Det innebär att medan vi tidigare hade träd på helt andra grundstammar och träd som var större och som plantera-

des med ett avstånd av 5 gånger 5 meter, i vissa fall 5 gånger 6 meter, har vi i dag helt andra och svagare grundstammar. Avståndet mellan träden är i dag inte mer än 5 gånger 3 meter. Genom att grundstammarna är svaga blir träden inte så stora; de skall heller inte bli så höga, och över huvud taget skall det vara lättare att plocka frukten från dem. Å andra sidan har dessa träd inte samma livslängd som de tidigare träden — deras livslängd är betydligt kortare, och det måste man också ta hänsyn till.

Mot denna bakgrund menar vi att det är befogat att kräva avdragsrätt för kostnaderna vid omplantering. Genomförandet av den rationalisering jag talade om drar stora belopp.

Utskottet skriver i sitt utlåtande: »Frågan om avdrag för kostnader för nyplantering av fruktträd har emellertid delvis kommit i ett annat läge efter införandet av en 'evig' realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet.» Men om vi säger till en man på 25 år som startar en fruktodling och har höga kostnader för att rationalisera driften, att han nu inte får göra några avdrag men att han kan få göra sådana när han efter 40 år lämnar sin odling, så måste det ju betraktas som alldeles felaktigt. Jag tror mig ha någon sakkunskap på området och vågar därför yttra mig.

Jag anser att man skulle kunna antaga det förslag som vi framfört och inte avvisa det varje gång. Saken är nämligen inte så märkvärdig, om man inte gör den märkvärdig.

I utskottets utlåtande heter det: »Med nuvarande system för beskattning av realisationsvinster torde det inte inge några allvarigare betänkligheter av principiell natur att införa rätt till avdrag för kostnader för plantering av fruktträd inom den yrkesmässiga fruktodlingen.» Därefter förklarar utskottet att det förutsätter att frågan blir föremål för förnyade överväganden sedan

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer

företagsskatteutredningen slutfört sitt utredningsuppdrag. Samma besked fick jag förra året. Jag har väntat och sett men inte märkt att man kommit någon vart.

Jag anser mig därför med fullt fog kunna fråga: När blir utredningen färdig? Blir den färdig någon gång över huvud taget?

Man behöver inte vänta med att avsluta i denna sak, den är som sagt inte så märkvärdig. De avdrag vi har begärt kan mycket väl beviljas. Jag har tidigare sagt, herr talman, att om man i bevillningsutskottet inte anser sig ha tillräcklig sakkunskap för att kunna lösa denna mycket enkla fråga, är jag beredd att lämna de upplysningar som behövs. Det är fråga om en rättvisesak och ingenting annat, en i och för sig enkel åtgärd, men viktig för dem som berörs.

Då jag av formella skäl är förhindrad att yrka bifall till motionerna I: 381 och II: 486 har jag, herr talman, inget yrkande.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! De motioner som behandlas i föreliggande utskottsbetänkande är i och för sig ingen nyhet för kammaren men de har likväl sitt stora berättigande, och det är väl anledningen till att de har återkommit under några år.

Vad gäller avskrivningsunderlag för skogsvägar och avdrag för skogsplantering synes inställningen i bevillningsutskottet ha ändrats till det bättre i år. Utskottet har visserligen även denna gång avstyrkt motionerna, men man har gjort en ganska välvillig skrivning och vill avvakta resultat av pågående utredningar som är att vänta inom den allra närmaste tiden. Med hänsyn härtill finner jag ingen anledning att redovisa alla de skäl som motiverar de gynnammare avskrivningsregler som har yrkats i motionerna. Med den blanka reservation som vi fogat till utskottets

betänkande har vi velat markera vår förhoppning om att utredningarnas resultat skall komma snart och att de skall motsvara den positiva inställning till dessa frågor som utskottet har givit uttryck för. Jag hoppas att regeringen, när skogsskattekommitténs betänkande föreligger, omedelbart skall framlägga ett förslag till riksdagen. Det är i den förhoppningen som vi har biträtt utskottets skrivning på denna punkt.

Vad sedan gäller avdrag för de landskapsvårdande åtgärderna kan jag, herr talman, kort och gott instämma i vad herr Lothigius nyss anfört.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Här föreligger ett enhälligt betänkande från bevillningsutskottet, och jag har ingen anledning att ta upp någon diskussion med motionärerna eller att över huvud taget redogöra för frågan. Jag hänvisar till betänkandet och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 2

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av motion om åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Att vara offentlig person har olika sidor. Ibland är det riktigt behagligt, men ibland får man en smärtsam upplevelse av hur det känns att vara bevakad. Det skall man också finna sig i. Man skall komma ihåg att är man allmänhetens tjänare måste man

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer

kädda ansvar, inte bara bevaka sitt privata intresse utan också vara medveten om att man med sitt uppträdande skapar opinion för eller mot det man företräder, vare sig det är ett parti eller Sveriges riksdag. Man måste ha klart för sig att riksdagens anseende i hög grad beror på den enskilde riksdagsmannens beteende.

Det är massmedia som har till uppgift att bevaka hur de offentliga personerna sköter sitt värv, och det är helt på sin plats. Man kan emellertid fordra att massmedia fyller denna uppgift med kunskap om ämnet, så att de ger en saklig upplysning och inte gör missvisande anklagelser. Om det senare är fallet anser jag att den som råkar ut för anklagelsen har rätt att protestera.

Det är inte i mitt eget intresse som jag har motionerat. Bakgrunden till motion nr 497 i denna kammare är inte på något sätt personlig annat än att jag känner personlig indignation å riksdagens vägnar; det gäller riksdagen som institution. I TV har visats bildsviter av många tomma riksdagsbänkar. De har gått ut till svenska folket, som har lagit dem som ett bevis på att riksdagsmännen inte är intresserade av sina arbetsuppgifter. Vi som är ute på fältet har fått ständiga påminnelser om detta. Jag känner en viss ledsnad över att det i detta land finns så många människor, som vet så ytterst litet om riksdagens arbetsformer och riksdagsmännens uppgifter att de verkligen tror att riksdagsarbetet endast och allenast består i att man sitter i sin bänk och lyssnar på debatterna.

Allteftersom jag har fått dessa återkommande påminnelser om den reaktion, som har vuxit fram mot riksdagen och dess ledamöter, har jag kommit till den uppfattningen att detta förhållande, att televisionen med kommentarer till somliga bildsviter medvetet eller omedvetet ger sken av att riksdagsmännen inte skulle känna tillräckligt ansvar inför sitt arbete, måste bero på bristande

kunskaper. Jag tror inte att det betingas av samma medvetna intresse av att misskreditera eller moralisera som oppositionen visar, när dess talesmän i debatterna oupphörligen beklagar att statsråden inte sitter i sina bänkar, trots att de vet att statsråden är upptagna av delegationer och allt möjligt annat arbete samt dessutom genom höglålaranläggningarna ständigt bevakar debatterna och på en minut kan vara här i kammaren och svara på frågor. Detta oaktat fortsätter oppositionen i debatt efter debatt att tjata om att statsråden är frånvarande. Naturligtvis är det roligt att få sådant i protokollet för att i framtiden kunna peka på att statsråden inte är tillräckligt intresserade av kammarens angelägenheter.

Jag har inte heller undertecknat den klagoskrift som har framlämnats till talmanskonferensen, även om den är så välformulerad, att man skulle kunna tro att det varit en jurist som skrivit den. Det kanske beror på att jag är rädd för petitioner — petition betyder för mig ungefär detsamma som masspsykos, och masspsykos bör man akta sig för.

Egentligen gör det väl inte så mycket om det i en TV-bild visas en riksdagsledamot som med nål och tråd i högsta hugg justerar sin klädsel; om man vill vara välvillig kan man tolka detta så, att denna ledamot hyser ett oerhört stort intresse för vad som försiggår i kammaren, eftersom vederbörande sitter där inne och lagar sina kläder. Och inte betyder det väl heller så mycket om man får se en riksdagsman peta näsan; det gör vi kanske alla då och då — även herrarna bakom TV-kameran, förmodar jag — och det lär dessutom vara ett tecken på hög andlig spänning att göra det!

Om det i TV visas en riksdagsman som sover i sin bänk, så är detta naturligtvis inte någon bild av skönhet, men det är mänskligt i alla fall, och om TV-gossarna tycker att de gör en kulturgär-

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer ning genom att visa en sådan bild, så må de ha den tillfredsställelsen.

Men att med ord och bild i samverkan, såsom när tomma bänkrader visas, ge svenska folket liksom ett ständigt återkommande intryck av att riksdagsmännen är oansvariga och kanske ute och löper på stan i stället för att sköta sitt riksdagsarbete — det kan bara tolkas så, att man vill ge intryck av deras brist på ansvar. Det kan t. ex. låta som det gjorde en vacker majdag, när från dagens debatt i kammaren en rad med tomma bänkar visades och kommentatorn sade: »I dag var det så vackert väder, så det var inte så många i kammaren.» Detta måste ge ett intryck av att riksdagens ledamöter saknar ansvarskänsla.

Sedan det nu uppstått debatt omkring dessa ting, bl. a. genom klagoskriften och min motion, har till min tillfredsställelse flera tidningar framhållit just vad jag önskat skulle komma fram till svenska folket, nämligen att riksdagsmännen ju inte utför sitt arbete bara när de sitter i bänken eller deltar i debatter, utan att riksdagsarbetet består också av mycket annat i det här huset.

När det gäller att bevaka bortovaren från voteringar är jag helt införstådd med att massmedia bör göra detta. Det är också riktigt att man bör hålla litet räfst och rättfarting en och annan gång, när bortovaren är så omfattande, att den inte är att anse som »normal».

Jag har på flera sätt fått stöd för min teori om att det i Radiohuset råder en viss okunnighet om riksdagens verksamhet. I det sista numret under 1967 av den tidning som Sveriges Radio ger ut satte jag mig för att lösa korsordet, och då fann jag där att ett nyckelord gällde: Är höstriksdagen...? Ja, tänkte jag, den är förstås avslutad. Nej, minsann, så var det inte! Urtima var ordet. Jag undrar när vi sista gången hade en urtima riksdag. Alltsedan vi fick en ny riksdagsordning med höst-

riksdagar förekommer inte längre urtima riksdagar.

Sedan jag framlämnat min motion slog jag den sista lördagskvällen i januari på radion för att lyssna på en man som har till uppgift att underhålla pensionärer. Han började ungefär så här: Förra veckan var jag på läktaren i riksdagen då det var remissdebatt, men varför skall man trängas på läktaren när det är så tomt i kammarens bänkar? Då blev jag tvärarg och stängde av radion. Men jag ångrade mig och slog på igen. Då fick jag höra sluttiraden: »Dom bestämmer ju sina löner själva. Tycker ni inte det skulle vara bra att ha ett jobb där man själv bestämmer sin lön?»

Ja, det finns många sätt att göra sig populär på, men det bästa och mest pålitliga är nog att skälla på riksdagsmännen, särskilt om den publik man underhåller inte kommer på att fundera över vad gaget är för den som underhåller och vem som bestämmer detta.

Det finns tidningar som skrivit att riksdagsmännen inte skall vara som prinsessan på ärten. Nej, minsann, det är vi inte heller. Vi är väldigt härdade. Ibland tycker man sig vara den sten, på vilken alla spottar. Det finns de som säger att bara detta är värt 500 kronor i månaden. Men om man skall göra sådana avvägningar vid lönesättningen, skulle TV-chefen vara värd sin vikt i guld så utskälld som han ständigt är.

Jag tror för min del alltid på de mänskliga relationerna. Om man märker okunnighet eller ovilja, skall man inte skriva brev till varandra utan man skall träffas och resonera. Det är därför som jag har avlämnat den motion som nu behandlas.

Jag har tänkt på riksdagens anseende och på hur viktigt det är att upplysning ges om riksdagen och dess arbetsformer på ett riktigt och kunnigt sätt. Jag är glad över det initiativ som talmanskonferensen tagit och som redovisas i utskottets utlåtande. Jag har givit tal-

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer

manskonferensen ett råd, och jag tror att de åtgärder som talmanskonferensen företagit och kommer att företaga även skall leda till en saklig upplysning och ett närmande mellan TV och riksdag. Jag tror att detta närmande skall bli till fromma för båda parter arbetsförhållanden.

Herr talman! Jag har därför inget yrkande utöver ett bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Som läsaren av bankoutskottets utlåtande finner har utskottet i stort sett delat de synpunkter som fröken Sandell har fört fram. Men eftersom det bara är riksdagsmännen som har tillfälle att ta del i debatten i dag, skulle det kanske inte skada att vi ett ögonblick också ser det ur den andra partens synpunkt.

TV-reportrarna har till uppgift att göra ett reportage av vad som sker här i riksdagen. Det mesta som sker här är uppriktigt sagt inte så putslustigt att det direkt fångar uppmärksamheten. När så svenska folket efter fullgjord arbetsdag skall få sitt program serverat, får det väl inte i alla sammanhang göras så seriöst. Det måste lättas upp med det ena och det andra, ty annars reagerar väl tittaren på ungefär samma sätt som fröken Sandell sade att hon reagerade mot ett radioprogram: Hon blev helt enkelt tvärarg och stängde av.

Då har man inte nått det resultat vi önskar uppnå här i riksdagen, nämligen att svenska folket skall ta del av vårt arbete. Inte heller har TV-reportern uppnått det som han önskade, nämligen att göra ett trivsamt och uppskattat program. Det är naturligtvis en balansgång. Händer det då att TV-fotografen och reportern spelar på just de mänskliga strängar som fröken Sandell behärskar med sådan skicklighet — det hörde vi i hennes anförande nyss — skall vi kanske inte alltid klaga på det.

Vad vi har anledning att vara litet

missbelåtna med — men det gäller inte bara TV-reportagen — är föreställningen att en tom bänk betyder en lat riksdagsman. Vi vet själva så innerligt väl att det ofta är tvärtom, att vi kan komma in i kammaren när vi är riktigt trötta och inte orkar med det arbete som skall utföras i andra sammanhang. Men det är något som klistras på oss ungefär som historier om svärmödrar på sin tid klistrades på dem — man skrattar en tid åt det men så småningom blir det väl litet uttjat.

Fröken Sandell ställde inget yrkande. Jag har med detta inlägg bara velat säga att saken nog har två sidor och att vi inte bara skall se på våra bekymmer utan också på TV-reportrarnas bekymmer att göra njutbara program av vad som händer här i kamrarna.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag skall inte utbreda mig särskilt mycket över detta ämne, men jag kunde inte motstå lockelsen att ta till orda för att göra ett par reflexioner. Jag tycker att motionärens i överkant magistrala tongångar trots allt har tagits litet väl seriöst av utskottet, när man tillmötesgår henne på halva vägen eller rent av ett stycke längre. Jag kan definitivt inte ta upp någon tävlan med fröken Sandell i fråga om grundliga studier av detta ämne — där jag är klart distanserad — men det hindrar inte att jag kan ha några synpunkter att anföra.

Jag kan omöjligen finna det rättvist eller korrekt att framställa de här i huset verksamma TV- och radioreportrarna som så okunniga, desorienterade och rent av underutvecklade som fröken Sandell gjorde. Enligt hennes åsikt behöver de tydligen specialbehandlas och specialskolas för att kunna fylla sin uppgift. Jag hoppas verkligen att de av talmanskonferensen utsedda kommitterade, som tydligen skall ha till uppgift att följa upp motionärens synpunkter och också de intentioner som

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer

kom fram i den — jag tillåter mig säga — litet opåkallade Börjessonska petitionsskrivelsen, inte tar alltför bokstavigt på de anmärkningar som gjorts. Jag är rädd för att vi i så fall biter oss i tummen, och det skall vi akta oss för att göra. Det skulle nämligen kunna hända att de yrkesverksamma journalisterna kom med en propå som gick ut på att vi riksdagsledamöter i vår tur skulle behöva upplysning, sättas på skolbänken, för att komma underfund med de arbetsvillkor och förutsättningar som gäller för TV-reportrarna och för andra här i huset ackrediterade aktiva journalister.

Press och massmedia måste i viss mån göra andra värderingar och bedömningar och anlägga andra synpunkter på den materia de har att behandla och presentera för allmänheten än vi gör och tycker oss ha rätt att göra. Tidningarna kan aldrig bli några färdigjusterade protokoll, och det är väl inte heller någon som kräver det. Något liknande tror jag också kan sägas om radions och televisionens arbete. Man skall framför allt beakta den tidspress, under vilken dessa yrkesmän har att arbeta. Jag vill påstå att det är en faktor som i detta sammanhang spelar en mycket stor roll. Jag kan över huvud taget inte finna, att det *generellt* sett kan riktas några anmärkningar mot brister i den *sakliga* uppläggnings av referaten av debatterna eller reportagen från detta hus. Om man härutöver söker lätta upp det hela och hittar på en eller annan poäng, kan jag inte se att det skulle vara något så stort fel.

Mer bekymmersamt — och det kan vara ett allvarligt problem som kan kräva litet studier — är om referaten härifrån inte skulle vara partipolitiskt objektiva eller rättvisa. Det har förekommit en diskussion också på den punkten. Det tycker jag är en allvarligare fråga, men därvidlag har jag för ögonblicket inte någon mening och skall alltså inte göra något uttalande.

Ett och annat misstag i fråga om bildvisningen från riksdagshuset i TV-rutan kan man självfallet leta upp; det är inte svårt. Olycksfall i arbetet inträffar tyvärr i alla sammanhang och på alla nivåer. Men när det på något ställe i utlåtandet litet hotfullt mumlas om att det skulle vara en så stor frekvens på dessa misstag, att det rent av övervägs att stoppa TV-sändningarna från riksdagen, vill jag i varje fall för min del bestämt reservera mig. Så får vi ändå inte förstöra både för oss själva och allmänheten. Även om det visst förekommer en del som man självfallet skulle önska inte förekom, så tycker jag absolut att det — i varje fall för att balansera fröken Sandells mycket starka kritik — borde sägas att TV- och radiofolket här i huset är värda ett ord av erkänsla för vad de uträttar. Jag tror att de gör både oss och den stora allmänheten en tjänst, som det finns anledning att värdera mycket högt.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag tycker nog att herr Hamrin i Jönköping visar prov på litet väl livlig fantasi när han påstår, att jag framställt TV-männen såsom underutvecklade. Det har jag aldrig gjort. Men jag har föreställt mig att det måste föreligga en viss okunnighet om riksdagens arbetsformer när det förekommer sådana saker som både jag och andra har påtalat.

Jag har den största respekt för alla som arbetar inom press och radio. Jag har själv litet vid sidan om arbetat som tidningskrivare, även om det inte varit i en så fin tidning som den herr Hamrin företräder. Jag vet vad det arbetet innebär. Jag har också litet smått sysslat med att göra radioprogram en gång i världen när jag och några andra under ett par år gjorde program för lasarettet i Karlstad. Jag fick då en kolossalt stor respekt för det arbete som ligger bakom sammanställningen av ett radioprogram. Jag har alltså inte ett ögonblick

Åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer

haft den uppfattningen att radio- och TV-folket var underutvecklat. Men jag föreställer mig, att om man fortsätter på det sätt som skett så måste det betyda, att man inte riktigt vet vad som försiggår i huset när bänkarna är tomma.

Jag har tidigare sagt att det upprörde mig att det fanns så många människor i vårt land som tog detta ad notam och tydligen trodde, att om vi inte sitter i vår bänk, så befinner vi oss inte i huset och sköter inte vårt arbete. Då kände jag mig maktlös. Jag visste inte vad jag skulle göra. Jag gjorde faktiskt en trevare hos Sveriges Radio, huruvida vi inte skulle kunna få ett program som visade hur riksdagen arbetar. Jag fick då till svar, att ett sådant program redan har getts en gång. Jag fann i det läget att det enda sättet att sprida upplysning bland människorna var att ta upp frågan i en motion, och det är den huvudsakliga anledningen till att jag motionerade.

Jag kan inte finna att man behöver ta detta som en sådan anklagelse som herr Hamrin har velat påstå att det är. Jag är helt ense med herr Hamrin om att riksdagsmännen också behöver upplysning på många, många punkter, inte bara om hur det går till på radio och i pressen. Jag tar med glädje och tacksamhet emot varje inbjudan jag får från sådana institutioner som vill visa mig hur deras arbete går till.

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt delta i debatten. Jag vill emellertid säga ett par ord till min vän Hamrin i Jönköping. Han påstod, om jag inte fattade honom fel, att hänvändelsen till talmanskonferensen var obefogad. Jag anser inte att den var obefogad. Att så många skrev under skrivelsen är ett klart och tydligt bevis på att skrivelsen funnit resonans och att den framstöt som gjordes sannerligen var väl befogad.

Jag är medveten om, herr talman, att radio och TV många gånger arbetar under ganska pressande förhållanden; det gäller att snabbt plocka fram matnyttigt material att presentera tittarna och lyssnarna. Det är kanske inte alltid så lätt att på kort tid få fram just det material man behöver. Men det har ganska ofta förekommit att man haft en benägenhet att visa någonting som kunnat göra riksdagens ledamöter till åtlöje. För en tid sedan förekom i TV en bild på en tom kammare där vederbörande ledamöter — det var 8 stycken på bilden — låg framstupa över bänkarna. Den bilden togs den 10 januari 1957 och var arrangerad av Dagens Nyheter, men den visades för någon månad sedan på TV. Man kanske inte skall vara så känslig för att bli trampad på tårna, men det skall inte heller radions och TV:s personal vara.

Jag är glad och tacksam för att talmanskonferensen tagit upp överläggningar med radiochefen. Jag tror att de kommer att leda till ett positivt resultat. Jag ber att få tacka för ordet.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Det är klart att man kan ha delade meningar och göra olika bedömningar i en fråga av denna karaktär. Det är ju också styrkt genom vad som har förevarit här tidigare. Vad jag bestämt reagerar mot är den onyanserade teckning av läget som fröken Sandell gjort sig skyldig till. Jag tycker det är en teckning uteslutande i svart och fullkomligt oriktigt att framställa saken på det sättet.

Jag skall inte säga något mer än att jag med synnerlig tillfredsställelse noterar att fröken Sandell tydligen är öppen för att motta litet information och upplysning också om hur radio- och TV-reportrar arbetar; jag tror att det också kan vara till nytta.

Herr **PERSSON** i Skänninge (s):

Herr talman! Jag kan säga ungefär

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

som herr Börjesson i Falköping gjorde, att jag hade inte fänkt delta i denna debatt. Jag begärde emellertid ordet närmast för att herr Hamrin i Jönköping gick upp och gjorde detta häftiga angrepp mot fröken Sandell. Vad fröken Sandell innerst inne menar är det, att vi behöver varandra så väl, journalister och riksdagsmän. Vi behöver kontakt med varandra. Jag har icke fattat fröken Sandells motion eller hennes anförande som något angrepp mot TV- eller tidningsreferenter.

Den som verkligen här har försökt att komma i rampljuset vid åtskilliga tillfällen är herr Hamrin. Han är ju redaktör för en tidning och har möjlighet att på det sättet skaffa sig publicitet. Jag har bara velat ha detta sagt för att inte herr Hamrins påstående skall stå oemotsagt, då han vill pådyvla fröken Sandell, att hon skulle ha haft för avsikt att ge dem som sysslar med reportageverksamheten härifrån, tidningar och TV, en snyting. Det har aldrig varit meningen. Jag tror att vi alla behöver varandra. Vi behöver upplysning på alla områden.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av motioner om tillsättande av en riksdagens pressombudsman.

I motionerna I: 267 av herr Åkerlund *m. fl.* och II: 336 av herr Söderström *m. fl.* hemställdes att riksdagen skulle besluta om inrättande av en tjänst som riksdagens pressombudsman samt uppdraga åt riksdagens förvaltningskontor att utarbeta de närmare bestämmelserna för pressombudsmannens verksam-

het i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionerna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 267 och II: 336.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlund (h), Lundberg (h), Mattsson (cp), Regnéll (h) och Antonsson (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 267 och II: 336 måtte uppdraga åt talmanskonferensen att föranstalta om en utredning rörande riksdagens utåtriktade informationsverksamhet i enlighet med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Den sakliga bakgrunden till denna motion är densamma som till fröken Sandells motion. Den behöver därför inte kommenteras.

För min del har jag hamnat som reservant, och jag ber att få yrka bifall till reservationen. Jag vill säga att den tankegång som fått mig att bli reservant är densamma som jag redovisade i mitt inlägg i det förra ärendet. Jag menar nämligen att vi inte skall nöja oss med att registrera vad som förekommer och kanske bli missbelåtna och ledsna, utan vi skall försöka göra en aktiv insats för att råda bot på vad vi betraktar som missförhållanden. Reservanterna tror att det skulle man kunna uppnå genom att anmoda talmanskonferensen att överväga också möjligheterna till aktiva åtgärder i detta sammanhang.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! Självfallet råder det inga delade meningar inom utskottet om att det är ytterst värdefullt med en ökad och förbättrad information om riksdagen och dess verksamhet. Vad vi däremot inte är ense om är att just tillsättandet av en riksdagens pressom-

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

budsman skulle vara den bästa vägen att klara problemet att ge allmänheten en korrekt och initierad version av riksdagsarbetet.

Det finns flera motiv för en negativ inställning till inrättandet av en pressombudsmannatjänst. Bland annat överlämnas till Tidningarnas Telegrambyrås riksdagsredaktion allt arbetsmaterial från riksdagen. Det gäller såväl propositioner, motioner, utskottsutlåtanden som andra publikationer härifrån. Tidningarnas Telegrambyrå i sin tur redigerar och vidarebefordrar. Dessutom distribuerar de olika partikanslierna, Förenade landsortstidningar m. fl. i många fall utförligt nyhetsmaterial, som de anser ha politiskt nyhetsvärde. För övrigt gäller ju de flesta riksdagens beslut rena rutinfrågor, frågor som kontinuerligt återkommer, och dessa kan man inte med bästa vilja i världen påstå ha något särskilt nyhetsvärde, vare sig för pressen eller Sveriges Radio.

Flera tidningar har också egna medarbetare som är fast stationerade i riksdagen, och Sveriges Radio har för sina olika program i radio och TV en kontinuerlig bevakning av riksdagsarbetet. Med risk att tangera det förra ärendet en aning kan man kanske beträffande den sista punkten säga, att det finns anledning fordra en något mer nyanserad nyhetsförmedling. Jag anser att det är beklagligt att TV upphör med sina särskilda riksdagsprogram, och man får väl hoppas på en snar återgång till den gamla ordningen.

Såväl allmänheten som riksdagen är betjänta av en så stor publicitet som möjligt. Naturligtvis måste krav då ställas på en objektiv nyhetsförmedling från TV:s sida. Jag tror emellertid inte att någon pressombudsman i världen kan dirigera dessa frågor, utan därvidlag gör man inom Sveriges Radio och TV precis som man vill. I det fallet har talmanskonferensen redan tillsatt en särskild kommitté som vi nyss re-

sonerade om. På den punkten kan därför motionärerna och reservanterna känna sig tillfredsställda.

Det är riktigt som redan har sagts att denna fråga var uppe till behandling i praktiskt taget samma former genom motioner vid förra årets riksdag. Bankoutskottet ansåg även då att någon pressombudsman inte borde tillsättas. Utskottet remitterade motionerna till bl. a. Publicistklubben och Tidningarnas Telegrambyrå, och båda dessa remissinstanser ifrågasatte starkt det lämpliga i att inrätta en pressombudsmannatjänst. De menade att kontakterna mellan riksdagen å ena sidan och press, radio och TV å andra sidan i stort sett fungerade väl. Det betyder i klartext att dessa massmedia inte anser sig betjänta av någon ytterligare mellanhand. De anser tvärtom att en pressombudsmans verksamhet understundom skulle kunna uppfattas som obehövlig påtryckning vid journalisternas och radions nyhetsförmedling. Således skulle enligt dessa remissinstansers och även bankoutskottets mening inte några påtagliga resultat nås genom inrättandet av en pressombudsmannatjänst.

Mot bakgrunden av detta anser utskottsmajoriteten det vara mindre välbetänt att nu besluta om den föreslagna åtgärden. Utskottsmajoriteten räknar självfallet med att den redan inledda försöksverksamheten på informationsområdet som talmanskonferensen har startat skall fortsätta och utökas.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Tål vi inte att skrattas åt, hur skall vi då tåla att hedras? Med detta citat, mycket fritt efter Johan Ludvig Runeberg, vänder jag mig till herr Börjesson i Falköping.

Herr Börjesson i Falköping är ännu så länge oskyldig i samband med detta ärende, eftersom han inte tagit till or-

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

da; han yttrade sig i närmast föregående ärende. Men dessa båda ärenden, bankoutsrottets utlåtanden nr 12 och 13, hör så nära samman att jag finner det vara närmast en smaksak under vilken punkt vi behagar begära ordet. Jag har väntat till nr 13 för att få höra flera anföranden innan jag gick upp i talarstolen. Det är väl också så, att utlåtandet nr 13 handlar om någonting mer substantiellt, något mer att ta på, än utlåtandet nr 12. Beträffande förslaget att inbjuda pressens representanter, såvitt jag förstår närmast de aktiva riksdagsjournalisterna — det kan ju, fröken Sandell, inte gärna vara fråga om korsordkonstruktörerna i Sveriges Radios tidning — till en information om riksdagens arbetsformer, så hoppas jag att inte bli uppfattad som alltför illotal om jag råkar vara övertygad om att motsatsen är mera av nöden. Vi skulle sannolikt vinna bättre effekt om vi inbjöd några erfarna riksdagsjournalister att informera om pressens arbetsformer.

Men utlåtandet nr 13 sysslar med ett bestämt, konkret förslag, att inrätta en pressombudsmannainstitution i riksdagen. Om vi hade fått denna information om pressens arbetsformer som jag tror att vi litet var behövt, är jag inte övertygad om att de motioner som ligger till grund för den reservation som är knuten till utlåtandet nr 13 hade kommit till stånd.

Kärnpunkten i hela frågeställningen ligger såvitt jag förstår i det triviala faktum, som i reservationen på s. 6 i bankoutsrottets utlåtande nr 13 uttrycks på följande sätt: »Inriktningen synes emellertid alltför ofta vara den att man ur materialet söker utvinna främst vad som bedömes vara av intresse för en bred publik, varvid det sakligt väsentliga kan komma i skymundan.» Det är väl detta som vi fackmän, professionella politiker och riksdagsmän naturligt nog kan reagera mot gång efter annan. Men, ärade kammar-

ledamöter, det råkar vara ett faktum att press, radio och TV har en bred publik, och det är den som bestämmer deras arbetsformer. Om vi med hjälp av en pressombudsman eller på annat sätt lyckades förmå massmedia att ur riksdagsmaterialet dra ut bara det som vi professionella betraktar som sakligt väsentligt, så skulle vi därmed sannolikt inte ha vunnit någonting. Vi skulle bara ha fyllt våra tidningar från början till slut. Det är nämligen så att en enda debatt dags TT-referat i den stora versionen fyller en svensk dagstidning från första sidan till sista, om materialet publiceras. Vi skulle ha fyllt våra tidningar, men sannolikt skulle vi inte ha vunnit en enda läsare.

Press, radio och TV har som sagt en bred publik med den vanliga massmediapublikens preferenser. Vi har inte rätt att begära att svenska folket skall ägna timmar och dagar åt att läsa långa och dess värre tråkiga framställningar av vad vi har för oss i riksdagen och som vi anser vara sakligt väsentligt. Med den metod som nu tillämpas tvingas massmedia i stort sett att värdera nyheterna efter den gamla tumregeln: Om en hund biter en karl, så är det ingen nyhet; men om en karl biter en hund, då är det en nyhet. Det ovanliga och avvikande, det något bisarra och annorlunda är nyheten som intresserar.

Detta är — något karikerat — vad olika massmedia måste ta hänsyn till när de vänder sig till en bred publik. Vi löser icke detta problem med en pressombudsman. Vi har däremot löst det genom riksdagens snabbprotokoll, som står till förfogande för de människor — många eller få — som verkligen vill ha det sakligt relevanta materialet utförligt presenterat för sig och som för en billig penning — mycket billigare än för någon dagstidning — kan prenumerera på detta. Dess värre lär upplagan, i den mån den inte går till fackmän inom politiken, vara ganska begränsad.

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

Vi har ju, ärade kammarledamöter, i stort sett tre slag av nyhetsmaterial från riksdagen. Vi har först hela den väldiga floden av det som officiellt faktiskt hänt. Det är motioner, propositioner, interpellationer och enkla frågor samt debatterna i kamrarna. Allt detta står till massmedias förfogande så snabbt som någon människa kan begära. Ingen pressombudsman i världen kan snabbare förmedla detta material till press, radio och TV. Det går mycket snabbt — på minuter och timmar — och det hela fungerar synnerligen väl.

Jag vet att det är en inte helt sällsynt företeelse att ledamöter av denna kammare har besökt TT:s riksdagsredaktion där uppe under taket av detta hus för att förhöra sig om hur det kom sig att det intressanta och viktiga anförande vederbörande föregående dag hade hållit inte gick ut i referatet. TT:s riksdagsredaktion har då kunnat visa att det visst gick ut — det omfattade kanske en halv sida. I lokaltidningen på hemorten stod det emellertid inte en rad om det. Ledamoten hade helt enkelt blivit refuserad på hemmaplan av redaktören på tidningen, men det var inte nyhetsförmedlingen från riksdagen som klickade.

En sådan händelse kan, mina damer och herrar, i hög grad ha berott på tidpunkten för anförandet. Vi är oerhört konservativa här i riksdagen. Ingenting tycks kunna ändra på det förhållandet att utskottens utlåtanden skall placeras i en viss sedan tidernas begynnelse fastställd ordning.

Riksdagen håller en dag som denna på från klockan 10 på morgonen. Vem vet, vi håller på ännu klockan 10 i kväll, kanske senare än så. Klockan 10, klockan 11, klockan 12 i kväll är dess värre ingen tid för några massmedia. Det är inte fråga om att vilja eller inte vilja. Det är fråga om att inte kunna. Det finns inte någon möjlighet för press, radio eller TV att referera vad vi gör här i natt.

Om vi rutinmässigt alltid tog upp de mest kontroversiella, de mest intressanta, de sakligt mest väsentliga frågorna klockan 10 på förmiddagen och de närmaste timmarna därefter, skulle vi vinna ett bättre resultat publiceringsmässigt än vad vi gör nu. Men det kan ingen pressombudsman göra, ty så stor makt får ingen pressombudsman i detta hus att han kan skriva om riksdagens heliga föredragningslistor. Det är ett av de ting som skulle kunna göra verklig nytta.

Den andra stora strömmen av nyheter är de politiska nyheterna som kommer från partierna. Partierna, parti-grupperna är väsentliga nyhetskällor. Ingen pressombudsman i världen, knuten till riksdagen som verk, kan göra någonting åt det. Partierna får efter förmåga — statsverket är ju vänligt och betalar en del av kostnaderna numera — se till att de håller sig med en presstjänst som kan klara ut den nyhetsförmedlingen. Den är mycket begärlig och kommer säkert ut.

Om man från partisynpunkt ser på riksdagsreferatet och nyhetsförmedlingen från riksdagen som sådan och tror att någonting i riktning mot större objektivitet eller rättvisa kan åstadkommas av en pressombudsman, far man vilse. Vad händer, mina vänner, om vi tillsätter en institution, anställd av riksdagen, med uppdrag att bevaka att press, radio och TV är objektiva? En av mina vänner i riksdagen gav mig ett exempel i går. Vi hade en debatt häromsistens i denna kammare om utlandssvenskarnas rösträtt. I debatten deltog, om jag minns rätt, fem ledamöter: herr Hamrin i Jönköping, herr Johansson i Trollhättan, jag själv och två högerledamöter till. I TV fick man höra herr Hamrin utlåta sig ganska mångordigt. Vi fick också höra herr Johansson i Trollhättan utlåta sig. Jag förekom inte alls, ingen av mina partivänner heller. I radio förekom jag i en bisats, de andra inte alls. Allright, vore det inte skäl i, säger man, att någon

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

påpekade för radio och TV att man gjort ett snedreferat, som inte är objektivt, inte rätt avvägt?

Det är klart att jag skulle känna mig mycket lycklig då, men jag är övertygad om att herr Hamrin i Jönköping och herr Johansson i Trollhättan och alla deras meningsfränder skulle fullkomligt ärligt stå upp och betyga att det väsentliga i debatten ändå blev återgivet, att det viktiga som sades, det var vad deras meningsfränder sade. Och det kom ju ut i TV, skulle man säga. Att sedan Carlshamre och ett par högermän till stod och babblade om detsamma — eller vad de nu kan ha sagt — det hör liksom inte dit.

Vad skall en av riksdagen anställd pressombudsman göra åt det? Man kan från partiernas informationstjänster försöka göra något åt det. Men en av riksdagen anställd pressombudsman kan inte göra ett dugg. Vi skulle få ett ämbetsverk som sannolikt skulle avge en berättelse en gång om året ungefär som riksdagens ombudsmän gör till riksdagen om vad de har utträttat under året. Och så skulle vi få en debatt här i kamrarna: Har nu vår pressombudsman varit objektiv? Har han tillräckligt mycket beivrat att herr Carlshamre inte blev återgiven i TV? Har han tillräckligt mycket beivrat att någon annan människa inte blev tillräckligt mycket återgiven i TV? Detta går inte, ty det ligger för mycket värderingar bakom. Sådant kan inte göras objektivt i den meningen att det kan mätas i minuter och sekunder. Därmed är en pressombudsman i riksdagens tjänst slagen till slant.

Återstår den tredje nyhetsströmmen — den som handlar om riksdagen som riksdag, att vi sitter här, att vi rör oss här, att vi arbetar i utskott och kommittéer och styrelser och nämnder och vad det kan heta och stundom till och med sitter i kamrarna. (Det börjar »fyllna till» riktigt bra nu här i kamrarna! Synd att inte TV har en kamera

här när vi är så många!) Det är den tredje strömmen, och det är den minsta, självklart, om man ser saken ur det medborgerliga intressets synpunkt. Där skulle möjligen en PR-man ha en uppgift att fylla. Men jag tror att uppgiften även härvidlag är ganska begränsad, ty det skulle med nödvändighet bli vad all erfarenhet säger att PR-verksamhet icke får vara: en censurverksamhet.

Vad är det vi läst i klagoskrifter till talmanskonferensen? Vad är det vi hört av fröken Sandell och andra? Jo, det är mest klagan på hur det inte bör vara. En pressombudsman, en PR-avdelning, som har i uppdrag av sin arbetsgivare att se till att det och det inte blir publicerat, är från början slagen till slant och kommer aldrig att lyckas. — Dessutom ligger det i sakens natur att sådana institutioner inte kan redovisa sitt fögderi i mätbara storheter. Det går inte att säga: Vi har lyckats där och där att få en objektiv publicitet kring riksdagen. Det går endast att få ett allmänt diffust intryck av att det ser ganska trivsamt ut just nu, och jag är inte säker på att vi skulle nöja oss med det när vi skall börja betala kostnaderna för denna verksamhet.

Ärade kammarledamöter! Är det inte så, för att återvända till utgångspunkten, att när det gäller denna tredje nyhetsström — det som handlar om riksdagen som institution, om vårt sätt att arbeta och vara — så måste vi försöka se saken med något litet humor. Jag har själv blivit fotograferad sovande i min bänk.

I två stora stockholmstidningar fann jag mig själv återgiven. Och jag skyller inte på att jag satt och tänkte, ty jag tror inte att jag gjorde det, utan jag tror att jag sov, om sanningen skall fram. Jag har mycket lätt för att sova när andra talar. Och om vi skall vara uppriktiga har väl de flesta av oss, som de proffs vi är, för länge sedan kommit underfund med att det enda

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

sätt som finns att göra föredrag ut-
härldiga är att hålla dem själv, och när
andra talar sover man gärna då och
då. Det är mänskligt och inte mycket
att skämmas över.

Jag skäms inte ett dugg över att sitta
i Svenska Dagbladet och Dagens Nyhe-
ter och sova. I det aktuella fallet var
man vänlig och satte inte ut mitt namn,
men det fanns säkerligen de som kände
igen mig ändå. Man var till och
med så snäll — det gällde en remissde-
batt — att man i bildtexten något fri-
serade verkligheten och antydde att re-
missdebatten som vanligt drog ut på
småtimmarna. Jag vet ju att bilden var
tagen vid elva- eller tolytiden på da-
gen, och jag sov redan då. Men jag
kan inte båda upp någon riktig indig-
nation över detta. Om man däremot,
mina vänner, just nu hade haft en ka-
mera uppe på läktaren och tagit en
bild av mig, panorerat ut över kamma-
ren och sett vad jag just för ögonblicket
slipper se: en djupt inslumrad kamma-
re, då skulle jag ha blivit generad. Det
är väl den som står i talarstolen som
har anledning att möjligen bli en aning
generad om vi sover, inte vi som har
somnat.

Låt oss ta detta litet lugnt! Den
svenska allmänheten ställer inte så
enorma anspråk på sina riksdagsleda-
möter som vi stundom tycks tro, i var-
je fall inte när det gäller att sitta i
bänkar. Vi har viktigare saker att göra,
och låt oss tala om det! Vi som sällan
sitter här — jag erkänner gärna att jag
hör till dem — borde säga: Där sitter
de som inte har något viktigare för sig.
Jag hoppas att ingen tar illa upp att
jag säger så. Vi måste se detta med nå-
got litet humor och självironi. Skall vi
börja bevaka press, radio och TV ef-
ter varje liten accident där någon av
oss eller riksdagen som riksdag kan ha
blivit utsatt för löje eller skämt, då får
vi väldigt mycket att göra. Jag skulle
tro, mina damer och herrar, att vi får
placera den där pressombudsmanna-
tjänsten i en fullkomligt gigantisk lö-

negrad om vi skall få någon sökande
till den. De flesta av Sveriges journa-
list, som kunde tänkas intressera sig
för den kommer troligen att betacka
sig för uppgiften att i den meningen
popularisera riksdagen.

Herr talman! Ett yrkande om bifall
till utskottets hemställan är redan fram-
ställt. Jag instämmer i det.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte befria mig
från känslan av att herr Carlshamre
tog tillfället i akt att i varje fall komma
i TV-rutan i kväll. Han talade inte så
mycket som riksdagsman i detta sam-
manhang, utan fastmera som journalist.
Hans argumentering gjorde inget dju-
pare intryck på mig, ty jag har aldrig
träffat en journalist som har varit in-
tresserad av att något slag av institu-
tion eller företag har en pressombuds-
man.

Det betyder emellertid inte att den
som är utsatt för pressens granskning
inte bör ha ett skydd, d. v. s. en person
som på samma sätt som en yrkesjourna-
list kan försvara vederbörande institu-
tion. Det kan inte hjälpas, men herr
Carlshamre försökte glida ifrån den
väsentliga saken i sammanhanget. Han
gjorde ändå ett visst medgivande, att
han kunde tänka sig att riksdagen ha-
de en PR-man.

Vad är det saken gäller, herr Carls-
hamre? Jo, i vad mån det svenska fol-
ket får en riktig uppfattning om hur
riksdagen arbetar. Jag kan säga herr
Carlshamre, att under de senaste må-
naderna har jag haft nöjet att tala om
författningsfrågan vid en rad samman-
komster. Vid varje tillfälle har jag
mötts av frågor, som har varit föran-
ledda av de reportage som radio och
TV har gjort från den svenska riksdag-
en. Man har frågat mig: »Varför säger
inte riksdagsmännen ifrån? Varför ta-
lar ni inte om hur era arbetsförhållan-
den är? Varför får vi inte upplysning-
ar om detta?» Herr Carlshamre vet, att
i många stycken är det inte möjligt för

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

en journalist att alltid följa med i den debatt som förs i denna kammare.

För något år sedan blev jag fullständigt felrefererad av Sveriges Radio i en bostadspolitisk debatt. Jag vände mig till vederbörande journalist som sände referatet. Vad fick jag för svar? Jo, att när det gällde jordbrukspolitik och bostadspolitik så kunde man inte följa med i debatten. Men att tillskriva en kammarledamot en uppfattning som han inte har, det kunde man göra. Det fanns ju ändå möjlighet för vederbörande journalist att ta kontakt med mig. Visst brister det, herr Carlshamre, och visst är det angeläget att det svenska folket får en riktig uppfattning om hur riksdagen arbetar. Det behöver inte alls vara på det sättet, att en pressombudsman arbetar med målsättningen, att han skall lägga allting till rätta för riksdagen. Nej, hans uppgift bör fastmera vara att informera en bred allmänhet om hur riksdagen arbetar, och det finns i detta fall mycket att belysa och många initiativ som kan tas.

Jag är nämligen inte alls övertygad om att våra i övrigt utmärkta tjänstemän, sekreterare och andra som tjänstgör i kamrar och utskott, är lämpade för denna uppgift. De är i och för sig duktiga och skickliga, men de är inte alltid utbildade för den arbetsuppgift det här är fråga om. Jag vill nog på denna punkt säga att jag har en rakt motsatt uppfattning till den som herr Carlshamre här företräder.

Jag skall för min del be, herr talman, att få till protokollet anteckna att jag kommer att rösta med reservanterna i denna fråga.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Den fråga, som vi nu håller på att diskutera, är väl ganska allvarlig. Jag tycker att alla synpunkter, som har anförts, redan håller på att komma på sned. Om herr Carlshamre och herr Adamsson inte är eniga, kan vi väl inte ge oss till att gå till angrepp

på en grupp av yrkesutövande samhällsmedborgare som vi är mycket angelägna om att få ett gott samarbete med i syfte att informera allmänheten.

Självfallet måste vi — jag håller med herr Carlshamre i långa stycken om detta — ändå se till att denna grupp själv får välja det material som den sedan skall förse den läsande allmänheten med. Jag tänker inte försvåra för vare sig massmedia eller Tidningarnas Telegrambyrå att i kväll furnera våra morgontidningar med material om denna debatt.

Jag måste ändå begära ordet för att nyansera herr Carlshamre i hans inlägg.

Jag såg nästan mest på lektorn vid journalisthögskolan, som talade till en rad elever uppe på den ganska glest besatta pressläktaren.

Själv har jag också medverkat till att förmedla uppgifter från riksdagen — låt vara inte direkt utan på annat sätt — och har erfarenheter som säger mig att en pressombudsmans uppgift i en riksdag är tämligen omöjlig, om han skall vidarebefordra nyheter. Det klarar yrkesmannen, journalisten, som bevakar frågan, väl så bra.

Jag trodde att man genom att tillsätta en pressombudsman ville bredda informationen om hur riksdagen arbetar. På denna punkt håller jag med herr Adamsson, ty ute på informationsmöten får man ofta frågor om den saken.

Det var verkligen intressant att höra att herr Carlshamre sov klockan 12 på dagen. Jag har nyligen tillåtit mig att skriva en liten notis om hur TV sökte upp några tomta bänkrader här i kammaren en dag och sedan mixade in dem i ett bildsvep, som visade en relativt tom kammare. Norrlänningarna, som inte tar tåget hem så tidigt, satt ganska talrikt kvar, men kameramannen föredrog de obesatta platserna. Resultatet fick jag se i TV på kvällen.

Sådant kan naturligtvis vara en

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

»skojig grej» från journalisternas synpunkt, och deras journalistik kan vi inte göra så mycket åt. Däremot måste ett förtroligt samarbete komma till stånd. Det är inte bara så att riksdagsledamöterna bör känna till pressens arbetsformer, utan det behövs en förtroendefull samverkan mellan oss och dem som förmedlar nyheterna vidare till allmänheten. Det råder ju inte något tvivel om att publiken är bred — där om är jag helt överens med herr Carlshamre — och vi kan inte nå den utom genom nyhetsmedias förmedling.

Om jag skulle tillåta mig att vara litet småelak i denna fråga skulle jag vilja säga, att vi väl borde eftersträva att låta den svenska allmänheten få reda på hur vi arbetar när vi inte sover — att vi sover i mindre utsträckning än vi är vakna framgår av den uppräknade herr Carlshamre gjorde bland annat av antalet motioner, antalet interpellationer och antalet enkla frågor. Jag hoppas att den vaksamheten skall kunna intensifieras från nyhetsbevakarna, och jag tror att bl. a. talmanskonferensen i detta avseende skall lyckas i sin strävan att öka kunskapen om vad riksdagen verkligen uträttar.

Sedan skulle jag även önska att herr Adamsson ville närmare precisera på en punkt i sitt inlägg — det är möjligt att det var en felsägning. Jag tyckte han sade att han eftersträvar ett skydd för den enskilde ledamoten av riksdagen. Om han menar allvar med vad han säger vill jag fråga honom: Vilket skydd? Han borde veta att pressen har frihet att bevaka frågorna utifrån sina egna utgångspunkter, och om herr Adamsson sedan inte har möjlighet att lämna genmälen till de exempel som han gav är det en allvarlig historia, som jag tycker att han borde ha vidarebefordrat till de instanser som har att handlägga sådana frågor. Men om skyddet skulle vara sådant, att journalisterna ständigt skulle bli utsatta för påtryckning från olika grupper, då är

det ju en omöjlighet. Därmed kommer vi i det läget att den läsande allmänheten ingenting får veta om hur vi arbetar, vare sig vi sover eller vi är vakna.

Jag vill med detta, herr talman, givetvis ansluta mig till utskottsmajoritetens förslag, men jag har inte kunnat underlåta att begära ordet för att något nyansera herr Carlshamres synpunkter på frågan. Jag tror dock att herr Carlshamre och jag, liksom kanske alla andra som sysslat med journalistik, är ense om en sak: att de som inte arbetar inom gamet kan de här frågorna bäst. Herr Carlshamre nämnde herr Börjesson i Falköping, och även jag vill anknyta till honom — jag har sett att han begärt ordet och alltså har en chans att ändra på den bedömning jag gör av honom. För ett tag sedan hörde jag herr Börjesson i ett inlägg ge klart besked om hur de utövande journalisterna borde återge en fråga som gällde flyktingarna och deras problem i det svenska samhället. Jag anser att sådant hör till det omöjliga.

Det gäller för oss att med alla medel sträva efter samsarbetsformer och samverkansformer som ger det bästa möjliga resultatet för det vi vill åstadkomma, nämligen att den breda allmänheten även skall få kunskap om vad vi håller på med i riksdagen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill inte på något sätt göra anspråk på att vara särskilt sakkunnig i tidningsfrågor, men jag kan ju erkänna att jag med vaken blick söker följa tidningspressen och journalisternas sätt att arbeta; och jag anser mig ha rätt att i ett demokratiskt samhälle ge till känna min mening i det avseendet.

Men jag har närmast begärt ordet därför att jag skulle vilja rikta en fråga till herr Carlshamre. I en stor daglig tidning förekom den 11 februari i år

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

en artikel, där man talar om att ett eller annat utskottssammanträde i riksdagen måst inställas därför att ledamöterna hellre velat se färgsändningar i TV från vinterolympiaden. Jag vände mig till upplysningstjänsten och bad att man för min räkning skulle ta kontakt med utskottssekreterarna. Så skedde och enligt den uppgift jag fick lär icke något utskottssammanträde ha inställts på grund av vinterolympiaden för att deltagarna skulle få möjlighet att följa olympiaden i TV.

Hur skall man, herr Carlshamre, åstadkomma ett tillrättagande? Vem skall informera allmänheten om rätta förhållandet, ty vad blir följden av denna felaktiga uppgift? Jo, den skapar hos allmänheten en känsla av att vi i riksdagen inte på allvar följer de frågor som vi är satta att bevaka och sköta, d. v. s. att riksdagsmännen inte tar sitt arbete på allvar utan hellre tittar på olympiaden.

Jag vill inte svara på denna fråga själv, men när jag ställer mig frågan undrar jag om inte en pressombudsman i ett sådant fall kunde vara den rätte mannen att komma med tillrättagande uppgifter.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Det är inte särskilt svårt att svara på herr Börjessons i Falköping fråga. Om herr Börjesson, efter att ha gjort den sannolikt något betungande arbetsinsatsen att ta reda på hur det verkligen förhöll sig med påståendet att ett utskottssammanträde hade inställts, dessutom hade gjort den långt mindre betungande insatsen att ta telefonen och ringa till vederbörande tidning och tala om hur det förhöll sig så hade pressombudsmannens uppgift den gången varit fylld. Det förhåller sig ju faktiskt så att riksdagen består av 385 pressombudsmän, som dessutom har den fördelen att — låt vara för påstått höga arvoden, som vi dock har för andra uppgifter — stå

gratis till förfogande för denna uppgift. De flesta av oss upplever det väl ändå som något ganska väsentligt att informera massmedia om vad vi har för oss. Om vi inte gör det får vi skylla oss själva.

Jag kan berätta att jag för omkring ett år sedan gjorde ett försök att göra en liten insats. Jag disponerade en tidning i den meningen att jag var chefredaktör för den. Nu var det dessvärre en tidning som visserligen har en stor och imponerande upplaga men — jag skall inte göra reklam för den här — den var i sådana här sammanhang beklagligt ensidigt spridd inom ett enda parti. Jag lät en dag en medarbetare gå igenom detta hus för att ta reda på vad som där hände och för att finna förklaringen till varför det då och då var glest i bänkarna. Vi kunde vid en bestämd tidpunkt på dagen räkna till 46 identifierbara sammanträden i huset. Dessa sammanträden hölls på en gång och de var kända i den meningen att någon liksom hade en lokal på lut för dem. Av dessa 46 är jag säker på att åtminstone sex var mycket viktiga, ja, kanske de 40, vad vet jag.

Men sådan information skaffar vi bäst själva. Det är det som är problemet och det ärende vi i dag har att handlägga. Kan något av detta klaras upp med hjälp av en pressombudsmannainstitution i riksdagen? Det är detta som jag av gammal och delvis bitter erfarenhet bestrider. Vi är 384 pressombudsmän. Vi själva kan klara dessa saker.

Om man sedan, herr Börjesson i Falköping, till äventyrs inte skulle lyckas få en sak tillrättagd är det beklagligt. Om den tidning som påstått att vi satt och tittade på TV i stället för att sitta i utskott när vi i själva verket bara satt och tittade på TV i stället för att sitta i plenum — vilket är någonting helt annat — och tidningen inte vill tillrättaga detta när herr Börjesson i Falköping ringer, är det som sagt be-

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

klagligt. I svåra fall kan det bli en sak för Pressens opinionsnämnd att ta ställning till.

Men märk väl att en pressombudsman anställd av riksdagen inte har ett dugg större befogenhet än herr Börjesson i Falköping har att försöka tvinga tidningen till ett tillrättaläggande. Det är t. o. m. sannolikt att herr Börjesson i egenskap av riksdagsman har större tyngd i sin personliga framställning än någon professionell pressombudsman i världen har.

Herr WIKLUND i Härnösand (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en retorisk fråga till herr Börjesson i Falköping: Skulle den felaktiga uppgiften blivit mindre felaktig om vi haft en pressombudsman? Jag tror det inte; uppgiften kom nog inte genom någon avdelning i riksdagen.

Herr Börjesson i Falköping har naturligtvis sin fulla demokratiska rätt att granska de felaktiga uppgifter som tidningar, radio och TV lämnar och även att kritisera dem — den rätten har jag aldrig velat förmena honom. Vad jag avsåg att anmärka på var att herr Börjesson har så bestämda synpunkter på hur informationen skall se ut.

Jag har varit utövande journalist i så många år att jag vet att om herr Börjesson i Falköping försökte bli sin egen pressombudsman, som herr Carlshamre uppmanade honom att bli, skulle han sköta den uppgiften perfekt. Skulle vi övriga riksdagsledamöter vara så förnämliga egna pressombudsmän, skulle den svenska allmänheten veta mycket mer om vad som försiggår inom den svenska riksdagen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet igen, men jag måste göra det ändå för att tacka herr Carlshamre för hans inlägg. Men är det ändå inte

bättre att en person sköter bevakningen än att var och en ringer vederbörande tidning och anmäler att en felaktig uppgift kommit in? Det kan väl inte anses vara en utopi att tänka sig att riksdagen har en särskild pressombudsman som sköter bevakningen av riksdagens arbete. Har man inte inom de stora företagen en pressombudsman eller någon annan person som ger pressen uppgifter när så erfordras?

Jag beklagar om man fattar mig så, att jag är alldeles tvärsäker när jag pratar. Jag vill erinra den föregående talaren om att jag inför debatten den gången hade varit i kontakt med människor som varit berörda av dessa tidningars skrivelser. Jag bara vädjade till pressen att den skulle visa en smula hänsyn. Jag kan absolut försäkra att jag inte har uppträtt på något kategoriskt pockande sätt. Jag vill att vi skall slå vakt om och värna om en fri press, men en press som känner sitt ansvar. Därmed har jag inte sagt att den svenska tidningspressen inte känner sitt ansvar.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det är första gången jag har i stort sett samma synpunkter i en fråga som herr Börjesson i Falköping. När det gäller denna fråga kan jag emellertid säga att han i långa stycken har rätt.

Till herr Wiklund i Härnösand vill jag säga: När har det inträffat att någon som har haft en annan mening än en tidning har fått rättelse i tidningen? Jag tillhör själv en tidningsstyrelse och har under ett par års tid haft en polemik i en rent teknisk fråga, som det skulle vara mycket lätt att objektivt belägga. Det var emellertid inte möjligt för mig, att få en rättelse införd på den punkten.

Det ligger mycket i vad herr Lundberg en gång sade i en debatt, nämligen att det är bra med pressfrihet, men man bör helst ha en egen tidning och

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

ha så stort inflytande över den som man har om man är chefredaktör.

Jag skall inte orda mera om detta utan vill sluta med att säga att den reservation som vi nu diskuterar tar sikte på en utredning av frågan. Detta tycker jag är en väsentlig sak, och jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr WIKLUND i Härnösand (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att herr Börjessons i Falköping senaste inlägg kan få stå oemotsagt. Han säger att nyhetsmedia söker upp dessa olyckliga människor i alla sammanhang. Jag är övertygad om att dessa människor i de allra flesta fall vänder sig till nyhetsmedia. Om tidningsmän, TV- och radiojournalister i stället för att nyanserat beskriva vad som kan ha ett allmänt intresse verkligen skulle återge hur människorna i dessa sammanhang lämnar ut sig själva, skulle herr Börjesson förmodligen bli mörkrädd.

Till herr Adamsson vill jag säga att jag nu förstår honom bättre. Han talade om skydd i sitt första inlägg; nu talade han om brist på möjligheter att få rättelse, vilket är en helt annan sak. Jag förstår att en tidningsstyrelse har stora svårigheter på den punkten. Jag håller helt med herr Carlshamre om att riksdagsledamöterna något borde känna till pressens arbetsformer och de förutsättningar som finns. Men att man inte skulle få in rättelser bestrider jag, även om det många gånger kan vara ganska svårt. En rättelse kommer in, speciellt om den avser sådant som bedömes skada enskilda människor.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Wiklund i Härnösand vill jag kort och gott säga att den debatt som han har i åtanke rörde pressens förhållande till exempelvis flyktingtragedierna. Jag stödde mig på kontakter som jag haft med flyk-

tingar, och jag gjorde i den debatten gällande att man väl inte behövde skildra allt så i detalj att vederbörande, släktingar och anförvanter kunde ta skada av dessa skildringar. Det var bara en vädjan som jag riktade till tidningspressen, det var inga direktiv.

Herr CARLSHAMRE (h) kort genmäle:

Herr talman! Låt oss hålla oss kvar vid det som debatten gäller, nämligen frågan huruvida vi bör ha eller inte ha en pressombudsman; det är bara den frågan det gäller. Någon sorts allmän debatt om pressens allmänna förträfflighet eller allmänna uselhet, om tillförlitligheten i massmedias information och sådant kan vi väl inte lämpligen ta upp i detta sammanhang. Gamla journalister vet bättre än de flesta, att tidningar i stort sett är usla och att förskräckligt mycket i dem inte är särskilt bra. Men det är inte detta denna debatt handlar om, utan frågan är huruvida en riksdagens pressombudsman kan göra någonting åt detta när det gäller informationen om riksdagen. Och det är det jag tillåter mig tro att han inte kan.

Man kunde av ett par inlägg — för att inte i onödan fresta till repliker, eftersom vi borde komma till ett slut på denna debatt, skall jag inte nämna något namn — ana sig till att vederbörande önskade en pressombudsman utrustad med befogenheter att ge order till massmedia. Men det är en helt annan sak. Om vi stiftar en lag — vi kan göra det; vi är de enda som kan det — som föreskriver att vad riksdagens pressombudsman lämnar till pressen eller till radio och TV snällt skall publiceras och därefter rättar och packer i Eder, då kan det bli effektivt. Men jag trodde inte att det var tänkt så långt. Och om vi inte tänker så långt, är vi allihopa var för sig sannolikt auktoritativare pressombudsmän än vad någon anställd någonsin kan bli.

Tillsättande av en riksdagens pressombudsman

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt delta i denna debatt. Men jag har många gånger funderat över det förhållandet, att parlament över huvud taget — det gäller alltså inte bara det svenska — inte är så särskilt högt uppskattade i de länder där de verkar. Jag kan göra undantag för det norska stortinget och kanske för det engelska underhuset, men i övrigt tror jag att regeln är tämligen generell. Man kan fundera över var orsakerna till denna brist på uppskattning ligger.

Till att börja med kan man väl fastslå att själva vår arbetsform, den parlamentariska eller »talande» arbetsformen — metoden är ju den att vi, olika tänkande människor, kommer tillsammans och utbyter tankar — kan förefalla vad man i dagligt tal kallar det praktiska livets män som ett egendomligt och ineffektivt sätt att arbeta. En annan sak som kan vara en anledning till att man inte tycker att vårt arbete är så intressant är att alla problem som läggs på riksdagens bord är ganska gamla redan när de kommer hit. Det har förts diskussion i pressen, det har gjorts sakkunnigutredningar och det har varit remissförfaranden, varför diskussionen och överläggningarna om saken redan pågått i kanske månader och år innan frågan hamnar på vårt bord. Det är alltså inte färskt material, material som i någon större utsträckning har nyhetsvärde.

Sedan hör det väl till bilden — om vi nu skall titta på den speciella situationen för vårt eget parlament — att ett parlament verkar tämligen maktlöst när man haft samma regering i decennium efter decennium. Man säger sig ute bland folk att egentligen är det väl regeringen som bestämmer, och vad som sägs och görs i parlamentet saknar väl verklig betydelse. Men det är alldeles uppenbart att det ur demokratisk synpunkt är mycket olyckligt om människorna får för sig att den främsta

demokratiska institutionen i landet är en dignitet av mindre betydelse och att denna institutions medlemmar egentligen inte sysslar med alltför allvarligt arbete. Det är otäckt om det skulle förefalla allmänheten som om diktaturerna arbetade så mycket effektivare än demokratierna gör; det är inte sant, men det kan förefalla så.

Men jag tror liksom herr Carlshamre och andra att man inte löser dessa problem vare sig med någon PR-man eller någon pressombudsman; de ligger mycket djupare än så. Jag tror att vi själva bär en mycket stor del av ansvaret. Vad vi kan göra för att ute i våra valkretsar tala om hur verksamheten här bedrivs har mycket stor betydelse.

Det är också av stor betydelse, om vi kan intressera människorna för de problem vi är satta att lösa, förklara för dem vad det är som händer och hur det går till. Om vi dessutom här i kammaren kan ålägga oss litet mera självdisciplin, begränsa våra inlägg, hålla litet tyst då och då i bänkarna — jag talar inte om hur det är i kväll, men det kan förekomma, att vi inte gör det — och vara litet oftare närvarande på våra platser i kammaren, skulle vi med dessa enkla medel förbättra det anseende, som riksdagen som institution är väl värd, och jag måste i rättvisans namn säga som vi som riksdagsmän också är väl värda.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Åkerlund m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m., samt

Medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.

nr 16, i anledning av motion angående kungörande i kyrka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 5

Medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av motioner om medborgarvittnen vid demonstrationer m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Här gäller det ett par motioner som går ut på att det skall tillsättas en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta och framlägga förslag om införande av medborgarvittnen att följa polisens arbete vid större folksamlingar, såsom demonstrationer och liknande.

Jag kan inte underlåta att tycka, att utskottet vid behandlingen av dessa motioner gjort det litet för lätt för sig och att behandlingen varit alltför snabb. Utskottet har helt förlitat sig på sin egen bedömning och egen kunskap utan att inhämta synpunkter från myndigheter. Jag medger gärna, att tanken på medborgarvittnen av den karaktär och med de uppgifter, som beskrivs i motionerna, kan betraktas som djärv, men den avser under alla förhållanden att vara konstruktiv och positiv.

Direkt förvånande är att motionsparet inte remitterats till någon myndighet som har med saken att göra och som skulle kunna vara intresserad, t. ex. rikspolisstyrelsen. Jag tror mig veta, att man åtminstone på sina håll inom polisen med intresse tagit del av motionerna och deras förslag. Lokala poliskammare med erfarenhet av demonstrationer och liknande liksom av

medborgarvittnen i andra sammanhang kunde också ha tillfrågats, och andra remissinstanser torde det inte vara så särskilt svårt att uppleta.

Med tanke på vad jag nu har sagt kan motionärerna inte vara nöjda med motionernas behandling, men jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Fru **HEURLIN** (h):

Herr talman! Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är ett angeläget önskemål att förståelsen för polisens arbete, särskilt i samband med demonstrationer, ökas. Utskottet anser emellertid att man bör gå fram på andra vägar än de i motionerna förordade.

Det har föreslagits att vittnen skulle utses parlamentariskt och ersättas av allmänna medel. Principiellt är det väl tveksamt om man bör tillskapa en form av bevisning som skall anses ha särskild tyngd på grund av att vittnet skulle vara garanterat objektivt och kunna göra särskilt goda iakttagelser. Det måste vara mycket svårt att veta precis var det kommer att blossa upp och att just då mitt i allt tumultet vara tillräckligt nära och ändå tillräckligt utanför för att kunna följa händelserna i detalj. Om ett sådant vittne inte sett vad man räknar med att man skulle ha sett, kan det bli bekymmersamt för vittnet att nödgas konstatera detta. Det ligger måhända inte fjärran att vittnet helt omedvetet förfaller till ett önsketänkande att vissa iakttagelser verkligen gjorts. Det är faktiskt mänskligt.

Utskottet delar naturligtvis uppfattningen att bättre arbetsbetingelser måste skapas för ordningsmakten. Det har dock inte varit utskottets uppgift att vid behandlingen av dessa motioner göra något uttalande i den frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 189 av herrar *Nils-Eric Gustafsson* och *Wikberg* samt II: 246 av herrar *Gomér* och *Svensson* i Vä.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsam prövning och förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 189 och II: 246, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande ändrade grunder för socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare i syfte att åstadkomma ökade valmöjligheter.

Reservation hade avgivits av herr *Strand*, fru *Carlqvist*, herrar *Dahlberg*, *Odhe* och *Bengtsson* i Varberg, fröken *Sandell* samt herr *Fredriksson* (samtliga s), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att förevarande motioner, I: 189 och II: 246, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! Det är nästan litet genant att besvara kammaren i en fråga som denna efter den debatt vi nu har lyssnat till i ett par timmar om hur man skall slå vakt om riksdagsmännen och hur riksdagsmännen skall presenteras ute i landet.

Men detta är en fråga som har en viss betydelse för människorna i vårt land, och det är inte för oss som riksdagen är till utan för dem. Det är en gammal fråga vi nu skall behandla. De borgerliga riksdagsledamöterna vill ha till stånd en ändring i lagen om allmän försäkring så att företagare skall kunna vara med i sjukförsäkringen utan att behöva vara med i ATP. Vidare vill man att företagarna skall ha valfrihet inom ATP. De skall kunna få välja riskskyddet, d. v. s. förtidspension och efterlevandepension, och de skall också kunna välja en lägre pensionsnivå i fråga om ålderspensioneringen.

Tillåt mig, herr talman, påstå att jag tror att damerna och herrarna bakom detta förslag inte har någon stark företagareopinion bakom sig. Erfarenheterna visar alldeles klart att företagarna och de enskilda yrkesutövarna vill ha samma sociala skydd som anställda. Detta har dokumenterats vid flera tillfällen. Inte minst gäller det sjukförsäkringen och ATP. Jag vill erinra om att när ATP genomfördes var företagarna inte med obligatoriskt i den första utredningen. Sedan kom de med i regeringsförslaget efter att ha utövat en viss påtryckning. Men så sade man att när det gäller företagarna tar man bara med två tredjedelar av inkomsten. Sedan har de blivit försäkrade för hela inkomsten. I fråga om sjukförsäkringen var de också kritiska; deras tilläggssjukpenning var frivillig och inte obligatorisk.

I lagen om allmän försäkring har vi behandlat alla som har förvärvsinkomst lika. Vi har gett företagarna en viss valfrihet. De kan inom sjukförsäkringen välja en längre karenstid — 93 dagar.

De borgerliga begär att vederbörande skall kunna vara med i och få tilläggsjukpenning i sjukförsäkringen men inte i ATP. Men det skulle innebära att vi gick ifrån det som är den stora vinsten med lagen om allmän försäkring, nämligen samordningen mellan

Socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

de båda försäkringarna. Tidigare hade vi en sjukförsäkring vid vilken sjukhjälp utgick under viss tid. Sedan var man utförsäkrad. Då kunde man hamna i luckan mellan ett par försäkringar. Den risken har eliminerats genom samordningen. Nu kan en person rimligen inte bli utan försäkringsskydd. Han har antingen sin sjukpenning eller pension från ATP. Det vore mycket olyckligt om företagarna nu skulle kunna stå utanför ATP; jag behöver inte utveckla den frågan närmare.

Om det skulle bli tillåtet att bara vara med i sjukförsäkringen, så måste vi givetvis där ha en bestämd tid under vilken sjukhjälp utgår, och när den tiden är ute är också vederbörande utförsäkrad. Då har han inget skydd längre. Jag anser det vara fel av de borgerliga att ta på sig ett sådant ansvar och medverka till en sådan »valfrihet».

Det visar sig emellertid att reservanterna är litet skrämnda av sitt eget förslag. De vill nämligen att vederbörande skall kunna vara med i ATP:s riskskydd och få förtidspension och efterlevandeskydd men inte ålderspension. Vidare vill reservanterna ha möjligheter att välja en lägre pensionsnivå i ATP:s ålderspension. Men vi måste se lagen om allmän försäkring som en helhet. Det går inte att tillgodose individuella önskemål i den försäkringen. Om en företagare bara vill ha det skydd som en sjukpenningförsäkring ger och ingenting annat, så har han alltid möjligheter att teckna frivilliga försäkringar, om han inte vill sitta i farbror statens knä.

Det visar sig nu att det bara är ett mindre antal företagare som har anmält sitt utträde ur ATP. Det är därvid oftast fråga om sådana som har mycket små inkomster, vilket kan vara en förklaring till deras ställningstagande. Man anför vidare kostnadsskäl för sitt utträde, och jag vill säga några ord om detta.

Den som har en relativt låg inkomst betalar också en låg avgift. Den företagare som har en hög inkomst får visserligen betala en hög avgift, men denna är avdragsgill vid beskattningen, vilket gör att den inte är så betungande som den ser ut att vara.

Den samordning som vi nu har inom lagen om allmänförsäkring är utformad så att den ger en effektiv trygghet både för anställda och för företagare. Jag har en alldeles bestämd känsla av att den motsvarar ett utbrett behov och ett önskemål även hos företagarna.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den reservation av herr Strand m. fl. som är fogad till utskottets utlåtande.

Herr GOMER (cp):

Herr talman! Detta ärende har, såsom herr Bengtsson i Varberg nämnde, återkommit under flera år. Såväl motionsyrkandena som riksdagens beslut har därvid upprepats år efter år. I fjol bildade de ledamöter av utskottet som stödde oss motionärer majoriteten, medan socialdemokraterna blev reservanter.

Jag vet inte varifrån herr Bengtsson fått uppgiften att det inte är så många som är berörda av den fråga vi nu behandlat. Han menade att det inte heller var bra för företagarna att stå utanför tilläggspensioneringen. Det ligger naturligtvis en hel del i denna uppfattning, och i många fall är det naturligtvis inte bra för vederbörande att stå utanför.

Frågan om socialförsäkringsskydd för företagare och fria yrkesutövare har varit föremål för behandling i riksdagen varje år. Motionärerna och utskottsmajoriteten vill upphäva sammankopplingen mellan sjukförsäkringen och tilläggspensioneringen. Den som är undantagen från tilläggspensioneringen får ju inte vara försäkrad, det har herr Bengtsson sagt, och det är också på det sättet.

Socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

Enligt vår mening är denna sammankoppling oriktig. Jag har min tro att falla tillbaka på och herr Bengtsson har sin, men det är ett uttalat behov hos många människor — jag säger många — att ha den trygghet som sjukförsäkringen ger. Däremot har man inte samma behov av tillägspensionering. Det hänger främst samman med att det kapital och den arbetsinsats som företagaren lägger ner i sin rörelse ger en viss trygghet på ålderns dagar. Det hör också till saken att företagarna ofta har omfattande utgifter i form av investeringar, amorteringar m. m. under sin aktiva förvärvstid och följaktligen kan ha svårigheter att utöver detta betala pensionsavgifter. Det är ju inga små avgifter det är fråga om. Jag vill erinra om att utskottets ordförande vid behandlingen av detta ärende också sade att det inte är fråga om småpengar för många företagare. Det kan bli betungande för dem.

Som det verkliga skälet mot en reform av detta slag har man anfört de administrativa svårigheter som skulle uppkomma. Men det må jag säga att krångligare uppgifter har Kungl. Maj:t klarat av. Det kan inte vara rimligt att år efter år avvisa en reform bara därför att den liksom inte passar in i systemet sådant det är uppbyggt från början.

Vi minns ju alla, att man när ATP infördes sade att man efter en tid skulle företa en prövning och ändra sådant som borde ändras. Det kan inte vara riktigt att man på det sociala området konstruerar ett system, som sedan inte kan ändras, om det i praktiken visar sig nödvändigt att göra det. Under de fem år som gått har vi vunnit betydande erfarenheter, och argumenten mot en sammankoppling av de försäkringsformer det här gäller har väl inte försvagats utan tvärtom på sina håll förstärkts.

Behovet av korttidsskydd för de grupper det här är fråga om är stort.

Det rimmar inte med det ansvar som man har att förmena dessa grupper möjlighet att ansluta sig enbart till försäkringen för tilläggsjukpenning.

Sammanfattningsvis vill jag säga att det inte kan vara rimligt att dessa grupper i samhället ställs inför valet att antingen ansluta sig till en försäkringsform som inte svarar mot deras faktiska behov eller avstå från väsentliga delar av försäkringssystemet särskilt nu då sjukförsäkringsförmånerna väsentligt förbättras. Det framstår nu för tiden som en allt större orättvisa — det kan inte hjälpas — att ifrågakvarande grupper inte kan få detta försäkringsskydd.

Mot denna bakgrund, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan, som innebär ett upphävande av sammankopplingen av de båda försäkringsformerna.

I detta anförande instämde herr Jonsson (fp).

Herr BENGTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Vi har diskuterat denna fråga många, många gånger tidigare, och det verkar kanske litet tjatigt att fortsätta diskussionen. Men jag tycker att det är en mycket allvarlig fråga, varför jag anser att det finns anledning att diskutera den.

Herr Gomér sade bl. a. i sitt anförande att det väl är rimligt att den genomförda reformen förändras då och då, när så är behövligt. Ja, det är alldeles klart att man skall förändra och förbättra reformen, men man skall inte försämra den — något sådant går det aldrig att få mig med på.

Vidare sade herr Gomér att det i praktiken visat sig att det är olägligt för företagarna med den samordning som förekommer. Men det har det inte alls, herr Gomér, utan företagarna inser tvärtom hur nödvändigt det är för dem att ha samma skydd som löntagarna. De har denna mening i större

Socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare

utsträckning nu än när reformen genomfördes.

Den ändring man vill göra är rätt allvarlig. Man säger att företagarna skall vara sjukpenningförsäkrade och ha ett korttidsskydd. Detta skall de kunna välja — därutöver skall de ingenting ha. Men är det inte att ta på sig ett stort ansvar, herr Gomér, att propagera för att företagarna bara skall teckna ett korttidsskydd? Vad gör vederbörande när korttidsskyddet upphör, om de råkar ut för livslång invaliditet? Hur blir det om de faller ifrån — vad får familjen då, när det inte finns något efterlevandeskydd? — Nej, det föreligger ingen utbredd önskan hos företagarna att få denna reform förändrad.

Avgifterna är synnerligen höga, hävdar herr Gomér. Men jag framhöll ju i mitt inledande inlägg att har man en låg inkomst, så har man en låg avgift, och har man en stor inkomst så har man en stor avgift. Jag anser inte att den stora avgiften är betungande därför att den för de stora inkomsttagarna är avdragsgill vid beskattningen. Det innebär att avgiften inte blir så betungande som den ser ut.

Vidare bör man observera att vi lever i en tid med snabba förändringar på arbetsmarknaden och i näringslivet. Det är inte alls säkert att en person som är företagare i dag kommer att vara företagare så många år till. Vi vet att det i morgondagens arbetsmarknad blir mycket vanligt att en person under sin yrkesverksamma tid är löntagare, företagare och därefter kanske anställd igen. Därför är det olägligt att införa sådana här förändringar i lagen om allmän försäkring.

Jag ber att än en gång få yrka bifall till reservationen.

Herr GOMÉR (cp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg började med att säga att vi inte borde försämra reformen. Det håller jag med om. Det är inte fråga om att

försämra den. Vårt förslag går ut på att pröva i vad mån man skulle kunna förbättra reformen för de människor det gäller.

Utskottet anser det naturligt att förutsätta att »den som anser sig själv kunna svara för långtidsskydd och familjeskydd icke alltid kan ordna korttidsskyddet på egen hand. I vart fall är det enligt utskottets mening särskilt angeläget att det allmänna erbjuder ett försäkringsalternativ med enbart korttidsskydd.» Vidare har de företagare det här gäller inte haft möjlighet att säga sin mening.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Varberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 93 ja och 100 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Strand m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Fru SVENSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag av misstag röstade ja, medan min avsikt var att rösta nej.

§ 7

Meddelande ang. arbetsplenum

Herr TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträde fredagen den 22 mars blir ett arbetsplenum och tar sin början kl. 11.00.

§ 8

Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 684 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* samt II: 873 av herr *Jonasson m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning samt förslag rörande en sådan reformering av berörda regler i ATP-systemet att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade avlägsnas i enlighet med vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 684 och II: 873, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Nilsson* (cp) samt herrar *Gustavsson* i

Alvesta (cp) och *Ringaby* (h), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 684 och II: 873, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i enlighet med vad reservationerna anförts.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Edström*, *Jönsson* i Ingemarsgården och *Jonsson* (samtliga fp).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande har andra lagutskottet behandlat motioner rörande förmåner inom allmänna försäkringen för stora grupper av deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade. Det är förklarligt om dessa grupper, vilkas problem berörs i motionerna, har svårt att förstå det riktiga och rättvisa i att inbetalda avgifter så dåligt överensstämmer med tillgodoförda pensionspoäng. På sid. 2 i utlåtandet ger utskottet i sin recit exempel som belyser de disproportioner som kan uppstå.

Utskottet hänvisar till ett tidigare utlåtande, vari det anförts att det inte är möjligt att »åstadkomma absolut överensstämmelse mellan inbetald avgift och tillgodoförd pensionspoäng». Vidare framhåller utskottet att ändringar av det slag motionärerna förordar skulle »äventyra de stora fördelar som är förknäpade med tilläggs pensioneringens enhetliga uppbyggnad».

Enligt min och motionärernas mening bör man, även om man inte kan nå absolut överensstämmelse, sträva efter så stor överensstämmelse mellan avgift och pension som är möjlig utan att äventyra tilläggs pensioneringens uppbyggnad. Såsom anförts i reservationen är nuvarande förhållanden otillfredsställande, och olägenheterna drab-

Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

bar till övervägande del personer med relativt små inkomster.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Detta är en perenn fråga, som kammaran säkert känner väl till. Motionerna och reservationen handlar om finansieringen av ATP och om 15- och 30-årsreglerna.

När man diskuterar detta spörsmål är det nödvändigt att erinra sig att ATP finansieras enligt ett fördelnings-system. Arbetsgivarna erlägger en kollektiv avgift i form av en viss procent av den utgivna lönesumman. De betalar alltså inte en avgift för någon namngiven person. Det finns således ingen som har ett eget pensionskonto inom ATP, på vilket man bokför avgifter inbetalade för honom och som bygger upp någon pensionsrätt. Det är alldeles nödvändigt att klara ut detta: ATP bygger inte på ett premiereservsystem. Man kan alltså inte påstå, såsom reservanterna har gjort, att betydande avgifter erlägges för någon person utan att denne får pensionsrätt, och man kan inte heller påstå att någon får lägre pension än som är motiverat av den erlagda avgiftens storlek. Det finns inte någon människa som får för låg pension från ATP — tvärtom får alla för mycket, i vart fall under hela uppbyggnadsskedet.

Pension erhåller man i förhållande till den inkomst man haft. Det spelar ingen roll om det är inkomst från anställning, om det är inkomst från eget företag eller om det är blandade inkomster. Är totalinkomsten 20 000 kronor, så blir den pensionsgrundande inkomsten lika stor, alldeles oberoende av varifrån inkomsten kommer eller vilket slag av förvärsarbete den utgör betalning för.

Vill man ha överensstämmelse mel-

lan inbetalda avgifter och pensioner, så går detta bra att få, men då måste man välja ett premiereservsystem, där avgifterna bokföres för den enskilde personen, och då bygger han upp en individuell pensionsrätt. Detta system har bara ett fel, och det är att pensionen blir ungefär tre gånger mindre än den pension man skulle få från ATP.

Det förhåller sig på samma sätt med 15- och 30-årsreglerna. Full pension erhåller man om man varit med i systemet i 30 år — under uppbyggnadstiden 20 år.

Varför har vi då valt 30 pensionsgrundande år för erhållande av full pension? Det ligger inte mycket grubbereri bakom det valet, utan man har tagit det statliga pensionssystemet till förebild. 30 år ger enligt detta full pensionsrätt, och statstjänarna har befunnit sig väl därav. Vi har därför ansett att vi kunnat välja detta system även för den privata arbetsmarknaden. Detta system ger möjlighet till full pension. De grupper som måste vara borta från arbetsmarknaden under flera år — kvinnor som måste vara borta under barnsboerd, de som måste vara borta på grund av sjukdom och de som kommer ut sent på arbetsmarknaden därför att de studerar under lång tid — har alltså möjligheter att få full pension. Bestämmelserna ger också rätt stora marginaler för sjukdomsfall och annan bortovaro. Men, herr talman, det är tyvärr lång väg dit, och därför har vi måst införa särskilda bestämmelser för sjukdomsår som skall ge ATP. Och nu kommer ju också arbetslöshet in i bilden. Fram till år 1991 finns det ingen marginal. Då pensioneras de som är födda år 1924. De utgör således den första årsklass som hinner tjäna in 30 år. Den påstådda orättvisa som ligger i att full pension utgår efter 30 år — nu är det ingen orättvisa utan en bra sak inom systemet — ger alltså inte något verkligt utslag förrän omkring

Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade

sekelskiftet. Därför tycker jag att det är litet onödigt att skrämma folk med detta redan nu. Det är inte heller möjligt att inkassera fördelarna förrän vid sekelskiftet. Det förhållandet att pensionerna fastställs med hänsyn till de 15 bästa åren kan omöjliggen vara till nackdel för någon enda människa, och detta är därför en bra regel.

Vi har, herr talman, diskuterat dessa frågor vid så många tillfällen, att jag kan nöja mig med att nu yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Öskeviksby (cp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten så mycket. Detta är ju, som herr Bengtsson i Varberg sade, en gammal fråga. Den går tillbaka till tiden för tilläggs pensioneringens införande, då just fördelningen av avgifterna diskuterades och då det sades att man längre fram skulle ta upp till prövning de bestämmelser som rör avgifterna.

Allmänna skatteberedningen sade i sitt betänkande år 1964 när man diskuterade frågan huruvida man skulle ta in socialavgifter även på basbeloppet att den i vissa fall mindre goda överensstämmelse mellan förmåner och avgifter inom tilläggs pensioneringen, som det nuvarande systemet inrymmer, skulle tillrättaläggas genom den reformen. Jag tror inte att det är omöjligt att redan på nuvarande stadium få en ändring till stånd så att de deltidsarbetare, som nu känner sig orättvist behandlade i fråga om avgiftsinbetalning till ATP, skulle få en bättre ställning.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag har varje gång försökt framhålla att detta tal om orättvisor inte är riktigt. Ingen betalar för höga avgifter till ATP, inte heller den som har blandade inkomster.

En person som har blandade inkomster betalar aldrig mer än den som har inkomst exempelvis enbart av sitt fö-

retag. Antag att en företagare har 20 000 kronor från sitt företag. En annan, som har blandade inkomster, hälften från vardera inkomstkällan, betalar aldrig mer än den förstnämnde företagaren. Avgifterna på löneinkomster betalas inte av den anställda utan av företagare. Det finns dessutom inte något direkt samband mellan pensioner och inbetalda avgifter. Att inte löntagarna betalar sin avgift framgår av att vi på riksdagsarvodet har pension från ATP. Ingen av damerna och herrarna kan väl påstå att vi själva betalar avgiften för ATP, utan det gör riksdagen för oss precis som alla andra arbetsgivare.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! När herr Bengtsson i Varberg säger att ingen betalar för höga avgifter för sin pension, får detta inte stå oemotsagt. Visst gör man det, herr Bengtsson.

För en person som på en fyramånadersanställning har en inkomst av 5 500 kronor betalas en pensionsavgift för en inkomst på 3 600 kronor, men det pensionsgrundande beloppet är lika med noll. Han får alltså ingen pension.

Vi tar en typisk småbrukare, herr Bengtsson, som på skoghuggning har en inkomst av 6 000 kronor per år under en tid av sex månader och som också har en inkomst från sitt småbruk på 5 800 kronor. För honom erlägges avgifter både av honom själv och av arbetsgivaren för en beräknad inkomst av cirka 9 000 kronor, men hans pensionsgrundande inkomst blir 6 000 kronor, herr Bengtsson. Då blir avgifterna för honom större än vad han någonsin får pension för.

På samma sätt betalas ATP-avgifter för personer som är under 16 år men som aldrig i de centrala sjukhögskolorna registreras för någon som helst pensionspoäng.

Det enda försvar herr Bengtsson kan komma med i denna fråga är att det

Vårdbidrag till handikappade barn under 16 år

här inte gäller någon individuell försäkring utan ett kollektivt system. Det är sannerligen ett dåligt försvar, herr Bengtsson. Den som är orättvist behandlad känner sig inte mindre orättvist behandlad enbart därför att det är fråga om ett kollektivt system.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag vill inte påstå att herr Ringaby följer herr Carlshamres dåliga exempel då någon annan talar, men nog hörde han dåligt på mitt anförande. Jag framhöll klart att avgiften är kollektiv. Man betalar ingen avgift för någon enskild person. Det är riktigt att en person som ett år har en viss inkomst kanske just då inte uppnår någon pensionspoäng, men vad vet herr Ringaby om hans pension den dag då han får den?

De personer under 16 år, för vilka kollektivt avgift betalas — de kan inte vara så värst mycket yngre än 16 år, det vet herr Ringaby — får inte heller ut för liten pension; de får för stor pension. Under hela uppbyggnadstiden får varje människa för stor pension, om man utgår från ett premiereservsystem, det kan ingen förneka. Herr Ringaby reste runt i landet och skrämde för ATP med anledning av den enorma överkompensation man skulle få, särskilt under de första 20 åren, på grund av systemets uppbyggnad. Har det nu blivit en förändring så att man får det sämre än vad herr Ringaby sade när han reste riket runt?

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Öskeviksby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Öskeviksby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 52 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Vårdbidrag till handikappade barn under 16 år

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motioner om vårdbidrag till handikappade barn under 16 år.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag skall vid denna sena timme inte ta kammarens uppmärksamhet i anspråk någon längre stund, i synnerhet som jag med tillfredsställelse tagit del av andra lagutskottets utlåtande med anledning av vår motion nr 32 i denna kammare. I utlåtandet har jag återfunnit de synpunkter som förts fram i vår motion liksom i den framställning som Handikapporganisationernas centralkommitté

Tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

gjorde till socialministern i juni i fjol.

Utskottet förefaller att dela vår mening att det finns anledning att nu ompröva nuvarande avgränsning av den bidragsberättigade kretsen. I oktober 1967 utgick vårdbidrag till 5 517 barn under 16 år. En ordentlig inventering av antalet handikappade har gjorts bara i vissa län, men där sådan inventering utförts har man i allmänhet överraskats av omfattningen. Detta faktum liksom HCK:s beräkningar av bidragsbehovet, bl. a. för de utvecklingsstörda barnen, gör det uppenbart att det måste föreligga ett betydligt större behov av bidrag och att det därför krävs en avsevärd satsning på att utvidga verksamheten.

Mot en sådan utvidgning har riksförsäkringsverket anfört att det tröskelproblem som redan nu finns — där det är tveksamt om vilka barn som är bidragsberättigade och vilka som inte är det — skulle bli större och ömtåligare. Det är mot den bakgrunden som vi i motionen anfört att behovet att gradera vårdbidragen ökar. Med en sådan gradering skulle man kunna lämna bidrag även för mindre behov utan att stöta på de nu gällande restriktionerna.

En utvidgning av verksamheten är av stor betydelse för de utvecklingsstörda barnen och kan också bidra till att öka möjligheterna till träning i olika avseenden för handikappade barns utveckling och fostran. Det är därför det behövs en uppmjukning av de nu gällande villkoren och därmed en gradering som tar hänsyn till olika mått av behov.

Med hänsyn till att jag anser frågan vara så viktig hoppas jag, att den av utskottet förordade undersökningen blir genomförd snart och att den resulterar i positiva förslag.

Med detta, herr talman, ber jag att få ansluta mig till utskottets utlåtande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående ersättning enligt lagen om allmän försäkring i samband med transplantation.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 136 av herr *Blomquist* samt II: 180 av herr *Carlshamre*.

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda och föreslå införande av tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 136 och II: 180, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Ringaby* (h), som ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 136 och II: 180, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt utreda och föreslå införande av tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **CARLSHAMRE** (h):

Herr talman! Det finns en reservation till detta utlåtande som bygger på en motion av bl. a. mig.

Vi lever politiskt i en tid av nödtvunget reformstopp när det gäller de mycket stora tingen. Vi är väl i stort

Tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer

sett överens om att det den närmaste tiden framöver inte blir några nya trygghets- och välfärdsreformer av den storlek som vi sysslade med för några år sedan — pensionsreform, sjukförsäkringsreform och sådant. Enligt min mening är det då så mycket större anledning att tänka på att i en sådan där paus utnyttja tiden och de resurser som kan finnas till förfogande till att bota brister i välfärds- och trygghetsbyggnaden där vi kan se sådana.

Vi hade för något år sedan ett utredningsförslag om en allmän tandvårdsförsäkring. Det blev tills vidare ingenting av med den. Det förslag att införa tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer som här föreligger kan ses som ett delförslag i den riktningen.

Det är väl ostridigt att det föreligger ett mycket stort behov av tandvård hos den gruppen medborgare. Genom utredningsmaterial och på annat sätt är det känt att våra ålderspensionärer inte kostar på sig den översyn av sina tänder som skulle behövas. Det är känt att detta får hygieniska följder av icke önskvärt slag. Det är inte bara det, att tanduppsättningen blir sämre än som skulle ha varit nödvändigt med därav följande andra medicinska svårigheter; det är också så att en regelbunden, noggrann kontroll av munhålan skulle kunna i tid avslöja andra skavanker som vi nu vet i stor utsträckning plågar just våra ålderspensionärer — jag tänker på tumörer och sådant.

Det är helt enkelt fråga om ett förslag att prioritera en mindre grupp av folket till en tandvårdsförsäkring. Jag vet att det finns andra, som har annan uppfattning om vilka som bör prioriteras om man skall välja ut en grupp och börja med den. Det talas t. ex. ibland om vissa ungdomsgrupper, mellan 16 och 19 år i första hand, därför att det är erfarenhetsmässigt känt att när skoltandvården upphör så rasar gärna tänderna innan militärtandvård respektive mödratandvård tar vid.

När jag och en medmotionär och några meningsfränder till oss ändå har prioriterat pensionärernas tandvårdsproblem, så är det väl närmast därför — detta är i varje fall jag för min del övertygad om — att frågan om tandvården för pensionärerna på ett helt annat sätt än för andra grupper, även de unga grupperna, är en fråga om pengar, alltså en ekonomisk fråga. När det gäller de yngre är det sannolikt mer en fråga om upplysning, propaganda och vilja än en fråga om tillgång till faktiska resurser.

Jag har tyckt och tycker alltså att det är en välmotiverad reform att för en måttlig kostnad börja tandvårdsförsäkringen med de äldsta grupperna, med pensionärerna, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation av herr Ringaby som är knuten till andra lagutskottets utlåtande nr 10.

Fru SVENSSON (s):

Herr talman! Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka yrkandet i motionsparet I: 136 och II: 180.

Frågan om allmän tandvårdsförsäkring har utretts inom allmänna försäkringen. När betänkandet härom behandlades i departementet, ansågs det att det behövdes ytterligare utredning innan slutlig ställning kunde tas i frågan om allmän tandvårdsförsäkring. Därför tillsattes 1967 års folktandvårdsutredning, som har att redovisa sitt arbete och vars förslag utskottet anser att man bör avvakta.

Vi vet att gruppen folkpensionärer är en stor grupp på 800 000—900 000 människor, och detta ställer stora krav på tandvårdsorganisationen, inte minst i fråga om tandläkare och övrig personal. Skall vi nu ha en allmän tandvårdsförsäkring, som eventuellt skall genomföras successivt, talar väl mycket för att ungdomarna över 16 års ålder bör prioriteras. Herr Carlshamre var ju också inne på tanken att vissa grupper

i så fall kunde prioriteras men ansåg att det är viktigare med gruppen ålderspensionärer än med ungdomarna.

Utskottet skriver bl. a. följande: »Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att man förbättrar möjligheterna för den enskilde att erhålla god tandvård till rimliga kostnader. Detta gäller självfallet för pensionärer lika väl som för andra medborgare. Huruvida en reform bör ske genom en allmän försäkring eller på annat sätt kan utskottet läte nu ta ställning till. Resultatet av 1967 års folktandvårdsutrednings arbete måste avvaktas. Med hänsyn härtill och då inte nu kan överblickas om en framtida reform bör ske successivt och vilka grupper som i så fall skall prioriteras, kan utskottet inte biträda motionerna.» Utskottet hemställer således om avslag på ifrågavarande motioner.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Ringaby; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motioner om vårdbidrag till fosterföräldrar; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner angående dels obligatorisk reflexanordning för gående, dels skyldighet för fotgängare att vara försedd med reflex eller lykta,

nr 16, i anledning av väckta motioner angående besvärstiden vid beslut om tomtindelning, och

nr 17, i anledning av väckta motioner angående dels färdigjutna registreringsskyltar för motorfordon, dels placeringen på motorfordon av bevis om

Förande av sparkstötting

erlagd fordonsskatt, dels ock placering på motorfordon av bevis om erlagd försäkringspremie.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13

Förande av sparkstötting

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner angående förande av sparkstötting.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Jag tycker för min del att man måste ställa sig undrande inför anledningen till att det i vägtrafikförordningen införts en bestämmelse som klassificerar sparkstöttingen som fordon, under det att den som för fram barnvagn, rullstol eller lekfordon enligt samma trafikförordning skall gälla för gående och hålla sig på andra sidan av vägen.

Jag menar att den som i dag använder sparkstötting i regel är en person som behöver den som stöd. De vägar, som trafikeras i dag och på vilka motorfordon och andra rullande fordon går fram, är i regel under vintern och under isförhållanden sandade så att det är mycket obehagligt och obekvämt att använda sparkstöttingen, om man verkligen vill komma fram fort. Men däremot händer det att äldre personer och svaga personer och kanske i viss utsträckning också barn förekommer på vägen framförande en sparkstötting. Sparkstöttingen kan i så fall nästan jämsställas med en käpp, som någon använder för att kunna ta sig fram. Det finns naturligtvis en mängd personer som använder sparkstöttingen på annat sätt, men jag tänker särskilt på dem som behöver den som hjälp och som skickas ut i trafiken på den sida

Förande av sparkstötting

av vägen, där de snabba fordonen tar sig fram och där det särskilt i mörker kan uppstå stora risker för dem. Det är nämligen knappast möjligt att begära att dessa personer skall medföra en lykta eller ha en reflexanordning — det finns ingen lag på att det skall vara på det sättet, även om det har uttalats att det är önskvärt att reflexer finns. Det finns flera exempel på dödsfall som har inträffat under dessa omständigheter — fall som jag själv känner till från nära håll — och som visar vådan och risken av detta.

Jag skulle kunna vara nöjd med tredje lagutskottets utlåtande, eftersom det bl. a. däri framhålles: »Utskottet finner motionernas syfte att öka trafiksäkerheten för sparkstöttingförare värt beaktande.»

När jag emellertid läser om det förslag om enhetliga nordiska trafikregler, som väntas från Nordisk vägtrafikkommitté, ställer jag mig litet frågande. I utskottsutlåtandet skriver man: »Enligt förslaget skall som gående anses också den som för sparkstötting.» Men så kommer det: »I motsats till gående får emellertid sådan trafikant begagna gångbana endast om annan del av vägen icke är framkomlig för honom. Vidare skall han enligt förslaget företrädesvis använda vägens högra sida.»

Det förslag som vi således har att vänta i slutet av detta år förändrar i själva verket inte de nuvarande förhållandena.

Det vore anledning att snart göra någonting på detta område. Dock har jag nu inget yrkande, herr talman!

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Då jag ganska nyligen har fått svar på en enkel fråga i detta ärende, skall jag inte bli så mångordig i dag. Jag vill i alla fall understryka och livligt instämma i det som herr Nilsson i Agnäs har framfört.

Jag får också passa på att rätta till

en missuppfattning från en del tidningsreferenters sida, även om jag inte tar det så allvarligt som vi hörde andra göra här i kväll, då sådana misstag begicks. Det är inte så att jag framför sparkstötting på vänster sida, som tidningarna har refererat att jag sagt, eftersom vägtrafikförordningen ännu envisas att kalla sparkstötting för fordon. I stället undviker jag det fortskaffningsmedlet, om jag skall kalla det så, just därför att jag anser att det är livsfarligt att gå med en sparkstötting i samma riktning som trafiken. Jag kan klara livhanken lättare om jag får möta bilarna. Som herr Nilsson i Agnäs sade är också många människor beroende av en sparkstötting att stödja sig på under den tid på året, då våra vägar trots snabb sandningsberedskap ofta uppvisar en och annan halkfläck.

I det utlåtande vi nu behandlar skriver utskottet bl. a.: »Utskottet finner motionernas syfte att öka trafiksäkerheten för sparkstöttingförare värt beaktande. Vissa skäl synes också tala för att det från trafiksäkerhetssynpunkt kan vara riktigare att föra sparkstötting på vägens vänstra sida.»

Men trots sin positiva inställning till frågan yrkar utskottet ändå avslag på motionerna för att avvakta Nordisk vägtrafikkommittés utlåtande efter kommitténs granskning av remissvaren, som nu skall ha kommit in.

Jag vill inte förringa vikten och värdet av nordisk enighet, men jag finner det anmärkningsvärt att vi i den frågan, om vi här i Sverige skall framföra sparkstötting på vänster eller höger sida av vägen, fäster så stort avseende vid den nordiska enigheten att vi måste vänta år ut och år in på ett förslag i enighetens tecken innan vi företar oss något.

I andra frågor av mera påtagligt, gemensamt nordiskt intresse handlar vi mycket mera fristående från varandra. Vi framförde t. ex. länge våra verkliga fordon på vägens vänstra sida, och när

vi slutligen böjde oss för kravet på nordisk enighet i det fallet borde vi ha löst den detalj vi nu talar om samtidigt och låtit de andra nordiska länderna följa oss i denna lilla, men ändå nog så viktiga fråga.

Utskottet hänvisar emellertid till förslagen från Nordisk vägtrafikkommitté, där remissmaterialet nu behandlas. Det står ändå så i förslaget såsom herr Nilsson i Agnäs framhöll, att enligt 2 § 3 mom. skall såsom gående anses också den som framför sparkstötting. I 26 § 1 mom. uttalas emellertid — och detta påpekas även av utskottet utan att man finner det vara något anmärkningsvärt — att sådan trafikant skall begagna gångbana endast om annan del av vägen icke är framkomlig för honom. I samma lagrum föreskrives också att vederbörande företrädesvis skall använda vägens högra sida.

Jag frågar mig, herr talman: Hur skall man egentligen ha det? Först får föraren av sparkstötting en chans att rädda sig enligt 2 § 3 mom. — om nu förslaget antas oförändrat — men sedan skall han riskera att avlivas enligt 26 § 1 mom.

Jag utgår nu från att man, om man ändå skall avvakta nordisk enighet i detta mycket viktiga ärende, åtminstone skall se till att samtliga paragrafer i det slutliga förslaget står i överensstämmelse med varandra.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs citerade ju ett avsnitt ur utlåtandet, där utskottet refererar vad Nordisk vägtrafikkommitté uttalat. Jag tror emellertid inte att han läste upp följande rader av utskottets skrivning: »Betänkandet har remissbehandlats i de olika länderna, därvid som närmare framgår av redogörelsen ovan åtskilliga remissinstanser ansett att bestämmelserna om gåendes uppträdande i trafiken också bör gälla dem som för sparkstötting.»

Personalbristen inom sjukvården

Det är väl ändå ett hoppets tecken, att dessa remissinstanser tydligtvis anser att förare av sparkstötting bör hänföras till kategorin gående.

Med hänvisning till utskottets motivering ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Personalbristen inom sjukvården

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående personalbristen inom sjukvården.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande har beredningsutskottet behandlat ett par motioner rörande sköterskebristen, och eftersom jag är ansvarig för en av de motionerna vill jag också här framföra några synpunkter.

I motionerna har vi pekat på den sköterskebrist, som fortfarande gör sig starkt gällande, och framhållit att det måste vara angeläget att kartlägga de problem som kan hänga samman med detta förhållande. För att öka tillgången på sjuksköterskor och aktivitetsgraden måste man enligt vår mening först känna till de orsaker, som ligger bakom bristen. I motionerna har vi också pekat på en rad faktorer som vi tror kan ha intresse därvidlag.

Beredningsutskottet tillstyrker inte

De hemarbetandes situation

motionerna men har heller inte helt kunnat bestrida, att en personalbrist råder inom sjukvården. I stället hänvisar utskottet till att en undersökning bedrivs på uppdrag av Landstingsförbundet och sjukvårdsstyrelserna i Stockholm och Göteborg. För mig är det förhållandet inte helt obekant; och det kan ju vara till någon tröst för motionärer och utskott, att sjukvårdshuvudmännen inte är lika passiva i dessa frågor som riksdagen har visat sig vara.

Den pågående undersökningen är enbart glädjande, men de olika faktorernas betydelse för sakfrågan och sakläget har delvis sådan innebörd att endast riksdagen kan vidtaga åtgärder och fatta beslut. Det är gott och väl att vi till att börja med får en kartläggning av problemet, men lika klart är att positiva åtgärder måste vidtagas för att vi skall få en utveckling till det bättre, och därvidlag kan man inte gå förbi riksdagen. Det är därför som vi motionärer på nytt velat aktualisera frågan för riksdagen, den instans som har ett avgörande ansvar och inflytande i dessa sammanhang.

Man blir en smula betänksam när riksdagen för sin del drar den slutsatsen av den pågående undersökningen, att den skall resultera i en akademisk avhandling innevarande år. Sjuksköterskebristen kan ju inte botas med en akademisk avhandling, och därför får man hoppas att riksdagen, om riksdagen på nytt avvisar tanken på egna åtgärder just nu, kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på problemet. I sådant fall har motionerna tjänat sitt syfte att hålla frågan levande.

Utskottet hänvisar även till den ökade intagningen på sjuksköterskeskolor, och att vi fått en kapacitetsökning från år 1960 till nu är alldeles klart. Vid den jämförelsen måste vi också ta hänsyn till att sjukvården har byggts ut och att antalet sjukvårdsplatser har ökat väsentligt under samma tid, varför det knappast blir tal om något nettotillskott.

Jag vill, herr talman, instämma med utskottet om att sjukvårdshuvudmännen gör stora insatser för att hjälpa upp situationen, något som säkerligen betytt mycket.

Då jag förmodar att det inte tjänar mycket till att ställa ett yrkande mot ett enigt utskott avstår jag, herr talman, från att ställa något sådant.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

De hemarbetandes situation

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner angående de hemarbetandes situation.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Även beträffande det nu förevarande ärendet vill jag helt kort anföra några synpunkter.

I de likalydande motioner som ligger till grund för utskottsutlåtandet har begärts en allsidig och förutsättningslös utredning av möjligheterna till en socieekonomisk lösning av de hemarbetandes situation. Som motionär beklagar jag att utskottet med hänvisning till företagna och pågående utredningar kategoriskt avstyrker motionerna. Att riksdagen tidigare avslagit motioner i hithörande delfrågor och att gjorda utredningar inte lett fram till några konkreta förslag bör rimligtvis inte utgöra skäl för att avstyrka det i motionerna framförda kravet.

Av utskottsutlåtandet framgår att frågan är splittrad på ett stort antal utredningar, något som enligt min mening måste försvåra en önskvärd lösning av problemet. De olika utredningarna har att handlägga även andra familjepolitiska spörsmål. Jag anser att det vore värdefullt, om de hemarbetan-

des pensions-, sjukförsäkrings- och andra frågor som inrymmes i sociallagstiftningen sammanfördes till en enda utredning som på grundval av de ekonomiska undersökningar vilka gjorts för att belysa det ekonomiska värdet av hemservice i dess helhet kunde utarbeta förslag till den socialekonomiska lösning som begärts i motionerna. De vetenskapliga undersökningar som enligt utskottet utförts med statsmedel bör ge värdefullt underlag för en sådan utredning. Vidare bör också det material som utarbetats av pågående utredningar kunna utgöra underlag för ytterligare bearbetning.

Jag är medveten om att det här gäller ett mycket omfattande och tidsödande arbete, men samtidigt tror jag inte att frågan kan lösas ens på längre sikt om den splittras på ett otal utredningar. Alla torde dock vara överens om att stora orättvisor föreligger för de hemarbetande genom att denna stora grupp människor ställs så gott som helt utanför de sociala förmåner som enligt lag skall omfatta alla medborgare.

Jag har, herr talman, inte något yrkande att ställa men avser att vid ett annat tillfälle återkomma med de krav som framförts i motionerna.

I detta anförande instämde herr *Börjesson* i Falköping (cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till Riksdagen

Undertecknad, hovrättsrådet *Gunnar Thyresson*, som f. n. är ställföreträdare för riksdagens militieombudsman, får härmed vördsamt avsäga sig detta ställföreträdarskap räknat från dagen för valet av ställföreträdare i den nya or-

De hemarbetandes situation

ganisationen för riksdagens ombudsmän.

Stockholm den 12 mars 1968

Gunnar Thyresson

Kammaren beslöt, att med anledning av denna avsägelse erforderligt val skulle i föreskriven ordning anställas.

§ 18

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.; samt

från tredje lagutskottet:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen; och

nr 105, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., dels motioner om förenkling av lantmäteriförrättningar, dels ock motion om vissa ändringar i jorddelningslagen.

§ 19

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 34, angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga, samt

nr 35, angående organisation m. m. av försvarets rationaliseringsverksamhet.

Dessa propositioner bordlades.

§ 20

Till bordläggning anmäldes skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående till-

läggspension till avdelningssekreteraren i statsutskottets första avdelning K. Å. G. Gyllenram, och

skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor om företagsnämndernas verksamhet inom riksdagsförvaltningen m. m.

§ 21

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet tiden 24 april—3 maj 1968 för att som delegat delta vid Metodistkyrkans världskonferens (The General Conference) i Dallas, Texas, USA.

Stockholm den 12 mars 1968

Thorvald Källstad

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 22

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Karlsson* i Huddinge (vpk), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående tidpunkten för avlämnande av proposition rörande valkretsindelning i primärkommunala val, och

herr *Källstad* (fp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående införande av spärrar vid lärarhögskolorna.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 22.40.

In fidem
Åke Gustafsson

Torsdagen den 14 mars

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. humanitära åtgärder för att hjälpa befolkningen i Vietnam

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **NILSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Borrbry har frågat mig vilka omedelbara humanitära åtgärder som jag avser att vidtaga för att hjälpa befolkningen i Vietnam.

Till svar vill jag säga att Sverige sedan 1965 lämnat bidrag av statsmedel till humanitär hjälp åt Vietnam. Bidragen har lämnats genom Svenska

röda korset. Under åren 1965—1967 gavs till Nord- och Sydvietnam samt FNL sammanlagt 550 000 kronor. Därutöver har bidrag lämnats till samtliga parter av Röda korset av egna medel och av medel från Radiohjälpen. Vidare har medel skänkts från Nationalinsamlingen för Vietnam.

Vad beträffar innevarande år har nyligen — genom beslut i januari — lämnats bidrag av statsmedel med 400 000 kronor, vilka fördelas av Röda korset med 200 000 kronor till Nordvietnam, 100 000 kronor till Sydvietnam och 100 000 kronor till FNL.

Tillsammans med vissa medel från Radiohjälpen — 250 000 kronor — har alltså för närvarande funnits 650 000 kronor till fördelning för hjälp åt Viet-

Svar på fråga ang. humanitära åtgärder för att hjälpa befolkningen i Vietnam nam. På grundval av framställningar från sina systerorganisationer i Nord- och Sydvietnam och FNL har Svenska röda korset till dags dato härav disponerat 550 000 kronor. Planering för återstående 100 000 kronor pågår för närvarande inom Röda korset.

Av de 550 000 kronorna har Sydvietnam fått 150 000 kronor för användning i flyktingaktioner i Sydvietnam. Under utsändning till FNL befinner sig 1 000 liter blodplasmaersättning, 150 kg lokalbedövningsmedel, 200 000 antimalariatabletter samt diverse kirurgiska instrument till ett sammanlagt värde av 200 000 kronor. Nordvietnam kommer att få material till ett värde av 200 000 kronor enligt en framställning som Svenska röda korset mottagit från Nordvietnams röda kors. Tyngdpunkten kommer att ligga på kirurgiska instrument och läkemedel.

Genom att medel fortlöpande tillföres Röda korset genom Radiohjälpen och på annat sätt kommer ytterligare betydande hjälp att kunna ges.

Jag kan tillägga att Svenska röda korsets generalsekreterare Olof Stroh, som för närvarande befinner sig i Indien och Pakistan, har mottagit en inbjudan att besöka Hanoi och har för avsikt att göra detta om intet oförutsett inträffar.

Vidare anförde:

Herr LARSSON i Borrby (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga. Svaret är ju en oklanderlig redogörelse för vad som förekommer och vad som är planerat när det gäller den humanitära hjälpen. Jag konstaterar med särskild tillfredsställelse meddelandet att Svenska röda korsets generalsekreterare också kommer att ta kontakt med Hanoi.

Däremot tycker jag mig ha anledning reagera litet mot att de svenska åtgärderna såsom klart framgår av svaret

i huvudsak har vidtagits av olika organisationer och endast till mindre del härrör från staten. Jag vill här uttrycka en önskan om en betydligt kraftigare ökning när det gäller statens engagemang. Jag säger detta inte minst mot bakgrunden av att kriget har trappats upp och att det nu föreligger ett ökat hjälpbehov för att mildra ett ökat lidande. Jag tar mig friheten att mot den bakgrunden säga, att det alltmera aktiva intresset för vietnamproblematiken här i vårt land — som man givit uttryck för inte minst från regeringens sida — väl kan förplikta till också en kraftig ökning av de konkreta åtgärderna.

Personligen anser jag beträffande denna svåra problematik att det lilla Sveriges väsentliga roll ligger i att satsa på humanitära åtgärder i den utsträckning vårt land orkar och i en grad som motsvarar vårt intresse av att ge hjälp. En önskedröm hade varit att det i svaret skulle ha stått att regeringen avser att framöver kraftigt öka de humanitära insatserna exempelvis i form av rödakorssjukhus, fältlasarett, fler ambulanser etc.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag förstår inte hur herr Larsson i Borrby ur mitt svar kunnat utläsa att privata organisationer skulle ha satsat mera pengar än staten härvidlag. I själva verket är det staten som tillfört hjälpverksamheten mest pengar, vilket framgår alldeles tydligt av mitt svar. Det måste alltså röra sig om ett missförstånd från herr Larssons sida.

Vad den fortsatta hjälpverksamheten beträffar vill jag understryka, att det är mycket viktigt att veta vad de som är berörda av krigets färdiga önskar. Herr Larsson talar om fältambulanser, rödakorssjukhus o. d. Men det är inte sådant man önskar. Anledningen till att generalsekreterare Stroh exempelvis far till Hanoi — han har tidigare

Svar på fråga ang. ifrågasatt omprövning av beslutet att låta Sydafrika delta i de olympiska sommarspelen i Mexiko

varit i Sydvietnam — är att han skall skapa sig en bild av vad vederbörande önskar. Sedan försöker vi i görligaste mån tillmötesgå önskemålen. Detta är det enda riktiga i sammanhanget.

Jag kan också nämna att när Nordvietnams ambassadör för någon tid sedan besökte mig frågade jag honom direkt, huruvida man exempelvis inte kunde inrätta ett barnsjukhus för att hjälpa krigsskadade barn. Han förklarade emellertid att det var andra ting som man hellre ville ha hjälp med, och det skall vi naturligtvis ta hänsyn till.

Jag kan villfara herr Larssons begäran så långt att jag utan vidare säger, att när vi får en bild av vad vi praktiskt kan hjälpa till med i framtiden, så är vi också beredda att tillskjuta statsmedel i större utsträckning än hittills.

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Jag vill inte säga att det rör sig om ett missförstånd. Låt mig förtydliga vad jag avsåg att framhålla i mitt första inlägg genom att säga, att det är glädjande att det finns en betydande hjälpverksamhet — såsom redovisats i utrikesministerns svar — kanaliserad via exempelvis Radiohjälpen. Man kan ju alltid hysa förhoppningar om en ökning av denna hjälp. Men min fråga gällde i första hand hur staten direkt avser att öka sina insatser. Och jag kan inte tänka mig att det skall behövas alltför lång tid för att få en klar bild av vilket hjälpbehov som föreligger.

Jag vill tacka för den sista positiva formuleringen i statsrådets replik, att staten är beredd att göra en kraftig ökning av hjälpinsatserna. Jag tror man måste göra en sådan ökning för att få en rimlig proportion i förhållande till andra av regeringen demonstrelade intresseyttringar för Vietnamproblematiken.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att när hjälp skall lämnas är det ett önskemål från dem som skall ta emot hjälpen att den lämnas genom Röda korset. Även i fortsättningen kommer staten därför att ställa medel till Röda korsets förfogande, därför att Röda korset är den organisation som bäst kan genomföra vad som här behöver göras.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. ifrågasatt omprövning av beslutet att låta Sydafrika delta i de olympiska sommarspelen i Mexiko

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindahl har frågat om jag observerat att riksidrottsstyrelsen uppmanat Sveriges olympiska kommitté att hos den internationella olympiska kommittén begära en omprövning av beslutet att låta Sydafrika starta i de olympiska sommarspelen i Mexiko och om detta föranleder någon kommentar.

Jag har med största uppmärksamhet följt den diskussion som pågått med anledning av att den internationella olympiska kommittén vid sitt sammanträde i Grenoble beslutat låta Sydafrika starta i de olympiska sommarspelen i Mexiko.

Jag vill gärna framhålla att jag personligen delar riksidrottsstyrelsens uppfattning att detta beslut bör omprövas. Rasdiskriminering är helt främmande för de idéer som de olympiska spelen — och för övrigt all idrott — bygger på. Den strider mot den stadga som utformats för spelen. Någon möjlighet att påverka apartheidpolitiken i uppluckrande riktning genom beslutet att låta

Svar på fråga ang. ifrågasatt omprövning av beslutet att låta Sydafrika delta i de olympiska sommarspelen i Mexiko

Sydafrika starta föreligger såvitt jag kan förstå inte. Däremot kan det finnas risk för att förespråkarna för apartheid i den internationella olympiska kommitténs beslut ser ett godtagande av sin politik. Den följdriktiga åtgärden till tidigare beslut hade därför enligt min mening varit en fortsatt suspendering av Sydafrika.

Ett stort antal länder har förklarat att de inte kommer att delta i Mexiko om Sydafrika tillåts starta. Det är nu klart att en majoritet av de länder som anmält sig till de olympiska spelen önskar en omprövning av internationella kommitténs beslut. Jag hoppas att en sådan kan komma till stånd och att det år 1964 fattade beslutet om Sydafrikas utestängning från de olympiska spelen får stå fast.

Vidare anförde:

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag tagit del av svaret på min fråga, och jag vill tacka statsrådet för detta klara ställningstagande mot Sydafrikas deltagande i de olympiska spelen i Mexiko under nu rådande förhållanden.

Sydafrika utestängdes år 1964 därför att landet inte ville tillämpa den självklara principen att idrottsmän skall behandlas lika oavsett hudfärg. När internationella olympiska kommittén i år, med ändring av sitt tidigare ställningstagande, beslutat att låta Sydafrika delta i olympiaden, har den bäddat för en konflikt, som sätter dennas framtid på spel. Över 30 stater har redan bojkottat olympiaden, och flera lär det bli. Det är tydligt att de olympiska idrottslekarerna kommer att förlora sin mening, om rasförtryckarna släpps in.

Statsrådets ställningstagande vinner — därom är jag övertygad — respekt och gillande i de vidaste kretsar, trots att det naturligtvis kan finnas en och

annan som tycker att vi i alla fall skall ställa upp.

Vi skall inom kort i riksdagen anvisa medel till fonden för idrottens främjande. Däri ingår inte mindre än 900 000 kronor, som Sveriges riksidrottsförbund har begärt för svenskt deltagande i de olympiska spelen. Under normala förhållanden skulle detta belopp ha anvisats med glädje. Nu blir det svårt att inta en positiv hållning till denna viktiga anslagsfråga. Man borde först veta om internationella olympiska kommittén kommer att ompröva sitt olyckliga ställningstagande, men klarhet på den punkten kommer att vinnas först fram emot sommaren.

Vårt ekonomiska åtagande ter sig meningsfyllt endast under förutsättning att de olympiska spelens fina tanke och idé inte förfuskas. I annat fall torde pengarna kunna komma till bättre användning på annat håll inom idrottsrörelsen.

Om det inte blir någon omprövning eller om det nu fattade beslutet står fast, är enligt min mening ett svenskt deltagande uteslutet. Vad kan vi, herr statsråd, vidta för ytterligare åtgärder från svensk sida för att åstadkomma en meningsfull olympiad och för att rådda ett deltagande från bl. a. de 33 afrikanska staterna? Delar statsrådet min mening att vi om våra protester avvisas kan ha anledning att ompröva vårt beslut om deltagande?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill gärna på nytt understryka att jag hoppas att en omprövning av internationella olympiska kommitténs beslut kommer till stånd; jag delar helt den uppfattning som herr Lindahl gav uttryck för i sitt anförande. Opinionsyttringarna har också varit ganska entydiga, och jag har svårt att föreställa mig att kommittén på nytt kan gå emot denna opinion. Jag är medveten om att den inte är vald på basis av

Svar på frågor ang. åtgärder i samband med planerad kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige

representation från skilda nationella idrottsförbund — det hade varit rimligt — men den måste likväl såvitt jag förstår ta hänsyn til dessa nationella förbunds ställningstagande.

Som svar på herr Lindahls senast ställda fråga vill jag säga, att jag har förståelse för om riksdagen ställer sig tveksam till att bifalla det yrkande om anslag som skulle möjliggöra eller bidra till vårt deltagande i de olympiska spelen, om en omprövning inte kommer till stånd. Det är inte jag som fattar det beslutet; jag vill bara säga att jag har förståelse för om utskottet hyser tveksamhet därvidlag.

De statliga medel som under handelsdepartementets huvudtitel ställs till tävlingsidrottens förfogande har alltid fördelats efter hörande av och under senare år också i nära samråd med riksidrottsförbundet. Jag föreställer mig att det i det sammanhanget inte kan undgås att vid den fortsatta bedömningen av medelsanvisningen också utvecklingen av frågan om Sydafrikas deltagande i olympiaden måste ingå som ett element.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Allard begärt ordet; och beslöt kammaren att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten.

I enlighet härmed lämnades ordet till

Herr ALLARD (s), som yttrade:

Statsrådet Lange har i sitt svar till herr Lindahl uttryckt sin tillfredsställelse över den inställning som riksidrottsstyrelsen och Sveriges olympiska kommitté intagit i sydafrikafrågan. Då jag varit med vid behandlingen av denna fråga såväl inom riksidrottsstyrelsen som inom Sveriges olympiska kommitté tror jag det kan vara på sin plats att jag här lämnar en redogörelse för de

motiv som legat till grund för det beslut som fattats.

Först och främst har man ansett att internationella olympiska kommitténs beslut är felaktigt, eftersom några väsentliga förändringar i den sydafrikanska politiken inte ägt rum som kunnat ge internationella olympiska kommittén anledning att ändra sitt tidigare ställningstagande. Som bekant fick Sydafrika inte vara med på olympiaden i Tokyo.

Det andra motivet var den omedelbara reaktionen från ett flertal stater, som innebar att om beslutet stod fast skulle de inte komma att delta i olympiaden i Mexiko.

Det tredje motivet var att en sådan blockad i första hand skulle komma att gå ut över tredje part, nämligen arrangören av olympiaden i Mexiko och ett stort antal idrottsmän som tränat och förberett sig för deltagande där.

Inom svensk idrottsrörelse hoppas man nu att internationella olympiska kommittén sammankallas på nytt och att den tar sådant intryck av den allmänna opinion som gjort sig gällande, att den vid omprövningen av det beslut som fattades i Grenoble fattar ett nytt beslut som innebär att olympiaden i Mexiko inte kommer att äventyras. Om så inte sker anser jag det ofrånkomligt, att man inom riksidrottsstyrelsen och även inom Sveriges olympiska kommitté har att allvarligt överväga hur Sverige skall ställa sig till ett deltagande i Mexikoolympiaden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på frågor ang. åtgärder i samband med planerad kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Svar på frågor ang. åtgärder i samband med planerad kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige

Herr talman! Herr Thylén har frågat, om jag anser att särskilda åtgärder behöver vidtas för att tillgodose behovet av fritidsområden vid ett genomförande av Väröbacka-projektet. Vidare har herr Antby frågat om jag ämnar beakta inte blott miljöskyddet utan även det dokumenterade behovet av ökad tillgång på arbetstillfällen i den berörda regionen, när frågan om kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige skall avgöras.

Frågan om de åsyftade anläggningarnas tillåtlighet enligt vattenlagen prövas för närvarande av vattendomstol. Länsstyrelsen har vidare underställt Kungl. Maj:ts prövning förslag till stadsplan för industriområdet. Detta ärende bereds för närvarande i kommunikationsdepartementet.

Med hänsyn till att några avgöranden ännu inte träffats i de aktuella ärendena är jag inte beredd att uttala mig i de frågor som ställts till mig.

Vidare anförde:

Herr THYLÉN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Svarets innehåll var väl mer eller mindre väntat. Så mycket mer angeläget är det därför att ge regeringen en hälsning på vägen i detta spörsmål. Tanken med den aktivitet som utvecklas från göteborgsregionen i detta ärende är just att fästa uppmärksamheten på konsekvenserna av ett tydligen nära förestående regeringsbeslut i frågan och på vad detta kan betyda för både naturvårds- och fritidsintressena.

Det är en mycket väsentlig uppgift för representanterna från göteborgsregionen att värna om de närbelägna kustzonerna såväl i norr som i söder. Kustzonen i norr är redan mer eller mindre begränsad genom stenungsundsprojektet och andra nu genomförda planer. Det kan knappast råda något tvivel om

att landets näst största befolkningskoncentration behöver ett fritidsområde för bad och rekreation och att smutsande storindustrier får lokaliseras till mindre värdefulla delar av landet, även om de nödvändigtvis kräver ett kustläge.

Västkustens återstående badbara stränder är också ett riksintresse. Denna landsändas utomordentliga värde ur skönhets- och naturvårdssynpunkter samt dess betydelse för göteborgarna såsom ett ströv- och badområde för rekreationssökande människor är allmänt erkänt. Herr jordbruksministern vet också att ju mer vårt land industrialiseras, desto mer stiger västkustens betydelse som ett förlovat land för hela vårt folk.

Det bör kanske även påpekas att det i det berörda området i dag finns cirka 10 500 fritidshus med ett värde av 400—500 miljoner kronor samt att därtill i influensområdet finns 43 olika barnkolonier och semesterhem, som direkt blir utsatta för luft- och vattenföroreningar för den händelse att det planerade ångkraftverket förläggs till Värö kommun.

Dessutom har Göteborgs stad gjort en stor investering genom att förvärva Tjolöholms egendom för att där kunna erbjuda göteborgarna ett näraliggande område för rekreation och avkoppling.

Herr jordbruksminister! Låt detta vara en hälsning till regeringen. Med hänsyn till att det i svaret uttalats att ännu inget avgörande har skett, är det så mycket mer angeläget att i denna stund få framföra dessa synpunkter till en av regeringsrepresentanterna, som kan vidarebefordra dem till sina kolleger för att begrundas i deras hjärtan.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag vill också tacka jordbruksministern för svaret på min fråga.

Svar på fråga ang. televisionens anslagsram

Herr Holmqvist uppträder här som en försiktig general, och det är ingen-ting att säga om det. Jag vill nu bara göra den lilla kommentaren, att jag hop-pas att man vid handläggningen av de i detta sammanhang aktuella frågorna kommer att eftersträva en rimlig ba-lans mellan arbetslivets och fritidslivets behov av markutrymmen i västra Sverige.

Givetvis förutsätter jag också att sva-ret får tydas så, att miljövårdens och näringslivets problem härvidlag ägnas all möjlig uppmärksamhet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Här har ställts en del frågor i anslutning till Väröbacka-pro-jektet. I ena fallet kan det bakom frå-gan ligga en ängslan för att det inte skall bli tillräckligt med arbetstillfäl-len. Jag antar att herr Antby har utgått från att regeringen skulle kunna avböja projektets förverkligande. I andra fallet ängslas man för att det inte skall finnas tillräckligt stora fritidsområden, om an-läggningen kommer till stånd. Jag vill svara att oavsett hur detta ärende be-handlas kommer det att finnas ganska stora områden för fritidsbruk. Detta framgår av de handlingar som fram-kommit i samband med Väröbacka-pro-jektet. Redan i den dispositionsplan som nu läggs fram är avsatt 490 hek-tar som fritidsområde direkt på halvön.

Det är riktigt som här sagts att Tjolö-holm har förvärvats av Göteborgs stad för fritidsändamål. Jag kan tillägga att det också pågår förhandlingar mellan naturvårdsverket och markägare om att förvärva ett område i Näsbokrok. Söder om Värö pågår också vissa undersök-ningar i samband med säkerställande av ytterligare ett naturreservat. Jag vill betona att dessa åtgärder har aktuali-serats utan något direkt samband med frågan om huruvida fabriken eller kraft-verket skall komma till stånd eller ej.

Herr **THYLÉN** (h):

Herr talman! Den uppgift vi nu fick om ett strövområde på 490 hektar är väl mark som närmast är avsedd för de anställda vid dessa industrier, inte som fritidsområde för göteborgarna — om vi nu tänker på dem. Avsikten är väl att erbjuda de anställda vid atomkraft-verket och sulfatfabriken ett rekrea-tionsområde i nära anslutning till de-ras bostäder. Det bör observeras att vi nog bör skilja de båda sakerna åt. Det är här inte fråga om bibehållandet av ett fritidsområde för göteborgarna — och för det övriga landets befolkning som har anknytning till västkusten.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag är litet förvånad över herr Thyléns ord, ty självfallet gäller strandlagen här liksom på andra håll. De områden som avsättes kom-mer att stå öppna för envar. Det kom-mer inte att monteras upp några grin-dar, där man får visa upp inträdeskort som bevisar att man är anställd vid industrierna. Det är alldeles uppenbart att här som på andra håll gäller att naturen är tillgänglig för envar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. televisionens anslagsram

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäck-mora har frågat om jag anser att TV:s anslagsram för budgetåret 1968/69 ger möjligheter till ett tillfredsställande programutbud.

Svaret är ja.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. televisionens anslagsram

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Det svar jag fått av statsrådet Palme är ju i kortaste laget — det är så kort att jag nästan hade svårt att finna det på papperet, men det fanns ändå där. Jag känner mig emellertid ändå inte missnöjd, ty att få ett svar från statsrådet Palme när det gäller TV:s program och programutbud tillhör verkligen inte det lättaste i denna världen. Även om jag inte är helt nöjd med innehållet i svaret, så betraktar jag det ändå som en framgång att jag fått ett svar, och jag ber att få framföra mitt tack.

Framgången ger faktiskt också litet mersmak och lockar mig att fresta statsrådet med några kommentarer och följdfrågor. I sakfrågan har jag noterat att Sveriges Radio-TV i sina petita för budgetåret 1968/69 bl. a. äskat medel på — om jag inte sett alldeles fel — 3 miljoner kronor för täckande av kostnader för olympiska spelen i Mexiko och det ekumeniska världskyrkomötet i Uppsala. Detta anslagsäskande har Kungl. Maj:t icke biträtt, och då uppstår frågan: Vilka ekonomiska förutsättningar har TV att bevaka dessa två i världssammanhang stora händelser?

Jag förutsätter att herr Palme inte menar att tittarna skall gå miste om dessa båda stora evenemang. Men låter det sig göra för TV att pressa in de stora kostnaderna härför i sin budget utan att detta på ett oförmånligt sätt inverkar på den övriga programverksamheten? Någon försämring beträffande denna tror jag inte att vare sig statsrådet Palme eller jag eller licensbetalarna är beredda att godta. Det är mot denna bakgrund jag ställt min fråga, om vi kan räkna med ett tillfredsställande programutbud, och på den frågan har statsrådet Palme svarat ja.

Min nästa fråga blir om inte detta måste betyda att Sveriges Radio-TV gjort sin budget så pass rymlig att den tål en ytterligare belastning med dessa cirka 3 miljoner kronor. Jag har i tid-

ningspressen sett uppgifter från TV-ledningen om att ifrågavarande sändningar skulle föranleda inskränkningar i eller på annat sätt påverka den övriga programverksamheten. Jag tycker det vore synd om det skulle bli på detta sätt. Visserligen får Sveriges Radio en anslagshöjning i förhållande till anslaget föregående budgetår, men detta förbrukas säkerligen av automatiska kostnadsstegringar.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Det är klart att det kan vara riskabelt att ge herr Eriksson i Bäckmora ett finger. Men skälet till att jag i tidigare fall inte lämnat något besked är att de frågor som herr Eriksson ställt varit av den art att jag genom avtalet med Sveriges Radio varit förhindrad att besvara frågorna.

Nu är det så att det är mot våra principer att ge anslag för speciella program. Det måste ligga inom ramen för Sveriges Radios egna uppgifter att prioritera programmen på det sätt som man finner lämpligt. Och skall det bli många sändningstimmar från olympiska spelen i Mexiko och från världskyrkomötet i Uppsala får naturligtvis några andra programinslag maka åt sig. Det var likadant med Grenoble, som tog mycken programtid. Å andra sidan var sändningarna från Grenoble mycket billiga per sändningstimme räknat i jämförelse med det mesta andra.

Framför allt i fjol men även i år, då dock mycket pengar går till förberedelserna för program 2, har vi lyft anslaget till programproduktionen ganska väsentligt. Sedan får Sveriges Radio försöka att prioritera programmen på ett rimligt sätt. Jag hoppas att det skall kunna ske så att vi får se olympiaden — även om där skulle förekomma ett eller annat skägg — utan att dragspelet kommer alltför mycket i kläm, herr Eriksson i Bäckmora.

Svar på fråga ang. avgiftsbeläggning av isbrytarverksamheten, m. m.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för denna kommentar som jag uppfattar som ett medgivande att anslaget icke är tillräckligt.

När Sveriges Radio och TV gör sin anslagsframställning måste de motivera sina behov. Jag har här en avskrift av petita för 1968/69, där Sveriges Radio har äskat de särskilda medel på 3 milj. kronor som jag redan framhållit.

Statsrådet Palme och jag kan naturligtvis ha litet olika värderingar beträffande vad som bör anses vara ett tillfredsställande program, men som jag ser det måste väl målsättningen också för Sveriges Radio och television vara att åstadkomma en kvalitetsförbättring. I nuläget kan programmen ändå inte sägas vara helt tillfredsställande.

Jag tror att TV-ledningen har sådana ambitioner liksom att den önskar öka sändningstiden, men finns det ekonomiska förutsättningar härför? Finns det möjligheter att redan för nästa budgetår åstadkomma en förbättring av programkvaliteten?

Jag tycker också att TV bör ges ökade möjligheter till en egen produktion av program just med tanke på en kvalitetsförbättring. Jag vill inte påstå att TV hittills helt har lyckats med denna uppgift, men det kanske bättrar sig. Varför skulle vi inte kunna göra flera filminspelningar av kända svenska författares verk, i vilka sprit och slagsmål och svordomar kanske flödade mindre ymnigt än i filmen *Bombi Bitt*? Skulle vi inte kunna få en filmatisering av exempelvis Gösta Berlings saga? Jag vet att det kostar mycket pengar, men jag tror att en sådan film är efterlängtd och skulle uppskattas av tittarna.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag undrar om inte herr Eriksson i Bäckmora är litet djärv nu. Om jag minns rätt, hade ju Gösta

Berling en hel del för sig som ur herr Erikssons synvinkel måste betraktas som farligheter.

Det enkla faktum är emellertid att vi inte har velat plocka ut enskilda program och ge pengar just till dem. Med hänsyn till avtalet vore det tvivelaktigt att göra så, och därför har vi sagt att vi ställer så mycket pengar till förfogande som det går att skaffa fram, var efter Sveriges Radio inom denna ram får prioritera efter bästa förstånd.

Både herr Eriksson i Bäckmora och jag hoppas naturligtvis på en fortgående förbättring av programkvaliteten parallellt med den kvantitativa utbyggnad som nu försiggår. Jag vet inte om jag vågar tolka det som ett tecken på en pågående kvalitetsförbättring att det var längesedan herr Eriksson i Bäckmora senast lät höra av sig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. avgiftsbeläggning av isbrytarverksamheten, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Öhvall har frågat inrikesministern, om han anser att den av sjöfartsstyrelsen aviserade indragningen av lotsplatserna i Kalix och Piteå samt avgifter för isbrytarverksamhet kan vara förenliga med den lokaliseringspolitiska målsättningen. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

De fyra lotsplatserna i Bottenviken uppvisade år 1967 ett underskott på drygt 2 miljoner kronor. För att minska detta underskott har sjöfartsstyrelsen upprättat ett förslag — som av styrelsen sänts ut till berörda intressenter för yttrande — om samordning av lotsningsverksamheten inom kalix- och piteåområdena med lotsplatserna i Luleå och Skellefteå. De förändringar

Svar på fråga ang. avgiftsbeläggning av isbrytarverksamheten, m. m.

som förslaget innebär kommer inte att minska möjligheterna att erhålla lots.

Kostnaderna för den statliga isbrytarverksamheten uppgår för närvarande till omkring 20 miljoner kronor och täcks endast delvis av fyr- och båkmedel. Sjöfartsutredningen och lotsorganisationsutredningen har i uppdrag att se över utformningen av avgiftssystemet för sjöfartsverkets tjänster.

De frågor som herr Öhvall tagit upp är således föremål för utredningar och kommer att handläggas i överensstämmelse med de riktlinjer och principer för rationaliseringar inom lotsväsendet som redovisats för riksdagen. Förslag om avgiftssystem för sjöfartsverkets tjänster kommer sedermera att redovisas för riksdagen.

Vidare anförde:

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Geijer för svaret.

Det förhållandet att jag ställde frågan till inrikesministern men fick svar från kommunikationsdepartementet genom statsrådet Geijer belyser problemen på detta område. Min fråga gällde huruvida indragningen av lotsplatser och avgiftsbeläggningen av isbrytningen kan förenas med de lokaliseringpolitiska målsättningarna.

I svaret sägs att de fyra lotsplatserna i Bottenviken skall sammanföras till två av den anledningen att lönsamheten är dålig; verksamheten här uppvisar ett underskott på 2 miljoner kronor. I svaret framhålls att detta inte kommer att betyda att lotsservicen försämras. Meningarna är tydligen delade på den punkten, och jag tror mig redan nu veta att remissvaren norr ifrån blir negativa. Förändringarna uppfattas där som försämrade service och de höjda avgifterna för isbrytningen som en kostnadsövervältring.

Frågan kvarstår alltså: Kan man överblicka resultaten av de åtgärder som sjöfartsverket nu vidtar? Det är också

en fråga om vad effekten blir på näringslivet i den del av landet som berörs så intimt härav. Av den samlade exporten i landet går 50 procent över de hamnar som har besvär med isförhållandena.

Jag ämnar inte gå in på de tekniska frågorna i detta sammanhang; jag hade, som jag tidigare framhållit, frågat inrikesministern huruvida dessa åtgärder kan förenas med den aktiva lokaliseringspolitik som dock bedrivs i länet. Skall man stimulera näringslivet i norr med den ena handen och lägga avgifter på näringslivet med den andra? Det är frågeställningen. Jag tycker att man kunde ha dröjt med detta utspel tills den samlade utredningen var klar.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! När det gäller den allmänna lokaliseringpolitiken är vi och har varit inriktade på att göra betydande insatser inte minst i de norra delarna av landet, men lokaliseringpolitiken skall ändå inte bedrivas av sjöfartsstyrelsen eller lotsverket, utan den skall utövas i annan form. Vi har varit överens om avgifterna för de tjänster som de olika trafikverken har att utföra. Vi har sagt oss att vi skall eftersträva en kostnadstäckning för dessa tjänster. Om man sedan av lokaliseringpolitiska skäl vill göra speciella insatser för exempelvis Norrbotten i dessa sammanhang, får man överväga på vilket sätt man skall låta direkta bidrag från staten utgå i sådant syfte, ungefär som man gör på andra områden när det gäller trafikpolitiken.

Jag tycker att vi borde vara överens om att vi här i riksdagen inte skall överlåta åt trafikverken att föra lokaliseringpolitiken. Vi skall eftersträva att få ordning på statens räkenskaper och låta lokaliseringpolitiken föras av de politiskt ansvariga genom åtgärder och insatser som vi på detta håll är beredda att besluta om.

Svar på fråga ang. förhållandena vid Arlanda flygplats

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag framhöll i mitt föregående inlägg att jag inte var beredd att diskutera de tekniska arrangemangen. Vi väntar ju en utredning på denna punkt. Det står emellertid ändå klart att en statlig aktivitet på ett område, där den är riktig och befogad och haft goda verkningar, inte bör få dessa verkningar eliminerade av en annan aktivitet från samhället. Ju längre söder ut man förlägger isbrytningen, desto större bärrighet får denna självfallet, men då har man också gjort ett avsteg från de primära uppgifter som man faktiskt har i detta sammanhang.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag får ett intryck av att herr Öhvall inte riktigt förstår innebörden av vad jag sagt i denna debatt. Jag har just i denna fråga fått ta emot uppvaktningar från norrlandsföretag, som varit oroade för hur situationen skulle bli. Vi vet ju ännu ingenting om hur det blir med avgiftsbeläggningen av isbrytningen, men man var ändå orolig för att den utredning som pågår skulle leda till dessa resultat.

När jag redovisade min principiella inställning till frågan fick jag ett starkt intryck av att man inom företagsamheten var väl införstådd med mitt synsätt på dessa frågor. Jag tror trots allt att det kommer att vara av värde att vi, när vi skall bedriva lokaliseringpolitik i olika delar av landet, vet, vilka insatser som går utöver vad som behöver göras i normala fall och hur dessa insatser skall betalas. Vi bör också redovisa dem på ett sådant sätt att det framgår att det är fråga om ett stöd till lokaliseringpolitiken. Annars blir statens räkenskaper ganska »hoparörda».

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Nej, jag vill inte gå med på att jag har missuppfattat frågan. Jag känner väl till vad remissinstan-

serna har uttalat. De är oroade av utvecklingen på detta område och menar att man kunde ha inväntat en samlad redovisning av de utredningar som är på gång i ämnet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. förhållandena vid Arlanda flygplats

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Mundebo har frågat mig om jag anser att nuvarande förhållanden vid Arlanda flygplats är tillfredsställande för de resande och — om inte — vilka åtgärder som planeras för att förbättra situationen.

Den nuvarande stationsbyggnaden, som togs i bruk våren 1962, beräknades med dåvarande uppskattningar av trafikutvecklingen bli tillräcklig för att klara utrikestrafiken på Arlanda fram mot år 1970. Den faktiska trafikutvecklingen har emellertid kommit att överstiga den förväntade, till största delen beroende på en ombasering av chartertrafiken till Arlanda.

För närvarande pågår arbete med tillbyggnad av stationsbyggnaden för att bl. a. utöka utrymmena för ankommande passagerare och för att få ett särskilt expeditionsområde för avgående chartertrafik. Arbetena, som totalt kostnadsberäknats till cirka 4,6 miljoner kronor, beräknas vara avslutade till sommaren 1968.

Vad beträffar den långsiktiga planeringen kan jag erinra om att medel för utredningar angående ny stationsbyggnad och nytt stationsområde föreslagits i årets statsverksproposition.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. möjligheterna för anställda vid statens järnvägar att erhålla tjänstledighet för fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Som framgått av en skrivelse från Stockholms handelskammare är förhållandena vid flygplatsen Arlanda icke tillfredsställande. Alla som utnyttjar Arlanda har också kunnat erfara det, i den mån det inte framgått av den allmänna debatten. Där råder trängsel på grund av att stationsbyggnaden är underdimensionerad. Där bildas köer, och servicen är dålig. Samtidigt ökar platsbehovet.

Nu projekterar luftfartsverket en ny stationsbyggnad, men den blir färdig *tidigast 1975*. Den provisoriska utbyggnad som blir färdig i sommar kommer att innebära en temporär lättnad, men generaldirektör Winberg i luftfartsverket har framhållit att i och med att trafiken ökar blir det ånyo besvärligt.

Handelskammaren skriver också att den nu pågående utbyggnaden inte nämnvärt kan förbättra situationen. De åtgärder som nu håller på att vidtagas räcker inte för att lösa problemen vid Arlanda.

Stockholms handelskammare motive-
rade adresseringen av sin skrivelse —
den ställdes till regeringen i stället för
till luftfartsverket, som är den närmast
ansvariga myndigheten — med att han-
delskammaren inte ville han sin kritiska
skrivelse nedlagd i en skrivbordslå-
da utan att någonting hände. Jag skall
här inte yttra mig om de farhågorna
beträffande luftfartsstyrelsen, men jag
hoppas att förväntningarna på regering-
en och förhoppningen att något ytterli-
gare skall göras är berättigade. I sitt
svar aviserar emellertid inte statsrådet
några sådana ytterligare åtgärder, vil-
ket jag beklagar.

Chefen för kommunikationsdeparte-
mentet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! De pågående utbyggnaderna löser naturligtvis inte de långsik-

tiga problemen, men de kommer att i betydande grad skapa bättre förutsättningar för de närmaste åren.

Vidare framgår det ju ändå av svaret att vi i statsverkspropositionen har beräknat medel för den projektering det här gäller, och längre kan man väl för stunden inte komma. Vi måste ju ha ett underlag för de beslut vi så småningom skall fatta, och det får vi genom de pengar vi nu ställer till förfogande för projektering.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Den utbyggnad som nu pågår kommer att temporärt förbättra situationen, men som chefen för luftfartsverket också har understrukt är det bara en temporär lättnad. Vi får en permanent stationsbyggnad först vid mitten av 1970-talet. Men redan i början av 1970-talet kommer man att sätta in mycket stora passagerarplan, och inte ens med den tillbyggnad som nu sker blir kapaciteten vid Arlanda då tillräcklig.

Jag anser att man redan nu bör påbörja planeringen av ytterligare provisorier för att klara situationen fram till mitten av 1970-talet, om det inte är möjligt att forcera planeringen av den permanenta stationsbyggnaden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. möjligheterna för anställda vid statens järnvägar att erhålla tjänstledighet för fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat mig om jag uppmärksammat att anställda vid statens järnvägar har svårigheter att erhålla tjänstledighet för

Svar på fråga ang. väntetiderna vid installation eller flyttning av telefon

fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag och om jag i så fall vill medverka till att ifrågavarande missförhållande undanröjes.

Tjänstledighet för fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag beviljas inom statens järnvägar i princip i all den utsträckning som det är möjligt. En av SJ gjord snabbenkät för hela SJ under senare år visar att denna princip kunnat följas i praktiken. Två fall har dock anmälts, där tjänstemän beviljats tjänstledighet för detta ändamål men där tjänstledigheten måst återkallas på grund av hastigt inträffade sjukdomsfall. I ett av fallen kunde dock omdisposition av personal göras i sista stund så, att tjänstemannen i fråga fick sin ledighet.

Dagens personalsituation inom SJ medför att man inte behöver annat än i rena undantagsfall räkna med svårigheter, när det gäller att bevilja tjänstledighet för fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag.

Några missförhållanden som påkallar någon åtgärd från min sida är sålunda inte kända för mig.

Vidare anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundkvist för det svar han lämnat på min enkla fråga. Jag hade faktiskt inte väntat att svaret skulle ha något annat innehåll än det som nu redovisats och har ingen anledning att göra något längre genmäle, ty svaret är såvitt jag kan bedöma positivt. Det förhåller sig emellertid så, att tjänstemän inom SJ vid upprepade tillfällen blivit nekade tjänstledighet eller haft svårt att erhålla sådan för beivrande av fullmäktige- eller nämndsammanträden. I vissa fall har vederbörande tjänstemän själva måst ordna med avlösare i tjänsten för att kunna fullfölja uppdragen. Jag vet att personalsituationen mången gång är ansträngd inom SJ, men både

avtalsmässigt och på annat sätt torde det vara utsagt att när det gäller fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag får tjänsten inte lägga hinder i vägen, såvida inte alldeles speciella saker inträffat — det gäller, som statsrådet också nämnde i svaret, sjukdomsfall o. d.

Nu tror jag att statsrådets svar gör gott, om jag så får uttrycka mig, ifall det skulle vara så att de som handlägger dessa ärenden missuppfattat bestämmelserna. Jag ställde frågan just därför att jag ville ha ett officiellt besked av vederbörande statsåd. Jag tror att saken i och med att statsrådets besked lämnats kan vara utagerad och en bättre handläggning härutinnan sker. Jag ber att än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. väntetiderna vid installation eller flyttning av telefon

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat mig, om de långa väntetiderna hos televerket vid installation respektive flyttning av telefon föranleder något initiativ från min sida i syfte att förbättra verkets service.

Jag vill erinra om de successivt ökade medel, som på senare tid ställts till televerkets förfogande. Avsikten därmed har varit att möjliggöra den fortsatta utbyggnad av telekommunikationerna och den allmänna förstärkning av televerkets resurser över huvud, som bedömts motiverad med hänsyn till abonnent- och trafikutvecklingen. Genom insatserna har också installations- takten i fråga om abonnentanläggningar

Svar på fråga ang. väntetiderna vid installation eller flyttning av telefon

ökats och framkomligheten på telenätet förbättrats.

I fråga om abonnentanläggningar har dock med den under en följd av år mycket kraftiga ökningen av inkommande beställningar på nyinstallation och flyttning av telefonapparater väntetider inte kunnat undvikas. En successiv krympning av dessa har givetvis eftersträfvats. För innevarande och nästa budgetår bedömer televerket, att man — med de medel som står till förfogande och med de personaldispositioner som vidtagits eller kommer att vidtas — skall kunna ganska väsentligt förbättra serviceläget, vilket även påverkas av ett något dämpat beställningstryck från allmänhetens sida. Sålunda räknar man med att vid utgången av innevarande budgetår ha fått ned väntetiderna i större delen av landet till cirka tre veckor och i storstadsområdena — närmast Stockholm och Göteborg — till mellan fyra och fem veckor. Under nästa budgetår finns det anledning räkna med en ytterligare krympning av väntetiderna till en à två veckor för större delen av landet och till mellan två och tre veckor i de angivna storstadsområdena. Därmed kommer man nära den tidsgräns, som av tekniska och administrativa skäl knappast kan underskridas.

Vidare anförde:

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Då fru Ryding inte kan närvara på grund av sjukdom ber jag att å hennes vägnar få tacka statsrådet för svaret.

Statsrådet lovar att det skall bli bättre och bekräftar den långa väntetid som är påtalad i frågan. Enligt min mening är den alltför lång. Statsrådet förutskickar att servicen när det gäller att få telefon installerad kommer att förbättras redan under detta budgetår och ännu mer under nästa.

Det råder en stark irritation över att en service, som man verkligen inte får

gratis utan måste betala ganska dyrt, inte kan lämnas litet snabbare. Med min personliga inställning till förstatligande är det med en viss smärta jag konstaterar att det finns ett verk, som nästan dagligen ger näring åt dem som vill kompromettera statlig företagsamhet och talar mycket om dess ineffektivitet. Det behöver inte alltid vara en rättvis bedömning, men de som drabbas av den långa väntetiden blir givetvis mycket irriterade.

Det är riksdagen som har bestämt ramar. Jag har inte ett ögonblick trott att cheferna på televerket jämsides med sina många arbetsuppgifter tillhör någon hemlig grupp som vill kompromettera statlig företagsamhet, men jag anser att en förbättring är absolut nödvändig. Orsaken till de långa väntetiderna är troligen dålig organisation och för liten personal; det finns säkerligen en mycket yrkesskicklig arbetarkår.

Vad frånvaro av telefon i fyra—fem veckor betyder för en människa som tvingas leva någorlunda rationellt förstår var och en. Därför anser jag att kommunikationsministerns svar visar en alltför låg ambitionsgrad. Väntetiden bör nedbringas. Det är ohållbart och oacceptabelt att tvingas vänta så länge.

Herr talman! Vad som skall prioriteras är alltid en avvägningsfråga. Man bör enligt min mening betrakta en förbättrad service på detta område som någonting oundgängligen nödvändigt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det var många generella och kategoriska påståenden om televerkets service som herr Axel Jansson gjorde. Jag tror att de på intet sätt är rättvisande, om man bedömer denna verksamhet som helhet.

Herr Jansson anser att jag visade en låg ambitionsgrad i mitt svar. Om vi, som jag nämnde, kommer ned till en väntetid av en à två veckor — två à tre veckor i de större städerna — och hän-

Svar på fråga ang. postförsändelser med förnärmande eller missfirmande påskrift syn tas till de tekniska och administrativa förfaranden som kommer in i bilden, kan man enligt min mening verkligen inte tala om en låg ambitionsgrad.

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Vad jag yttrade får inte betraktas som en generell bedömning; det rör sig ju om ett speciellt område. Det är också min mening att det svenska televerket är mycket modernt i många av sina verksamhetsformer och att vi väl kan jämföra oss med andra länder i detta avseende.

Det finns emellertid så många svårigheter som inte kan bemästras. Som riksdagsman har jag blivit uppringd om flera enskilda fall. Det har gällt människor som ligger sjuka, som är ensamboende, som ingen kan kontakta annat än per telefon och som har fått förtur. Men när förturen också dröjer fyra veckor inträder faktiskt svårigheter, som — det är kommunikationsministern liksom jag medveten om — om de inte bemästras verkligen vållar bekymmer.

Jag har inte avsett att nedvärdera televerket som helhet; det är just denna detalj jag velat kritisera.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. postförsändelser med förnärmande eller missfirmande påskrift

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag vill se till att postverket för framtiden inte befordrar försändelser med för adressaten förnärmande eller missfirmande påskrift.

För ungefär ett år sedan ställde herr Sjöholm en liknade fråga. Av det svar, som min företrädare då lämnade, framgick följande.

Det har tidigare funnits bestämmelser innefattande förbud mot befordran av försändelser, på vilka förekom meddelanden som uppenbarligen sårade tukt och sedlighet eller som var för adressaten förnärmande. Förbudet upphävdes år 1950, vilket motiverades med svårigheterna att tillämpa ifrågavarande bestämmelser på ett enhetligt sätt. Dels kunde det ju endast bli fråga om att stoppa försändelser med sådana meddelanden i fall då dessa observerades av en postfunktionär, dels innebar bedömningen i de enskilda fallen om ett meddelande var sedlighetssårande eller förnärmande särskilda problem.

I samband med upphävandet av angivna förbud utfärdade postverket emellertid en föreskrift om att då postfunktionär iakttar att på försändelses yttre förekommer meddelande som uppenbarligen är sedlighetssårande eller för adressaten förnärmande försändelsen skall insändas till poststyrelsen.

Genom styrelsens försorg tillställs sedan adressaten försändelsen i tillslutet skick.

Detta arrangemang synes mig innebära en lämplig avvägning mellan å ena sidan postverkets och även allmänhetens intresse av att försändelser kan vidarebefordras utan hänsyn till arten av förekommande meddelanden, å andra sidan adressatens intresse att slippa utsättas för obehag genom att utomstående får kännedom om förnärmande meddelanden.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det var inte något särskilt lyckat svar. Jag ställde samma fråga för ett år sedan, och anledningen till att jag upprepar den är naturligtvis att systemet inte fungerar. Jag har rik erfarenhet eftersom folk ofta visar mig brev som de fått — sådana har även avbildats i tidningarna, senast i går i Aftonbladet. En firma har t. ex. satt i

Svar på fråga ang. postförsändelser med förnärmande eller missfirmande påskrift

system att skicka ut brev på vilka med stora bokstäver stämplats »Konkursbrev» bara för att trakassera människor och därigenom skrämja dem att betala. Sådana brev dras inte undan postbefordran.

Det arrangemang som kommunikationsministern redogör för är naturligtvis bra i fråga om enstaka försändelser, men om en firma skickar ut tusentals brev är det väl inte meningen att postverket skall anställa extra folk för att stoppa in dessa brev i särskilda kuvert? Ett bättre svar gav faktiskt generaldirektören i postverket i en tidning i går, när han sade att han skall tillsätta en utredning för att studera frågan. Jag trodde att kommunikationsministern skulle ge mig det svaret — det hade varit mer tillfredsställande.

Jag tror att man kan ifrågasätta om det är lagligt att trakassera människor på detta sätt. Skulle det visa sig att det inte är det kommer postverkets medverkan i en underlig och icke helt tillfredsställande dager. Frågan om lagligheten kanske bör undersökas närmare, men hur det än förhåller sig därmed bör det finnas ett mått av hyfs och ett stänk av god ton i förbindelserna mellan borgenärer och gäldenärer. Jag tror att statsrådet Lundkvist håller med mig om att metoder som dessa inte passar in i vårt samhälle, där vi respekterar människor oavsett deras ekonomiska prestationsförmåga.

Stoppa därför eländet, herr statsråd!

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Beträffande de speciella slag av försändelser som tydligen föranlett herr Sjöholm att ställa frågan har postverket inom ramen för sina befogenheter vidtagit åtgärder som tillgodoser mottagarnas intressen. Vi har alltså en ordning som möjliggör för postverket att agera, och postverket har agerat. Därför tycks det mig som om man inte behöver tillgripa ytterligare

åtgärder för att komma till rätta med problemet.

Om vi inte vill genomföra något slags förhandscensur på alla kuvert som skickas genom postverket kan det naturligtvis hända — eftersom postverket ofta ganska snabbt måste behandla försändelserna — att ett och annat brev av denna karaktär kan slinka igenom i den första omgången. Til syvende og sidst är det ändå den postfunktionär som delar ut breven som har dem i sin hand. Han märker förmodligen för det mesta om ett brev är av denna karaktär, och han har då att handla i enlighet med de föreskrifter som lämnats i cirkulär från postverket. Jag tror inte att vi behöver hysa oro för att postverket på denna punkt inte skulle komma att göra vad som är nödvändigt för att upprätthålla den ordning som vi önskar ha.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är dock ett faktum, herr statsråd, att det inte fungerar såsom det nu är, eftersom mängder av brev av detta slag slinker igenom kontrollen. Den ordning man tillämpar är väl ändå inte uppbyggd för den eventualiteten att en firma skulle sätta det hela i system och sända ut tusentals sådana brev. Om det hela fungerade, skulle då kanske tusentals brev komma in till generalpoststyrelsen och där läggas in i särskilt konvolut för att sändas till adressaten? Det kan inte vara meningen att en firma skall få belasta statliga myndigheter med ett sådant extra arbete.

Den enda riktiga åtgärden, om företeelsen sätts i system, är naturligtvis att man skickar tillbaka breven med påskriften »Retur avsändaren» i stora bokstäver — lika stora som firmorna själva använder på sina brev när de sätter ut beteckningen »Konkursbrev».

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Svar på fråga ang. lottning såsom grund för intagning vid läroanstalt

Herr talman! Om den nuvarande ordningen inte har fungerat så tillfredsställande som vi alla önskar att den skulle ha gjort, tycker jag att vi alla — också herr Sjöholm och jag — kan ha förtroende för det initiativ som generaldirektören har tagit i kraft av bestämmelserna.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Också jag har stort förtroende för generaldirektören för postverket, som jag känner som en resolut och handlingskraftig man, och jag tror att han kommer att kunna få rätsida på detta problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. lottning såsom grund för intagning vid läroanstalt

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat, om jag vill motivera mitt offentligt framförda påstående att det är mer rättvist att lotta om vilka elever som skall in vid gymnasiet och de spärrade universitetslinjerna än att använda sig av betygsintagning.

Jag har vid en av SSU i Stockholm anordnad konferens om skoldemokrati framhållit, att det vore rimligt att kompetensutredningen prövade om ett vetligt upplagt lotteriförfarande skulle kunna användas vid intagning vid vissa skolor. Jag avsåg då möjligheten att i vissa betygsintervaller och/eller i vissa situationer, där andra urvalsinstrument ej ger ett tillräckligt klart utslag mellan två eller flera sökande, tillämpa ett lottningsförfarande.

Bakgrunden till detta mitt yttrande är bl. a. följande.

Det finns ett utbrett missnöje med formerna för intagningen till spärrade

utbildningslinjer. Denna intagning baseras på betyg från närmast lägre skolform.

Samhället bygger ut de spärrade utbildningslinjerna så långt vår ekonomi tillåter. Intagningen till exempelvis medicinsk och odontologisk utbildning har ökat så starkt under de senaste tio åren som resurserna tillåtit. För överskådlig framtid kommer dock inträdesspärrear att finnas kvar.

Kompetensutredningen arbetar med frågan om man kan komplettera betygen som rangordnare av de inträdessökande med andra instrument av typen inträdesprov, testningar, praktik m. m.

I debatten har emellertid gång efter annan framförts den tanken att, vilka urvalsinstrument som än konstrueras, det alltid kommer att kvarstå en större eller mindre grad av godtycke vid valet mellan personer med lika eller snarlika meriter. Då har det sagts att det därför vore hederligare mot de sökande att detta faktum accepterades och att därför låta lotten avgöra vid val mellan jämlingar i stället för som nu tiondelar eller hundradelar av enheten i en poängsumma. Ett sådant arrangemang skulle dessutom kunna verka dämpande på betygshetsen.

Vidare anförde:

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Moberg för det utförliga svaret på min fråga, vilket jag vill replikera och kommentera på följande sätt.

När nyhetsmedierna på söndagskvällen den 2 och måndagsmorgonen den 3 mars med illa dolt löje basunerade ut den, såsom man då uppfattade det, befängda idén om ett allmänt utbildningslotteri, som statsrådet Moberg ansågs ha gjort sig till talesman för, kunde man inte undgå att gripas av häpnad över vad ett statsråd kan tillåta sig i sin iver att komma med chockerande nyheter.

Svar på fråga ang. lottning såsom grund för intagning vid läroanstalt

Om statsrådet Moberg blivit missförstådd eller inte vid sitt framträdande kan jag inte avgöra. Nu har han under alla förhållanden modifierat sin ståndpunkt till att gälla en begränsad utlottning av platserna inom den högre utbildningen. Tyvärr har dock redan en viss skada skett, som jag inte nu skall exemplifiera men som jag kan redogöra för om så skulle behövas.

Att vårt nuvarande betygssystem inte fungerar helt tillfredsställande, vare sig som prognosinstrument för studielämplighet eller som urvalsinstrument för graderingen i den stora gruppen av mycket jämna elitstuderande som tävlar om platserna på de spärade utbildningslinjerna, är ostridigt. Men innan man börjar fabulera om lottning, som är ett lika irrationellt som desperat försök att skenlösa ett utomordentligt svårt problem, bör man dock i första hand söka reducera svårigheterna, felkällorna och orättvisorna i det nu använda systemet med andra medel. Jag vill säga till herr Moberg, att lotten är och förblir det absoluta godtycket — såvida inte herr Moberg tror att ett slags världs rättvisa kommer till uttryck i tillfälligheternas spel också när det gäller tiondelar. En rättvis syftning har under alla förhållanden icke lotterihjulet, stort eller litet, inte ens om det är konstruerat i herr Palmes och herr Mobergs verkstad.

Sedan är det en annan sak, herr Moberg, att man kan bli t. o. m. undervisningsminister på en nitlott — som någon har sagt.

Vidare säger herr Moberg att ett arrangemang med lotteri kan verka dämpande på betygshetsen. Svaret avslutas med den meningen. Det tror jag emellertid inte ett dugg på. Det kan inte vara riktigt att betygshetsen skulle minska något nämnvärt. För det första måste en elev driva sig fram till den betygsson i vilken lottningen sker. Det är väl ändå tankegången i svaret. För det andra uppstår alltid viss hets för en del, när elever med mycket skil-

da förutsättningar av ambitionsskäl eller av andra orsaker strävar mot samma hägrande mål. Jag tror att herr Mobergs syn på saken är helt felaktig.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Jag tycker att vi skall ta denna sak för vad den är. Jag har sagt, och jag upprepar det, att uppslaget har förekommit i den seriösa debatten och att den arbetande kompetensutredningen bör pröva det. Det ligger väl inte något sensationellt i det, herr Nordstrandh. En vecka innan jag gjorde mitt uttalande intervjuades ju ordföranden i kompetensutredningen efter en resa till Amerika. Han sade då att denna problematik har kommit upp även i Förenta staterna, och han tillade att man väl fick pröva den frågan också i kompetensutredningen.

Sedan är jag lika litet som herr Nordstrandh särskilt glad över det sätt på vilket mitt yttrande presenterades i viss press. Men eftersom herr Nordstrandh nu är så ängslig för vad det referatet har inneburit kan jag tala om för honom att jag måndagen efteråt gjorde ett uttalande i TV-Aktuellt — jag har också skrivit om det i Svenska Dagbladet och i Aftonbladet — och klarlagt frågan, och därför är jag inte särskilt rädd för de konsekvenser som herr Nordstrandh talade om.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det vet jag alltför väl, herr Moberg. Men man bör kanske ändå vara litet försiktig med ett utspel av detta slag. Jag vill inte påstå att herr Moberg är skuld till det, åtminstone inte uteslutande, men det måste rimligen ändå ha förelegat en viss oförsiktighet i uttalandet. Och det är litet skillnad när ett statsråd, alltså en av departementets chefer, gör uttalandet, jämfört med om ordföranden i kompetensutredningen gör det. Därmed uttrycker jag ingen ringaktning för utredningens ordförande, men han spelar ju ändå inte samma centrala och utslagsgivande

Svar på interpellationer ang. mervärdeskatten

roll i undervisningsfrågorna som utbildningsministern.

Med hänsyn till vad som nu anförts och med den offentlighet som saken fått tror jag emellertid att denna tanke nu kan läggas på is — och kanske frysas ned definitivt. Jag har själv varit i Amerika och konfronterats med denna problematik, och jag tror att kompetensutredningens ordförande har något missförstått allvaret i de diskussioner han där deltagit i. Jag mötte aldrig problemen med det allvar som han tycks ha gjort; men det kan ju bero på andra omständigheter.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Apropå talet om utspel tycker jag att herr Nordstrandh skulle kunna tro litet mera på vad jag säger och skriver än på vad somliga tidningar anser att jag har sagt.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Det gör jag givetvis, herr Moberg, och det har ju denna debatt visat. Men jag beklagar ändå att denna situation uppstått, och jag kan beklaga det även för herr Mobergs del.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Justerades protokollen för den 6 innevarande mars.

§ 12

Svar på interpellationer ang. mervärdeskatten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har i en interpellation frågat mig, om jag i samband med införandet av mervärdeskatt ämnar ge beskattnings-

myndigheterna möjligheter att bedriva en aktiv informationsverksamhet om den nya beskattningen. I en annan interpellation har herr Öhvall frågat, om jag har för avsikt att vid övergång till mervärdeskatt ge denna sådan utformning att statlig och enskild verksamhet kan konkurrera på lika villkor. Som svar på båda frågorna vill jag meddela följande.

Proposition angående införandet av en mervärdeskatt är, som aviserats i årets finansplan, avsedd att föreläggas vårriksdagen. De av interpellanterna berörda frågorna kommer att behandlas i propositionen.

Vidare anförde:

Herr **ANDERSSON** i Örebro (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Sträng för svaret på min interpellation.

Anledningen till att jag framställde interpellationen var att vi i Örebro län har mycket goda erfarenheter av den upplysnings- och serviceverksamhet som varuskattekontoret där har bedrivit. Jag vill inte påstå att verksamheten är uppskattad i dubbel bemärkelse, men jag vet att företagarna uppskattat den.

När omsättningskatten infördes glömde ju statsmakterna bort att ge service vad gäller information om beskattningsreglerna. Och än i dag — åtta år efter omsättningskattens införande — är det många företagare som inte känner till hur de skall ta ut varuskatten, trots alla anvisningar som riksskatte-nämnden kommer med. Självfallet är man då inför den nya skattens tillkomst litet orolig för att personalresurserna på varuskattekontoren, med den stora anhopning av nya skatteinbetalare som det blir, inte skall räcka till.

Det är självklart att, som statsrådet säger, frågan kommer att tas upp i propositionen. Men jag vill i alla fall uttala förhoppningen att verksamheten på varuskattekontorens servicesida kommer att bli tillfredsställande.

Svar på interpellation och fråga ang. larmtelefoner vid vissa vägar

Jag tackar än en gång statsrådet för svaret.

Herr ÖHVALL (fp):

Herr talman! Jag tackar finansministern för meddelandet — något svar fick jag ju inte på min interpellation.

Jag förstår delvis finansministern — arbetar man med en proposition i ett ämne, så kanske man inte vill avslöja vad som skall stå i den. Men denna speciella fråga har vi ju haft under debatt här i kammaren många gånger — den har aktualiserats i både motioner och interpellationer under årens lopp. Det är helt enkelt så att de enskilda företagen känner sig diskriminerade. Nuvarande bestämmelser är faktiskt så utformade, att vid leveranser mellan statliga eller kommunala företag och annan statlig eller kommunal inrättning utgår inte varuskatt. Detta skapar självfallet besvärliga situationer för dem som skall konkurrera på ifrågakvarnande områden.

Alla har väl varit överens om att denna varuskatt skall vara konkurrensneutral. Erfarenheterna visar dock att en rad näringsgrenar har kännning av detta problem, trots att det i debatten, när vi har framfört denna fråga motionsvägen, har anförts att den vore av underordnad betydelse.

Jag hoppas i alla fall att finansministern tar upp detta spörsmål i propositionen. Jag konstaterar fortfarande att jag inte har att inregistrera ett negativt svar, och för det tackar jag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag vill bara ge herr Andersson i Örebro en kompletterande upplysning. Han gjorde en jämförelse med svårigheterna när omsättningsskatten infördes år 1960 och befarade att man skulle kunna räkna med någon liknande situation denna gång, varför det skulle vara mycket angeläget att man fick utrymme för en effektiv upplysningsverksamhet.

När omsättningsskatten skulle införas debatterade riksdagen frågan i november månad 1959, och sedan startade vi med skatten den 1 januari 1960. Det var alltså trängt om tid. Nu kommer riksdagen att få möjligheter att debatera förslaget om mervärdeskatt under denna vårsession, medan ikraftträdandet inte kommer att ske förrän den 1 januari 1969. Vi har alltså ett annat tidsutrymme denna gång. Jag vill göra detta klart för interpellanten när han gör denna jämförelse.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar för den kompletterande upplysning som statsrådet Sträng gav mig. Självfallet är jag glad över att vi har god tid på oss, ty det är verkligen mycket viktigt att upplysningsverksamheten kommer in på rätt sätt. Därigenom underlättas också arbetet för den fiskala sidan av skattemyndigheterna, som slipper en mängd efterbeskattningar och åtal.

Nu har vi alltså bättre tid på oss än år 1959, då det var besvärligt. Tack vare att varuskattekontoren blivit hyggligt bemannade har de kunnat ge åtskillig information, och denna uppskattas i hög grad i de län där sådan verksamhet bedrivs.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på interpellation och fråga ang. larmtelefoner vid vissa vägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund i Stockholm har frågat mig om jag uppmärksammat avsaknaden av larmtelefoner vid motorvägarna och om jag i så fall har för avsikt att vidta åtgärder.

Herr Hamrin i Kalmar har frågat mig om jag vill upplysa kammaren om hur

Svar på interpellation och fråga ang. larmtelefoner vid vissa vägar

långt de av riksdagen förra våren åberopade åtgärderna för installation av hjälptelefoner utmed våra allmänna vägar fortskridit.

Att ha tillgång till larmtelefon när en trafikolycka inträffat kan i och för sig ha stort värde. Det är emellertid förenat med avsevärda problem att bygga ut och underhålla ett nät av larmtelefoner utefter våra vägar.

Vägverket har haft överläggningar med televerket för att klargöra hur larmtelefonsystem praktiskt kan anordnas och överväger för närvarande hur en eventuell försöksverksamhet lämpligen skall kunna läggas upp.

Jag finner det naturligt att avvakta resultatet av dessa överväganden.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är tydligen ganska väl sörjt för att bilister skall kunna få hjälp av ambulanser och bärgningsföretag då de råkar ut för någon olycka. Däremot är det svårt att på moderna vägar nå en telefon för att tillkalla bistånd. Detta är det ungefärliga innehållet i brev och andra hänvänelser som jag fått i rätt stort antal sedan jag framställde min interpellation om larmtelefoner vid motorvägarna.

Reaktionen är inte förvånande, då vi vet att det för närvarande finns 2 miljoner personbilar i bruk utöver den betydande mängden lastbilar av olika storlekar.

Enligt de uppgifter jag fått betjänas den bilande allmänheten, förutom av ett stort antal ambulanser, av cirka 900 räddnings- och servicebilar hos cirka 425 företag i ungefär 280 orter i landet med 31 fasta centraler för räddningslarm dygnet runt och med särskilda telefonnummer utöver SOS-numret 90 000.

Jag ber nu att få tacka för svaret på min interpellation.

Om det sålunda finns en ganska ut-

vecklad räddningsorganisation, är det inte lika väl beställt med möjligheterna att vid behov snabbt få kontakt med organisationen, särskilt inte vid motorvägarna. I tätorterna har tendensen närmast varit den att man skrotat ned de särskilda telefonnumren för brand-, olycksfalls- och polisalarmering, som förr var allmänt förekommande. Den utvecklingen är en följd av telefontätheten i just dessa orter; och den har blivit allt större. På i synnerhet motorvägar men även på en del andra nybyggda vägar gör sig däremot behovet av särskilda anordningar för telekommunikation, främst vid olycksfall med personskador, allt starkare gällande och detta av fyra skäl.

För det första: Nya vägar, särskilt motorvägar, dras ofta genom obebyggda områden där man på grund av buller och luftföroreningar från trafiken inte kan vänta sig någon nämnvärd byggnation intill vägen efter dess tillkomst med möjlighet att av där boende, särskilt nattetid, få hjälp genom att låna telefon vid ett olycks- eller sjukdomsfall som drabbar en vägförande.

För det andra: Faromomentet kan i vissa fall vara större på motorvägar än på andra vägar på grund av de höga hastigheterna. Inträffar en olycka på en sådan väg får den ofta stor omfattning och svåra verkningar, t. ex. genom seriekrockar med många fordon inblandade.

För det tredje: Möjligheten att få hjälp genom medtrafikanter är ofta mindre på motorvägar på grund av de höga hastigheterna, gällande stoppförbud och svårigheten att i hög fart uppfatta en medtrafikants behov av hjälp, särskilt om det rör sig om ett mindre dramatiskt behov som likväl kan vara allvarligt nog, t. ex. vid svår akut sjukdom.

För det fjärde: Svårigheterna, bl. a. av ekonomisk art, är stora att organisera bilburna och helst radioutrustade servicepatruller, i varje fall i tillräcklig

Svar på interpellation och fråga ang. larmtelefoner vid vissa vägar

omfattning för en allmän bevakning av de större vägarna och med utrustning för hjälpinsatser när snabba sjuktransporter eller bärgningar är påkallade.

Alternativet, herr talman, till vägpatruller — vilka för resten numera avvecklats — är just larm- eller hjälptelefoner utmed de större vägarna, särskilt motorvägarna, utplacerade på lämpligt avstånd från varandra. Det ena systemet behöver i praktiken inte utsluta det andra. Vägpatrullverksamheten är dock som sagt nu nedlagd eller delvis övertagen av polisens radiobilar, som fått viss utrustning för att ge enklare service åt den bilande allmänheten.

Det är gott och väl, herr statsråd, att vägverket tillsammans med televerket arbetar med frågan om en eventuell försöksverksamhet. Statsrådet säger att det är förenat med avsevärda problem att bygga ut och underhålla ett larmtelefon-system. Ja, särskilt sedan en väg är färdigbyggd! Men det har gått att ordna ett sådant system i flera andra länder, t. ex. i Norge och Västtyskland. Borde inte ett larmtelefonsystem höra till standarden, i varje fall för de större vägarna och motorvägarna? Sådant utrustning borde ingå som ett naturligt led i själva projekteringen. Så har, som jag påpekat i interpellationen, varit fallet med både Fredhällstunneln på Essingeleden och nya Älvsborgsbron i Göteborg; där har man alltså larmtelefoner. Det måste bli dyrare att efteråt dra erforderliga ledningar. Jag har varit i kontakt med televerket i denna fråga, och man ställer sig där klart positiv till tanken.

Jag skulle vidare vilja göra gällande att prioriteringen vid en eventuell utrustning av de större vägarna med larmtelefoner bör utformas så att i första hand motorvägarna kommer i fråga. Att vid ett tillfälle när man har behov av hjälp behöva färdas en relativt lång distans längs en motorväg i ovisshet om var en telefon kan lånas är inte bara tidsödande och något som kan bli ödes-

digert i vissa situationer — det kan t. ex. för skadade vid en bilolycka kanske leda till dödsfall — utan kan också på grund av den starka trafiken på motorvägarna vara riskabelt för dem som söker skaffa hjälp.

I projekterings- och prioritetsfrågorna skulle jag gärna vilja höra kommunikationsministerns mening. Jag hoppas nämligen att vägverket nu snabbt skall få fram resultat av sitt tydligen sedan ganska länge pågående arbete med detta spörsmål och att kommunikationsministern därefter snarast tar ställning till frågan.

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Min fråga till kommunikationsministern var föranledd av en motion som behandlades av föregående års riksdag. Jag skall kanske först konstatera att kommunikationerna inom riksdagen och t. o. m. inom min egen riksdagsgrupp inte alltid fungerar tillfredsställande. Om så hade varit fallet, hade jag kanske kunnat avstå från min fråga och i stället nöjt mig med att delta i interpellationsdebatten. Min enkla fråga förorsakade dock kanske inte något extra besvär för statsrådet.

Beträffande fjolärsmotionen anförde ett enhälligt statsutskott i sitt av riksdagen sedermera antagna utlåtande att spörsmålet var värt beaktande och att frågan sedan någon tid varit under övervägande inom väg- och vattenbyggnadsverket. Utskottet utgick från att verket skulle vidta lämpliga åtgärder och att det därför inte behövdes någon särskild framställning i ärendet. Det var med anledning av vad som därefter inträffat som jag ställde min fråga.

Såsom herr Wiklund nämnde har man infört en tillfredsställande ordning på området i ett flertal andra länder. Han nämnde i detta sammanhang Norge och Västtyskland, och jag kan dessutom tillfoga England. Det är dock särskilt angeläget att vi beaktar denna fråga här uppe i Norden, eftersom vi

Svar på interpellation och fråga ang. larmtelefoner vid vissa vägar

här har en helt annan befolkningstäthet och ett annat klimat.

Den som följt med något i denna fråga sedan motionen i fjol behandlades har kunnat konstatera att tidningarna vid upprepade tillfällen har slagit larm beträffande de förhållanden som råder. Det har förekommit att personer, inte vid olyckor utan helt enkelt vid motorstopp har fått sitta kvar i bilen i åtskilliga timmar. I ett fall var det fråga om nio timmar i mycket sträng kyla. Dessa förhållanden kan inte vara tillfredsställande.

Jag frågar liksom herr Wiklund vad det är för problem som skall utredas. Klarar andra länder av denna uppgift, borde vi kunna göra det. Jag kan förstå att det gäller ekonomiska frågor, men även sådana går att lösa på olika sätt. Om vi inte kan klara frågan över statsbudgeten, kunde ju telefonerna tänkas bli avgiftsbelagda, gärna med en något högre avgift. Jag skulle inte tro att någon drar sig för att lägga ut t. ex. en krona för att få använda en telefon, om vederbörande har råkat ut för någon malör som stoppar hans framfart på vägen.

Det kan också vara så — och det har jag i så fall bättre förståelse för — att man måste överväga vem det är som skall stå för larmcentralerna och som skall bemanna dessa.

Men svårigheter är till för att övervinnas, och jag hoppas att denna fråga tas upp till allvarlig prövning av de båda centrala ämbetsverk som nu samarbetar för att lösa den. Detta är inte någon bagatell. Det är en allvarlig sak, och ju flera nya vägar vi bygger genom glesbygderna — ty det blir där som de stora vägarna numera dras fram — desto allvarligare blir denna fråga.

Jag ber att få tacka för svaret. Jag hoppas att det innebär att frågan förts framåt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Jag vill gärna understryka att detta självfallet är en viktig fråga. Det finns också olika slag av praktiska problem, bl. a. samordningsproblem, med hänsyn tagen till det larmsystem som vi kan komma att behöva i andra och större sammanhang. Man arbetar inom skilda utredningar med dessa uppgifter. Räddningstjänstutredningen, förmodar jag, kommer också att diskutera exempelvis en sådan fråga. Det blir väl då också en diskussion om hur man skall knyta an ett eventuellt system för larmtelefoner vid vägarna till det slutgiltiga, som jag hoppas allmänt omfattande system för larm vid katastrofer och olyckor som man kan komma fram till.

Jag vill gärna säga att jag skall följa denna fråga med mycket stor uppmärksamhet, ty jag är också angelägen om att få veta vad man kan komma fram till för resultat av den försöksverksamhet som man är i färd med att sätta i gång.

Jag vill sålunda understryka att det är ett problem som vi har anledning att se mycket allvarligt på.

Herr **WIKLUND** i Stockholm (fp):

Herr talman! Det var ju redan förra året som en motion i denna fråga avisades. Det har alltså gått en avsevärd tid sedan dess. Man får av svaret intrycket att det är först nu som man tagit upp frågan i dess hela vidd vid kontakter mellan televerket och vägverket. Jag hoppas att det mycket snart kan förväntas ett besked från vägverket. Jag tycker att det borde finnas förutsättningar för det.

Vad beträffar de olika centralerna att larma till försökte jag i mitt första anförande visa att det redan finns ett betydande system utbyggt för att ge hjälp men det är i fråga om kontakten med hjälpställena som det klickar. Sådana kontaktmöjligheter finns inte alls vid motorvägarna. När man nu, såsom jag visade med refererade exempel, kunnat

Svar på interpellation och fråga ang. larmtelefoner vid vissa vägar

bygga fram ett larmtelefonsystem vid ett par trafikleder, tycker jag att tiden är mogen att ordna ett allmänt system med larmtelefoner. Att det sedan finns många praktiska ting att klara av förstår jag mycket väl.

Till sist vill jag också säga att denna fråga uppmärksammats av Europarådet i en utförlig rapport om hälsovårdsfrågor, vari man pekat på att just väntan på sjuktransport vid olyckshändelser på vägarna är en av de verkligt viktiga frågor som det gäller att komma till rätta med. Tillika med övriga motiv talar detta för att vi måste försöka att någorlunda snart komma fram till en ordning som ger en bättre möjlighet för vägtrafikanter att larma de olika hjälpställen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 14

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 34, angående inskrivning och redovisning av värnpliktiga, samt

nr 35, angående organisation m. m. av försvarets rationaliseringsverksamhet.

§ 15

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet följande å bordet vilande skrivelser från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor, nämligen:

angående tilläggspension till avdelningssekreteraren i statsutskottets första avdelning K. Å. G. Gyllenram; och

om företagsnämndernas verksamhet inom riksdagsförvaltningen m. m.

§ 16

Föredrogs den av herr *Rimmerfors* (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet

och chefen för försvarsdepartementet angående översyn av vissa överenskommelser mellan försvarsmakten och jordägare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 17

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 106, till Konungen med anledning av motioner rörande förvärvsavgiften vid beskattningen m. m.

§ 18

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 51, angående vissa frågor rörande statliga företag, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 19

Anmälades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 19, med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, m. m., nämligen.

nr 1009, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Johansson* i Växjö,

nr 1010, av herrar *Nyberg* och *Tobé*, samt

nr 1011, av herr *Svensson* i Vä m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 20

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

fru *Sundberg* (h), till statsrådet fru *Odhnoff* angående tidsutdräkten mellan inrättande och tillsättande av tjänster vid ungdomsvårdsskolor och vissa yrkesskolor,

herr *Jonasson* (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående utsändningen av material till taxeringsnämnderna,

herr *Werbros* (fp), till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående tidpunkten för avlämnande av proposition beträffande tjänsteställning inom krigsmakten,

herr *Nilsson* i Agnäs (h), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående sysselsättningsfrämjande åtgärder i vindelälvsområdet, samt

herr *Dahlgren* (cp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartemen-

tet angående vissa åtgärder med anledning av arbetslösheten bland byggnadsarbetare.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 15 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 7 innevarande mars.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 51, angående vissa frågor rörande statliga företag.

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1009—1011.

§ 4

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte motioner,

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner,

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1968/69 till högre utbildning och forskning samt vuxenutbildning jämte motioner, och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående de statliga företagsnämndernas verksamhet samt i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers berättelse i vad avser förslagsverksamheten inom statsförvaltningen;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, med anledning av motioner angående arvsbeskattningen, och

nr 22, med anledning av motioner angående resultatutjämning vid beskattningen m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motioner angående lokaliseringspolitikens framtida utformning,

nr 15, i anledning av motion angående den regionala planeringen och den samhällsekonomiska målsättningen, och

nr 16, i anledning av skrivelse från riksdagens ombudsmän angående tjänsteorganisationen vid riksdagens ombudsmannaexpedition;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av motion angående preskriptionstiden för talan om äkten-skaplig börd, och

nr 19, i anledning av motioner angående straff för försök till frihetskränkande otukt och till våldförande;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna angående invaliditetstillägg och invaliditetsersättning,

nr 13, i anledning av motioner angående barnpension inom den allmänna försäkringen,

nr 14, i anledning av motioner angående behovsprövningen av studiemedel för gift studerande,

nr 15, i anledning av motioner om höjning och indexreglering av studiebidrag, m. m.,

nr 16, i anledning av motioner om fri sjukhusvård under obegränsad tid för folkpensionärer m. fl., och

nr 17, i anledning av motion angående sjukpenningklass vid arbetslöshet m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckta motioner angående dels slopande av obligatoriskt läkarintyg för körkort, dels förnyelse av läkarintyg för körkortsinnehavare och dels periodisk hälsokontroll av körkortsinnehavare,

nr 14, i anledning av väckt motion angående utbetalningen av belopp som enligt naturvårdslagen nedsatts hos länsstyrelse,

nr 19, i anledning av väckta motioner angående nedläggning och avlysning av flottled,

nr 20, i anledning av motioner om vissa åtgärder mot djurplågeri,

nr 21, i anledning av motion om in-

rättande av ett överorgan för bekämpandet av djurplågeri,

nr 22, i anledning av väckt motion om förbud mot användning av spö m. m. vid hästtävling,

nr 23, i anledning av väckt motion angående grustäkt, och

nr 24, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder i samband med grustäkt;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på kapitalbudgeten för budgetåret 1968/69 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde,

nr 8, i anledning av motioner angående taxorna inom lantmäteriväsendet och lantbruksnämnderna, och

nr 9, i anledning av motioner angående stödfartyg för vinterfisket utanför den norska kusten; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av motioner om tillgodoseende av jämlikhets- och grundtrygghetsprincipen vid utformningen av socialpolitiken m. m., och

nr 12, i anledning av motioner angående samhällsplaneringen m. m. och om åtgärder för att lösa trafikproblemen inom större tätorter.

§ 5

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 48, angående inrättande av en datamaskinfond och anslag till statskontoret för budgetåret 1968/69, m. m., samt

nr 52, med förslag om statlig garanti för Aktiebolaget Atomenergis förpliktelser enligt atomansvarighetslagen den 8 mars 1968.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden den 20—22 mars på grund av utlandsvistelse.

Stockholm den 15 mars 1968

Bertil Rubin

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 7

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående förenkling av ansökningshandlingarna för bostadslån,

herr *Werbros* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående användandet av övergångsställe på gata, och

herr *Björk* (s), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående förvärv av mark för naturvårdsändamål.

§ 8

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.01.

In fidem

Sune K. Johansson